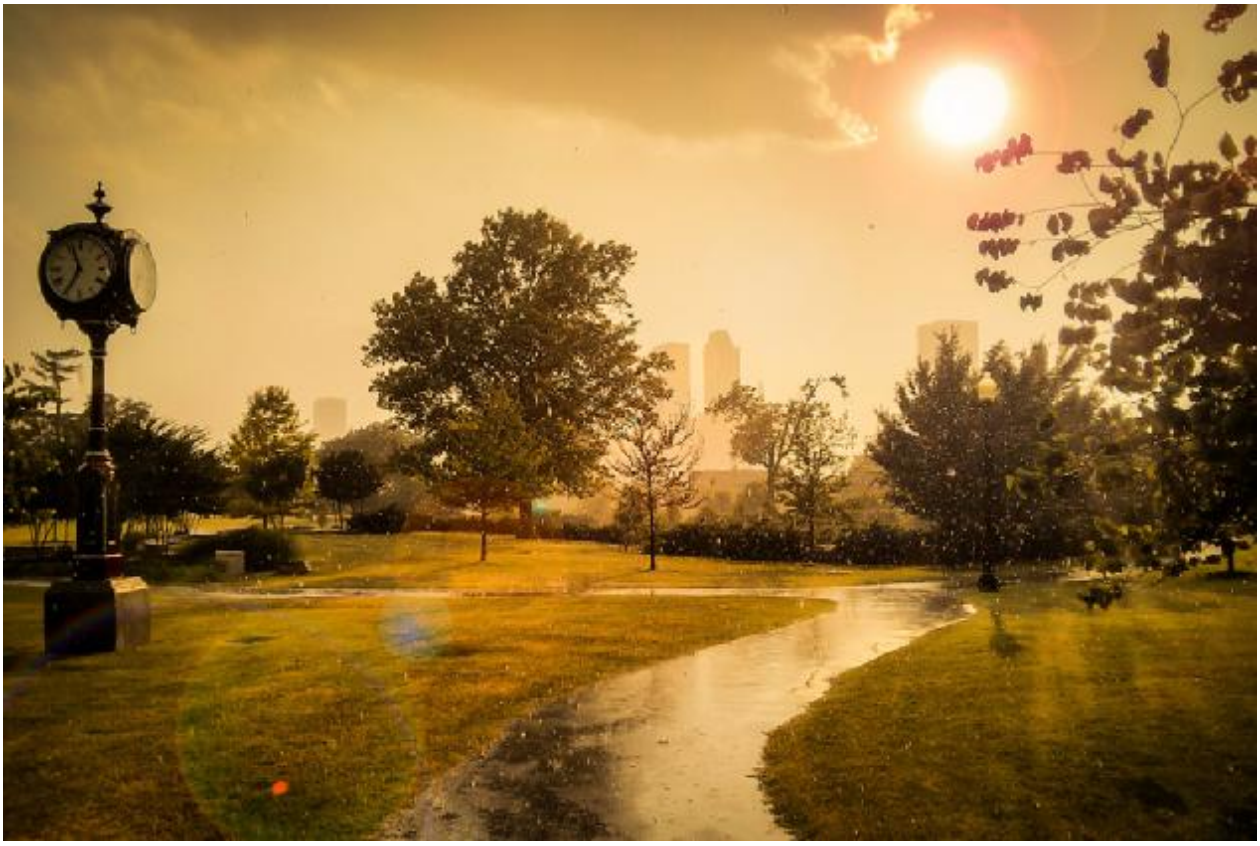

Als het regent en de zon schijnt

Aangezien deze studie geheel gebaseerd is op de studie van Kuusi volgt hier de betekenis van de door Kuusi gehanteerde codes:
A-N: Wie doet? Waar gebeurt?
A. Vos, jakhals; B. Wolf, cojote, beer, hyena, luipaard; C. Andere dieren; D. Gestorvenen, dodenrijk, kerkhof; E. God, God's zoon, Maagd Maria, engel, profeet, heilige, zalige zielen, hemel, paradijs; F. Duivel met zijn familieleden, verloren zielen, hel; G. Feeën, elven, andere in geloofsvoorstellingen optredende neutrale wezens; H. Heksen, oude vrouwen, oude vrijsters, oude vrijgezellen, hoeren met hun kinderen; I. Zigeuners, Joden, bewoners van een buurland of van een naburige streek, met naam genoemde personen; J. Armen, bedelaars, wezen, melaatsen, dieven, zwendelaars. K. Herder met zijn honden; L. Lieden met een specifiek beroep; M. Koning, hooggeplaatste figuren; N. Overige.
O-Ö: Wat gebeurt of wordt gedaan?
O. Huwelijk, geslachtsverkeer, zwangerschap; P. Feest, kermis, markt; Q. Geboorte, doop; R. Dood, begrafenis, binnenkomst in de hemel of in de hel; S. Gaan, beweging, verschijnen, zich vergaderen, gebeurtenis op een met naam genoemde plaats; T. Danzen, lachen, vreugde; U. Zegenen, danken, vloeken; V. Afranselen, (>) bleken, vechten, kwellen, doden; W. Baden, wassen, kleren drogen; X. Wenen, lijden, glimlachen door de tranen; Y. Braden, bakken, toebereiding, eten en drinken van diverse spijzen en dranken; Ü. Boteren; Z. Zich kammen; Å. Betalen van schulden; Ä. Urineren, schijten; Ö. Overige.

Fouten in Kuusi:
A-O ItGrie 1: De Griekse hoofdletter Σ is geen E, maar een S (sigma), dus *San*, geen *Ean*. De zogeheten gelijke variant in *ASNS* 175, 69 luidt: *σαν βρέχει μέ τόν ἡλιο, πανδρεύονται οἱ ἀλουποῦδες*, wat wel hetzelfde betekent (trouwen de vossen).
F-O Tür 4: *Cenette* betekent niet 'in der Hölle', want *Cehennemde* is 'in der Hölle' (zie Tür 2 en 5; FV Tür 1 en 2; vgl. Joods *Gehenna*), maar 'im Paradies' (zie E-O Tür 2, 3, 6, 8 en 9). Overigens is dit wel goed in Tansels notities.
F-V Sp 4: *cù* is niet de 'weibliche Schamteile' (denkt Kuusi aan het Engelse *cunt*?), maar 'kont', vgl. Spaans *culo*, Frans *cul*, van Latijn *cūlus* (want ook mannen worden geprikt in hun *cù*, zie infra).
F-V Fr 13: *a cots de bounet*, is niet 'an der Kante der Mütze', (denkend aan Frans *côté* = kant; of misschien *côte* 1. kust, 2. rib, etc.), maar *coups de bonnet*, net als in F-V Fr 14-15 (zie ook p. 243, waar F-V Fr 13-15 zijn samengebracht als 'à coup de bonnet').
F-Y Fries 2: *is de divel syn moer oan 't pankoekbakken* betekent in 't geheel niet 'zijn de duivel en zijn moeder aan het pannekoekbakken (so beschäftigen sich der Teufel und seine Mutter mit Pfannkuchenbacken)', maar *is* is enkelvoud: het is de moeder van de duivel, die pannekoeken bakt, dus exact hetzelfde als F-Y Fries 3, wat logisch is want beide spreuken komen van Waling Dijkstra (maar misschien is Kuusi in de war gebracht door F-Y Fries 1, waar het wel de duivel is die pannekoeken bakt, eveneens van Waling Dijkstra).
I-O Fin 4: *hämäläishullut* is vertaald met 'tawastländischen Toren', maar volgens p. 253 zijn het de 'verrückten Bewohner von Hämä'.
I-V Fin 1: *Huppuse ämmät* wordt vertaald met 'die Weiber von H.', maar het moeten zijn 'die alte Weiber von H.', zoals te zien op p. 252 (hetzelfde geldt ook voor I-V Fin 2).
Om VII Tür: 'Es wird Frieden sein' moet zijn: 'Es wird bald Frieden sein'.

Literatuur:

Kuusi, Matti, *Regen bei Sonnenschein (zur Weltgeschichte einer Redensart)*, Helsinki 1957.
Ferro Ruibal 1997 = Ferro Ruibal, 'Deus e mallo demo no refraneiro galego', in: *Paremia*, 6, 1997, 219.
Ferro Ruibal 2007 = Ferro Ruibal, Xesús, '*Cando chove e dá o sol...* ¿Un fraseoloxismo internacional poliédrico?' in: *Cadernos de Fraseoloxía Galega* 9, 2007, 67-94.
Gold 1981 = Gold, David L., 'A Light Rain While the Sun Shines', in: *American Speech* 56, 1981, 159–160.
Gold 1984 = Gold, David L., 'More on a Light Rain While the Sun Shines', in: *Leuvense Bijdragen*, 73, 1984, 33–38.
Gold 2001 = Gold, David L., 'Still more lexical items and folk beliefs referring to the co-occurrence of rain and sunshine', in: *Neophilologus* 85, 2001, 445-456.
Vaux = Vaux, Bert, 'Sunshower summary', in: *Linguist List 9.1795* (17-12-1998).
Vaux 2015 = Bert Vaux, *Towards a geography of folkloric motifs: the case of the sunshower in Armenia and beyond*, [University of Cambridge] [2013+] (PDF)

Gebruik van Web-sites:

ParemioRom = Departament de Filologia Romànica – Universitat de Barcelona: Romance Paremiology: weather proverbs and territory. Er wordt meermaals gebruik gemaakt van de volgende publicaties:

Alcover & Moll = Alcover, Antoni M. / Francesc de B. Moll, *Diccionari català-valencià-balear* [10 vols.] [también consultable en línea: http://dcvb.iecat.net/], 1930-1962.

ALeCMan = García Mouton, Pilar / Francisco Moreno Fernández (directores), *Atlas Lingüístico (y etnográfico) de Castilla - La Mancha*, 2003.

ALGa = García, Constantino / Santamarina, Antón (directores), *Atlas Lingüístico Galego*. Volume IV. Léxico. Tempo atmosférico e cronolóxico, 2003.

Cassano = Cassano, Joseph, *La vie rustique et la philosophie dans les proverbes et dictons valdôtains*, Turin-Aosta 1914 (1988).

Castañón = Castañón, Luciano, *Refranero asturiano*, 1962.

Ferro Ruibal = Ferro Ruibal, Xesús, *Refraneiro galego básico*, 1987.

García Arias = García Arias, Xosé Lluis, *Diccionario General de la Lengua Asturiana*, 2002-4.

Gomis i Mestre = Gomis i Mestre, Cels [Edició notablement augmentada amb gran nombre de confrontacions a cura de Cels Gomis i Serdañons], *Meteorologia i agricultura populars. Recull d'aforismes, modismes, creences i supersticions referents a la meteorologia i a l'agricultura a l'entorn dels anys 1864 a 1915*, 1998.

Leite = Leite de Vasconcelos, José (1994-2007): *Etnografia Portuguesa*. 10 vols. Lisboa.

Martínez Kleiser = Martínez Kleiser, Luis, *El tiempo y los espacios de tiempo en los refranes*, 1945.

Mistral = Mistral, Frédéric, *Lou Tresor dóu Felibrige ou Dictionnaire Provençal-Français* [2 vols.], 1979.

Moreira = Moreira, António, *Provérbios portugueses*, 2003.

Palomba = Palomba, Joan, *Tradizioni, Usi e Costumi di Alghero. Pàgines de literatura algueresa* [edición de Antoni Nughes], 1996.

Refraneiro galego = *Refraneiro galego e outros materiais de tradicion oral* (PDF)

Spezzano = Spezzano, Francesco, *Proverbi calabresi*, 2006.

Hourcade = Hourcade, André, *Dictionnaire bilingue des proverbes gascons*, 2008

Als het regent en de zon schijnt 1: Kermis in de hel

(with an English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
is het kermis in de hel.

Als het regent terwijl tegelijkertijd de zon schijnt, wordt in Nederland wel gezegd: *Het is kermis in de hel*. Deze weerspreuk wordt meestal fout uitgelegd. In het *Idioomwoordenboek* van Van Dale wordt gezegd bij 'Kermis in de hel', wat gezegd wordt als het regent en de zon schijnt: 'De kermis gold als iets plezierigs, een verzetje, de hel als het absolute tegendeel.' Wat hierbij over het hoofd wordt gezien, is dat 'kermis' meer betekenissen heeft dan het bekende volksfeest. Zo wordt van een vrouw in de menstruatie gezegd, dat het bij haar kermis is (de rode vlag hangt uit). De *Bilderdamse kermis* is billenkoek. Het is Breugel-kermis wil zeggen van een vrouw, dat ze 'vlagt' (haar onderrok onder haar rok uitkomt), terwijl in het Rijnland van een uit de broek hangend hemd (ook 'vlaggen' genoemd) wordt gezegd: '*Morgen ös et Kirmes, de Fahn hängkt ut!, bei dem is et Kirmes!, du has Kirmes an de Boəm* (Hosenboden)*!, en hat Kirmes geflagg; de Fahn herut, morge hässe Kirmes! Wenn et Kirmes es, dann hange wer der Hembschlepp erut!*'[1] Ook kan kermis de betekenis hebben van 'een huiselijke ruzie', of zoals het *WNT* zegt bij: *Het is er kermis*: er wordt getwist en lawaai gemaakt. Ook wordt wel gezegd: *'t Is kermis in de lochting* [tuin], wat ook wordt gezegd als het regent en de zon schijnt. Het gezegde van de kermis in de hel was al bekend sinds het midden van de 16e eeuw, waar we het aantreffen in een van de oudste nederlandstalige spreekwoordenboeken, dat van Symon Andriessoon, genaamd *Duytsche Adagia ofte Spreecwoorden* uit 1550, waar het spreekwoord met zijn uitleg luidt: '*Tis kermis inde hel*: Dat seytmen alst reghent ende als de sonne schijnt, oft oock seytment als man ende wijf malcanderen slaen.'[2] Deze betekenis van de echtelijke twist ging echter verloren en Carolus Tuinman, schrijver van *De oorsprong en uitlegging van dagelyks gebruikte Nederduitsche spreekwoorden* uit 1720, moest bij de uitleg van *Als 't regent en de zon schynt, is 't kermis in de hel* bekennen: 'De grondreden en eigentlyke meening van dit spreekwoord kan ik niet gissen.' Hij komt dan met de mening van de Heer J. De Bruine, die vermoedt, 'dat *hel* verbastert is uit *hal*, dewyl 't dan groeizaam weder is, waar in de slachtbeesten voor de hal konnen vet-geweid worden. Dus is dan daar neering en welvaart. Ik weet niets beters.' Derk Budding, in zijn *Verhandeling over de Noordsche godenleer* (1836, 91f) vermeldt de weerregel: *wanneer de zon schijnt en het regent, verblijden zich de boeren* als een verklaring voor 'kermis in de hel'. In Delft zou men zeggen: *als de zon schijnt en het regent, begeven zich de kermiskramers in de hal*. Hal en hel zouden dezelfde betekenis hebben. Ook een andere schrijver denkt in die trant: 'Als de zon schijnt en het regent is het groeizaam. Het vee heeft veel voedsel. Ze worden vet. De slagers in de hel (hal) verheugen zich hierin.' Volgens Marten Douwes Teenstra (1846, 89) zeggen 'onze'

[1] Hans de Groot (red.), *Idioomwoordenboek*, Van Dale Utrecht e.e. 1999, 407. 1944, 28). Cornelissen 1930, III, 28; ook in Rijnland: *die hat Kirmes!, an de Kirmes kommen* (RheinWb IV, 540), in Thüringen: *sü hat die Kermes* (ThürWb III, 432). Cornelissen 1930, III, 28f; in Thüringen: *iech lech dich über'sch Knie, dann helt dei Hintera Kerwa!* [Kirchweih = kermis] en *heit* [heute] *hält der Hintern Kirmes!* (ThürWb III, 432f.); in Rijnland: '*Sommeten häs du Kirmes; Glik häuls de Kirmes!, din Ärs (Fott, Köntje) hölt Kirmes, ow Kont sall ik wöll Kirmes halde, dem sin Bocks hält Kirmes*.' (RheinWb IV, 537f). In Well aan de Maas (Ned. Limburg): *Zien keuntje haj kermes!* Hij kreeg flink voor de broek! Har: *Mijne hand zal met jou gat kermis houden.* Eene bedreiging aan het kind, dat men hem wat voor de billen zal geven. (II, xlvia). RheinWb IV, 536.

[2] WNT VII, 2375 (In Well aan de Maas betekent *Het is daar kermis*: daar wordt flink ruzie gemaakt). Symon Andriessoon, *Duytsche Adagia ofte Spreecwoorden*, Antwerp 1550, heruitgegeven Hilversum 2003 (ed. Mark A. Meadow & Anneke C.G. Fleurkens), 264, r. 100.7.

matrozen als het dondert, terwijl de zon schijnt: *Het is kermis in de hel, de duivel slaat zijn wijf!* En hij voegt eraan toe: "Door dit *kermis* verstaan zij 'straf, executie van straf'; zo zeggen ze ook: *Kom maat! Laat ons naar boord gaan of het zal kermis worden* (wij zullen *straf* krijgen)." Echter kermis is niet straf, maar hetzelfde als 'de poppen zijn aan het dansen; gedonder in de glazen, stront aan de knikker, de rapen zijn gaar; de boot is aan, the shit hits the fan', etc., uitdrukkingen die van alles kunnen inhouden, te beginnen met ruzie. In Rijnland wordt dit van *feest* gezegd: *Fest häbben möt (tegen) enen wegen wat*, zu kämpfen haben mit einer ...; woordenwisseling; *die hodde wer Fest ongeren* (onderling). De Fransen zeggen: *Voilà le bal qui commence*; ook in Nederland: *het is er weer bal* (er is ruzie).[3]

In Vlaams België is de kermis in de hel ook zeer bekend, zoals in Denderleeuw, waar men zegt:

't Zonneken schijnt en 't regent,
't Is in d'helle kerremis.

Krakeel in huis noemt men hier *potjeskerremis*.[4]

De oudste Duitse versie is te vinden in de *Florilegium Politicum* uit 1630 van Christ. Lehmann, waarin het heet:

Wenn die Sonn scheinet vnnd zugleich regnet,
so ist in der Hölle Kirchweih.

Een *Kirchweih*, letterlijk het feest van de kerkwijding, is hetzelfde als 'kermis', van 'kerkmis', het feest van de wijding van de kerk.

In Neder-Duitsland heeft het spreekwoord de volgende varianten:

As (Wenn) 't regent en (und) de Sonne schinnt,
es et in de Hell Kermes

of:

Wenn es regnet und die Sonne scheint,
ist in der Hölle Kirmess

of:

Wenn et regent on de Sonn schingt,
hät d'r Deuwel Kirmes

of:

Wenn es bei Sonneschein regent,
so ist Kirmes in der Hölle,

of *Die in die Hölle haben Kirmes,* wat geworden is tot: *Frau Holle hat Kirmes*, wat ook de Achterhoekse volkskundige 'Meester Heuvel' opmerkt: *bij regen met zonneschijn houdt vrouw Holle kermis*.[5]

In Antwerpen hebben ze het over *duiveltjeskermis*, in de Kempen is 't *duveltjes-, duvelkenskermis* of *de duvels houwe keeremesse*. De kermis van de duivel is ook bekend uit de heksenprocessen: in 1652 verklaarden drie kinderen te Bingenheim, dat het op de Duivels *kirmes* zeer *lustig* is. In het Rijnland heet het:

Wenn de Sonne schinnt on et reəngert,
hät der Düvel Kirmes

---

[3] Van Dale 1999, 670. ID., 33: danspartij; Van Dale 1984, 240: II. *bal* danspartij; *het is (er) weer bal*, ze zijn weer aan de gang; *een bal schoppen*, herrie, ruzie, keet maken). Ook ID, 1318: *kermis* 4. vrolijk rumoer; *het is weer kermis*, er wordt getwist en lawaai gemaakt; *'t zal kermis zijn*, er zal wat zwaaien, je zult ervan lusten.

[4] Cock-Teirlinck VI, 218f nº3; Hiel 1931, 152 (Dendermonde).

[5] Wander III, 1592 nº1 uit Kleve; ID. 1597 nº113; ID. 1598 nº118 uit Düsseldorf naar Firmenich I, 438, 11; Kühn 1859 II, 90 nº282a uit Glaufdorf bij Iburg; Montanus, *Die deutschen Volksfeste*, Iserlohn 1854-59, 38; WNT XII, 1380; Beirens nº867, 868: aan de Rijn; Heuvel, 42 zonder vermelding.

of dan *hät der Düvel Schöttelplackskermes* of *Schottelplaggenkirmes*, een 'vaatdoekenkermis', dan *hät der Düwel Kirmse met Schottelplangen*. Ook wordt gezegd: *Der Düwel hät Schottelplacke fel* (biedt vaatdoeken te koop aan), of *ze verkofen*, of *hät der Schottelplack füər de Sonn gehange*. In het Limburgse Ulestraten zeggen ze van motregenen: *regenen uit een schottelsplak*. Ook in Nedersaksen wordt gezegd:

Wennt regnet un de Sünne schint,
dann holt de Deuwel Kärmste.

En ook in Hessen-Nassau heeft de duivel kermis. In het Rijnland wordt een rijmvorm ingebouwd, waarin het de maan of de wolf is, die huilt:

de Sonne schinnt,
der Mond grinnt,
et es Kermes ä gen Hell

of:

De Sonn schinnt,
der Wolf grinnt,
et es Kirmes ejen Hell.[6]

Ook wordt wel gesproken over *kermis voor de kippen* of *het is kippe(n)kermis* en in Oost-Brabant *de henne hebben kermis*, wat ook in Duitsland bekend is. Ook in Marken zegt men: *Het is kermis voor de kippen* en in Monnikendam: *ət Es kerməs vò,wr də kEpə*.
De Vlaamse variant 'kermis in de lochting', die we eerder zagen, kent een aantal komische uitbreidingen:

't Regent en de zonne sching',
't Is kermesse in de pastoor ze lochting

en uit Zegelsem:

't Regent en 't zonneke schengt!
't Is kermis in de koolelocheng!

Met als variant uit Oost-Vlaanderen:

't Regent en de zonne schingt!
't Is kermis in de koornloching!

Ook hier komen we de verbinding met de maan tegen:

't Regent,
het zegent,
het maantje schinkt,
't is kerremesse in de pastor zijn lochtink.

In Sleeswijk-Holstein wordt gesproken over een heilige dag in de hel (*se hebbt in de Höll 'n heiligen Dag*), wat ook op een kermis kan slaan, want kermis betekent kerkmis, een kerkfeest, verbonden met een heilige, dus een heiligendag. In Oldenburg spreken ze van een feestdag (*denn is in de Helle Festdag*) en in Hessen-Nassau evenals in Rijnland heeft de duivel *Namenstag*, wat een contradictio in terminis is, want de duivel heeft zijn naam van zichzelf (niet van een heilige!) en ook geen verjaardag.[7]
Soms wordt de uitdrukking uitgebreid. In Vlaanderen wordt wel gezegd:

't Is kermesse in d'helle

---

[6] Corn.-Vervl. 1899, 390: *Duveltjeskermis*; in het Land van Waas: *'t Is duvelkens kermis*. Als het in het Waasland stormt, zegt men: *De duivels houden kermis* (Roeck, in *Vk* 99, 382). Diefenbach 1985 (= 1886), 99. RheinWb VIII, 212. Kruijsen, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten*, 2004, III,4.4, p. 67. RheinWb III, 770. N-SächsWb VII, 98 = III, 632; Hes-NasWb IV, 51. RheinWb VIII, 212; IX, 615.
[7] Röhrich 1973, I, 510; Hes-NasWb IV, 51; RheinWb VIII, 1152. VI, 75.

En de duivels eten braambusschen.

Ook wordt daar wel gezegd:

't Is kermesse in d'helle
En den duvel slaat zijn wijf.

Ook Niermeyer (*Verhandeling over het booze wezen*, 95) kende de uitbreiding *de duivel slaat zijn wijf* en zegt erover: 'Meestal hoort men het laatste lid dezer phrase niet; dat het er echter bij behoort, blijkt uit het Fransche *le Diable bat sa femme*, bij gelijktijdigen regen en zonneschijn.'[8] Hier zijn we dus aangekomen bij de huiselijke ruzie, die er in de hel plaats heeft, waarover meer in de volgende paragraaf.

Summary:

The Dutch saying 'Het is kermis in de hel' when it is raining and the sun is shining at the same time, is usually explained wrongly: the *kermis* (a fun-fair) is something pleasant, while the hell is the opposite. This overlooks the fact that *kermis* has other meanings. For instance, a woman who has her period is having *kermis*. When the underskirt of a woman is longer than her skirt or when a man's shirt is hanging out of his pants, they are having *kermis*. Also a spanking is sometimes called holding *kermis*. Another meaning of *kermis* is a domestic quarrel. The oldest appearance of our saying *kermis in de hel* is in the collection of proverbs of Symon Andriessoon, called *Duytsche Adagia ofte Spreecwoorden* of 1550, where the proverb with its explanation is: '*Tis kermis inde hel*: Dat seytmen alst reghent ende als de sonne schijnt, oft oock seytment als man ende wijf malcanderen slaen (This is said when it rains and the sun shines, or also it is said when man and wife beat each other).' This meaning of the domestic quarrel was lost and strange other explanations were advanced, where *hel* was thought equal with *hal* (hall).
In Flanders the *kermis in de hel* is also known, while the oldest German version can be found in the *Florilegium Politicum* of 1630 by Christ. Lehmann. Several Low-German examples are given resulting in *Frau Holle hat Kirmes*, which was also known in the east of the Netherlands.
In Antwerp the phenomenon is also called *duiveltjeskermis*, and the fun-fair of the devil was already known in the time of the witch-trials: in 1652 three children at Bingenheim declared that on the Devil's *kirmes* it was very *lustig* (amusing, lusty). In Rheinland, where the Devil also has his *Kirmes*, they also speak of the Devil holding *Schottelplaggenkirmes* (dish-cloth fair), or it is said that he has dish-cloths for sale, or has hung the dish-cloth before the sun, obviously to let it dry, and the dripping is the rain. The Devil's fair is also known in Lower Saxony and in Hessen-Nassau.
In parts of Holland and West Germany they also speak of a *kippe(n)kermis* (chicken fair). In Flanders they know of *kermis in the lochting* (in the garden), sometimes called a *koolelocheng*

[8] Kuusi F-P Fl 9, die *busschen* opvat als 'bessen', dus een heerlijk maaltje; maar het zijn daarentegen 'bossen' en dat valt voor de duivels vies tegen met al die doornen. F-P&V Fl 1; F-V Fl 3: *'t Regent en de zonne schynt, de duivel slaat zyn wyf* naar Gezelle ±1880. Ook Schrijnen, *Volkskunde* I, 97 heeft het over 'onze' zegswijze: *de duivel slaat zijn wijf*, als het regent en de zon schijnt, evenals Chamb p. 279: in Holland and in France, '*The devil is beating his wife*'. Teenstra 1846, 89: De Fransen zeggen: *Le diable bat sa femme*, wanneer het bij zonneschijn dondert en regent. // Internet: Kees Poek 1987: Als het 's zomers regent en de zon schijnt zegt men wel eens: *De duvel slaat zijn wijf*. Een andere uitdrukking is: *het is kermis in de hel*, wat op hetzelfde neerkomt, want kermis is een spottende aanduiding van een echtelijke ruzie. Dezelfde uitdrukking bestaat in het Frans: *le diable bat sa femme*, en het Duits: *Der Teufel schlägt seine Mutter (Grossmutter)*. (Misschien zag men er iets in van een ontmoeting der tegendelen: de zon en regen). // In Twente: *Zonneschijn bij regen: de duivel slaat zijn vrouw* (*Dr.Bl.* NS 2, 64) Eerenbeemt 1974, 95: Als tijdens de regen de Zon schijnt, spreekt de volksmond over *kermis in de hel* en zegt de boer: *de duivel slaat zijn grootmoeder. Zij huilt en hij lacht*

(cabbage garden) or a *koornloching* (corn garden), or the *pastor zijn lochtink* (the priest's garden).
In Schleswig-Holstein they speak of a 'holy day' in Hell, which can also mean a *kermis*, because *kermis* means church-mass, a feast connected with a saint (a holy person). In Oldenburg they speak of a feast-day in Hell, while in Hessen-Nassau and the Rhineland the devil has *Namenstag* which means the same (name day = saint's day), but is strange for the devil, because he has no name and no birth- or dying day.
Sometimes the expression 'kermis in de hel' is extended. In Flanders they say that the devils are eating *braambusschen*, which is not translated correctly by Kuusi. He thinks the devils are eating berries (Dutch: *bessen*), while in fact they are eating bramble bushes, not a pleasant meal with all those thorns! Also it is said there that the devil is beating his wife, in French: *le diable bat sa femme*, which will be the subject of the next paragraph.

Als het regent en de zon schijnt 2: De duivel slaat zijn vrouw

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
slaat de duivel zijn vrouw.

In de vorige paragraaf zagen we dat *kermis in de hel* wil zeggen, dat de duivel ruzie maakt met zijn vrouw. Dat de duivel zijn vrouw slaat, komt in een groot gebied voor. In Nedersaksen zegt men wel:

Wenn Sünnenschien un Rägen tohope kamt,
denn kloppt de Döwel sin Wiew.

(Wanneer zonneschijn en regen tezamen komen, / dan slaat de duivel zijn vrouw.) Of er wordt bij zonneschijn met regen gezegd:

Dei Düwel stickt sîn Wîf mit'n dägen.

(De duivel steekt zijn vrouw met een degen).[9] In Westfalen wordt gezegd: *Jetzt prügelt der Teufel sein Weib* (Nu ranselt de duivel zijn vrouw), in Mecklenburg: *nu haugt de Düwel sin Fru* (nu geeft de Duivel zijn vrouw slaag), in Egerland: *s kröigt d'Teufelin Schläg* (de duivelin krijgt slaag),[10] in Frankrijk: *le diable bat sa femme*, in de Provence: *lou diablo bat sa femo* (de duivel slaat zijn vrouw), in Bretagne: *an diaoul o pilad e wreg*,[11] in Italië *il diavolo batte la sua sposa*,[12] in Portugal: *o Diabo está a bater na mulher* (de duivel is zijn vrouw aan het slaan), in Spanje: *riñe el diablo con su mujer* (vecht de duivel met zijn vrouw), in Chili: *el diablo está peleando con su mujer* evenals bij 'Spanjaarden' in de VS,[13] in Oostenrijk, bij de Bosnische Kroaten, in Servië, bij de Roemenen, in Hongarije (*Veri az ördög a feleségét*, zoals de film van Andr□s Ferenc uit 1977 heet), in Litouwen, in de Ukraïne, in Armenië (*sadanan gənigə gə dzedze gor*),[14]

---

[9] N-SächsWb III, 632 (*tohope*: vgl. Ned. 'te hopen' = samen). Röhrich 1973, I, 510.

[10] F-V Deu 1, 2-3 uit Bohemen (in F-V Deu 3 slaat hij *d'Wawa*, wat waarschijnlijk ook zijn vrouw is), F-V Deu 4 (*'s kröigt d' Teufelin Schläg*), F-V Deu 5 = MecklWb VI, 1101, F-V Deu 6 (*Dēi Düwel klappt sin Wif*). Wander III, 1597 nº116: *Wenn es zugleich regnet und die Sonne scheint, so prügelt der Teufel sein Weib* (Baumgarten, 3; Röhrich 1973, I, 510). Voor het slaan van de vrouw door haar man is geen reden nodig: *Om tijdverdrijf / Sloeg de man zijn wijf* (Harrebomée II, 62). *Wenn es regnet während die Sonne scheint, prügelt der Teufel sein Weib*. (Nurminen 2008, 43) Schönwerth, *Sitten und Sagen aus der Oberpfalz* 2, 1858, p. 361: *Wenn die Sonne in den Regen scheint, prügelt der Teufel sein Weib* – Bärnau – *sein Weib, und seine Schwiegermutter lacht dazu*.

[11] F-V Fr 3. Vgl. F-V Fr 4: In Gascogne: *Lou diable se bat en so fenno* (vecht met zijn vrouw); F-V Fr 5: Haute-Bretagne: *V'la le diable qui bat sa femme*; F-V Fr 6: Bretagne; F-V Bret 1: op zijn Bretons: *an diaoul hag e wreg a zo en emgannaň* (heeft een slaande ruzie van de duivel met zijn vrouw plaats). Verder F-V Fr 10 (Nîmes), F-V Fr 11 (Bourbon), F-V Fr 12 (Zuid-Frankrijk). Vaux 2015: Provencale: *quand ploû è souleio lou diablo bat sa femo*; Occitan: *quand plòu e fai solelh, lo diable se bat ambe sa femna*; New Orleans creole: *Djabe apé batte so femme*.

[12] Beccaria 1995, 138: 'in tutta Italia'; F-V It 1: *Il diavolo batte sua moglie*, F-V It 2 uit Mantovano (*al diaol bastona sa moier*); Beccaria 1995, 139: In Piemonte wanneer het dondert: *'l diavul bastuna sua fumna* (naar Zalli); Biellese: *piov e fa sol: al diau al bat la fumna*, en: *quan ch'a trun-a* [dondert] *al diau al bat la fumna* (naar Sella), zoals in 'valli provenzali del Piemonte': *cante la truno, lu diau rüso cu sïo fremo* 'litiga con sua moglie'. Ook in Monferrato, wanneer het dondert, 'uno spirito maligno batte la moglie o gioca col diavolo, o il Tuono batte la moglie, questa piange, e allora fa piovere le sue lacrime'.

[13] F-V Port 1; F-V Sp 1; F-V Chile 1; F-V USA-Sp 1: *Madame Diable is getting a beating*, F-V USA-Sp 2: *the devil is beating his wife*.

[14] F-V Öst 1-3: *prügelt der Teufel sein Weib*; F-V Jug 2: *davo bije svoju babu* (zijn 'oude' [vrouw]), F-V Jug 3: *davo tuče svoju ženu* (zijn vrouw), F-V Jug 4: *gjavo svoju ženu i ona plače* (en zij weent); F-V JugRum 1; F-V Rum 1; F-V RumDeu 1: *slägt der Teufel seine Frau*; F-V Ung 1-4, F-V Lit 1. Röhrich 1973, I, 510: heute dominiert ... ebenso im Gebiet des alten Oesterr.-Ungarn 'Der Teufel slägt seine Frau'. Vaux Hungarian 1a: *veri az ördög a feleség-e-t*,

in Engeland,[15] in de VS (*The devil is beating his wife*),[16] bij de Finnen (*piru piiskaa akkaansa*, de duivel slaat zijn oude, d.w.z. zijn vrouw),[17] en in Bretagne:

Il pleut et fait solet,
Le diable est à Carteret,
Qui bat sa femme à coup de martet.[18]

Slaat hier de duivel met een hamer, in Saintonge is het met zijn muts (*à coup de bonnet*) en in Normandië met een bezemsteel (*à coup de balai*), in Aveyron met een broodschop (*Lou diáples bat so fénno omb'un poustel*), in Noord Portugal met een lepelsteel (*c'o rabo da colher*).[19] In de VS slaat hij met een kabeljauw (*codfish*), met een vaatdoek (*dishrag*), met een bakpan (*frying*

1b: *ördög veri a feleséget* 'the devil is beating the/his wife'; Ruibal 2007, 79: Hong: *ördög veri a feleségét*; Ukrains: *чёрм жену бьём* 'De Zwarte (slaat zijn vrouw)'. Vaux 2015: Armenian: The devil's beating his wife.

[15] F-V Eng 1 (In England), F-V Eng 2 (the Welsh say), F-V Eng 9 (hoort bij Frankrijk: as the French say), F-V Eng 10 (uit 1870). Röhrich 1973, I, 510: heute dominiert in der ganzen engl.-sprechenden Welt: *the devil is beating his wife*. Cf. Ruibal 2007, 79: Trinidad e Tobago: *the devil is fighting with his wife*.

[16] F-V USA 1 (S-Car.: *The devil is beating his wife*), F-V USA 2 (N-Car.), F-V USA 3, 4 (Texas), F-V USA 5-6 (Illinois: 5. whipping, 6. fighting), F-V USA 7 (Car. whipping), F-V USA 8 (N-Car: *a-whuppin'*), F-V USA 9 (Missisippi: whipping), F-V USA 10 (Oregon: wh.), F-V USA 11 (Virginia: wh); F-V USA 12 (N-Car: the 'bad man'), F-V USA 13 (Negroes of Southwest: *de Debbil bin a-lickin' her*), F-V USA 22 (Wyoming: met de toevoeging: *tomorrow she will beat him, and it will storm again*), F-V USA 23 (Kentucky; Tennessee: wh), F-V USA 24 (the 'bad man' is whipping). // 'The devil is whipping his wife', said when it rains while the sun is shining; the rain is supposed to represent the tears of the devil's wife (*The Facts on File Dictionary of Regionalisms*, 2000, by Robert Hendrickson). In Vaux's Poll 'the devil is beating his wife' scored 6.43%. // Louisiana: *The devil is beating his wife and the angels are crying*. // My parents from Levan, Utah would say: *The devil is beating his wife*, when we heard thunder in a rainstorm. // Oklahoma countrified it even more by saying the phrase: *The Devil is beating his old woman!* // My mother grew up in Tennessee and has always said *the devil was beating his wife* during *a sunny shower*. Wikipedia: In the United States, particularly in the Southern United States, and in Hungary as well, a sunshower is said to show that *the devil is beating his wife* (or, more rarely, *the devil is beating his wife with a walking stick*) because he is angry God created a beautiful day. The rain is said to be his wife's tears. A regional variant from Tennessee is *the devil is kissing his wife*. In St. Kitts and Nevis, when rain is falling and the sun is shining, it is said that *D devil a bang he wife*. // Creole: When there is sunshine and rain together, a colored nurse will tell the children, 'Gadé! *djabe apé batte so femme*.' (Look! the devil's beating his wife!) (New Orleans, *Harper's Weekly* in 1886?) // Miss Missy: Beating his wife? I always heard it as he was either chasing his soon to be bride or they were getting married. I was born and raised around Chicago. // Here in the United States, particularly the South, a sun shower is said to show that "the devil is kissing his wife". (Features 2015, Lexicon Theme on Genesis Framework) // Ernest Thompson Seton, *The Book of Woodcraft and Indian Lore*, 1922, 115: If it rains, and the sun is shining at the same time, *the Devil is whipping his wife* and it will surely rain to-morrow. // Labdad (06-08-2001): my mother grew up in Tennessee and has always said *the devil was beating his wife* during a sunny shower. DrMatrix (06-08-2001): I heard it all the time growing up in Louisiana. Every time it rains when the sun is shining, some one will say "The devil is beating his wife."

[17] F-V FinSchw 1: *piskar kärngen sin*: ranselt zijn 'oude', F-V FinSchw 2 (id.), F-V FinSchw 3 (met gloeiende roeden); F-V Fin 3: *piru hakka ämmätäs*: de duivel (of: *paha* 'de Boze') slaat zijn 'oude'; F-V Fin 4. vergelijkbaar; met 22 varianten; F-V Fin 5: *piru pieksee akkaansa*: de duivel slaat (6: *kiusaa* 'plaagt') zijn oude vrouw; F-V Fin 7: als het sneeuwt; F-V Fin 8: *piru piiskaa akkaansa* met 29 varianten; F-V Fin 9: idem, met een hele grote roede; F-V Fin 10: *piru piiska muijatas* 'zijn oude vrouw'. In F-V Fin 1 en 2 'plukhaart' de duivel met zijn 'oude vrouw'.

[18] Beirens nº874 naar Jean Fleury; WNT XII, 1380 heeft *le diable est à barteret* naar Dufour, *Météorologie populaire*, 46. Carteret is een havenplaatsje aan de westkust van Frankrijk tegenover Jersey. F-V Fr 17 heeft in de laatste regel: *qui bat sa femme à coups d'coulet, de martet*, eveneens met verwijzing naar Fleury, maar dat klinkt alsof twee versies ineen zijn gevloeid, nl. *bat sa femme à coups d'coulet* en *à coups de martet*.

[19] F-V Fr 16 (*à coup de balai*), 15: *à coup de bonnet*, vgl. F-V Fr 13 slaat hij (*le yab*) haar *a cots de bounet*, F-V Fr 14: *à coups de bonnet de coton*, d.w.z. zachtjes). F-V Fr 18, verbeterd naar Streng I, 21: *Quond ploou et fo soulél, / Lou diáples bat so fénno omb'un poustel* (hölzernen Brotschaufel, volgens Vayssier, *hachoir* [hakblok] of 'bout de planche sur laquelle on fait les hachis'); F-V Port 3: *c'o rabo da colher*. ParemioRom: *Quand plòu e fa solèl [/] Lou*

pan), of achter de deur (*behind the door*).[20] In de VS is een veel voorkomende met de zonneregen verbonden gedachte, dat je de ruzie van de duivel en zijn vrouw kunt horen: *if you stick a pin into the earth and put your ear to it, you can hear the devil and his wife quarreling* (als je een speld in de grond steekt en je oor ertegenaan houdt, kan je de duivel en zijn vrouw ruzie horen maken).[21] Grappig is de versie van de bekende Engelse schrijver Jonathan Swift (1667-1745):

> DIALOGUE I.
> Col. *It rain'd, and the Sun shone at the same time.*
> Neverout. *Why, then the Devil was beating his Wife behind the Door with a Shoulder of Mutton.*
> (Col. *A blind Man would be glad to see that.*)

---

diable bat sa fenno emb un poustèl (Occitan): Cuando llueve y hace sol [/] El diablo pega a su mujer con un palo [tabloncillo]. Comments: En grafía normativa: Quand plòu e fa solelh [/] Lo diable bat sa femna amb un postèl. Mistral lo etiqueta como del Roergue. Cf. la variante, más reducida, *Quand plòu e fai soleu...* (Mistral II, 631).

[20] F-V USA 14 en 15 (Texas), F-V USA 16 (Southern Negro); cf. Vaux English 5b: *When it rains when it shines, the devil's beating his wife with a codfish* (Yorkshire); 5a: *The devil is beating his wife (behind the back door)* (Mississippi, Georgia, Tennessee, South Carolina, etc.). In Louisiana als iemand zei: '*The devil is beating his wife,*' half the time someone would add: '*for burning up the rice*.' A woman born in Quebec added: '*to bring him pancakes*' (the whole in French of course). A woman born in New Jersey said: *The devil is chasing his wife*. In Alabama wordt toegevoegd: *with a frying pan*. (op vBulletin® v3.7.3). // In Jamaica, they say: *The Devil and His Wife, are Fighting Over a Herringbone*. // The lower Caribbean also has a notable variant: *The devil and his wife are fighting for a bone*. // In East Tennessee: When the sun is out and it is raining, my Mom used to say: *The Devil is beating his wife over the head with a dishpan*. (Marian M. Troup; July 21, 2009) // In Jamaica, it's: *The devil and his wife fighting over a chicken bone*. (owillis, Aug. 24, 2001) In Liberia, it is said that 'the devil is fighting with his wife over a chicken bone.' In Haiti, it is said that a zombie is beating his wife for salty food. 45ACP (06-12-2001): I've lived in Alabama my whole short life and have heard and used the expression, usually adding "with a fryin' pan" to the beating part. // The Frank C. Brown Collection of North Carolina Folklore Vol. VII: Popular… Deel 2 (red. Newman Ivey White), 1977: 6468 If it rains when the sun is shining, the «bad man» is whiping his wife, and it will rain again tomorrow. 6471: When the sun shines while it rains, it means the devil is beating his wife behind the door. (Oklahoma) 6472: Sunshine and rain indicates that the devil is whipping his wife around a stump (Roxboro); around the stump with a frying pan (Negro); around the bush (South Carolina). 6473: If it rains while the sun is shining, the devil is beating his wife for forgetting to put salt in his soup. South: the devil is whipping his wife [behind the door or around a stump] for not having turnip greens or cornbread for dinner [Negro]. Quebec: French: the devil is beating his wife in order to get «crêpes» [pancakes] and she does not want to make him any. Stedroy Thomas (7 jun 2013): *The devil and his wife is fighting for a piece of hog bone*.

[21] F-V USA 27 (N-Cal: *put ear to the ground*), F-V USA 28 (*ear to the ground over an old shoehorse covered with white cloth*), F-V USA 29 (Kentucky: *ear againt a big rock*), F-V USA 30-32 (S-Negro; Maryland: *ear to pin in the ground*), F-V USA 33 (Kentucky, Illinois: *black-headed pin*), F-V USA 34 (*pin in a stump*), F-V USA 35-36 (S-Negro: *needle in the wall... pull it out with your mouth [and] you can hear the devil's wife 'hollering'*. Nog eenvoudiger, je kunt gewoon *cross a knife and fork and go behind the door, to see this dastardly deed being done*. Vgl. F-Ö USA 1: *stick it (a needle) up in the ground [and] you can hear the devil playing his harp*. // Snopes.com: Similarly, this odd weather phenomenon is sometimes said to be caused by the devil and his wife fighting, accompanied by the additional suggestion that if one were to stick a pin into the ground and place his ear to it, he'd hear the argument. The Frank C. Brown Collection of North Carolina Folklore Vol. VII: Popular… Deel 2 (red. Newman Ivey White), 1977: 6470 When the sun is shining, and it is raining at the same time, stick a pin in the ground, place your ear to the pin, and you can hear the devil and his wife quarreling. 6474: If a person will put his ear to the ground when it rains and the sun is shining at the same time, he can hear the devil beat his wife. Kentucky: you can hear the devil beating his wife if you put your ear against a big rock. 6475: …one may hear the devil beating his wife if he places his ear close to the ground over an old horseshoe covered with a piece of white cloth (Virginia). 6476: …, stick a pin into the ground, and put your ear to it. You can hear the devil whipping his wife. (Florida) You must stuck a pin in the ground and place your ear close to the pin to hear the whipping going on; or else kneel down and stick a needle in the wall; then get up and pull the needle out with your mouth. You can then hear the devil's wife «hollering». Or, simpler still, you can simply cross a knife and a fork and go behind the door, to see this dastardly deed being done. (Negro)

Het is een grappig gesprekje van de kolonel met Neverout (een binnenzitter?), die zegt dat de duivel zijn vrouw slaat achter de deur met een schapenschouder, waarop de kolonel zegt (al even grappig), dat een blinde dat graag had gezien.[22]
In een Engelse literaire versie uit 1703 moet iemand rond het kerkhof worden geranseld, zoals de duivel doet met zijn vrouw in regenweer als de zon schijnt (*To go and thrash him round the church-yard, as the devil does his wife in rainy weather when the sun shines*).[23] In Gascogne en de Languedoc luidt het liedje:

Il pleut, il fait soleil,
Le diable bat sa femme
A grande coups de bâton
Vive Napoléon.[24]

---

[22] F-V Eng 4: Swift, *Polite Conversation*, 1738, I, 384; origineel was dit werk getiteld: *A Complete Collection of Genteel and Ingenious Conversation, According to the Most Polite Mode and Method Now Used at Court, and in the Best Companies of England. In Three Dialogues. By Simon Wagstaff, Esq.* Vgl. F-V Eng 6: *The devil will soon be beating his wife with a leg of mutton*, as the proverb says (1828). F-V Eng 5 is identiek aan 4, behalve het woord *bush* i.p.v. *door*, zegt men in het volk. F-V Eng 7 is de korte versie: *beats* (or *is beating*) *his wife with a shoulder of mutton*. Het *beating behind the door* is ook in de VS bekend (F-V USA 20), terwijl *behind the bush* geworden is tot *around the bush* (F-V USA 19: S-Car) en dat weer tot *around a (the) stump* (F-V USA 17: N-Car; F-V USA 18: Texas). // In het Zuiden van de VS: *The devil's behind his kitchen door beating his wife with a frying pan* (http://www.quinion.com/words/qa/qa-mon2.htm). // Dublin, Georgia. *The Devil is beating his wife behind a stump*. // I am born and raised in Texas. The variation that I have always said is that *the devil's wife is crying*. // Baltimore Maryland in the 1950′s: My grandmother always said: *The devil must be beating his wife!* whenever there was a sunshower. The raindrops were the angels' tears. // In Alabama, my Mom always said when it rained while shining: *The Devil's wife burned his biscuits*… // Louisiana/DC: *The devil is really beating the hell out of his wife*. // Penderlea North Carolina: *The devil's must be beating his wife because the angels are crying*. // Atlanta, GA: extended the saying to include a scenario where sunshine when it's snowing might mean *Santa is beating his wife*… // Oklahoma: somehow I had it in my head as: *The Devil is beating Santa Claus' Wife* // an old Irish folk tale: … but if there was thunder while the moon was out it was *the devil is beating his mother*. // I heard this expression from my grandma who died 2 years ago at the age of 102, but she was born in an Armenian village in Turkey. My father told me when I was little that the sun shines while it rains because the devil's wife is a hypocrite who is only pretending to cry and that is why it's still sunny. // Denton, Texas: *The Devil is whipping his wife with a frying pan*. // San Antonio Texas: *The devil is beating his wife and the angels are crying*, when we were having a sunstorm. My mother said a man is a devil if he beats his wife which would make the angels cry. // A beautiful use of the phrase in Texan, Robert Earl Keen's song, 'Willie': *There's a black cloud comin' yonder. The devil beats his wife with a silver chain*. // As for *the Devil beats his wife*, I always heard it was *with a silver chain*. Not sure why silver, but there you go. // West Texas: The phrase was *the devil is beating his wife* and the explanation was that the rain was her tears (not of God or angels), but the sun was shining because her tears were fake. // East Central Texas (New Braunfels) in the 1950′s: *The Devil is beating his wife around the old stump and the angels are crying*. // 'The devil's behind his kitchen door beating his wife with a frying pan.' // *Urban Dictionary*: *devil is beating his wife* expression is used to describe the weather when it is raining and sunny, also referred to as a *sunshower*. '*Looks like the devil is beating his wife today*,' muttered the old coot as he felt the rain hit the back of his neck. // Someone once told me that it was a Native American myth that spawned this phrase. Basically it has to do with the devil's member being the heat of the sun and he was whapping it against his wife's parts, causing them to weep the falling rain. Cf. Bartlett Jere Whiting, *Early American Proverbs and Proverbial Phrases*, Camb. Ma.-London 1977, 107 nºD159: *To whip the Devil round the stump* (1776 Carter, *Diary* 2.1028: *It was only an artifice* ~; 1786 EHazard, in: *Belknap Papers* 1.427: *This is not what the Virginians call 'whiping the Devil round a stump'*. 1798 Cobbett, *Porcupine* 8.248: *The House of Representatives sit ... whipping the devil round the post* (dit laatste ook 1799 Carey, *Porcupiniad* 2.11); 1809 Weems, *Marion* 159: *The rogues were drinking brandy ... but by way of whipping the devil round the stump, they call it* water, *that is*, apple water. // missourifolkloresociety.truman.edu/expressions.html: (raining on a sunny day) *Devil's beating his wife behind the door*.

[23] F-V Eng 3 (naar Edward Ward, *Writings* II, 299).

[24] J. Beaucomont, 'Formulettes d'incantation', in: *Arts et Traditions Populaires* XIII (1965) 253. Het einde is traditioneel, zie bijv. J. Cornelissen, *Ned. Volkshumor*, Antw. 1930 II, 199 nº2: *Stavele / is capabele / van te kappen*

In Verviers slaat hij zijn vrouw *dans un panier* (in een mand) en in Henegouwen wordt gezegd: *De duivel vecht in een mand*.[25] In een kinderspel uit de omgeving van Toulouse luidt het:

Il pleut et il fait soleil
Le diable se bat avec sa femme
cahin, caha, quoiqu'il soit boîteux
il va pour la saisir
avec ses griffes et il lui fait ainsi: flic, flac!

(... hoewel hij mank is, gaat hij haar te grazen nemen met zijn klauwen en maakt hij met haar als volgt: flik, flak!)[26] Het elkaar slaan komen we tegen in Rocca Pietore in de Dolomieten: *El diaul e la diaula se da* (de duivel en de duivelin slaan elkaar), maar ook in Jamaica, waar de duivel en zijn vrouw vechten (*The devil and his wife are fighting*).[27] In Asturië strijden de vrouw en de Boze (*riñem la mujer y el rexior*),[28] terwijl in een Catalaanse spreuk uit Mallorca de duivel met zijn hoorns naar zijn vrouw stoot:

Plou i fa sol,
la gallina fa son ou,
lo diable tupa a la dona.

---

met de savele (sabel) */ en te schieten met 't kanon, / Viva Napoleon!*

[25] F-V Wall 1: *Lu dyâl bat' su fam èn ô bansté* (vert. Beirens nº875 naar Monseur). De *panier* wordt door de heksen gebruikt: zie P.-Y. Sébillot, *Le Folklore de la Bretagne*, Paris 1968 II, 161: over de weduwen van l'île de Seine, die 's nachts naar hun 'Sabbats de la mer' gingen *dans leur panier*, die ze bestuurden met hun *bâ bedina* (bâton à goémonner = stok voor 't vissen van zeewier).

[26] Beirens nº873 naar Sébillot (Montel et Lambert). F-V Fr 9 heeft de originele tekst: [Un jeu du Languedoc est accompagné d'une formulette qui raconte la scene du combat, et celui qui la récite donne aux petits auditeurs quelques chiquenaudes sur la joue:] *Plòu e fai sourel, lou diable se bat ambe sa femna. Zounzoun. Amai siegue garel / vai per l'agantà / ambe sas arpas ie fai antau: Flic! Flac!* En vertaalt: 'Het regent en de zon schijnt, de duivel en zijn vrouw slaan elkaar. Aha oho, zo lam als hij is, gaat hij, om haar te grijpen; met zijn tangen doet hij haar aldus: flik, flak! (Il pleut et il fait soleil, - le diable se bat avec sa femme, - cahin caha, quoiqu'il soit boiteux. – Il va pour la saisir – avec ses griffes il lui fait ainsi, – flic! flac!)' In F-V Fr 7 heet het: *le Diable et sa femme sont à se battre*, wat in F-V Fr 8 wordt uitgebreid met: *à Launay* (een molen bij Moncontour in Haute-Bretagne).

[27] F-V It 3 uit Rocca Pietore in de Dolomieten = Rohlfs 1979, 88 (nt 153); F-V Jam 1. Ook in Friuli: *'l malán e la malana se bate* (Beccaria 1995, 138: Alton, 29). // *Quando il Sole brilla e piove, il diavolo litiga con la moglie* (strijdt met de echtgenote) (deproverbio.com).

[28] F-V Sp 10. ParemioRom: *Cuando llueve y fal sol [sic], riñen la muyer y el rexior* (Asturian): Comments: *Rexior*: regidor, concejal. Tomamos el refrán de Castañón (1962: 81). Gomis (1998: 123) localiza en Proaza: *Cuando llueve y hace sol [/] riñen la muyer y el rexior*. Proaza, Asturias, Spain. (Gomis i Mestre, 123. Castañón, 81)

(Regen en zonneschijn, de kip legt haar ei, de duivel stoot naar de vrouw.)[29] De reden, waarom de duivel zijn vrouw slaat, wordt in twee Frans-Canadese versies verteld: hij wil pannenkoeken en zij wil ze niet voor hem maken (*le diable bat sa femme pour avoir des crèpes et elle ne veut pas lui en faire*).[30] Dus maakt hij ze zelf in Friesland, Drenthe (*dan bakt de duuwel pann'kook*) en Oldenburg (*De Düwel backt Pannkok*). Of zijn moeder maakt die voor hem in Friesland: *de divel syn moer is oan 't pankoekbakken*.[31] Ook komt voor, dat hij boter maakt, zoals in Estland, terwijl in Wallonië hij ragout maakt van zijn eigen kloten (*Li dyâle fricasse sès couyes*) en in Portugal slap brood eet.[32] Een andere reden wordt gegeven in Roemenië, waar gezegd wordt, dat de duivel zijn vrouw ranselt en God lacht. De duivel is in een slechte bui en ranselt zijn vrouw, omdat ze de geiten heeft kwijtgemaakt. Ze maken ruzie, hij slaat haar neer en wreekt zich vervolgens op de

---

[29] C-Q Sp 2. Vgl. C-Q Sp 1: *Quan plou i fa sol, la gallina fa l'ou*; C-Q Fr 1: *Ploû y fa sol, la gallina fa l'où*; H-Z Sp 5b: *fa sol i plou, les bruixes fan un ou*; F-V Sp 9: *Plou y fá sol, lo diable tupa (pega) á la dona*: stoot of slaat. F-V Sp 2: In Catalonië heet het, dat *el dimoni pega a la seva dona* (zijn vrouw slaat). Ook in Argentinië bekend: *éste le pega a su mujer* (F-V Arg 2). Het leggen van een ei komt ook voor in een Italiaans regenliedje: '*Pioev, pioev, / la gaijnna* [= gallina] *fa l'oeuv, / fiocca, fiocca, / la gaijnna la fa l'occa* (Regen, regen, de hen legt een ei. Sneeuw, sneeuw, de hen die maakt een gans)' (Mannhardt 1858, 422). Uit Milaan: '*Pjöv, pjöv, La gaijina fa l'oeuv*. (ID. 1875, 226 n. 2) Turijn: *Pieuv pieuv / la galina a fa I'oeuv / a fa l'oeuv 'ntel giardin / a fa cure i ravanin*. En: *Pieuv pieuv / la galina l'à fa gli oeuv / el mignin el tira s-ciop / e la gata l'à fa i gnoch*. (Curello 1993, 124 nº7, 8: la gallina fa le uova, il micino tira il fucile e la gatta fa i gnocchi.) Ferro Ruibal 2007, 77: Catalaans: *Plou i fa sol, la gallina fa l'ou* ('a galiña pon o ovo' (d.i. 'se refire a marzo', wanneer de kippen meer eieren leggen in verband met het naderend Pasen); ID., 79: Catalaans: *Plou i fa sol, lo diable tupa sa dona*. Beccaria (1995, 137) maakt melding van een 'tipo surreale' uit Catalogna (Tarragona): *piove fa sole / la gatta fa le ove...*, normaler uit Z. Frankrijk: *la gallina fa l'uovo*, in Spanje *cantano i galli*. In een regenliedje uit Ligurië: *u ciöv u ciöv / a gata a fa l'öv / l'öv u se rübata / a gata a s'amassa* ('si ammazza'); in Emilia: *piov, piov, / la gata la fa j ov / la gata fa i turté* ('tortelli'), */ i minín i j porta vié...* (Cf. Plomteux, *Osiglia*, 27; Ferraro, *Tradizioni*, 278f); una lunga filastrocca della bassa Padania: *piove, / la gata fa le ove, / i mignín i zziga, / la gata la se marida, / ...* (Corrain-Zampini, 234). // Een Catalaans kinderliedje op internet: *Plou i fa sol / les bruixes es pentinen; plou i fa sol; / les bruixes porten dol. / Plou i fa sol, / les bruixes es pentinen; / plou i fa sol, / les bruixes fan un ou.* Irène wrote, 'NOTE: This song must have been subject to variations as time passed by because I knew the last line to the second verse as *La gallina posa un ou* (the hen lays an egg)'. (Es molt bonica la canzo de plou i fa sol perque parla de les bruixes que les bruixes magraden molt i perque parla de el temps.) Wikipedia meldt: '*Plou i fa sol* és una cançó tradicional catalana que s'ha cantat als infants des de molt temps ençà, de manera que actualment forma part del repertori de cançons infantils de la cultura popular catalana.' Naast de zojuist genoemde versies worden gemeld: *Plou i fa sol, / liró, liró, liraina, plou i fa sol, / liraina lirandó* en een gedicht van Miquel Martí i Pol (*Quinze poemes: Porto la tarda recolzada al braç*): *Plou i fa sol, les bruixes es pentinen, / al cel triomfa l'arc de Sant Martí* (etc.). Victor Pàmies i Riudor: Pluja nº 524: *Quan plou i fa sol, el diable pega a la seva dona*; nº525: *Quan plou i fa sol, la gallina fa l'ou*. Remo Bracchi, *Nomi e volti della paura nelle valli dell'Adda e della Mera*. 2009, 78: *Al plòf, al plòf, / la galina la fa l'öf, / al gatìn l' é sóta al gèrlu / e la gàta l'é a l'infèrnu, / al papà al tìra al sc'ciòp / e la mìna la fa i gnòch* 'piove, piove, la gallina depone le uova; il gatto è sotto la gerla e la gatta è all'inferno; papà [gatto] scarica il fucile e la micetta cucina gli gnocchi' (Carla Bracchi). ID., 79: A Montagna e a Tresivio […] un occhio indiscreto: *Piöf, piöf, / la gatina la fa l'öf, / l gatìn l fa la pàpa / e la gàta l l' travàca* 'la gattina depone l'uovo, il gatino cucina la pappa e la gatta la rovescia' (Guicciardi/Credaro, 179). A Montagna si prosegue: *llä travàca sil camin / e la sc'pécia i so micin* 'la rovescia sul camino e attende i suoi gattini'. Lo stico finale raccolto a Poggiridenti contiene un complemento signicativo: *Ciöf, ciöf, / la galina la fa l'öf, / i gatìn ai crida, la gàta la se marìda, / la se marìda cul Marìn cucù* (dove Marìn è diminitivo di Marìa), mentre, con intonazione ormai geograficamente circostanziata, un'altra variante della filastrocca recita: *Ciöf e dà l su: / l'è l témp di pasc'tù, / ciöf e dà vént: / l'è l témp di malénch* (Franca Prandi) 'se piove e brilla il sole, il tempo è favorevole al pastore; se piove e soffiaq il vento, è tempo degno degli abitanti della Valmalenco'. A Chiuro l'antico mito si è laicizzato e il distico della cantilena '*l piö e 'l fa sul, / el se marida la gulp* 'piove e c'è il sole, si sposa la volpe', passa alla segnalazione generica del compiersi di un evento raro. ParemioRom: *Plou i fa sol, [/] lo diable tupa la dona* (Catalan): Llueve y hace sol, [/] el diablo pega a la mujer [esposa]. Gloss: Tupar: pegar. [Glosa del editor, Cels Gomis i Sardañons]. Comments: Localizado en Mallorca. Tupar es diatopismo mallorquín registrado por el DCVB. Mallorca, Balearic Islands, Spain. (Gomis i Mestre, 122). *Quan plou i fa sol, [/] la gallina fa l'ou* (Catalan): Cuando llueve y hace sol, [/] la gallina hace [pone] el huevo. Comments: Localizado en Rocafort de Queralt (comarca

mensen door de zonneregen te zenden.[33] In de VS slaat de duivel zijn vrouw, omdat ze vergat zout in zijn soep te doen, omdat hij geen wortelgroenten wilde eten of tarwebrood als avondeten.[34]
Elisabeth Knapp citeert in haar dissertatie over het volkskundige in de Romaanse weerregels uit 1939 Bergiers *Origine des Dieux*, die zonder daarvoor met bewijsplaatsen te komen, zegt dat reeds in de Oudheid bij dergelijk weer werd gezegd, dat Jupiter ruzie maakt met Juno.[35] Op Malta kent men het gezegde: *Awissa jaħbat (isawwat) 'il martu kemm (kif) imissu* '[De maand] Augustus geeft zijn vrouw een pak slaag', waarbij Fr. Magri opmerkt: "On ancient Maltese coins, Osiris figures always with a cane in hand. Therefore Osiris (the sun) canes and strikes his wife

---

catalana de la Conca de Barberà). Rocafort de Queralt, La Conca de Barberà, Tarragona, Catalonia, Spain. (Gomis i Mestre, 121). Tristania, Jun 20, 2007: A Rocafort de Queralt: *Quan plou i fa sol / la gallina fa l'ou.*

[30] F-V CanFr 1: *le diable bat sa femme pour avoir des crèpes* en F-V CanFr 2 voegt toe: *et elle ne veut pas lui en faire*. // D'où vient l'expression *le diable bat sa femme pour avoir des crêpes*? C'est ce que ma mère disait lorsqu'il pleuvait et qu'il faisait soleil mais je n'ai jamais su pourquoi. Meilleure réponse - Choisie par le demandeur: Certains prétendent que l'expression vient d'une adaptation de la légende citée, ce qui n'est vrai que pour la première partie de l'expression. Lorsque le diable bat sa femme, elle pleure, ce qui donne la pluie. On dit que les crêpes, par leur forme ronde et dorée, rappellent le disque solaire. J'ai une légende à ce sujet, la voici en résumé: Le diable se lève en retard pour ramasser les âmes perdues. Le bon dieu en aurait donc déjà attrapé plusieurs. Il dit à sa femme de lui faire son déjeuné, et vite. Il est tellement en colère contre sa femme qui ne va pas assez vite à son goût, et comme il s'en veut de son réveil tardif, il la frappe. Elle se met à pleurer sur la terre, et le diable est fier de son coup. En effet, Dieu n'aime pas trop travailler sous la pluie. Toute tremblante et apeurée, la pauvre femme lance la crêpe en l'air pour la retourner, mais cette dernière se colle à la voûte du ciel. Ce qui donne la pluie et le soleil. L'histoire continue, le diable est encore plus en colère, rejette sa femme qui l'a trahi et épouse sa fille qui ne pleure qu'à moitié, incapable de couvrir la terre de ses pleurs, elle laisse toujours filtrer un peu de soleil... Le diable ne cesse donc de passer de l'une à l'autre,.. – l'expression se retrouve aussi au Canada et ailleurs en France (par exemple à Pau) ou elle se transforme en : *le diable bat sa femme et marie sa fille.*, ou en Ardennes *le diable marie sa fille dans un panier percé.* – Le diable a battu sa femme: C'était ainsi hier sur Pau, avant l'orage du début de soirée, *le diable battait sa femme et mariait sa fille*, 'il pleut et il fait soleil à la fois' – *le diable bat sa femme pour avoir des crêpes* (Québec: lə djabl ba sa fam pu.□ a.vwa□ de k□ p) *(Désuet)* Se disait autrefois dans les rares situations où il pleut tout en faisant soleil. – *Quand il pleut et que le soleil luit, on dit que le diable marie sa fille dans un panier percé ou qu'il bat sa femme* (Ardennes) (fatrasenblue.blog50.com). Het bijgevoegde verhaal van St. Remacle, die de duivel ervan weerhoudt een grote steen op de abdij te gooien door het tonen van een *grand sac de chaussures usagées* (meestal is het een grote zak met versleten schoenen, zoals het vrouwtje van Antwerpen), heeft met de zonneregen niets van doen. // In de Franche-Comté zegt men vooral: *c'est le diable qui bat sa femme*, wat hier en daar wordt uitgebreid met: *et marie sa fille* (ALFC c. 26); in Bourgogne zegt men de hele zin, maar ook de losse delen: 'le diable bat sa femme' en 'le diable marie sa fille (+ *l tã værnèy*): in P. 75: *l rwè mèri sè fiy*, P. 83: *l dyàb mèri sè bru* (schoondochter); in P. 19: *l dyàby bè sè fãn* ('bat sa femme') en in P. 90 'le diable bat sa femme à coups de bâton' (ALB c. 53). In Auvergne en Limousin: P. 6: *ki lœ dèblœ ké sœ bá bè sa fẽnò* (c´est le diable qui se bat avec sa femme´); P. 12: *lœ dyèbl bʉrå sà fèn* (bourrer = een opstopper geven => stompen, afrossen); P. 20: *ki lœ dyàb kœ ba sa fẽnò* (c'est le diable qui bat sa femme); P. 28: *lʉ dyàblœ pẽtsœnå €å fænå* (? sa femme); P. 33: *lœ dyáblœ bá sa fẽno*; P. 53: *ké l dyabœ kœ ba sa fånó*; P. 55: *ké lœ dyáb kœ ba sa fãn.* // detop (06-09-2001): My grandmother here in Québec used to say it also [i.e. the devil is beating his wife], but the addition was "to bring him pancakes". The whole in French, of course. // Gold 1984, 37: In Quebec French one says: *Le diable bat sa femme pour avoir des crêpes* and *Le diable bat sa femme et marie sa fille* (P. Desruisseaux, *Dictionnaire de la météorologie populaire au Québec*).

[31] F-Y Fries 1: *backt de divel pankoeken*; F-Y Deu 1: *denn backt de Düwel Pannkok*; Röhrich 1973, I, 510: *De Düwel backt Pannkok* (Oldenburg); ook: *Man backt in der Hölle* (zonder opgaaf). In Keulen wordt gezegd: *Düwels Mähl gitt Düwels Pannekoche*, uit iets slechts kan je niet iets goeds maken (RheinWb VIII, 1152; VI, 670: *Düvels Mehl git Düvels Pannekoche* Köln-Stdt). Ook in Basse-Bretagne, wanneer er is 'de la pluie et du soleil en même temps' wordt gezegd: 'c'est la malédiction du diable qui fait des crêpes' (*malᵊz en djoal ho:(ʀ) 'k[ʀ]ãmpᵊs*) (NALBB c. 144. P. 083), maar ook dat hij kool plant: 'Quand il faisait de la pluie et du soleil on disait: le diable plante des choux (*ma njowl l plãntọ ko:l*) (P. 068) In Denekamp: *As 't reggent en de zun schient, dan bakt de duuwel pann'kook* (*Dr.Bl.* NS 2, 52). Bentheim-Nordhorn: *As't rängt bi Sünnenschien, bakkt de Düwel Pannekoken* (Büld 1981, 21 bij

Isis (the earth)."[36] Het verhaal van Jupiter en Juno luidt: Jupiter was gebrouilleerd met Juno, die zich op de berg Kytheron verborgen hield. De god ontmoette, daar in de buurt ronddwalend, de beeldhouwer Alalcomenus, die hem zei, dat om haar terug te krijgen hij haar moest bedriegen en net doen alsof hij ging trouwen met een ander. Jupiter vond de raad zeer goed en wilde hem meteen in de praktijk brengen. Geholpen door Alalcomenus hakte hij een grote eik, opmerkelijk door zijn schoonheid, om, vormde van de tronk van deze boom het standbeeld van een mooie vrouw, gaf haar de naam Daedala (Graves: 'bright' or 'cunningly wrought') en versierde haar met de stralende bruidstooi. Daarna werd het trouwlied aangeheven en fluitspelers, verschaft door Boeotië, begeleidden die met de melodieuze klank van hun instrumenten. Juno, op de hoogte gebracht van deze voorbereidingen, daalde af van de toppen van de berg Kytheron, ging Jupiter zoeken, gaf zich over aan vlagen van jaloezie en woede en wierp zich op haar rivale om haar te molesteren; maar toen ze het bedrog inzag, veranderde ze haar kreten in gelach, verzoende zich met haar gemaal, zette zich vrolijk aan het hoofd van de bruiloftsstoet, die ze wilde zien slagen, en stichtte ter herinnering aan het gebeuren het feest van de *daedalia* of van de *standbeelden*, dat men sindsdien ieder jaar viert met grote statie te Plataia in Boeotië.[37]

---

nº1.22). Gold 2001, 450: K. F. van der Veen, a member of the Frisian Academy (Ljouwert), has sent me this Frisian saying: *As it reint en de sinne skynt* the second part of which has at least seven variants: *dan is de duvel oan 't strookjen* 'the devil is baking pancakes'; *dan is de duvel oan 't pankoekbakken* 'the devil is baking pancakes'; *dan is de duvel syn moer oan 't strookjen* 'the devil's mother is baking pancakes'; *dan is de duvel syn moer oan 't pankoekbakken* 'the devil's mother is baking pancakes'. F-Y Fries 2, door Kuusi fout vertaald (der Teufel und seine Mutter), maar in feite hetzelfde als F-Y Fries 3: *des duivels moeder is aan het pannekoekbakken*, wat een vertaling is van F-Y Fries 2 (allebei van W. Dijkstra).

[32] F-Ü Est 1-6, in Est 5 'op de top van een berk'. // Wallon, Basse-Ardenne: *Quand i lût l' solya al plouve*, on dit: *Li dyâle fricasse sès couyes*. (Le diable fricasse ses couilles) (projetbabel.org; ook post van AniLouve, 27 sept. 2012, lorsque le soleil luit sous la pluie). ParemioRom: *Está a chover e a fazer sol: o Diabo a comer pão mole* (Portuguese). Está lloviendo y haciendo sol: el Diablo comiendo pan blando. Lisboa, Lisboa, Portugal. (Leite VII, 553).

[33] F-V Rum 2-5 (uit één bron).

[34] F-V USA 21 (Southern Negro): *for not having turnip greens or cornbread for dinner*.

[35] Knapp 1939, 73 naar Nicolas Sylvestre Bergier, *L'origine des dieux du paganisme; et le sens des fables découvert par une explication suivie des poésies d'Hésiode*, Paris 1767, II, 189 (F-V Fr 2). Dit is een noot van Grimm II, 843. Cf. Streng I, 21 n. 1 (bij: le diable bat sa femme: vgl. Jupiter und Juno streiten).

[36] Aquilina 1972, 576, die verwijst naar Fr. Magri, *X'Iġħid il-Malti*, 54.

[37] Quitard 1842, 304f naar een fragment van Plutarchus, bewaard in Eusebius, *Préparation évangélique* III, 1. Op het internet wordt de mening geventileerd, dat 'rain during sunshine was originally attributed to Thor, the Norse god of thunder, weather, and crops. Not only was Thor credited with creating thunder each time he felled an evil giant in the sky, but he also was blamed for beating his wife when the rain fell during sunny weather. But after Christianity replaced Norse mythology, thunder was attributed to the angels bowling and the juxtaposition of rain and sunshine was pinned on the devil.' [Uiteraard zonder bewijsplaatsen]. A. Rey & S. Cantreau, *Dictionnaire des expressions et locutions*, Paris, Le Robert, 1993: 'Selon Gottschalk, il s´agirait de l´adaptation chrétienne d´une légende rapportée par Plutarque, où Jupiter, dieu du feu, se querellait avec Junon, déesse de l´humide.' Cascudo, 228: 'Paul Sébillot (*Le Folk-lore*, 119) lembra que os gregos diziam ser Júpiter brigando com Juno, e pela Europa afirmam que "le diable bat sa femme, sa fille ou sa mère; des divinités ou des sorciers s'amusent."' // Publié le SAMEDI 27 AVRIL 2013, par la rédaction: *Le diable bat sa femme et marie sa fille*: Il pleut et il fait soleil à la fois. Ce dicton a pour fondement une tradition mythologique que nous allons rapporter, d'après un fragment de Plutarque qu'Eusèbe nous a conservé dans sa *Préparation évangélique* (liv. III, ch. 1). Jupiter était brouillé avec Junon qui se tenait cachée sur le mont Cythéron. Ce dieu, errant dans le voisinage, rencontra le sculpteur Alalcomène qui lui dit que, pour la ramener, il fallait la tromper et feindre de se marier avec une autre. Jupiter trouva le conseil fort bon et voulut le mettre sur l'heure en pratique. Aidé d'Alalcomène il coupa un grand chêne remarquable par sa beauté, forma du tronc de cet arbre la statue d'une belle femme, lui donna le nom de Dédala, et l'orna de la brillante parure de l'hyménée. Après cela, le chant nuptial fut entonné, et des joueurs de flûte, que fournit la Béotie, l'accompagnèrent du son mélodieux de leurs instruments. Junon instruite de ces préparatifs descendit à pas précipités du mont Cythéron, vint trouver

Uiteraard moet Jupiter Zeus zijn en is Juno Hera, want het verhaal speelt in Griekenland in een mythisch vroege tijd, want Alalcomenus is een van de eerste mensen na de vloed van Deucalion. Het zou te ver voeren het verhaal hier uitgebreid te behandelen, want expliciet verbonden met 'regen en zonneschijn' is het niet.

English summary:

In the previous instalment we saw that the fair in hell means a domestic quarrel of the devil and his wife. The devil is beating his wife is dispersed over a very large area. In Lower Saxon the devil beats his wife (kloppt de Döwel sin Wiew) as if she is a doormat or he stabs her with a sword. In Westphalia he gives his wife a thrashing, in Mecklenburg a beating, and in Egerland the she-devil is beaten. Also in France the devil beats his wife, as well as in the Provence and Brittany, in Italy, Portugal and Spain, in Chile and Spanish speaking people in the US., in Austria, with the Croats, in Serbia, Romania, Hungary, Lithuania, Ukraine, Armenia, in England and the USA, and in Finland. A rhyme from Brittany places the devil at Carteret, where he beats his wife with a hammer, in Saintonge he beats her with a hat (bonnet), in Normandy with a broomstick, in Aveyron with a bread-shovel, in North Portugal with a spoon handle, in the US with a codfish, a dishrag, a frying pan, or behind the door. Quite frequently it is reported in the US that if you stick a pin into the earth and put your ear to it, you can hear the devil and his wife quarreling. Comical is the version by Jonathan Swift in his 'Polite Conversation' (1738), where the devil was beating his wife behind the door with a shoulder of mutton. An English literary version of 1703 says: 'To go and thrash him round the church-yard, as the devil does his wife in rainy weather when the sun shines.' In Gascony and Languedoc they have a song: 'It rains, the sun shines, / The devil beats his wife / with great strokes of a stick. / Viva Napoleon.' In Verviers the devil beats his wife in a basket, in Hainault he is fighting in a basket. In a song from a children's game from near Toulouse the devil beats his wife; though he is cripple he is going to get her with his claws and makes her like this: flick, flack! Also in the Dolomites the devil and his wife are beating each other, and also in Jamaica the devil and his wife are fighting. In Asturia the wife and the Evil One are fighting and in Mallorca the devil is poking his wife with his horns. In French Canadian versions the reason is told: he wants pancakes and she doesn't want to make them. So in Friesland, Drenthe and Oldenburg he makes them himself, or in Friesland his mother bakes them for him. In Estonia he makes butter, while in Wallonia he fries his own balls, and in

---

Jupiter, se livra à des transports de jalousie et de colère, et fondit sur sa rivale pour la maltraiter; mais ayant reconnu la supercherie, elle changea ses cris en éclats de rire, se réconcilia avec son époux, se mit joyeusement à la tête de la noce qu'elle voulut voir achever, et institua, en mémoire de l'événement, la fête des *dédales* ou des *statues* qu'on célébra depuis, tous les ans, en grande pompe, à Platée en Béotie. La dispute du Jupiter et de Junon est une allégorie de la lutte du principe igné représenté par ce dieu, et du principe humide représenté par cette déesse. Lorsque ces deux principes, ne se tempérant pas l'un par l'autre, ont rompu l'harmonie qui doit régner entre eux, il y a trouble et désordre dans les régions atmosphériques. La domination du premier produit une sécheresse brûlante, et celle du second amène des torrents de pluie. Ce dernier accident survint sans doute dans la Béotie qui fut inondée, ainsi que l'indique le séjour de Junon sur le Cythéron; et lorsque la terre dégagée des eaux eut reparu, on dit que la sérénité rendue à l'air par le calme était l'effet de la réconciliation des deux divinités, comme le mauvais temps avait été l'effet de leur division. Après cette explication, il est presque superflu d'ajouter que Jupiter qui triomphe du courroux de Junon, ou, suivant l'expression de Plutarque, le principe igné qui se montre plus fort que le principe humide, est le *diable qui bat sa femme*, qui l'emporte sur sa femme, tandis que le même dieu qui fait la noce de la statue, dont il est l'auteur ou le père, est le *diable qui marie sa fille*. On sait que Jupiter a reçu le nom de *diable* et de *grand diable* dans le langage des chrétiens. (france-pittoresque.com) // Gold 2001, 454: 'We also see the christianization of a Roman belief (in certain languages, Jove and Juno have become the Devil and his wife) and various other changes.' But on p. 455: 'Laing 1963 is silent on this survival of Roman religion.' [Because there is no survival!]

Portugal he eats weak bread. In Romania the devil beats his wife, while God is laughing. The devil is in a bad mood and beats his wife because she has lost his goats. In the US she has forgotten to put salt in his soup or for not having turnip greens or cornbread for dinner.
In Antiquity the gods quarrelled often: Jupiter and Juno are put forward as the devil and his wife. Famous is the story reported by Plutarchus. Jupiter, embroiled with Juno, who had hidden herself on Mount Kytheron, roamed in the surrounding and met the sculptor Alalcomenus, who advised him to deceive her by pretending to marry someone else. Together they turned an big oak into the statue of a beautiful woman, and decorated it with radiating bridal trappings. Then a wedding song was started and flute players accompanied the procession. Juno became aware of the wedding preparations, came down from the mountain, threw herself in a jealous rage onto her rival only to discover that she had been deceived. She broke into a laugh, made peace with her husband, and took her place in the bridal procession, and founded the feast of the 'daedalia' or of the statues, which was celebrated each year in Plataia in Boeotia with great pomp. There is no explicit relation with rain and sunshine, and the same can be said of other mythological stories.

Als het regent en de zon schijnt 3: De duivel slaat zijn moeder

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
slaat de duivel zijn moeder.

Niet alleen zijn vrouw wordt door de duivel geslagen: in Pruisen, Zwitserland en Zwaben slaat hij zijn moeder (*so schlägt der Teufel seine Mutter*) en aan de Moezel hangt hij haar op (*Der Teufel hat seine Mutter erhenkt*)[38] en volgens Praetorius in zijn *Blockes Berges Verrichtung* uit 1668: *Der Teufel schlägt seine Mutter, daß sie Öl gibt*.[39] Ook in Portugal, Engeland, Servië en Frankrijk slaat de duivel zijn moeder,[40] wat eveneens bekend is in Nederlands Overijssel, waar Sinninghe noteerde: *slaat de duivel zijn moer*.[41] In het Rijnland loopt de duivel zijn moeder na met een knuppeltje: *Der Düwel läuft seiner Modder met em Köllche no*.[42]

Excursus: De duivel en zijn familie

The Devil is in the details.[43]

De moeder van de duivel is bekend van diverse spreekwoorden, bijvoorbeeld: Ik ben voor de duivel en zijn moer niet bang. Harrebomée heeft het internationaal bekende spreekwoord: *Dat de duivel niet doen kan, daar zendt hij zijne moeder*.[44] In het Duits is het: *Wo der Teufel nicht selbst*

---

[38] PreusWb V, 243: *Regnet es, so lang die Sonne scheint*; vgl. *Wenn's regnet und schneit, schlägt der Teufel sein Weib*; F-V Schwz 1; F-V Deu 9 = ZwabWb 5, 1450: Lo schwendi; F-V Deu 11 (Hocker, in Wolf, *Zeitschrift* I, 240) = Röhrich 1973, I, 510 (Mosel) = Adalbert Kuhn, Sagen, *Gebräuche und Märchen aus Westfalen*, p. 90, n. 282a.

[39] F-V Deu 10: *Öl* = Bier (= Wander IV, 1071 nº301 naar Eiselein, 591; Simrock 10197) naar Grimm II, 842 naar *Praetorii Blocksbergsverr.* 2, 113; Brem.Wb. 1, 97). Zie Chamb nº1: *The devil is beating his mother*; evenals nº2-4, 6-8 (over moeder erger dan de duivel), nº20: *The devil beats his mother till the oil comes* en op p. 279: we find in Switzerland, '*The devil is beating his mother*' = Grimm, II 842: *der teufel schlägt seine mutter*, naar Tobler 249ª. Teenstra 1846, 89: De Duitsers zeggen: *Der Teufel schlägt seine Mutter*, wanneer het bij zonneschijn dondert en regent. Röhrich 1973, I, 510: Schon Joh. Praetorius (*Blockes Berges Verrichtung*, Leipzig 1668, 2, 113) kennt die Wendung: *Donnerts und die Sonne scheint dazu: der Teufel schlägt seine Mutter, daß sie öl* (= Bier) *gibt*. ZwabWb 5, 243: Regnet es, so lang die Sonne scheint, *so schlägt der Teufel seine Mutter. Wenn 's regnet und schneit, schlägt der Teufel sei*ⁿ *Weib*. // Oklahoma: If it rains while the sun is shining they say that the Devil is beating his wife. But if thunder is heard while the moon is shining he is beating his mother.

[40] F-V Port 2: *O Diabo está a bater na mãe*; F-V Eng 2b (the Welsh say... if thunder was heard while the sun is shining: *The devil is beating his mother*); F-V Jug 1: *tuče vrag svoju mater*; in Auvergne/Limousin wordt wel gezegd: *lʉr dablè pẽsènɔ̊ €o mèi* (cf. P. 28: sa mère; ALAL c. 47, P. 48).

[41] Sinninghe 1936, 96; cf. Vaux Dutch 1c: *kermis in de hel: de duivel slaat zijn moer*.

[42] RheinWb VIII, 1149: Aden-Virneburg.

[43] Engels spreekwoord, met de variant: '*God is in the details.*' Luther beweerde: 'Der Teuffel ist den Sprichwortten feindt,' en voegde tussen haakjes toe: 'wozu der Teufel allerdings Anlaß hatte; denn er kommt im Sprichwort schlecht genug weg.' (Seiler 1922, 117)

[44] Har. I, xxxviib. Meestal veralgemeniseerd tot een oude vrouw, zoals in het Engels: *An old woman can do that the devil himself cannot do* en *An old woman can do more than the devil*; met varianten in Latijn [*Quod non potest diabolus, mulier vincit*], Ital., Sic., Lecc., Cors., Gen., Rom., Bol., Mirand., Piac., Reg., Parm., Mil., Berg., Ven., Piem., Istr., France [*La femme sait un art avant le diable*], Spaans, Duits (*Weiberlist geht über Teufelslist*), Engels, Iers, Grieks en uit de Bijbel: 'All malice is short to the malice of a woman.' [Eccl. vii, 26, in *JB*: I find woman more bitter than death; she is a snare...]). Ook in Twente bekend: *waor de duevel zelf neet kump, schikt he 'n old wief* (*Driem. Bladen* 18, 1918, 9); Nd. *'Waor ik sölwen nich kummen kann,' sää de Düwel, 'daor schikk ik en old Wief hen*, sagt man von zänkische Frauen. Sprichwort über Zank und Streit durch Schwiegermütter: *Manns Moder – Frauen Düwel, Frauen Moder – Manns Satan!* (Büld 1981, 19 nº1.11)

kommt, schickt er seine Mutter, in het Frans: *Où le diable ne peut aller – Sa mère tasche d'y mander*. Een ander spreekwoord luidt: *Ben jij de duivel, ik ben zijne moêr* of: *ik zal je moêr zijn*.[45] In een Saksisch wellerisme (zeispreuk) is de moeder van de duivel een hoer of een hoerenmadam bij wie de duivel op bezoek komt: *Funtas! See de Düvel, fund he sien Moor in 't Hoorhuus*.[46] De moeder van de duivel is erger (bozer, kwader) dan de duivel zelf, zoals ook Shakespeare wist, die in zijn *Comedy of Errors* IV, 3 laat zeggen: 'it is the devil.' – 'Nay, she is worse, she is the devil's dam.' En elders heet het: *The devil and his dam are verily let loose on us*, of: *a great witch, a devil's dam*.[47]

Luther was een groot liefhebber van wellerismen en maakte zich vrolijk over de moeder van de duivel. *'Es ist eben Vieh als Stall,' sagte der Teufel, er jagte seiner Mutter Fliegen in den Hintern*, volgens anderen: *er jagte ihr Schnaken und Mücken in den Hintern*.[48] Bij Hans Sachs luidt het in rijm:

Es war der stal gleich wie das fiech,
Wie der dewffel sagt drüecken,
Da er seiner müeter in ars
Jagt schnacken vnd die müecken.[49]

We komen de moeder van de duivel al tegen in de 13e eeuw in de 'Trojaanse Oorlog' van Herbort von Fritzlar: '*der tufel daz hie vert / Oder sin muter oder sin son?* ([Is het] de duivel die hier rondwaart of zijn moeder of zijn zoon?)' Een ander 13e-eeuws voorbeeld is te vinden in de Codex Vindobonensis 428 (nº154): '*der donr slahe uns beide, / der tievel brâhte mich zuo dir / und dich sîn muoter ze mir* (de donder treffe ons beiden, de duivel bracht mij naar jou en jou [bracht] zijn moeder naar mij.)'[50]

De moeder van de duivel heeft ook een naam, namelijk Lilith, bekend uit de Joodse mythologie. Zij is de eerste vrouw van Adam lang voordat deze Eva kreeg. Aangezien ze rechtstreeks door God was geschapen, wilde ze aan haar gelijkstaande niet gehoorzamen (volgens sommigen wilde ze sex-on-top), sprak een mysterieuze toverformule, de beroemde *Sjem Hammeforasj* (d.i. de onuitsprekelijke naam van God), uit en vloog door de lucht weg (zij is dus de eerste vliegende heks). Drie engelen, die de Heer op Adams klacht uitzond, waren niet in staat haar tot terugkeer te bewegen, waarop als straf voor haar door God werd besloten, dat dagelijks 100 van haar kinderen zouden sterven. Nu pas schiep God uit Adams rib de lieflijke Eva, die de echtgenoot en vader gaarne diende, omdat ze een deel van hem was. Toen Adam echter uit het paradijs werd verstoten, moest hij zich opnieuw met Lilith verbinden en tegen zijn wil, honderddertig jaar lang, louter reuzen en boze demonen verwekken.[51]

---

[45] Lehmann 1905. Harrebomée I, 163a. Ook: *Hij vreest voor duivel noch zijne moêr*. (I, 165b)

[46] N-SächsWb III, 635. Zeispreuk = Quotation proverb. Meestal wordt in plaats van de moeder de grootmoeder ingezet, zie Buurman IX, 740: *Wat 'n Fund, sä de Düvel, do funn he sien Grootmoder in 't Horenhuus.* Maar in het Nederlands: *Habes fontus, zei de snijder, en hij haalde zijne dochter uit het hoerhuis* (Harrebomée I, 189a naar Folie I.56). De jongste zoon van Catharina de Medici (koningin van Frankrijk) riep mogelijk *Fundus*, toen hij zijn moeder in een bordeel aantrof, waar zij zich incognito uitleefde; ze zou hem daarop vergiftigd hebben (Frischauer 2, 372).

[47] Lehmann 1905, 414, 415 naar Roby III, 125; Chamberlain 1900, 278. Skeat 1993, 122 merkt op t.a.v. *dam* 'a mother': applied to animals, hoewel het hetzelfde woord is als *dame*. Eng.Wb. 342a. **dam** 06. (verouderd) moeder.

[48] Lehmann 1905, 412: 'Die Redensart soll bedeuten: gehüpft wie gesprungen, oder: das eine entspricht dem anderen. ... er ist in der Regel nun nur ein boshafter Mann, die mit einem bösen alten Weibe keift.'

[49] Götze 1903, 32 naar Hans Sachs, *Fabeln und Schwänke*, 1547, 4, 54ff nº393. Volgens een Zuid-Franse sage moet men als een heks langsloopt en haar arm uitstrekt om haar snode werk te volbrengen voor zich uitzeggen: '*Que lou Diable to bouhe au cu* (Moge de duivel je in je reet blazen)' (Karlinger & Übleis 1974, 98f nº89).

[50] Götze 1903, 29.

[51] Vollmer 1978, 314; Soldan-Heppe I, 154: 'Lilith ging die Bedingung hinsichtlich der Kinder ein und sprach: "Laßt mich ziehen, weil es nun einmal meine Bestimmung ist, Kindern nach dem Leben zu trachten, den Knaben nämlich

Dat ze ook op Duitse bodem goed bekend was, blijkt uit een Carnavalsspel van Hans Folz van het eind der 15e eeuw: *Darauf redt rabi Schlanis schir, / Das Adam vor Even gewis / Ein frauen hett, genant Lilis, / Die eitel teufel im gebar*, evenals: *Hat der Adam dann ie gewis Teufels geporn auß der Lilis, / Aus disser red am tag klar leit, / das ir* (die Juden) *der teufel bruder seit*.[52] Niet alleen de Joden, maar alle mensen zijn broers van de duivel, want alle mensen stammen van Adam af.

De zaak is gecompliceerd, want de Joodse overlevering kent twee Liliths. Ze worden behandeld door Mozes Cordovero. 'De Ouden zeiden, dat er twee Liliths waren, een kleine en een grote. De grote is de gemalin van Samael en zij is een vrouw in hoerendom en de kleine is de gemalin van Ashmodai.' De oudste Lilith wordt de Grootmoeder genoemd, zodat de andere, zijnde de dochter met de bijnaam 'De maagd', de moeder is. Tussen Samael, de grootste prins van alle demonen, en Ashmodai, de koning der demonen, ontstond een grote jaloezie over Lilith de Maagd, die de gedaante van een prachtige vrouw heeft van het hoofd tot de navel en daaronder vlammen. Zoals de moeder is de dochter. Ze zijn voortdurend in strijd met elkaar.[53]
In Middeleeuwse stukken worden ze door elkaar gebruikt. In een carnavalsspel van 1480, het *Spiel von Frau Jutten* van Theoderich Schernbert, zien we Lillis, de grootmoeder van de duivel, rondspringen, waarop ze zegt: '*Hie laufe ich traun auch mit umbher*,' en zegt vlak daarna tegen Lucifer: '*Nhun bitte ich dich, du lieber sohn*,' en Lucifer zegt: '*Das wil ich, liebe mutter, thun*.' En ook in de personeelslijst voert Schernberck haar op als Lillis, de moeder van de duivel.[54] De onstandvastigheid tussen grootmoeder en moeder zien we voortdurend. In het in 1524 vervaardige *Wegspräch gen Regensburg ins Concilium*, dat wel toe te schrijven is aan Urban Rhegius, heet het: '*wolt der teufel und sein großmuoter*,' in een bewerking van hetzelfde schrift door Jacob Tammerlander in Straßburg 1544: '*Das seint seltsam geistliche sachen, es ist der teufel und sein muter, es seint eitel werk des fleisches und nit des geistes*.'[55] Fischart schrijft de vervaardiging van het *Jesuiterhütlein* (1580) toe aan de duivel en zijn grootmoeder: '*Des teuffels sein Grossmutter Alt / Sampt jhren Toechtern Vngestalt / Speuten in jhr Schwartz Runtzlecht*

---

vor dem achten Tage nach der Geburt, den Mädchen aber vor dem zwanzigsten. Doch verspreche ich und schwöre bei dem lebendigen Gotte, daß ich die Kinder verschonen will, so oft ich entweder euch selbst, oder eure Namen oder eure Zeichen auf einem Amulett erblicke." Dies wurde genehmigt und daher kommt es, daß alle Tage hundert Teufel sterben und daß man den neugeboren Judenkindern ein Amulett mit den Namen der drei Engel Senoi, Sansenoi und Samangaloph umhängt und ebendiese Namen in den vier Ecken der Wochenstube anschreibt.' (naar Rabbi Bensira). 'Über diese Teufelsmutter sagt Rabbi Elias weiter, Adam habe während dieser 130 Jahre nach dem Sündenfalle, in denen er im Banne und von Eva getrennt lebte, mit vier Müttern, Lilith, Nahamah, Ogereth und Machalath, sämtliche Dämonen gezeugt. Anderen wiederum behaupten, während diese 130 Jahre habe sich Adam mit weiblichen und Eva mit männlichen Dämonen vermischt, so daß von jenem die weiblichen, von dieser die männlichen Geister abstammen.' T.a.v. het uitspreken van de naam van God, vgl. Seligmann 1947, 69: '... the priests of Egypt sought to discover the names of the gods, and thereby the ability to wield a supernatural power. At the sound of the true name, the powers of the god stood ready to perform the invoker's bidding. "This name being uttered on a river bank, the stream will dry up. And if pronounced in the fields, sparks will spring forth. If the magician who knows the secret name of a god is attacked by a crocodile, the virtue of this name will cause the earth to fall into the water; south will become north, and the earth will be overturned."'

[52] Götze 1903, 29-30; naar Keller, *Fastnachtspiele* 19, 14 en 26. In Schernberks mysteriespel *Das Spiel von Frau Jutten* (1480) treden naast acht duivels ook zijn grootmoeder, Frau Lilis, op. (Wolf 1994, 156, citaat van ?).

[53] Patai 1980, 464; Black Koltuv 2003, 45.

[54] Götze 1903, 30 naar Keller, *Fastnachtspiele*, 900ff. Götze heeft Schernbert evenals Schernberck. Soldan-Heppe I, 154: 'Lilith erscheint hier (bij Rabbi Bensira) also auch als Mutter von Teufeln, als sie auch 1480 der "Meßpfaffe" Theodoricus Schernberk zu Mühlhausen in den Spiel von Frau Jutta auf die Bühne brachte (Ludwig Hopf, in: *Neue Weltanschauung* Stuttgart 1908, Heft 3/4, S. 91).'

[55] Götze 1903, 30 naar *Satiren und Pasquille aus der Reformationszeit* 3, 183 en Schade 3, 279: Dat zijn vreemde geestelijke zaken, het is de duivel en zijn moer, het zijn louter werken des vlees en niet des geest.

Ha^{e}nd / Strichen das Hütlein auff all End.'[56] Daarentegen in *Gargantua* vertelt hij vijf jaar daarvoor: '*In dem, sprach der Mo^{e}nch, schlag ich erst euch nach: Aber des Teuffels Muter laßt vns die backen auffblasen, als wolten wir ein Schewer anstoßen oder dem Teuffel das Fewr auffblasen*.'[57] Zeer geliefd is de uitdrukking bij Erasmus Alberus, die hem gebruikt in zijn debuut *Ein schöner Dialogus von Martino Luther und der Botschaft aus der Hölle* uit 1523: '*Ewer schreyben ist nichts anders, denn Concilia, concilia, Bapst, bapst, gewonheit, Ja der teufel, seyn mu^{o}tter*,' maar ook nog in zijn laatste geschrift, *Wider die verkehrte Lehre der Karlstadter* H 1: '*Vnd du schendlicher Widerteuffer, komest daher gestrolt mit der Vernunfft, deß Teufels Mutter, vnd wilt sie zur Meisterin deß heiligen vnd allmechtigen Glaubens machen*'; en verderop J 2^{a}: '*Die heylosen Schwermer setzen die Vernunfft, deß Teufels Mutter vnd Braut, zum fundament vnser seligkeit*.' Daartussen in gelegen zijn de citaten uit *Unterscheid der Evangelischen und Bapistischen Messe* (1539, D 3^{a}): '*Also kund der pfarner zu^{o} Steinheim am Mein machen, das ein bild weinet, damit bracht er viel gelts zu^{o} wegen. darzu^{o} schweig der bischoff fein still, were er Lutherisch gewesen, der teuffel vnd sein mutter hetten jhn beschissen*'; en in de Alcoran (Uitgave 1614, 80f): '*der Teuffel vnd seine Mutter, die Ro^{e}mische Kirche*'.[58] Een tegenstander van Luther, abt Simon von Pegau, zegt met dogmatische ernst in zijn *Verderben und Schaden, der Land und Leuten aus Luthers Lehre zugewandt* uit 1524: '*bey solicher vneinigkeit vnd zweytracht ist gewißlich der teuffel vnd sein mutter vrsach*.'[59] De duivel en zijn moeder representeren hier de *discordia*, een begrip, dat we veelvuldig in geschriften in die tijd tegenkomen.[60] Ook een Zwitsers vlugschrift tussen 1524 en 1527 legt de uitdrukking de tegenstanders in de mond: '*Der teufel und seine muter hat die bauern in die schrift gefürt*.'[61] Luther nam zelf ook niet altijd de duivel ernstig en bezigde de schertsvraag: '*War umb schlug der teufel seine mutter?*', die hij in 1530 in zijn spreekwoordenverzameling opnam, waarop het antwoord luidt bij Johann Schütz, *Serpens Antiquus* uit 1580 (164^{b}): '*Darumb, das sie keine Widerrede wußte* (met haar mond vol tanden stond)'.[62] Dit polemisch gebruik zien we ook in de tezelfdertijd geschreven notitie van Joachim Badian: '*Mitler zeit gsellt sich der tüfel und sin mu^{o}ter zamen*'.[63] Hetzelfde zien we bij Burkard Waldis in 1548, die in de *Esopus* de 80^{e} fabel van het tweede boek begint met het rijmpje: '*Ein witwer eine witwe nam: Der teufel zu seiner mutter kam*', oftewel slecht bij slechter, hetgeen alleen maar van kwaad tot erger kan leiden.[64]

---

[56] Götze 1903, 30 (v. 803ff): De oude grootmoeder van de duivel tezamen met haar monsterlijke dochters spuwden in hun zwarte gegroefde handen, streken het hoedje van alle kanten.

[57] Götze 1903, 30 naar *Gargantua* Neudr. 398: Maar de duivels moeder laat ons de wangen opblazen als wilden we een schuur aanstoten of voor de duivel het vuur opblazen.

[58] Götze 1903, 30f.

[59] Götze 1903, 31 (F 1^{a}).

[60] Bijvoorbeeld: *Bellum papale, sive, Concordia discors Sixti Quinti et Clementis Octaui circa Hieronymianam editionem preterea in quibusdam locis grauioribus habetur comparatio vtriúsq[ue] editionis, cum postrema & vltima Louaniensium vbi mirifica industria Clementis & cardinalium super castigatione Bibliorum deputatorum notas duntaxat, marginales Louaniensium in textum assumendo clare demonstratur*, auctore Thoma Iames ... Londini : Excudebant Georgius Bishop, Radulphus Nevvberie, & Robertus Barker, 1600.

[61] Götze 1903, 31 naar Schade, *Satiren und Pasquille* 2, 260.

[62] Götze 1903, 31, die verwijst naar Wander, *Sprichwörterlexikon*, 1790, 171 (onder duivel) en voor Luthers gebruik van het spreekwoord verwijst naar Thieles uitgave van Luthers spreekwoordenverzameling, p. 299. Als voorbeeld geeft hij uit de Erlanger uitgave van 1525 (24, 333): *Ich habe es beides gesorgt: wurden die Bauren Herren, so wurde der Teufel Abt werden, wurden aber solche Tyrannen Herrn, so wurde seine Mutter Aebtissin werden*.' Vgl. §8 n.: De duivel gaat in het klooster.

[63] Götze 1903, 31 naar *Historische Schriften*, hg. von Götzinger 3, 224. En vervolgt: *die Rintaler darum des abtz Fransiscen rat pflogen, fu^{o}r er zu^{o} und gstellt zich zu^{o}m landvogt Rinegg, her Felixen Grebel von Zürich, der ain böß S. Galler was*.

[64] Götze 1903, 31

In de *Zimmerische Kroniek* (vóór 1566) zegt een 'dappere edelman': '*Und da es schon der teufel und sein muetter wer, so fürcht ich in nicht*', terwijl als een zeug in een kamer met een slapende monnik binnendringt, deze zo schrikt, dat hij niet weet, '*ob der teufel oder sein mutter bei ime in der stuben sye*.'[65] In de *Simplizissimus* van Grimmelshausen uit 1668 wordt aan een spookverschijning gevraagd, wie hij is, soms '*der Teuffel oder seine Mutter?*'[66] En in de *Deutschen Michel* uit 1673 wordt de raad gegeven zinnen niet te ingewikkeld te maken, zodat op het laatst *weder der Teufel noch seine Mutter verstehn* kan, wat de bedoeling is.[67]
In Henisch' Woordenboek vinden we de zin: *Der alte Teuffel vnd sein mutter hecket, zumal in grossen Nestern, immer ein jungen Bileam, Judam vnd Arion vber den andern aus*, wat doet denken aan het broeden van de duivels in Herzegowina (§11: F-Q Jug 2 en 1), of van de heksen bij de Kroaten (§20: H-Q Jug 2) of de Vilen in Slavonië (G-Q Jug 2), de nesten aan die van de 'oude vrijsters' (ook §20). En in hetzelfde woordenboek: *Bistu der Teuffel, so bin ich seine Mutter*, dat we ook bij Harrebomée aantreffen: *Ben jij de duivel, ik ben zijne moêr* of: *ik zal je moêr zijn*.[68] In de klucht *Willmut* uit 1680 van Caspar Stieler zegt Scaramutza:'*denn sie wißen, daß ich meines Prinzens Prinz, Hofmeister, Praeceptor, Geheimteraht, Teufel und seine Mutter bin,*' kortom een 'du(i)velstoejager'.[69] De laatste voorbeelden van de uitdrukking duivelsmoeder staan in R. Ganslers *Lugenschmid* uit 1700: *deß Teuffels sein Mutter ist der Vorbott deß gewißen Untergangs aller krummen Springer. Wer ist dann deß Teuffels sein Frau Mutter, wie siehet sie aus? Wie ist sie bekleidet und wo wohnet sie?* en in een brief van hertogin Elisabeth Charlotte van Orléans van 1718: '*[Ich] habe etlichmahl mühe undt verdrießlichkeit genug, insonderheit wen es zwischen man undt fraw geht; den die fraw ist falsch wie der teüffel undt sein mutter*.[70]
Vanaf het midden der 18e eeuw treffen we alleen nog de uitdrukking 'grootmoeder van de duivel' aan, waarover meer in een volgende aflevering. Maar in spreekwoorden blijft de moeder voortleven: *den Teufel bei seiner Mutter verklagen*; *wij hebben daar met den donder en zijne moeder te doen gehad* en *hij geeft om den drommel noch zijne moêr*.[71] *Hij heeft den duivel en zijne moêr tot peten*.[72]

English summary

The devil not only beats his wife, but also his mother in Prussia, Switzerland, and Swabia, and near the Moselle he hangs her and according to Praetorius he beats his mother so badly that she gives oil. Also in Portugal, England, Serbia and France the devil beats his mother, which is also known in the Dutch province of Overijsel. In the German Rhineland the devil is chasing his mother with a cudgel.

[65] Götze 1903, 32 (1, 628 en 4, 283). Vgl. Harrebomée I, 165: Hij vreest den duivel noch zijne moêr. Van Dale 1999, 172: Voor de duivel en zijn ouwe moer niet bang zijn.
[66] Götze 1903, 32 (hg. von Kögel, 504): *erst warestu ein toder Stein, jetzt aber bist du ein beweglicher Leib*. In een andere scene heeft Simplicius een instrument uitgevonden, waarmee hij op afstand kan horen, waardoor hij dingen kan 'voorspellen', wat door zijn legerkameraden voor toverij wordt gehouden en ze verwijten hem: alles wat hij zegt moet *vom Teuffel und seiner Mutter offenbart worden syn* (Stockinger, in: Degn e.a. 1983, 37).
[67] Götze 1903, 32 (hg. von Kurz, 373). Vgl. *Geen duivel of zijne moêr kan erachter komen* (Harrebomée I, 164).
[68] Götze 1903, 32; Harrebomée I, 163a. Ook: *Hij vreest voor duivel noch zijne moêr*. (I, 165b)
[69] Götze 1903, 32f (p. 83); Van Dale 1984, 684: benaming voor iemand, die voor allerlei diensten en ongeregelde werkzaamheden gebruikt wordt. (= factotum, ook benaming voor duivelse hulpgeest = demon).
[70] Götze 1903, 33 (uitgave van Holland 3, 208).
[71] Götze 1903, 34 naar Harrebomée I, 143a en I, 155b.
[72] Harrebomée I, 165a; over de schoonmoeder: *Mans moêr is de duivel op den vloer* (ID., I, 166a); Wellerisme over een kwaad huwelijk: *Een kwaad huwelijk is eene hel op aarde, zei Jochem, en hij kreeg eenige baffetoenen van zijn wijf tot een' morgengroet* (Har. I, 5b).

Excursus

The mother of the devil is known from proverbs. A Dutch saying has: I'm not afraid of the devil nor his mother. An international saying is: Where the devil won't go, he sends his mother. The mother of the devil is worse than the devil himself, as Shakespeare knew very well; in his 'Comedy of Errors' he lets says: 'it is the devil.' – 'Nay, she is worse, she is the devil's dam.'And elsewhere 'The devil and his dam are verily let loose on us', etc.
Luther was a great lover of wellerisms and made sport of the mother of the devil. 'It is like cattle in the barn,' said the devil [and] he chased his mother flies in her behind, according to other authors snails and gnats.
The mother of the devil is already mentioned in the 13th century. She has a name, Lilith, well known from Jewish mythology. She was the first wife of Adam, long before he received Eve. As she was directly created by God, she didn't want to obey her equal (according to some she wanted sex-on-top), spoke a mysterious magic formula, the famous Shem Hammeforash (i.e. the ineffable name of God), and flew away through the air (making her the first flying witch). Three angels, sent by the Lord after Adam's complaint, were not able to persuade her to return, whereupon, as her punishment, God decided that daily 100 of her children would die. Only now God created from Adam's rib the lovely Eve, who willingly obeyed the husband and father for she was a part of him. But when Adam was tossed out of Paradise, he had to unite himself again with Lilith and produce, against his will, giants and evil demons for a hundred and thirty years. That she was well known in Germany can be deduced from a Carnival performance by Hans Folz at the end of the 15th century (see above) with the slur that the Jews are the brothers of devil – while all people are supposed to come from Adam.

Things are complicated because the Jewish tradition knows two Liliths. They are described by Moses Cordovero: 'The ancient ones explained that there are two Liliths, one little and one great. The great one is the spouse of Samael, and she is a woman of harlotry, and the little one is the spouse of Ashmodai.' The oldest is called the Grandmother, so the other one, being the daughter and called the Maiden, is the mother. A great jealousy sprang up between Samael the greatest prince of all and Ashmodai king of the demons over Lilith the Maiden, and who has the form of an beautiful woman from the head to the navel, and from the navel down [she is] flaming fire. Like mother like daughter… And there is no good intention in her but only to arouse wars and all kind of destruction. And they are occupied with was, the war between Lilith the Daughter, and Grandmother Lilith. (Patai, 464f: The Two Liliths)
In Medieval plays the mother and grandmother are confounded. In a Carnival play of 1480, the 'Spiel von Frau Jutten' of Theoderich Schernbert, we see Lillis, the grandmother of the devil, jumping around, whereupon she says to Lucifer: 'Now I ask you, you dear son,' and Lucifer answers: 'That I will do, dear mother.' And also in the personnel list Lillis is called the mother of the devil. This inconstancy between mother and grandmother can be seen all the time (see examples above).
The devil and his mother are representations of discordia, a term much used in the publications of the 16th century. A Swiss flyer (between 1524 and 1527) puts the expression in the mouth of the opponents: 'The devil and his mother have (actually 'has' as one person) led the farmers into the Writ.' Luther did not always take the devil serious and used the mock question: 'Why did the devil hit his mother?' which can be found in his proverb collection of 1530. The answer given by Johann Schütz (1580) is: 'Because she didn't know what to say back to him.' The polemical use

can be seen in numerous citations: ‘With time the devil joins his mother’ or: ‘A widower took a widow [as wife]: the devil came to his mother’, or bad came to worse, which can only go from bad to worse.
The last examples of the expression ‘mother of the devil’ are from the beginning of the 18th century. From the middle of the 18th century only the expression ‘grandmother of the devil’ is used, which will be the subject of the next article.

Als het regent en de zon schijnt 4: De duivel bleekt zijn grootmoeder

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
bleekt de duivel zijn grootmoeder.

In Sleeswijk-Holstein slaat de duivel zijn grootmoeder dood (*de Düwel sleit sein Großmutter dood*), elders vecht hij met haar: *Der Teufel rauft mit seiner Großmutter*[73] of slaat hij haar, waarop ze gaat wenen, hetgeen natuurlijk de regen is:

Wenn's regnet und die Sonne scheint,
so schläget der Teufel seine Großmutter: er lacht und sie weint.[74]

Dit is ook in Engeland bekend:

If it rains whilst the sun is shining,
the devil is beating his grandmother; he is laughing and she is crying.[75]

Maar in Noorwegen wordt gezegd, dat dan de duivel weent.[76] Ook in Slowakije ranselt hij zijn grootmoeder, evenals in Oostenrijk en de VS.[77] Ook wordt in Sleeswijk-Holstein gezegd: *de Düwel hett sien Grootmoder op de Bleek*,[78] terwijl het in Thüringen heet: *der Teufel hat seine Großmuter auf die Bleiche gelegt* en in Mecklenburg: *nu is den Düwel sin Großmudder up de Bleik*.[79] Een versie uit Holstein luidt voluit:

---

[73] F-V Deu 12; F-V Deu 14; Knapp 1939, 73 nt. 99 = Beirens nº876 (naar R.D.); Götze 1903, 28: daß er sie slägt, wenn es bei Sonnenschein donnert. Teenstra 1846, 89: De Duitsers zeggen: *Der Teufel schlägt seine Grossmutter*, wanneer het bij zonneschijn dondert en regent.

[74] F-V Deu 13 (ook Wander IV, 627 nº19); vgl. F-V Deu 15: *De Düwel prügelt sin Grotmöhm* uit Oldenburg; F-V Deu 16: ~ *prügelt (kloppt, klappt) sin Grossmudder* (Lüneburg), *verkloppt* (*HDA* VII, 578). Röhrich 1973, I, 510: *Der Teufel prügelt seine Großmutter* (Bayern); *De Düwel kloppt sin Grossmudder* (Lüneburg). Eerenbeemt 1974, 95: *de duivel slaat zijn grootmoeder. Zij huilt en hij lacht.* Swainson 1873, 213: The Germans [say], the devil is beating his grandmother: He is laughing and she is crying.

[75] Aquilina 1972, 511, die dit ontleent aan een essay van Dr. A. Cremona, *Weather and Husbandry Lore in the Isles of Malta* (1923, 13), die van een Maltees rijmpje zegt, dat het *reflects some faint common idea of the English saying*, waarop de spreuk volgt. Vgl. F-V Eng 8.

[76] F-X Nor 1: *saa græder Djævelen*.

[77] F-V Slowak 1: *vtedy čert babu bije*; F-V Öst 4: *Bei Sonnenregen kriegt des Teufels Grossmutter Schläge* of F-V Öst 5: *rauft der Teufel mit seiner Schwiegermutter* (zo ook in F-V Dän 1: *fanden prygler sin svigermor*; Fin 11); F-V USA 25: *the devil is whipping his grandma* (Kentucky). Röhrich 1973, I, 510: *Der Teufel prügelt seine Schwiegermutter* (Oesterr.).

[78] Sl-HolstWb IV, 71; vgl. F-V Deu 21: '*Grossmudder*'. Vgl. F-V Deu 18: Uit Oldenburg: *denn bleekt de Düwel sin Grotmoder upa Heckpahl*.

[79] ThürWb V, 1294: Rudst; MecklWb VI, 1101; Beirens nº 877 (naar R.D.): *so hat der Teufel seine Grossmutter auf die Bleiche*. Lehmann, 414: Das häufigste und am weitesten verbreitet ist, daß, wenn es bei hellem Sonnenschein regnet, *der Teufel sein Großmutter auf der Bleiche hat* (ook Wander IV, 626 nº16); vgl. F-V Deu 19, 17: Grimm, II 842: *Der Teufel bleicht seine Großmutter (de düvel bleket sin möm)* = Eiselein, 590 [Röhrich 1973, I, 510] = Chamb nº19: *The devil is bleaching his grandmother*; ook Götze, 28: weiverbreitete Vorstellung..., daß der Teufel seine Großmutter bleicht, wenn Regen und Sonnenschein schnell wechseln]. En hij merkt op: Es befördert das Bleichen, wenn manchmal gegossen wird, en vervolgt dan: Sowohl in England als in Holland, Deutschland und Dänmark kennt man diese Version. In Dänmark ist sie dahin rationalisiert, daß *des Teufels großmutter Leinwand auf der Bleiche hat*. [= F-V Dän 7-8; F-V Dän 6: haar garen; F-V Dän 9: de duivel bleekt zijn linnen; F-V Dän 10: zijn kleren]. Die ursprüngliche Form muß gewis erklärt werden durch die gewöhnlichen Worte von 'des Teufels Bleiche', wie sie z.B. Eiselein hat (*Sprichw.d.deuts.Volkes* 1840, 590), 'Er ist dem Teufel aus der Bleiche gelaufen' (= Grimm, II 842: *he is dem düvel üt der bleke lopen*), heißt es, wenn einer tüchtig sonnverbrannt [Eis.: gar braun; Grimm: von einem bräunlicher Gesichtsfarbe] ist. [Röhrich 1973, I, 510] An andere Orten kommt der Sonnenregen daher, daß die beiden dabei sind zu raufen (= plukharen, zoals in de

Dat regent bî Sünnenschîn,
de Düwel hett sîn Grotmûder up de Blêk.[80]

In Neder-Saksen luidt het:

Wenn dëi Sünn schint und 't regent,
blëikt de Dübel sin Groutmouder.[81]

En in Oost-Friesland *bleekt de Düvel sien grootmoder*.[82]

Excursus: De duivel en zijn familie (vervolg)

De grootmoeder van de duivel wordt in veel wellerismen (zeispreuken) te grazen genomen door de duivel. In het Engels vindt hij zijn grootmoeder dronken in de goot: *'Fundus!' said the devil when he found his grandmother drunk in the gutter*.[83] Maar hij is zelf natuurlijk geen haar beter, zoals blijkt uit: *'Dat Oller jaht vohr,' säh dä Düwel, dou schmäit'e säine Jrousmutter dä Treppen rünner* (het oude gaat voor, zei de Duivel, toen smeet hij zijn grootmoeder van de trap af). Die grootmoeder moet het ontgelden: *'Wat olt is, dat ridd,' sä de Döwel, so red he sine Großmudder dat Ohr af* (wat oud is dat rijt [scheurt], zei de duivel, toen reet hij zijn grootmoeder een oor af).[84] Hij kan nare grappen met haar uithalen: *'Spaß maut ßien,' ßee dei Düwel, dat ketele hei ßiene Großmudder met'r meßchräpe* (Lol moet er zijn, zei de duivel, toen kietelde hij zijn grootmoeder met de riek), in het Engels: *'That might be a joke,' said the devil as he ran his fork through his grandmother*.[85] Of: *'Dat was doch neet heel miß,' see de Düvel, do smeet he sin Grotmoder 'n*

---

uitdrukking: *Wie met de duivel wil plukharen, moet slechten prijs verwachten*, Wander IV, 1103). Alfred Götze 1903, 28 met dezelfde titel als Lehmann heeft het over de 'weitverbreitete Vorstellung des Volksaberglaubens, daß der Teufel seine Großmutter bleicht, wenn Regen und Sonnenschein schnell wechselen; daß er sie schlägt, wenn es bei Sonnenschein donnert.' Als in de Lausitz de wasvrouw gezien wordt als ze haar was bleekt, dan is slecht weer in aantocht (Haupt, 39 nt. 3). Röhrich 1973, I, 510: Zum Bleichen von Wäsche gehört wiederholtes Anfeuchten im Sonnenschein, so daß dieses Bild gut zu der Naturerscheinung paßt.

[80] F-V Deu 20 [Röhrich 1973, I, 510]. De Deense versies zijn: F-V Dän 2: *Fanden [har] sin oldemor ude at soles* (buiten in de zon), F-V Dän 3: *ude at tørre* (buiten te drogen). Ook de moeder van de duivel ontkomt er niet aan: F-V Dän 4: *sin moder ude at sole*, of ze is buiten op de bleek (F-V Dän 5: *Fandens moder ude at blege*). Ook wordt gezegd, dat de duivel zijn geld *ude at sole* heeft (F-V Dän 11). Vgl. G-W Dän 1: Ook van het *hyldefolk*, kleine groene wezens, dat zij hun kleren buiten te drogen hingen (*ude til törring*).

[81] N-SächsWb III, 632: ook: *Wenn dat reg'n un de Sünn schient dorbi, dan blēkt de Dübel sin Tuch*. Ook: *De Düwel danzt mit sin Grotmudder*. Van een windhoos heet het: *De Düwel danzet*. RheinWb VIII, 1149: *de Düwel danzt met seiner Grossmotter* May-Hatzenport.

[82] Buurman IX, 282.

[83] N-SächsWb III, 635; Chamberlain 1900, 279, die spreekt over 'a very interesting group of folk-sayings', die bestaat uit 'conversations of the latter (grandmother) about or with the former (devil)', hetgeen omgekeerd moet zijn, maar ook dan niet 'to the point' is, want alleen de duivel zegt wat tegen zijn grootmoeder. Vgl. Buurman IX, 740: *Wat 'n Fund, sä de Düvel, do funn he sien Grootmoder in 't Horenhuus.* Maar in het Nederlands: *Habes fontus, zei de snijder, en hij haalde zijne dochter uit het hoerhuis* (Harrebomée I, 189a naar Folie I.56). De jongste zoon van Catharina de Medici (koningin van Frankrijk) riep mogelijk *Fundus*, toen hij zijn moeder in een bordeel aantrof, waar zij zich incognito uitleefde; ze zou hem daarop vergiftigd hebben (Frischauer 2, 372).

[84] N-SächsWb III, 635; Vgl. Buurman IX, 740: *Old is old, sä de Düvel, do reet he sien Grootmoder een Ohr of*; Götze 1903, 34: *Det Öller geit vör, säd de Diewel on smêt sîne Grossmutter de Trepp runder* (naar *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde* 3, 432). Nd. *'Dat Öller geet vör!' segg de Düwel, dao smätt he siene Bestmoder van de Trappe* (Büld 1981, 20 nº1.14: Sagt man wohl, wenn man einem Älteren den Vortritt läßt).

[85] N-SächsWb III, 635; Chamberlain 1900, 279, die de minder sterke wellerismen vermeldt: *'Old people are stiff,' said the devil when he danced with his grandmother;* en: *'No matter,' said the devil when he had to mourn his grandmother*. Voor de benaming 'wellerisme', zie Taylor 1930. Ter Laan (1949, 16) spreekt van *apologische spreuken*, spreuken met een voorbeeld erbij, zoals: *Alles met maat, zei de snijder, en hij sloeg zijn wijf met de elstok*. Het gaat er echter om, dat een andere uitleg wordt gegeven aan de uitspraak. In dit geval is de maat naast 'mate' ook

Oog ut. 'Krebs,' sät der Düvel, du han er si Grossmodder en der Ham (Netz) *gefonge*.[86] Maar toch kan hij niet buiten haar: *'Ik kann der nich mit färtig weren,' sä dei Düwel, do schöll hei üm sien Grootmauder schreien*. (Ik kan er niet mee klaar komen, zei de duivel, toen begon hij om zijn grootmoeder te schreeuwen).[87] Om een onaangename zaak snel te beëindigen zegt men in Gronau: *'Wi willt de Sake kuottmaken!' segg de Düwel, dao knepp he siene Beßmoder den Stert af* en een spreekwoord zegt: *Sölws den Düwel sien Beßmoder was en aorig Wicht, as se jung was*.[88]
In Isabel C. Chamberlains artikel in de *Journal of American Folklore* (1900, 278-80: hier 279 nº3): *'Fundus!' Said the devil, [when] he found his grandmother drowned* [dit moet zijn: *drunk*] *in a gutter*, of (ID., nº4): *'That might be a joke,' said the devil as he ran his fork through his grandmother*. Andere gezegden zijn: *Der Teufel und seine Großmutter sind zu Gaste im Haus*, wenn's Spektakel gibt [nº17: *The devil and his grandmother are the best guests in the house* (said when loud quarreling takes place)]. En: *das Licht schneuzen, wie der Teufel seine Großmutter schneuzte; er riß ihr nämlich gleich dabei die Nase ab*. De Fransman zegt: *Moucher la chandelle comme le diable mouche sa mère*.[89] In het Nederlands is de grootmoeder vervangen voor een boer: *Practica est multiplex! zei de duivel, en hij sneed een' boer de ooren af, en gebruikte het vel tot achterlappen voor zijne schoenen*.[90]

Door Götze wordt het gebruik van de uitdrukking 'de grootmoeder van de duivel' aangetoond in de 13e eeuw in het gedicht van Alexander en Antiloie van een Thüringse dichter, waarin wordt

---

een 'elstok'. Andere voorbeelden zijn: *Dat is één zonder steen, zei de Veling, en hij at een slak op; hij dacht dat het een pruim was. Wat ik wil, dat wil ik, zei de boer, en hij braadde boter op de tang.* Ook dieren treden op: *Mooi goed, zei de aap, en hij streelde zijn jongen* (lelijk dier vindt zijn eigen jong mooi). *De druiven zijn zuur, zei de vos, die er niet bij kon.* Apoloog (Gr.) = zinrijke, leerzame vertelling. Schrijnen noemt deze gezegden ook *exempel-spreuken.* Zij zijn zeer geliefd bij het volk. [Quotation proverbs; citaat-spreuken].

[86] N-SächsWb III, 635; RheinWb IV, 1446; vgl. RheinWb VIII, 1158: *Det es ene ongere* (anderer) *Krebs, sat der Düwel, da hau* (hatte) *he si Grossmoder en der Ham gefonge* Heimb.

[87] RheinWb IV, 1446. Vgl. Buurman IX, 740: wellerismen: *Spaß mutt wesen, sä de Düvel, do kittelde he sien Grootmoder mit de Meßförk(e). As man 't drifft, so geiht 't, sä de Düvel, do spejde he sien Vader up de Stevel. Liek un liek hört tohoop, sä de Duvel, do harr he 'n Aptheker, 'n Snieder, 'n Wever un Muller in de Sack.* Ned.: *Maatjes bij maatjes, zei de duivel, en hij ging tusschen twee schoorsteenvegers* en *Soort zoekt soort, zei de duivel, en hij pakte den schoorsteenveger bij den kop* (Harrebomée I, 166); *De deugd in het midden, zei de duivel, en hij ging tusschen twee Kapucijnen* (ID., 163). RheinWb VIII, 1149: *Freud mot sin, säj den Düwel, duw kittelden hen sin Mojer met en Rēp* (Seil) Geld, *met ene Rek* (Rechen) Kemp-Dülken. *Wi et langk hät, lett et langh hange, säi de Düwel, du stok he sin Moder enen Hoppestak in et Gat* Mörs-Xanten. *Sort bej Sort, ßat den Düwel, dor hatt hej sin Grotmuder bej de Bēn* Emmerich (II, 1439: *sät, hef, Ben*). *Alder giht vir, sät der Düwel, on du hat he sin Grussmamm de Drap eronnergeschmöss* Trier-Stdt, Mörs. *Öm de Sak kort te make, säj den Düwel, duw knep* (kniff) *hem sin Bestemoder de Start af* Geld-Kevelaer. ID., III, 768: *Dat ös er ene, sät den Düvel, du schmiət he ene Advokat en de Hell* Kemp-SHubert. ID. VII, 1599: *Et alder giht für, sät de Snieder, doə stet he sönne Vatter de Tropp eraf* Kemp-Süchteln; *Glich on Glich hürt zosamme, sät der Düvel, do hott he ene Advokat on Snieder, ene Wever on ene Möller em Sack* Jül-Linnich. Nd. *'Ieder sien Pleseer!' sää de Düwel, dao killern he sien Schoonmoor met de Grepe* (Büld 1981, 19f nº1.12: Des Teufels Vergnügen besteht hier darin, seine Schwiegermutter mit der Mestgabel zu kitzeln.)

[88] Büld 1981, 20 nº1.13: d.h. selbst des Teufels Großmutter war in ihrer Jugend ein freundliches Mädchen.

[89] Gebruikt door Fleury de Bellingen in een vertelling over een opgehangen misdadiger, genaamd le diable, die als laatste wens zijn moeder wil kussen en haar daarbij de neus afbijt. Zie verder Chamberlain nº9-20. In het Nederlands is de uitdrukking: *De kaars, die duister brandt, moet men den neus afknijpen*, hetgeen betekent, dat men de ombeschaamde met onbeschaamdheid moet afwijzen (Harrebomée I, 370).

[90] Harrebomée I, 166, die met dezelfde aanvang noteert: *en hij at den rijstebrij met hooivorken.*

gezegd: '*Geit hir der tufil vmme den ring / Adir sin eldirmuter / Vnd gibt mit slegin futer?* (Waart hier de duivel rond of zijn grootmoeder en geeft met slagen voeder?)'[91]
Vanaf het midden der 18e eeuw treffen we alleen nog de uitdrukking 'grootmoeder van de duivel' aan. De Duivel en zijn Grootmoeder zijn de namen van twee beelden van boze engelen, die met monnikspijen, vleermuisvleugels en bokkenhoorns, die tot 1700 tot het keurmerk van Dresden hoorden. '*Der Teufel und seine Großmutter! was für eine Bagage!*' roept Weise (*Komische Opern* 2, 139) uit en ook Lessings andere jeugdvriend Christlob Mylius ligt het in de mond bestoven: *"Freud' über Freud! Wir haben das verleuerte Schäflein, das unsre allerhehreste Herrinn schon so lange suchen thut; den grossen Fakkardin!" "Den Teufel und seine Großmutter," antwortete die andre*; en in een sprookje uit 1777: '*Versteh' das der Teufel und seine Grossmuter*', dat we al met de moeder zagen.[92] En ook Jan Paul kan er niet buiten als hij opsomt: *mit dem Naturrecht, mit dem roemischen Recht, mit dem Landesrecht, mit dem Lehnrecht, mit dem Dorf- und Bauerrecht, mit dem Faust- und Kolbenrecht, mit des Teufels und seiner Grossmutterrecht* of zegt: *frage nichts nach dem Teufel und dessen Grossmutter*.[93]
In het begin van de 19e eeuw zien we de uitdrukking bij Tieck: *"Hier, mein Freund, wohnt wohl ein Musikus und eine Sängerin?" "Der Teufel und seine Großmutter wohnt hier!" erscholl eine kräftige Stimme*. En wat verder: *"Wo ist die Sängerïn?" Der Graf: "Ich habe sie schon am Morgen neulich gehört." Der Kapelmeister: "Als Ihr mir sagtet, es sei des Teufels Grossmutter."*[94]
Hebel gebruikt in zijn *Schatzkästlein* uit 1811 de wending: *der ... bestellte spottweise bei ihm einen Gruss an den Schwarzen und seine Grossmutter*, terwijl het bij Chamisso heet: *Er fragt und forscht, und hoert im Volke schelten: Der Tag wird heiss, der Teufel ist mit seiner Grossmutter los*, en bij Zimmerman in zijn *Münchhausen* uit 1839: *So möge ... der Teufel und seine Grossmutter ... heranrücken, mir sol das Herz nicht ... sinken*, zoals bij de dappere edelman.[95] De mensenvriendelijke behulpzame grootmoeder komt voor het eerst voor in Hauffs *Memoiren des Satans* uit 1826 en wordt dan heersend in de volkssprookjes. Op haar verjaardag is in het vagevuur een algehele zielenvrijheid, de duivel vervult daarmee een dubbel doel: *einmal fühlt sich chère Grande-Maman ungemein geschmeichelt durch diese Aufmerksamkeit, zweitens gilt er unter den Seelen für einen honetten Mann*. Op de avond van de feestdag wordt theater gespeeld en op het theaterkaartje staat de lieve oude met haar volle titel: *Heute als am Geburtsfeste der Grossmutter, diabolischen Hoheit, Einige Szenen aus dem Jahre 1826*.[96] Maar al eerder was de vriendelijke grootmoeder te zien bij de Kieler Studenten Reyher, die in 1743 in het universiteitsstrafkamertje klaagde: *Hier in diesem Pfuhl und Wiedehopfen Haus / Guckt des Teufels Gross Mama zum Fenster aus*.[97] Uit het rijke spreekwoordenbestand licht Götze de

---

[91] Götze 1903, 28, vers 444-446 naar *Altdeutsche Blätter* I, 264. Het laatste stuk is onduidelijk: krijgt ook hier al de grootmoeder klappen van de duivel?
[92] Götze 1903, 33 (Märlein 1777, 248 en 396.
[93] Götze 1903, 33 (*Auswahl aus des Teufels Papieren*, 1789, 45; *Siebenkäs*, 1796, 1, 105). [Je moet niet naar de bekende weg vragen; Harrebomëe II, 447b: *Hij vraagt ook naar den bekenden weg*. Of: *Hij wil het naadje van de kous weten* (Harr. I, 444b)]
[94] Götze 1903, 33 (*Minor* 2, 207 en 2, 247). Harrebomée I, 164b: *Het ging hem als iemand, die zich in 't donker verloofde, en op klaarlichten-dag des duivels grootmoeder moest trouwen*. (Wat meer op haar uiterlijk dan op haar karakter slaat?)
[95] Götze 1903, 33f (hg. von Behaghel, 195; Chamisso, *Werke*, 1836, 4, 175; *Münchhausen* 3, 274. Vgl. Harrebomée I, 163b: *De duivel is er los*. [ook: De hel brak uit (los); ID., I, 299b: *De hel is er opengebroken* (of: *losgebarsten*); Eng. All hell broke lose. (Afgezwakt tot *De beer is los*).
[96] Götze 1903, 34 (*Werke* 2, 116; 2, 195).
[97] Götze 1903, 34 naar Fabricius, in: *Akademischen Monatsheften* 237 (1904).

volgende: *er isch mit des Tüfels Grossmutter verwandt; er würde den den Teufel und seine Grossmutter hineinfressen, wenn sie nicht zappelten; wenn der Tüfel regiert, so ist d'Grossmutter gewiss au[ch] derbi; wenn man den Teufel zum Vetter hat, ist mit seiner Grossmutter gut umspringen; wer den Teufel zum Freunde hat, kann leicht mit seiner Grossmutter zur Hölle fahren; den Teufel bei seiner Mutter verklagen*.[98] Ook: *Wenn der Teufel nicht schon eine Grossmutter hätte, die müsste es werden* en: *Der Teufel hat das Suchen erfunden und seine Grossmutter das Warten*.[99]
Götze vervolgt met het Deense spreekwoord: *at slippe fanden og tage ved hans oldemoder* ([opdat de duivel[100] loslaat en zijn overgrootmoeder meeneemt] niet *bedstemoder* = grootmoeder, ook *far-, mormoder* resp. *-fader*), terwijl in het Zweeds *fanen och hans mor* (de duivel en zijn moeder) 'Jan en alleman' betekent; in deze betekenis gebruikt Ibsen in het Noors *fanden og hans oldemor* (de duivel en zijn overgrootmoeder).[101] In Engeland heeft men het over *the devil's grandmother*, dat in de plaats is gekomen van *the devil and his dam*, dat is terug te volgen tot 1393, in Marlowe's *Faust* voorkomt en heel vaak bij Shakespeare.[102]
Dat de vriendelijke grootmoeder voor het eerst in 1826 opduikt, is niet correct, want in de collectie Grimm komen twee sprookjes voor met de behulpzame grootmoeder van de duivel: nr. 29: 'De duivel met de drie gouden haren', in 1819 gepubliceerd, uit Zwehrn nabij Kassel, en nr. 125: 'De duivel en zijn grootmoeder', in 1815 als nr. 39 gepubliceerd, eveneens uit Zwehrn in 1814 opgetekend. Het is duidelijk dat dit beeld van de vriendelijke grootmoeder al een tijdje dominant is voordat Hauff zijn 'Memoires van Satan' publiceerde.

English summary

In Schleswig-Holstein the devil kills his grandmother, elsewhere he fights with her or beats her, upon which she starts crying, which is of course the rain. The same proverb is known in England: 'If it rains whilst the sun is shining, the devil is beating his grandmother; he is laughing and she is crying.' But in Norway they say that then the devil is crying. Also in Slovakia he is thrashing his grandmother, like in Austria and the USA. In Schleswig-Holstein they also say: 'The devil has his grandmother on the bleaching-field, while in Thüringen it is said: 'The devil has put his grandmother on the bleaching-field', and in Mecklenburg: 'Now the devil's grandmother is on the bleaching-field. In Lower Saxony and in East Frisia the devil is bleaching his grandmother.

Excursus: The devil and his family (continuation)

The grandmother of the devil is the but of many a wellerism by the devil. In English: '"Fundus!" said the devil when he found his grandmother drunk in the gutter.' But he himself is of course not a jot better, as can be seen from: '"The old goes ahead," said the devil and threw his grandmother down the stairs.' His grandmother has to suffer a lot. '"What is old, that tears," said the devil and tore off his grandmother an ear.' He can play nasty jokes with her. '"There has to be fun," said the devil. and he tickled his grandmother with the dung-fork.' In English: '"That might be a

[98] Götze 1903, 34 naar Wander (zie eerder, onder duivel); de laatste ook bij Schmeller 1, 589: *den teufel bey seiner Großmuetter oder bey der Hex verklagen*.
[99] Götze 1903, 34 naar Wander, de 1e ook bij Jeremias Gotthelf, de 2e ook in Jean Pauls *Siebenkäs* 1, 24.
[100] Van Goor's *Klein Deens Woordenboek*, Den Haag 1963, 41a vermeldt: *fanden og hans oldemoder*, vertaald met 'de duivel en zijn moer'.
[101] Götze 1903, 35 (Ibsen, *Samlede Vaerker* 1900. 7, 163).
[102] Götze 1903, 35, zie Marlowes *Faust* (1588; ed. Ward. S. 22) en Schmidts *Shakespeare-Lexikon* unter *devil*.

joke," said the devil as he ran his fork through his grandmother.' Other sayings: '"That was not much of the mark," said the devil, as he threw his grandmother out an eye (he was aiming for the dog).' '"Cancer [crayfish (also a curse)]," said the devil, and he had captured his grandmother in his net.' But he cannot do without her also. '"I can't get done with it," said the devil, and he began to cry for his grandmother.' To finish an unpleasant turn of the conversation, they say in Gronau: '"We will make a short ending!" said the devil, and he cut off his grandmother's tail.' And a German proverb has: 'Even the devil's grandmother was a cute child, when she was young.' A lot of these wellerism and proverbs can be found in the article by Isabel C. Chamberlain (JAFL 1900, 278-80) and need not be repeated.

The expression 'grandmother of the devil' was indicated by Götze in the 13th-century poem of 'Alexander and Antiloie' by a anonymous poet from Thüringen (see above) which translates to: 'Is this place haunted by the devil or his grandmother and gives food with beatings?'
From the middle of the 18th century onward only the expression 'grandmother of the devil' is used. The Devil and his Grandmother are the names of two statues of evil angels that up to 1700, complete with monk's habits, bat wings and goat horns, were part of the hall-mark of Dresden.
The friendly human-loving helpful grandmother can for the first time be seen in Hauff's 'Memoiren des Satans' from 1826 and becomes then dominant in folktales. On her birthday there is a general liberty for the souls in purgatory, the devil fulfils a double purpose: one dear Grand Maman feels flattered beyond bounds by this attention, and two, he is counted among the souls as an nice man. On the evening of the holiday there is a theatre production and on the ticket there is the dear old lady with her full title: 'Today for the birthday of the grandmother, diabolical Highness, some scenes of the year 1826. But already earlier the friendly grandmother could be seen with the student from Kiel, Reyher, who complained in the little University penal room: 'Here in this pool and hoopoe house [which means that it is smelling very badly in there] / the devil's grandmother looks out of the window.' [Why this would make her friendly, I can't tell.]
Götze also has a lot of proverbs with her: 'He is related to the devil's grandmother', or 'When the devil reigns, then the grandmother will certainly be there also.' Etc.
In Danish they do not speak of the grandmother ('bestemoder') of the devil, but of his great-grandmother ('oldemoder'). Also Ibsen in Norwegian speaks of 'fanden og hans oldemor' (the devil and his great-grandmother) in the sense of 'everybody' (Tom, Dick, and Harry), which in Swedish is 'fanen og hans mor' (the devil and his mother). In England the expression 'the devil's grandmother' has replaced 'the devil and his dam' that can be traced back to 1393, appears in Marlowe's Faust and very often in Shakespeare's works.
That the friendly grandmother for the first time appears in 1826 is not correct, because in the collection of the brothers Grimm there are two tales with the helpful grandmother of the devil: nr. 29: 'The devil with the three golden hairs', published in 1819, and nr. 125: 'The devil and his grandmother', published in 1815 as nr. 39, both from Zwehrn near Kassel. It is clear that this picture of the friendly grandmother was already a while dominant before Hauff published his 'Memories of Satan'.

Als het regent en de zon schijnt 5: De duivel slaat zijn kinderen

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
slaat de duivel zijn kinderen.

Ook kinderen van de duivel krijgen klappen, zoals in Finland en de VS: *The devil is whipping his children*.[103] In de Ardennen kastijdt Satan zijn dochter, terwijl in Frankrijk wordt gezegd:

S'il pleut quand le soleil luit
C'est signe que le diable bat sa fille.[104]

In het Rijnland wordt gezongen:

et regent,
et segent,
de Sonne, die schinnt;
die Jöffer, die grinnt![105]

Deze regenliedjes zien we meer, waarin de zon schijnt en iemand anders grient, zoals uit München-Gladbach:

Die Sonne, die schinnt
de Pitter grinnt!

Uit Prüm:

De Sonne, die schengkt,
de Wolf, der grengkt![106]

Zuid-Hessisch:

Die Sonne scheind,
'es Kätzje greind;
Die Sonne scheind,
de Mond greind[107]

uit Hamburg:

De Sünn, de grient
de Klüetjen, de drient;[108]

uit Zwitserland:

D' Sunn ('s Sünneli) schīnt,
's Vögeli grīnt,
's hocket uf em Lade, enz.[109]

Uit Pruisen:

De Sonneke schient,
de Gräwa grient,
on et ole Wief starwt nich![110]

---

[103] F-V Fin 12: *piru piiskaa lapsiaan* 'de duivel ranselt zijn kinderen'; F-V USA 26 (Kentucky) (waarschijnlijk een eigen verzinsel door oma, die *grandma* in F-V USA 25 veranderde).
[104] F-V Fr 19 = Beirens nº875(b) en Knapp 1939, 73 naar Albert Meyrac, *Traditions ... des Ardennes*, 1890, 185.
[105] RheinWb VIII, 215: Kref.
[106] RheinWb VIII, 215.
[107] SHessWb V, 1083f.
[108] HambWb IV, 664.
[109] SchwId VII, 1093 = II, 746 (lange Faden, zie speelvorm).
[110] PreusWb V, 710.

Uit Hessen:

Die Sonne scheint,
De Paff greint;[111]

uit Frankfurt:

Es regent,
Gott segent,
Die Sonne scheint,
De Pfaff greint,
Die Männer gehn ins Werthaus
Un saufe alle Gläser aus,
Die Weiwer gehn in Garde
Un fresse alle Darte![112]

Verder:

Es räächent,
Gott säächent
Die Menner gehn in's Wartshaus
Un trinke alle Gleeser aus
Die Weiwer gehn inn Gaårte [Kaffeegarten]
Un ässe alle Daårte [Torten][113]

Of:

Es regent,
Gott segent!
Die Männer gehn in's Werthshaus
un trinke alle Gläser aus.[114]

English summary

The devil also beats his children, like in Finland and the USA: 'The devil is whipping his children.' In the Ardennes Satan chastises his daughter, while in France they say: 'When it rains while the sun is shining, it is a sign that the devil beats his daughter.'
In the Rhineland they have a children's song: 'It rains, it blesses [= spraying of holy water], the sun is shining, the young lady is crying.'
These rain-songs are more frequent where the sun is shining and someone else is crying, as in München-Gladbach, where the gold-finch cries, while in Prüm it is the wolf, and in South Hesse the cat or the moon, etc. There also long forms, where the men are going in the pub and empty out all the glasses; the women go in the garden en gobble up all the pies.

[111] Hes-NasWb III, 625.
[112] FrankfWb V, 2471; Wehrhan 1929, 62.
[113] Oppel 1839, 94.
[114] Stoltze 1867.

Als het regent en de zon schijnt 6: De duivel trouwt zijn dochter

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
trouwt de duivel zijn dochter.

In een ander Frans gezegde heet het:

Quand la pluie tombe en même temps que le soleit luit,
le diable bat sa femme et marie sa fille.[115]

(Wanneer de regen valt op dezelfde tijd als de zon schijnt, slaat de duivel zijn vrouw en trouwt zijn dochter.) Bij de Walen heet het: *Le diable qui bat sa mère et marie sa fille,*[116] of ook alleen: *C'est le diable qui marie sa fille*, wat lijkt op wat in Dendermonde wordt gezegd als het dondert met zonneschijn: *Den duvel trouwt zijn dochter, hij speelt met kegelen*.[117] In Luik trouwt de

---

[115] F-V&O Fr 1; Knapp 1939, 74 over heel Frankrijk verspreid, naar Sébillot, *FdF*, I, 84; Beirens nº879 (arr. Béthune). Knapp 1939, 19: *S'il pleut et le soleil luit, Le diable bat sa femme et marie sa fille*. Quitard 1842, 304. Alleen Cock-Teirlinck VI, 220 geeft de omgedraaide versie: *Le diable marie sa fille et bat sa femme*. Lehmann citeert Leroux de Lincy, I, 7: *C'est le diable, qui bat sa femme et marie sa fille*. F-V&O Fr 3: In Bourbonne: *C'â l'diable q'bat sè fame é marie sè feille*. Ook in Frans Canada (F-V&O CanFr 1). Afwijkend is een andere versie uit de Bourbon: *le diable... bat sa femme et marie ses filles* (F-V&O Fr 2). Merkwaardig is het tweede deel van de versie uit de Franche-Comté: *Quand il pleut et le soleil luit / C'est le diable qui bat sa femme ou qui marée sa fille à coups de bâton* (slaat zijn vrouw of trouwt zijn dochter onder stokslagen). Volgens Fielding (1945, 241) werd in Bretagne op donderdag niet getrouwd, omdat op die dag de duivel met zijn moeder trouwde (het alom bekende Oidipous-motief). In Engeland wordt op donderdag trouwen als ongelukkig beschouwd, wat ook met de duivel (= Thor) te maken heeft, maar onduidelijk waarom. Ruibal 2007, 79: Waals: *C'est le diable qui bat sa femme et marie sa fille* (Louvain). // *C'est le diable qui rosse sa moitie et qui marie sa fille* (uit een roman). // C'était ainsi hier sur Pau, avant l'orage du début de soirée, le diable battait sa femme et mariait sa fille (fatrasenblue.blog50.com).

[116] F-V&O Wall 1: *S'è l'dyâl ki bat' si mér è ki marèy si fèy*; (Beirens nº880 uit Villers St. Siméon naar Monseur); vgl. F-V&O Wall 2: *li dial batt si feum è marèie si fèie*. Zelfs in de Oekraïne wordt gezegd: 'De duivel slaat zijn oude wijf en trouwt zijn dochter (F-V&O Ukr 1), terwijl het bij de Finnen heet: 'De duivel ranselt zijn oude [vrouw] en in de hel danst men op het huwelijk van de oude vrijster' (F-V&O Fin 1). In Wallonië wordt *le diable bat sa femme et marie sa fille*, wat zeer verspreid is en vaak beperkt wordt tot het eerste gedeelte, verbonden met de regenboog. Alleen in Na 101 wordt het gezegd als tegelijk de zon schijnt; hetzelfde te Ma 39: *marie ses filles*. In L 85 betekent iedere regenboog dat '*le diable se marie avec la plus belle de ses filles*, te L '16 eenvoudig dat hij trouwt (se marie) (ALW III, 123).

[117] F-O Wall 5 (uit Godarville naar Harou); Hiel, *Kinderspelen uit Dendermonde*, Gent 1931: 152. Knapp 1939, 79 heeft het over de donder als een *himmlisch Kegelspiel*, vanwaar men in Bigore (Hautes-Pyr.) en in het Waals zegt, als het dondert: *le bon Dieu joue aux quilles*, in Italië (Florence) kegelen (*alle bocce*) de engelen evenals in Bourgogne, in Zwitsers Freiburg de apostelen en bij de Basken is het de duivel: *El diablo juega a los bolos*. Op Corsica wordt de donder veroorzaakt door de duivel, die zijn vrouw aan de haren achter zich aan sleurt, terwijl in de 'Alpes-Maritimes' sprake is van een zekere *Baraban qui jette sa femme par la fenêtre* (*RTP* 9, 332). In Catalonië wordt de donder toegeschreven aan de herrie van St. Pieters omtocht (*canviar de pis sant Pere*, Amades 122) en in Italië zegt men: *Gesù Cristo trasporta i covoni di frumento all' aia* (verplaatst de korenschoof op het erf) (*Ar.* XV, 255). Cock-Teirlinck VI, 226: In Limburg: *Ze liggen boven aan 't kegelen* en in Denderleeuw: *'t Is Petrus, die aan 't kegelen gaat / en vonken uit zijn lee(r)zen slaat!* De eerste regel ook in Posen (*Hess.Bl.f.Vk.* 1904, 123). Taylor 1931, 70: The French say: *the Devil is marrying his daughter* (Le diable marie sa fille) = De Jager. In Zwitserland wordt van onweer gezegd: '*Gott Vater rollt d'Brenta* (melkvaten) *über die Kellerstiegen* (Mannhardt 1858, 26 naar J. Grimm, *Ueber die Namen des Donners*, 17). Ook in de VS: *Thunder is angels bowling*, vgl. in Noord-Duitsland als het dondert, zijn de engelen boven aan het kegelen (Baring-Gould 1995, 172: *the angels are playing skittles aloft*, uit 1865; Grimm III, 62: *uns herr speelt kegeln*, en *die Engel kegeln*). In Cantabria zegt men dat ze in de hemel aan het kegelen zijn (*en el cielo están jugando a los bolos*; ALEC c. 54, P. 304, 500, 501, 504, maar in P. 503: *los vientos se chocan*, de winden botsen tegen elkaar). Ook in Wallonië is God aan het kegelen: *èl bõ dyœ žŭ a gīy* (le bon Dieu joue aux quilles) (ALW III, 115b: Mo 1, elders gezegd van St Pierre). Bij het Steinhudermeer zegt men, wanneer het dondert: *use Herrgott*

duivel zijn dochter *au bois* (in het bos) en in Verviers *dans un panier* (in een mand).[118] Ook in Frankrijk trouwt de duivel zijn dochter, soms zelfs zijn dochters, en in de Ardennen trouwt hij zijn dochter in het bos van Torcy.[119] In een spreuk uit Mecklenburg heet het: *Bei Regen und Sonnenschein zugleich stattet der Teufel seine Töchter aus*.[120] In Spanje heet het van de duivel: *ha casat una filla* of *el diablo casa a su hija*, wat ook in Mexico bekend is.[121]
In Wallonië wordt ook gezegd: *L'diâle qui s'mareie*,[122] evenals in Bulgarije en ook in Toscane trouwt de duivel zelf:

Quando è sole e piove
il diavolo mena moglie.[123]

---

mangelt (Eckstein, *HDA* I, 1726 naar Kuhn, 14). De Ditmarsche boer zegt bij sterk onweer: *nu faert de Olde all wedder da bawen un haut mit sin Ex anne Räd*, en meent dat de vonken, die erbij wegspringen, de bliksems zijn (Tiemann, in: *HDA* 7, 476 naar Golther, *Myth*. 246; Kuhn, *Herabkunft*, 67; Müllenhoff, *Sagen*, 358 nº480; Schwartz, *Studien*, 29, 272). In het Alemaanse zei men, dat de herrie van de donder kwam van een ketel; in Argovie geloofde men dat de donder werd gemaakt door het gerol van de wagen van God of door de herrie van 'tonneaux déchargée' (losgeraakte tonnen, die van een wagen afrollen). Te Selzach in Zwitserland spelen drie reuzen met kegels, wanneer het dondert (Christinger 1965, 25, 155). Wanneer een onweer nadert, zegt men in het Rijnland: *et sitt us, als wann et Düwelə kotze wöll* (RheinWb VIII, 1152: Ahr, etc.); vgl. ID. IX, 615: *Et es su schwarz, als of et Wölf kotze wöll; du mäss e Gesech, als wann de Wolf kotze wölls* Rip; *Et es su schwarz, mer ment, et wöll Wölf rene* Köln, Dür, Aach, Eup. In een artikel op internet (www.word-detective.com/ Last Edited by Orelando 01/10/12) herinnert de schrijver, dat zijn moeder toen hij klein was zei dat 'thunder is the sound of giants bowling in the sky'. Het artikel heet *Monkey's wedding* en gaat over Vaux' onderzoek en heeft als subtitle: 'In New York we used to say: *The Donald is fixing his hair*' (voor een 'sunshower'? vgl. Word Detective: 'In Brooklyn, we say: *Big Tony is workin' on his car.*'). // Born, bred and lifelong Toledoan: We say that God or the angels are bowling during the rumbles and He or they get a strike when there is a loud BOOM! // I live in New York City, and when it's raining while sunny, I say 'they're filming another film or tv series.' // In southern Alabama we call it *a slow news day*. // In La Réunion wordt voor de grap gezegd als het dondert: 'Le Vieux ou Grand-Père (le bon Dieu) est en train de moudre son maìs la haute.' (ALRé c. 54). In het Hongaars is donderbui *egiháború*, lett. 'oorlog in de hemel' (*egi*: hemels, hemel-; *háború*: oorlog, krijg). // In Servië wordt gezegd als het dondert, dat Sint Elia in zijn wagen over het hemelgewelf rijdt (Beccaria 1995, 70 = *Mélusine*, II, 43: F.S. Krauss: saint Élie fait rouler sa char dans le ciel). Volgens Russische boeren jaagt Elia in zijn wagen op duivels (Charles Phillips, in: Allan 1999b, 38). In Zwaben is sprake van een gouden kegelspel, wanneer een regenboog zich vertoont en het dondert (Meyer 1891, 91 = Birlinger, *Volkst*. I, 83. 101). Mannhardt (1853, 119) schrijft: Bij de Germanen werd de donder 'rode trommel' genoemd (*ZfDM* III, 126. 128). Bij de Letten heet de donder 'hemeltrommelaar' debbess bungotais (Schwenck, *Myth.d.Slaven* 71). ID., 121: Unter dem nordischen Volk gehen die Redesarten: '*Godgubben åker* 'der gute Alte fährt', *goffar kör* 'der gute Vater fährt', wenn es gewittert. [...] Schwedisch heißt das Gewitter *äska* uit âs-åka 'Gottesfahrt', altn. *reið* 'Wagen', *reiðarslag* 'Wagengeroll', *reiðarþruma* 'Wagendonner', ags. *þunorrâd* 'Thunarswagen'; altn. *reiðarskjâlf* ist *tremor e fulmine*. In 'A Collection of Highland Rites and Customs', een van de documenten opgenomen door Michael Hunter in *The Occult Laboratory* (2001, 68; 36: ca. 1685), wordt gezegd: 'The Commons think that Thunder is a Fight between ane old man and ane old wife, beating one an other with a Budget full of Air. A Budget is a Skin sew'd together wherein they use to put their meal.' In the article 'Transformations of the Lithuanian God Perkūnas' (in: *Studia Mythologica Slavica* III, 2000, 149ff) Nijolė Laurinkienė says: Once upon a time, long before Adam and Eve, God created Alijošius (Elia) and Anokas (Enoch), who would never die. It is said that seated by God in a fire cart full of flames (lightning), they ride in the skies. When they do this, people say – it thunders. Alijošius holds the reins, while Anokas pours the lightning out of the cart. ... When Perkunas thunders, some people say that God, being angry, is scolding. The others claim that it is Elijšius who rides in his cart in the skies. ... Or it is said that when it thunders, Alijošius rides a cart pulled by a pair of horses and hunts devils (*velnius*) ... Byelorussian beliefs relate thunder with an archangel Michael or St. Ilya hunting devils, hiding in a cottage, under a tree, or somewhere else. Ilya, who is said to express himself in thunder, fights and hunts devils with Perun's arrows. 152: Thunderclap is caused by the noise of the wheels made by Perkūnas' drive in the skies. Children are told that St. Jurgis (Joris) is riding in the sky. Thunder is the result of the drive of St. Jurgis in his cart, while lightning is the product of the sparking from under the cart wheels.

[118] F-O Wall 1-3: *li dyâl marèy si fèy; ~ o bwè; ~ èn ô banstê* (vert. Beirens nº882 en nº883 beide naar Monseur).

De Italianen kennen het gezegde *le nozze del diavolo* voor het weerverschijnsel en zeggen dat hij gaat trouwen.[124] En Strafforello heeft in *La Sapienza del Mondo*, Turijn 1870-1888, die alle spreuken behalve de Franse in het Italiaans vertaalt, de Duitse spreuk: 'Wanneer het regent en de zon schijnt, is het bruiloft in de hel', hetgeen moet zijn op zijn Oost-Fries:

't regent un de Sünn schint:
't is in de Höll' Hochtîd.[125]

In Oldenburg *hollt de Düwel Hochtied*, evenals in Sleeswijk-Holstein en elders in het noorden van Duitsland.[126] In Spanje zegt men:

Cuando llueve y hace sol,

---

[119] F-O Fr 1: Gironde, Albret, Poitou en Wallonië; F-O Fr 2: Provence (*lou diable mirdo sa fiho*), F-O Fr 3: Languedoc (*Lou diable marido sas filhas*), F-O Fr. 4: Limousin, Marche, Périgord; F-O Fr 6 naar Meyrac, *L&C de Ardennes*. Teenstra 1846, 89: De Fransen zeggen spottend: *Le diable marie(r) sa fille* (de duivel huwt zijne dochter uit). Ruibal 2007, 74: Frans: *Le diable marie ses filles*; Waals: *C'est le diable qui bat sa femme et marie sa fille* 'o demo casa a filla pero bátelle á muller'. In La Réunion wordt gezegd: *lė dyàb là twé sõ fãm pư màryé èk sà fiy* (17x: 'doodt zijn vrouw om met zijn dochter te trouwen', met als varianten: ~ *bat* ~ (16x), ~ *tàp* ~ (3x), ~ *kit* ~ (1x) (ALRé tekst bij c. 57 op p. 220: 'Que dit-on quand il pleut et qu'il fail soleil en même temps?'). Maar in Champagne en Brie zegt men 'S'il pleut quand le soleil luit, c'est signe que *le diable bat sa fille (*ou *sa femme*) (partout) (ALCB c. 31bis).

[120] F-O Deu 4 uit 1791 (Röhrich 1973, I, 510). Ook hier is de dubbelzinnigheid zoals in het Frans en Nederlands: 'de duivel trouwt zijn dochter(s)', wat zowel kan betekenen, dat hijzelf met zijn dochter(s) trouwt, als dat hij ze uithuwt. *Ausstatten* is het meegeven van een bruidsschat of uitzet, bij het huwelijk van een dochter. // DEVIL'S DAUGHTER'S PORTION: 'Deal, Dover, and Harwich, / The Devil gave with his daughter in marriage; / And, by a codicil to his will, / He added Helvoet and the Brill.' (a saying occasioned by the shameful impositions practised by the inhabitants of those places, on sailors and travellers). Streng I, 21: In Lyon (Vachet, *Gloss.*) zegt men *le diable marie ses filles* ook wanneer 'on pleure et rit en même temps, quand il y a une noce et un enterrement.' En Streng vervolgt: 'Den beiden Redensarten *le diable bat sa femme* en *le diable marie sa fille* für Regen und Sonnenschein zu gleicher Zeit liegt wahrscheinlich eben diese Vorstellung von Weinen und Lachen zugrunde.' In de Ardennen heet het: *Le diable sa fille marie au bois de Forcy* (Meyrac, *Trad.*. 139).

[121] F-O Sp 3, 5; F-O Mex 1. // Catalaans: Victor Pàmies i Riudor: Pluja nº860: *Quan trona, plou i fa sol, el diable casa sa filla* (Als het dondert...).

[122] F-O Wall 4 (naar Beirens nº878 o.a. te Hans naar Harou); cf. ALW III, 27b: Quand il pleut et le soleil luit, *le diable bat sa femme et marie sa fille*, dicton bien connu, souvent tronqué d'une moitié en finale. Ex.: *kã i plū è ki l sòlē lū, lu dyāl ki ba sa fam è ki marīy sa bwésèl* (Ne 11); *èl dyāl marīy sè fīy* (... ses filles) (Th 53; id. à Th 62: 'nous aurons encore de la pluie'. ID., 73b: Quand le ciel s'éclaircit en mars, on dit que 'le diable marie sa fille' *lė dyāl marīy sė fāy* (Ni '5).

[123] H-O Bulg 1: 'Der Teufel verheiratet sich' (omdat een oude vrouw zich een man wenst); F-O It 2 (vgl. Knapp 1939, 75) = Aquilina 1972, 530 (It.); cf. Salvatore Battaglia, *Grande Dizionario della lingua italiano*, Torino 1986, XIII, 532 (nº28): *Quando è sole e piove, il diavolo mena moglie* (*Proverbi Toscani*, 193).

[124] Quitard 1842, 305 met de vertaling: *les noces du diable*. Vgl. F-O It 1: *nozze del diavolo*. Ruibal 2007, 74: It. *il diavolo si sposa*; *il diavoli sposa le streghe* 'coas meigas' [met de heks]. // *Quando piove col sole il diavolo si sposa*. // In Roemenië wordt de wervelwind 'het huwelijk van de duivel (Dracul)' genoemd (Karlinger & Turczynski 1982, 56 (zie §3.3).

[125] Aquilina 1972, 530: *Quando piove e splende il sole, si fa nozze all'inferno*. Wander III, 1596 nº92 naar *Hauskalender III*. Vgl. F-O Fries 1-3. Grimm II 842 heeft de Zwitserse spreuk: *die Heiden haben hochzeit, es ist ein heidnisch fest* (G-O Schwz 1: *D' Häda hend Hostig*; G-P Schwz 1, met de opmerking, dat die 'heidenen' of Zigeuners of kleine bergmannetjes zijn); Röhrich 1973, I, 510. Ook in Turkije vieren de duivels een heilig feest, nl. het Bairam-Feest (F-P Tür 1 = III.f: la fête, als vertaling van *bayram*).

[126] F-O Deu 1-3; RheinWb III, 729: *Der Düwel hät Hochzeit* Düss, Wesel, Bo-Alfter, May-Hausen, Saarbr.; Röhrich 1973, I, 510: *De Düwel hat Hochtied* (Der Teufel hat Hochzeit, Schlesw.-Holst.) Vgl. RheinWb III, 730: *Ruhe im Hause, Frieden im Saustall, Kiərmes em Backes, Hochzeit em Huhnerloch!* Waldbr. ID., 920: *Friede em Saustall, Hochzeit op de Huhnerhurde* Gummb-Nümbrecht. *HDA* VII, 578 in Oldenburg: *Teufels Hochzeit* oder den *Festtag der Hölle*. Röhrich 1973, I, 510: *Dann ist in der Hölle Hochtid* (Friesl.). RheinWb VIII, 1152: *De Düwel hät*

se casa el diablo.[127]

En in Argentinië weten ze nog met wie: *Se casa el diablo con la diabla en el infierno*: het is de duivel, die met de duivelin trouwt in de hel; of trouwt hij met een oude vrouw, zoals als de Catalanen zeggen (*s'ha casat amb una vella*).[128] Ook in Servië en Macedonië trouwt de duivel (of trouwen de duivels), net als in Bulgarije en Roemenië.[129] Zelfs in Turkije wordt gezegd, dat de duivel trouwt of de duivels trouwen of dat het huwelijk in de hel is en wel dat van de duivel en zijn dochter of dat de duivel zijn dochter[s] uithuwelijkt.[130] Ook bij de Finnen kent men het huwelijk in de hel: er wordt gedanst: de duivel viert [zijn] huwelijk of het is het huwelijk van de zoon van de duivel, maar het kan ook de zoon van God zijn, die in diverse spreuken zijn huwelijk viert.[131] In Lijfland zegt men ook: De duivelsmoeder drinkt huwelijksdrank.[132]

English summary

A French proverb says when the rain fails at the same time that the sun shines, the devil beats his wife and marries his daughter. In Wallonia it is the devil who beats his mother and marries his daughter; or just that it is the devil that marries his daughter, which resembles what they say in Belgian Dendermonde when it thunders with sunshine: 'The devil marries his daughter, he is playing at skittles.' In Liege the devil marries his daughter in the woods, in Verviers in a basket, and in the Ardennes in the forest of Torcy.
In France also the devil marries his daughter, sometimes even his daughters. In Mecklenburg he gives his daughter her marriage portion. Also in Spain and Mexico the devil marries his daughter. In Wallonia and Bulgaria they also say: 'The devil is getting married.' And also in Tuscany the devil marries. The Italians also speak of the weather phenomenon as 'the marriage of the devil', and say that he is getting married.
In East Friesland they say that there is a wedding in the hell. In Oldenburg and elsewhere in Northern Germany the devil celebrates a/his wedding. And in Spain they say the devil is getting married. In Argentine they know with whom: the devil is getting married with the she-devil in hell; or he marries an old woman, as they say in Catalonia. Also in Serbia and Macedonia the devil marries (or the devils marry), just like in Bulgaria and Rumania. Even in Turkey they say that the devil marries or the devils marry or that there is a wedding in hell, which is between the

---

Huckzeck Bo-Alfter, May-Hausen, Saarbr-Düss-Stdt, Wesel; ook: ~ *hält Brautschau* Düss-Stdt. ID., III, 729: *Der Düvel hät H.* Düss, Wesel, Bo-Alfter, May-Hausen, Saarbr. Ook *de Sonn hat H.* Ottw-Neunk ?

[127] F-O Sp1 uit Bilbao; ook F-O Sp 2: *el dimoni s'ha casat*: de duivel is getrouwd (hat sich verheiratet).

[128] F-O Arg 1; F-V Arg 1; F-O Sp 4: in F-O Bulg 3 luidt de volledige regel: 'Het regent, een oude vrouw wenst zich een man. De zon schijnt, de duivel trouwt.'

[129] F-O Jug 1, F-O Bulg 1-3, F-O Rum 1; 'duivels': F-O Jug 2 en F-O Bulg 4. Vaux Serbian (?) 3: *Djavoli se zhene* 'the devils are getting married' (used for a major blizzard or snowstorm).

[130] F-O Tür 3: *The devil is getting married*; F-O Tür 4 is door Kuusi fout vertaald, zie III.a: Les diables célèbrent leur mariage au Paradis (*Cennette*); F-O Tür 5 = III.c: dans l'Enfer (*Cehennemde*), F-O Tür 2, vgl. III.b: et de ses filles (*kızlarının*), F-O Tür 1 = III.e: Le diable (*Şeytan*) marie sa fille (*kızını*). Vaux Abkhaz: 'the devils are getting married'; Bislama: *Ol devel oli mared* (PL devil AGR marry) 'the devils are getting married' (Vanuatu, SW Pacific; Melanesia); Bulgarian 2: 'the devil is getting married' (uit Turks Thracië?); Turkish: *sheytanlar düğün yapıyor* 'the devils are getting married' [lett. 'are making wedding']. Wikipedia Sunshower: In Bengali, it is called 'a devil's wedding'.

[131] F-O Fin 1 (men danst in de hel op het huwelijk), F-O Fin 3 (de duivel viert [zijn] huwelijk), F-O Fin 2: zoon van de duivel of Godszoon; deze laatste in E-O Fin 9-12, E-O RusFin 1; Godszonen: E-O Fin 8; Godskinderen: E-O Fin 7; God: E-O Fin 6; de engelen: E-O Fin 5.

[132] F-O Liv 1 (uit Iira, 1935). In Zwaben worden aardvrouwtjes ook *Hochzeiterinnen* genoemd omdat ze net als bruiden kransen op hun hoofd dragen (Runeberg 1947, 114, uit Bäschlin, 'Erdleute', in: *HDA* II, 908-919).

devil and his daughter, or he gives his daughter(s) in marriage. Also the Finns know of a marriage in hell: there is dancing: the devil celebrates a/his wedding or it is the wedding of the son of the devil, but it can also be the wedding of the son of God. In Livonia they have the saying: ‘The devil’s mother drinks marriage beverage.’

Als het regent en de zon schijnt 7: De duivel op vrijersvoeten

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
is de duivel op vrijersvoeten.

De duivel op vrijersvoeten zien we in een spreuk uit Toskanië:

piòve e ffa sole,
il diavolo fa all' amore,

wat in Florence wordt uitgebreidt tot:

Quando piove e c'è sole,
il diavolo fa all'amore
colle sua dona,
spunterà le corna

(hij bedrijft de liefde met zijn vrouw, breekt daarbij de punt van zijn hoorn af).[133] In een andere spreuk uit Florence gaat de duivel eveneens op liefde uit, maar vervolgt de spreuk met *e la Madonna va per foiri* (en de Madonna gaat over bloemen).[134] Dit laatste komt ook los voor in Polesine: *la Madona va per fiori*, wat in Piemont wordt tot: *per fiur*, en die bindt ze tot een bundel, die ze het kindje Jezus schenkt of de engelen.[135] In een ander Florentijns versje heet het:

Piove e c'è sole,	Het regent en de zon schijnt,
la Madonna coglie un fiore,	De Madonna plukt een bloem,
lo coglie per Gesù,	plukt hem voor Jezus,
domani non piove più	morgen regent het niet meer.[136]

[133] F-O It 8 (Rohlfs 1979, 88 nt 153 uit S. Gimignano); F-O It 13 (Knapp 1939, 75); vgl. F-O It 11 Venetië naar Pitrè, *Proverbi siciliani*, 1880 III, 45 met als tweede deel: *piova e vento, el diavolo va in convento* (gaat het klooster in). Voor het eerste deel: F-O It 3 (Florence), 4 (Venetië), 5 (Mantovano), 6 (Istrië), 7 (alg): *Quando piove e c'è il sole, il diavolo fa all'amore*; 9 (Ligurië), 10 (Verona); voor het tweede deel: F-S It 1: 'The Devil goes into a convent' (Venetië). In Roemenië kent men de spreekwoorden 'The Devil frocked when he grew old' en 'The Devil became a hermit after growing old' (Sanda Golopenția-Eretescu, in: *Proverbium*, 626). In het Frans: Le diable qui se fait moine (Lampo, *Kroniek van Madoc*, 1974, 138). Harrebomée I, 162: 'Als de duivel ziek (of oud) is, wil hij monnik (of heremiet) worden.' In de 16e eeuw had men de gewoonte familiair te zeggen, dat de duivel *à pot et cuiller* leefde met de monniken (Romi 1968, 125, 141 met afbeelding van een monnik, die door de duivel wordt ingefluisterd, terwijl hij aan het 'koken' is, uit *Modilles artifices de feu*, 1596). *Convent* is ook een van de woorden voor de heksenvergadering, waarvan het Engelse *coven* is afgeleid. De theoloog Edelin (vóór 1453) heeft het over conventen (bijeenkomsten), die 's nachts plaatsvinden. In het heksenproces van Freudenberg wordt gesproken over conventen, waarbij een duivelse mis wordt opgevoerd. In 1634 geeft ene Wilhelm Bracker aan, dat vier jonge knapen *aus Verdruß den teuflischen Conventen beiwohnen*. Ook is er sprake van het *teuflische Konvent auf dem Kugelberg* (begin 17e eeuw). (Wolf 1994, 173, 402, 435, 438). Een boek van Bovet is getiteld: *Pandaemonium, or The Devil's Cloyster*, London 1684. Rudwin 1970, 50f geeft een overzicht van de duivel als monnik, iets wat in de 14e en 15e eeuw frequent was en 'has assumed a national character in Spain' (Belmonte y Bermùdez, *el Diablo predicator*). Luther verklaarde, dat de ware livrij van Satan een monnikenkap was. In John Bale's bijbeldrama *the Temptation of Jesus*, 1538; Mephistopheles in het Faust-boek verschijnt aan Faust eerst in de gedaante van een monnik en ook in Marlowe's *Dr. Faustus* (c. 1589) is hij een Franciscaanse monnik. In Godelmanns (1591) verhaal (bij Heine, 1834) over het bezoek van de duivel aan Luther is deze als monnik vermomd, wordt ontmaskerd en verdwijnt na het gooien van de inktpot en het achterlaten van een enorme stank. In 1402 verscheen de duivel in Danbury, Essex als grijze monnik. Vgl. *DQP* 416 nº29: *The devil was sick, the devil a monk would be; / The devil was well, the devil a monk was he* (naar het Latijn). Kathleen Briggs (1959, 73) wijst op de *Legend of Friar Rush* (reprinted in Thoms, *Early English Prose Romances*, 411), van origine een Deens verhaal, maar goed bekend in Engeland als *chapbook* [cheap book]. In dit verhaal zendt Satan, die de zielen van een monnikenklooster wil verdoemen, een duivel in mensengedaante om tussen hen te werken en hen tot kwaad te verleiden. Het fameuze klooster van Citeaux werd geplaagd door duivels. Eentje verscheen als de staart van een kalf, dat verdween na hem over zijn gezicht te hebben gelikt. In 1221 riep een dienaar een duivel [een *farfadet* = lutin (kabouter)] om in ruil voor een mand vol druiven te nachtwaken. In 1130 wist de duivel toegang te verkrijgen tot het bisschoppelijk paleis van Hildesheim in Saksen 'and soon gained the confidence of its inmates by making himself useful with his good advice and by his excellent cooking. ... He lived peacefully between kitchen and council hall, until a rebellious kitchen drudge insulted and beat him. Having complained about this unworthy behaviour to no avail, the devil returned to the kitchen, killed half a dozen kitchen drudges, and disappeared' (Seligmann 1947, 225). Ruibal 2007, 75: Corsica: *Quando piove col sole il diavolo da l'amore*; It.: *Piove e c'è il sole e il diavolo fa l'amore*; *Piove e c'è il sole, il diavolo fa l'amore con le streghe*; *Piove e c'è il sole / e il diavolo fa all'amor con la sua donna: / lei lo piglia per la corna*. Beccaria 1995, 136: *Piove e c'è il sole / il diavolo fa l'amore / fa l'amore con la sua donna / che lo piglia per le corna* ('strofetta infantile'). Beccaria 1995, 137: veneto: *piova e sol, el diávolo va in amór* (naar Rosamani); ID., 138: Venezia: *Piova e sol, / 'l diávolo fa a l'amór, / piova e vento, / el diávolo va in convento*; *piova e sol / le strighe va in amór; piova e vento, / le strighe va in spavento*, evenals: *piova e sole / el diávolo fa l'amore, / piova e vento / el diávolo fa spavento* (Bernoni, *Strighe*, 6; Cortelazzo, *Parole venete*, 125). // *Quando piove col sole il diavolo fa l'amore. Piove e c'è il sole e il diavolo fa l'amore. Quando piove e c'è il sole, il diavolo fa all'amore*. T.a.v. de duivel was ziek: Walter Bower's *Scotichronicon* (ed. Goodall, vol ii. p. 292) [met] the following very close Latin equivalent: *Lupus*

In Ierland zegt men: *The devil is riding on his rigging*,[137] en ook in Auvergne bedrijft de duivel de liefde of vermaakt hij zich.[138] In Wallonië wordt hij dwaas (*sot*).[139]

English summary

The devil making love can be seen in a maxim from Tuscany, which is extended in Florence to: 'When it is raining and the sun is shining the devil is making love with his wife, breaking off the tip of his horn.' In another maxim from Florence the devil is also making love, but continues: and the Madonna is going over flowers. This last one also appears separately in Polesine, and in Piemont she binds these flowers in a bunch that she gives to the child Jesus or to the angels. In another Florentine nursery rhyme it is said: 'It rains and the sun shines, the Madonna gathers a flower, gathers it for Jesus, tomorrow it won't rain anymore.
In Ireland they say: 'The devil is riding on his rigging', and also in Auvergne the devil makes love or is having a good time. In Wallonia they say that the devil is going crazy.

---

languebat, monachus tunc esse volebat Sed cum convaluit lupus ut ante fuit. [The wolf was sick, he vowed a monk to be: But when he got well, a wolf as of old was he!] (*Scots Lore* 1895, 52). Nd. *'Als ik old weer,' sää de Düwel, 'dann will ik nao't Klooster'*, sagt man wohl von jemanden, der im Alter plötzlich fromm wird. Sprichwort: *As de Düwel old wödd, leert he bäden*. (Büld 1981, 19 bij nº1.10) 'As de Düwel krank is,' sää de Keerl, 'dann will he Paoter wödden.' (Büld 4.14) *Als de duivel ziek (*of: *oud) is, wil hij monnik worden*. (Cauberghe 1957, 153 nº1722; ook 1721: *Als de duivel oud wordt, leert hij bidden;* of: *wordt hij eremijt;* of: *gaat hij onder de preekstoel zitten.*) Seiler 1922, 216: *Monachus ein Teufel; Diabolus ein Mönch.*

[134] F-O It 3; Knapp 1939, 75 (naar G. Nardi, *Proverbi ... del Ravennate*, 1922, 139?), vgl. F-O It 12 uit Polesine.

[135] E-S It 3, 4-5; It 1 (Salicetto in NW-Italië). In E-S It 2 gaat Onze Heer wandelen met de Madonna, in I-S It 1 gaan de zigeuners wandelen met de Madonna. In Spanje is met zonneregen Onze Heer te Borriol, met maanregen is de Moeder Gods te Catalonië (E-S Sp 1). Vgl. een Spaans zonneliedje: '*Sol! Sol! / büta fora el to calor / la Madona va per fior / va cojine 'n massolin / per portelo a Gesû bambin* (Zon! Zon! Verbreid je warmte. De Madonna gaat op bloemen uit, Ze gaat een ruikertje verzamelen, Om naar het kindje Jezus te brengen)' (Mannhardt 1858, 396). Ruibal 2007, 83: *Plou i fa sol, Nostra Senyora està en Borriol*. Twee Italiaanse liedjes: *Piove e c'è il sole / la Madonna coglie un fiore, / e ne coglie uno di più / per donarlo al suo Gesù; / e ne coglie uno di meno / perché poi venga il sereno; / e ne coglie una paniera / per lasciarli a primavera; / e ne coglie un panierino / per il suo Gesù Bambino*, evenals: *Piove e c'è il sole / la signora coglie un fiore; / e ne raccoglie un cestino / per donarlo al sua bambino. / Ma ne coglie uno di meno / perché poi vanga il sereno; / e ne coglie una paniera / per lasciarli a primavera; e ne coglie un panierino / per il suo dolce caro piccino*. // Een lang gedicht of songtekst van Tinatin Jamburia (Nino Veliganashvili; Giorgio Calabrese) begint met *Quando piove con il sole / E' Maria che bagna i fiori* (baadt in de bloemen!) */ Rinfrescandone i colori / Questo è tutto quel che si sa...*

[136] E-S It 7 = Knapp 1939, 75 (naar G. Nardi, *Proverbi ... del Ravennate*, 1922, 139?); Vgl. E-S It 6 uit Senese. Ruibal 2007, 68f heeft twee *filastrocca*'s (kinderrijmpjes): *Piove e fa sole / la Madonna và per viole / va per viole con Gesù / e doman non piove più* evenals: *Piove e c'é il sole / la Madonna ha colto un fiore, / l'ha colto per Gesù / e domani non piove piu* (www.filastrocche.it/nostalgici/filastro/piove.htm). Beccaria 1995, 138 heeft het bovenstaande rijmpje uit Firenze met de 1e regel: *Piove e c'è il sole*, en *Gesú, piú*; in Sienna: *Piove e c'è il sole / la Madonna coglie un fiore / e ne coglie uno di piú / e lo dà al suo Gesú*; pistoiese: *piove con sole / la Madonna fa all'amore / fa all'amore con Gesú / a momenti 'un piove piú* (Nocentini, 209); Langhe (Ciglià): *piöva fa su / řa Madona a va per fiú / j auséi i van cantánd / řa Madona a va 'n piuránd / chi řu sa chi řu dis / řa Madona a va 'n Paradís*; Liguria (Saliceto): *u čöv u fa su / řa Madona va per šu / a nun fa di bei mazeni / ai porta ai söi angřeni* (Kuusi, 71); Monferrato: *piov piov e fa su / řa Madona řa va piř fiú / a na fa in masuřín / da purté a u so bambín* (Ferraro, *Mitologia*, 479). // *Piove e c'è il sole / la Madonna innaffia un fiore, / innaffia i fiori per Gesù / e domani non piove più. – Piove e c'è il sole / la Madonna coglie un fiore, / poi ne coglie uno di più / per donarlo al suo Gesù /e ne coglie uno di meno / perché poi venga il sereno* (Filastrocche per bimbi).

[137] F-O Irl 1-2: ook *on his riggers*. (*rig* = optuigen, van een schip; hier met sexuele bijbetekenis, vgl. versieren, maar dan sterker: *he ran the rigger* en *he was well on the rigging* slaan op een man, die een vrouw voor het huwelijk wil bezwangeren; een vergelijkbare uitdrukking aldaar: *He took the devil's chance*).

[138] F-O Fr 5 (The Devil makes love); F-T Fr 1 = Sébillot, *FdF* 1, 84 (*le diable s'amuse*).

[139] ALW III, 28a: *kwã i plū è k i lū l sòlò, õ di ki l ğāl divẽ sò* (... on dit que le diable devient sot) (L 1).

Als het regent en de zon schijnt 8: De duivel lacht en God weent

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
lacht de duivel en God weent.

In de spreuk uit Sleeswijk-Holstein zagen we de duivel lachen bij het slaan van zijn grootmoeder (zie §4). In het Rijnland *grint der Düwel on Gott lat* (lacht)*, dat e schlecht Minsch de Hemmelsreis grad mat* (macht), of *Der Düwel lacht un de Engelcher krische* (weinen).[140] Ook wordt gezegd: *Den Himmel lacht a kreischt* (lacht en weent).[141] Dit lachen komen we ook tegen in Spanje:

Si con sol está lloviendo,
El diablo se anda riendo,

(Als met zon er regen is, gaat de duivel lachen). Maar in een andere spreuk is het Onze Heer, die lacht:

Cuando llueve y hace sol,
se rée Nuestro Señor

en bij 'maanregen' is het de Maagd Maria:

Cuando llueve y hace luna,
se rée la Virgen pura.[142]

---

[140] RheinWb VIII, 1156f: MGladb-Rheind; Köln-Brauweiler.

[141] RheinWb III, 635: Bitb. Ook: *half lacht den Himmel un half kreischt en* Merz, Mosfrk.

[142] F-T Sp 1; Knapp 1939, 75 naar Marín 1926: 454, 94; vgl. E-T Sp 1 = Aquilina 1972, 530 (*se ríe*), die ook een Spaanse weerregel geeft, waarin het verschijnsel wordt gevolgd door de regenboog: *Cuando llueve y hace sol, sale el arco del Señor*. Dit laatste ook los (E-Ö Sp 4) of als eerste regel van E-Ö Sp 6, gevolgd door: *cuando llueve y hace frio, sale el arco del judio*, met het idee, dat er twee regenbogen zijn, een grote van God en een donker-lila (*morado*), die van de Jood is; E-Ö Sp 7 heeft dezelfde regels in omgekeerde volgorde. E-Ö Sp 5 begint met *cuando llueve y hace pompas* (praal)*, sale el arco de las monjas* (nonnen), waarna de regel met Gods boog. Ook E-Ö Sp 8 is uit twee van die regels opgebouwd maar niet met de regenboog maar 'vanwege de wonden van de Heer en wanneer het regent en vriest, dan is het vanwege de nagels van de Joden.' Cf. Ruibal 2007, 69: *Cando chove y fai sol sale el arco del Señor* (Xoàn Babarro 2003, 532: Asturia); Castelaans: *Cuando llueve y hace sol, sale el arco del Señor. Cuando llueve y hace frío sale el arco del judío*. Een Catalaanse luidt: *Plou i fa sol, la lluna de juliol* (maan van juli). Vgl. Misc Fr: *Quand il pleut et fait soleil, tournez le dos au soleil et vous verrez l'arc-en-ciel*. Ook in Nederland wordt gezegd dat als het regent en de zon schijnt, er een regenboog komt (of is) [Internet: Ook in Estonia, aldus Virve Sarapik; en in Frankrijk: *L' arc-en-ciel apparaît quand il pleut et que le soleil brille*; op de Islas Canarias luidde de atlasvraag: *Arco de colores que sale en el cielo cuando llueve u hace sol* (ALEICan mapa 762)]. Caminada (1962, 28) merkt op over Raetië: 'Orakelhaft und glückbringend ist besonders der Regenbogen, diese zarte Gebilde aus Regen und Sonnenschein.' // Internet: De Franse dichter Pierre Coran begint zijn regenbooggedicht *Arc-en-Ciel* met de treffende regel: *Quant le soleil pleut...* // Catalaans: Victor Pàmies i Riudor: Pluja nº829: *Quan plou i fa sol, riu nostre Senyor*; nº 516: *Plou i fa sol, riu nostre Senyor; plou i fa lluna, riu la Verge Maria*; vgl. nº821: *Quan plou i el sol és fort, la Mare de Déu plora, perquè busca el seu Fill i no el troba*; en nº822: *Quan plou i fa fred, la Mare de Déu té un fillet*. // Ook in Baskenland verschijnt de regenboog: *Eguzkia eta euria, Erromako zubia* (Zonneschijn en regen, de Brug van Rome, d.w.z. de regenboog: 'El sol y la lluvia, (traen) el puente de Roma (el arco iris)' (Proverbios en vasco). // In Auvergne/Limousin zegt men bij de zonneregen wel: *kʷi la tsãbayo dó bõ d̲œ* (c'est la jarretière du Bon Dieu; een regenboognaam, die we verderop zullen bekijken; ALAL c. 47, P. 7; ook P. 14: *kɯ tsãdálo*?). // In Portugal kent men de spreuk: *Sol chuvisqueiro, água no capelo da Senhora*, die lastig te vertalen is: 'Zon motregen, water in de capuchon van de Senhora [= Maria]'; een *capelo* is (*ant.*) 'Parte superior do hábito de religiosos, que lhes cobria a cabeça, à maneira de capuz' (*Dic. Houaiss*). We komen het woord ook tegen in een andere moeilijk te vertalen spreuk: *Sol coelheiro, água no capelo* (Zon konijnenjacht, water in de capuchon). // ALFC c. 52 P. 40: 'quand il y a deux arcs-en-ciel à la fois, l'une est moins belle que l'autre' en men zegt: *l ark ã syèl di d̲yāl n ó pa €u bèl kė sti di bõ dū* (de regenboog van de duivel is niet zo mooi als die van de goede God).

In Roemenië weent God en lacht de duivel.[143] Maar volgens de Roemenen in Hongarije is het de Moeder Gods (*Maica Domnului*), die weent om de misdaden der mensen, en ook de Esten menen, dat Maria (*Maarja*) weent, zoals ook de Witrussen (*Matatška Boskaja* of *božja mater*) en de Mexicanen (*la Virgen*).[144] Bij de Finnen wordt gezegd: Dan weent men in de hemel of de engelen lachen door hun tranen, maar in Riga bij Duitssprekende Letten *weinen die Engel*, wat ook in Litouwen wordt gezegd evenals bij de Zweedssprekende Finnen.[145] In de Oekraïne weent de heks, terwijl in Hongarije zo'n regen *the tears of the old witch* wordt genoemd. In Zuid-Frankrijk zijn de tovenaressen in treurnis, in Estland knarsen de oude vrijsters de tanden en in Finland wenen ze in Kyöpeli, wat Kuusi vertaalt met 'Koboldheim', de verzamelplaats van oude vrijsters, maar volgens een andere spreuk lachen de oude vrijsters, terwijl bij de Fin-Zweden de oude vrijsters worden opgehangen.[146] In Denemarken wordt gezegd, dat de zonneregen de heksen pijnigt, of dat in de hel een heks brandt.[147] Het glimlachen wordt in Estland gezegd van de koningin, die in Polen weent, maar dat kan ook de prinses zijn, zoals bij de Wit-Russen de tsarendochter. Bij de Fin-Zweden zijn de Godskinderen (*gudsbarnen*) blij en de *trollbarnen* wenen, omdat de grijsaard nat wordt, in een andere spreuk wenen de troll-kinderen en komt de Troll doornat thuis; gezegd word: *Nu räinar ä tonkgåbbraine* 'kabouterregen'. In Noorwegen wenen de kinderen van Thor.[148]

English summary

---

[143] E-X Rum 1: *că Dumnezeu plânge şi dracu ride*. God weent, omdat zeer veel meisjes zwanger zijn. In Raetië wordt de spreuk verbonden met achteruitlopen: *Wenn man rückwärts geht, so weint der Herrgott, und der Teufel lacht*, wat door Caminada (1962, 24f) wordt verbonden met een andere spreuk: *Tgi che va anavos, porta aua al giavel* (wie achterwaarts loopt, brengt water naar de duivel), 'ein unverständliche Satz', die hij vaak hoorde uit de mond van zijn eigen moeder 'beim Aufführen derartige Übermuts.'

[144] E-X UngRum 1; E-X Est 1; E-X WRus 1 (glimlacht door de tranen heen) 2; E-X Mex 1.

[145] E-X Fin 1 en 2 (vgl. WRus 1); E-X LetDeu 1; E-X Lit 1; E-X FinSchw 1.

[146] H-X Ukr 1, H-X Ung 1, H-X Fr 1 (vgl H-Z Sp 6-7: *porten dol*), H-X Est 1, H-X Fin 2, 1 (Kyöpeli); H-T Fin 1 (lachen); H-V FinSchw 1 (ophangen). In Lombardije zegt men, dat de heksen wenen, als het woud, door storm bewogen, kraakt (Teirlinck 1930, 9 naar Gub. I, 111). In Zwaben wordt gezegd, *daß der Wind gehe, wenn sich einer erhenkt* (Höfler 1934, 230 n. 195 naar Birlinger, *Aus Schwaben*, I, 100). Vgl. RheinWb III, 610: *En wedder, mer ment, et hätt en Hex sech gehange* Aden-Borler: zo'n slecht weer, men meent, er heeft een heks zich opgehangen. ID., 614: Ook wordt van slecht weer gezegd: *Dat es e Weər, öm et Hexen te lihre* (leren) SNfrk; *en reit Sauweder tem hexen* Elbf (echt hondenweer om te heksen); ID., 609: *da's e Wedder für de Hexə* Dür-Heistern. In een Galicisch rijmpje is sprake van de 'tranen van de hoer': *Chuvia con sol, lágrima de puta, cai no chan, queda enxuta* (Ruibal 2007, 68: Fernández Rei 2003, 195 uit Oleiros en Cambados).

[147] H-V Dän 1, 2 (pijnigen), 3 (branden). Knapp 1939, 69 vermeldt de in Catalonië gebruikelijke uitdrukking bij een grote storm: *Sembla que hagin penjat alguna bruixa* 'het lijkt of ergens een of andere heks bungelt', waarbij de andere heksen komen kijken in de vorm van winden uit allerlei richtingen. In Catalonië wordt de zaterdagavond *el dia de les bruixes* genoemd, zoals in het Duits *Hexensabbath*. Dan heeft om middernacht de samenkomst plaats, die ook wel 'convent' (vgl. F-O It 11, F-S It 1: de duivel; H-O It 3, 4: de heksen) wordt genoemd. In Lausitz en Slezië geloofde men dat de duivel met de ziel van een gehangene in de storm wegvoer (Kuusi 1957, 235f). In Pommerellen zegt men, als een grote storm woei, dat iemand zich heeft verhangen; ook in Slezië; in Büzlau: als de storm drie dagen aanhoudt, dan verhangt iemand zich. In Zwaben wordt na een nacht vol storm gevolgd door mooi weer gezegd: 'hätte sich gestern einer erhängt, so reute es ihn heut gewiss.' Maar elders wordt het omgedraaid: Als iemand zich verhangt, ontstaat een storm. Ook in Bretagne: Lorsque de grands criminels cessent de vivre, l'aire, la terre et les mers sont vivement agités. (Mannhardt 1858, 270 nt. 1) Te Ristolas (Hautes-Alpes) zei men, dat 'quand le vent mugit et qu'il y a de la tempête, on dit que des corps qui n'ont pas eu de sépulture "se redressent" et se montrent aux passants'. (Gennep 1948, 129)

[148] M-T Est 1: lächelt; M-X Pol 1: een koningin weent; M-X Pol 2: a princess is crying; M-X WRus 1-2: *tsarevna platšet*; G-X FinSchw 2: *gobbin*; G-X FinSchw 1: *trållen*; G-Ö FinSchw 1; G-X Nor 1: *Tol*.

In a proverb from Schleswig-Holstein we have seen the devil laughing while beating his grandmother who is crying (§4). In the Rhineland the devil is crying and God laughs while a bad person is at that moment making his journey to heaven; or the devil laughs and the angels are crying. Also they say: ‘The heaven (sky) laughs and cries.’ The laughter can also be seen in Spain: ‘When with sun it is raining, the devil starts to laugh.’ But in another proverb it is Our Lord who is laughing, and when it rains and there is moon, the pure Virgin is laughing.
In Rumania God is crying and the devil laughs. But according to Rumanians in Hungary it is the Mother of God who is crying over all the crimes of the people, and also the Estonians are of the opinion that Mary cries, just like the White Russians and the Mexicans. The Fins say: They then cry in heaven or the angels are laughing through their tears, but German speaking Latvians in Riga say the angels are crying, which is also said in Lithuania as well as by Swedish speaking Fins. In the Ukraine the witch is crying, while in Hungary such a rain is called ‘the tears of the old witch’. In South France the women-sorcerers are sad, in Estonia the old spinsters grind their teeth and in Finland they are crying in Kyöpeli, translated by Kuusi as ‘Koboldheim’, i.e. ‘goblin country’, the gathering place of old spinsters, but according to another maxim the old spinsters are laughing, while the Fin-Swedish say the old spinsters are being hanged. In Denmark they say that the sunshower torments the witches, or that in hell a witch is burning. The smiling is in Estonia attributed to the queen, who is crying in Poland, but it can also be the princess, as with the White Russians the daughter of the Tsar. The Fin-Swedish also say that the children of God are happy and the children of the trolls cry, because the old man is getting wet, in another maxim the children of the troll are crying, and the Troll comes home soaking wet; it is said: Now rains a ‘goblin-rain’. In Norway the children of Thor are crying.

Als het regent en de zon schijnt 9: De duivel baadt

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
baadt de duivel.

Van Jacob Grimm vernemen we, dat de duivel er een badkamer op na houdt: ***in des teufels badstube kommen*** is in de hoogste nood geraken en mensen, die in de grootste nood verkeren worden ***teufelsbäder*** genoemd.[149] In Servië baden de duivels als het regent en de zon schijnt, soms samen met de engelen, die ook wel alleen baden.[150] In Estland wast de duivel kinderen in het woud op de top van een tweestammige berk of hij wast zijn kinderen op een grote steen.[151] Tijdens het baden wordt in Estland gebruik gemaakt van de badkwast (ook wel een bosje berkentwijgen) om 'zich' te slaan (waarmee ook elkaar slaan kan zijn bedoeld): De duivel slaat zich met de badkwast, de gehoornden slaan zich, de duivel slaat (zijn) kinderen op de top van een hekpaal of op een steenhaag, of de kinderen van de duivel slaan zich.[152] Ook de vrouw van de duivel slaat zich, of de moeder van de duivel slaat, terwijl hij zich slaat met de loofkwast.[153] Ook in Finland baadt de duivel, slaat hij zijn kinderen of zijn schoonmoeder met de badkwast of zijn oude [vrouw] met de berkkwast.[154] Ook bij Zweeds sprekende Finnen baadt de duivel zijn oude [vrouw], d.w.z. hij slaat haar, en wel zo hard, dat haar pis stroomt, of hij wast zijn 'engelen'.[155] Ook de engelen baden, de Godskinderen; God baadt of wast de (zijn; de kleine) engelen en als het hagelt bij zonneschijn poetst de duivel zijn nagels.[156] In Estland is het Maria, die haar kinderen wast of kwast, aan het eind van de meest verwijderde zee, of het is de hemelse Vader, die kinderen met de loofkwast slaat.[157] Ook zien we God zijn vos baden, zijn drinknappen wassen, zijn groene weiden begieten en in Frans Zwitserland en in de Franche-Comté knoflook planten.[158] In Verona doet de duivel de was.[159]

English summary

Jacob Grimm tells us that the devil has a bathroom: 'in des teufels badstube kommen' is getting in the utmost distress, and people who are in the utmost distress are called 'teufelsbäder'. In

[149] Grimm II, 844, die ook de uitdrukking ***ze helle baden*** heeft. (Trachtenberg 1943, 26 maakt melding van een 16e-eeuwse serie prenten getiteld ***Juden Badstub***, waarop de duivel wordt getoond die de Joden assisteert bij het baden, water voor hen aandragend, de vuren opbouwend, etc. Zie afb. p. 28f: ***Der Juden Badstub***: an early 17th-century satire on Jewish cleanliness: since the devil helps prepare the bath it serves only to produce blindness.)
[150] F-W Jug 1 uit Priština; F-W Jug 2 uit Kosovska Mitrovica; E-W Jug 1 uit Montenegro.
[151] F-W Est 9-13, 18-19, 15: auf der Spitze eines Zaunpfahles.
[152] F-W Est 1-2, 16: zwischen den Ästen eines Baumes; 3; 4-8, 14, 17: im Moor auf einem grossen Stein; 20; 21.
[153] F-W Est 22; F-W Est 23.
[154] F-W Fin 4, 3, 2, 1.
[155] F-W FinSchw 1, 2, 3.
[156] E-W Fin 2, 3, 1; E-W FinSchw 2-4, 6, 5.
[157] E-W Est 4-6, 2, 3, 1.
[158] E-W FinSchw 1; E-W FinSchw 8; E-W FinSchw 7; E-Ö SchwzFr 1; E-Ö Fr 3: ***Quand il pleut et fait chaud, Le bon Dieu plante ses aulx***. De rest van Fr 3 hoort niet bij deze regel, zoals blijkt uit de opmaak in ***Lean's Collectanea*** II, 322, maar is in samenvatting van meerdere regels: 1. le diable bat sa femme; 2. le diable marie sa fille à coupe de bâton. Maar Perron trekt de regels samen, door te stellen: Le bon Dieu plante ses aulx pendant que le diable bat sa femme: l'un fait bien pendant que l'autre fait mal. Ils sont en continuelle opposition dans nos légendes. – Perron, ***Proverbes Franche-Comté***, p. 140.
[159] Beccaria 1995, 136: ***Quando piove e gh'è 'l sol el diáolo fa la lissía*** 'fa il bucato' (doet de was).

Serbia the devils bath when it rains and the sun is shining, sometimes together with the angels, who also bath by themselves. In Estonia the devil is washing children in the wood on top of a two-trunk birch or he is washing his children on a great stone. During the bathing they make use in Estonia of a bathing-tassel (sometimes a bunch of birch twigs) to beat 'themselves' (which can also mean each other). The devil is beating himself with the bathing tassel, the horned ones are beating themselves, the devil beats (his) children on the top of a fence pole or on a stone hedge, or the children of the devil are beating themselves. Also the wife of the devil is beating herself, or the mother of the devil beats, while he beats himself with the leaves-tassel. Also in Finland the devil bathes, he beats his children or his mother-in-law with the bathing-tassel or his old [woman] with the birch-tassel. Also with the Swedish-speaking Fins the devil bathes his old [woman], i.e. he beats her, and to such a degree that her piss flows, or he is washing his 'angels'. The angels also bath, the children of God; God bathes or washes the (his; the little) angels and when it hails while the sun is shining the devil is polishing his nails. In Estonia it is Mary, who is washing her children of beats with the tassel, at the end of the most remote sea, or it is the heavenly Father, who beats children with the leaves-tassel. Also we see God bathing his fox, washing his drinking-bowls, watering his green meadows and in French Switzerland and in the Franche-Comté planting his garlic. In Verona the devil does the laundry.

Als het regent en de zon schijnt 10: De duivels worden geboren

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
worden de duivels geboren.

In Spanje kent men de spreuk:

Cuando llueve con sol,
muere un diablo y nacen sol.

(sterft één duivel en worden er twee geboren).[160] Ook in Belgrado worden duiveltjes geboren, terwijl in Herzegowina de duivels aan het broeden zijn.[161] In Noordwest Estland ligt de vrouw van de duivel 'ziek' in het kraambed, maar elders in Estland zijn de duivelskinderen al geboren, want daar zien we de duivel zijn kinderen dopen.[162] We zagen zojuist, dat in Spanje ook een duivel moet sterven en in Catalonië aarzelen ze tussen de schoonmoeder en de vrouw van de duivel.[163] Op Kreta is het de duivel zelf, die uit elkaar barst. In Estland heeft de duivel hoofdpijn. In Italië haalt hij een vis op.[164]

English summary

In Spain they have the proverb 'When it rains while the sun shines, one devil dies and two are being born.' Also in Belgrade little devils are born, while in Herzegowina the devils are hatching. In Northwest Estonia the wife of the devil is lying 'sick' in the childbed, but elsewhere in Estonia the devil's children are already born, because there we see the devil baptising his children. We just saw in Spain that at the same time a devil must die and in Catalonia they hesitate between the mother-in-law and the wife of the devil. On Crete it is the devil himself who burst asunder. In Estonia the devil has a headache. In Italy he lands a fish.

[160] F-Q Sp 1. Catalaans: Victor Pàmies i Riudor: Pluja nº 526: *Quan plou i fa sol, mor un dimoni i en neixen dos*.
[161] F-Q Jug 2 en 1.
[162] F-Q EstSchw 1; F-Q Est 5 (duivel doopt kind), F-Q Est 1, 4 (Oude man/heiden doopt kinderen), F-Q Est 2, 3, 7 (de kinderen van de duivel worden gedoopt), F-Q Est 6 (de duivel doopt zijn kinderen op de top van een hegpaal), ook F-W Est 11: de duivel doopt kinderen.
[163] F-R Sp 1: *li [el dimoni] ha mort la sogra o la dona*: 'hem heeft gestorven' = hem zijn ontvallen.
[164] F-R Grie 1. vgl. F-V Tür 1 (III.d heeft foutief 'les diables'): In Turkije wordt de duivel in de hel gezengd (= verbrand). Ook kent men er de merkwaardige spreuk: In de hel gaf iemand niet toe, dat zijn familie een rechtmatig lot zou ontvangen; op zijn hoofd vloog een vogel neer om hem te pikken (F-V Tür 2, vgl. V.ag: iemand, die vóór zijn dood niet zijn zegen wil geven aan de zijnen, krijgt een vogel op zijn hoofd gezet in de hel, die hem met snavelpikken kwelt); F-Ö Est 1; F-Ö It 1: *el malan tira un sciol*.

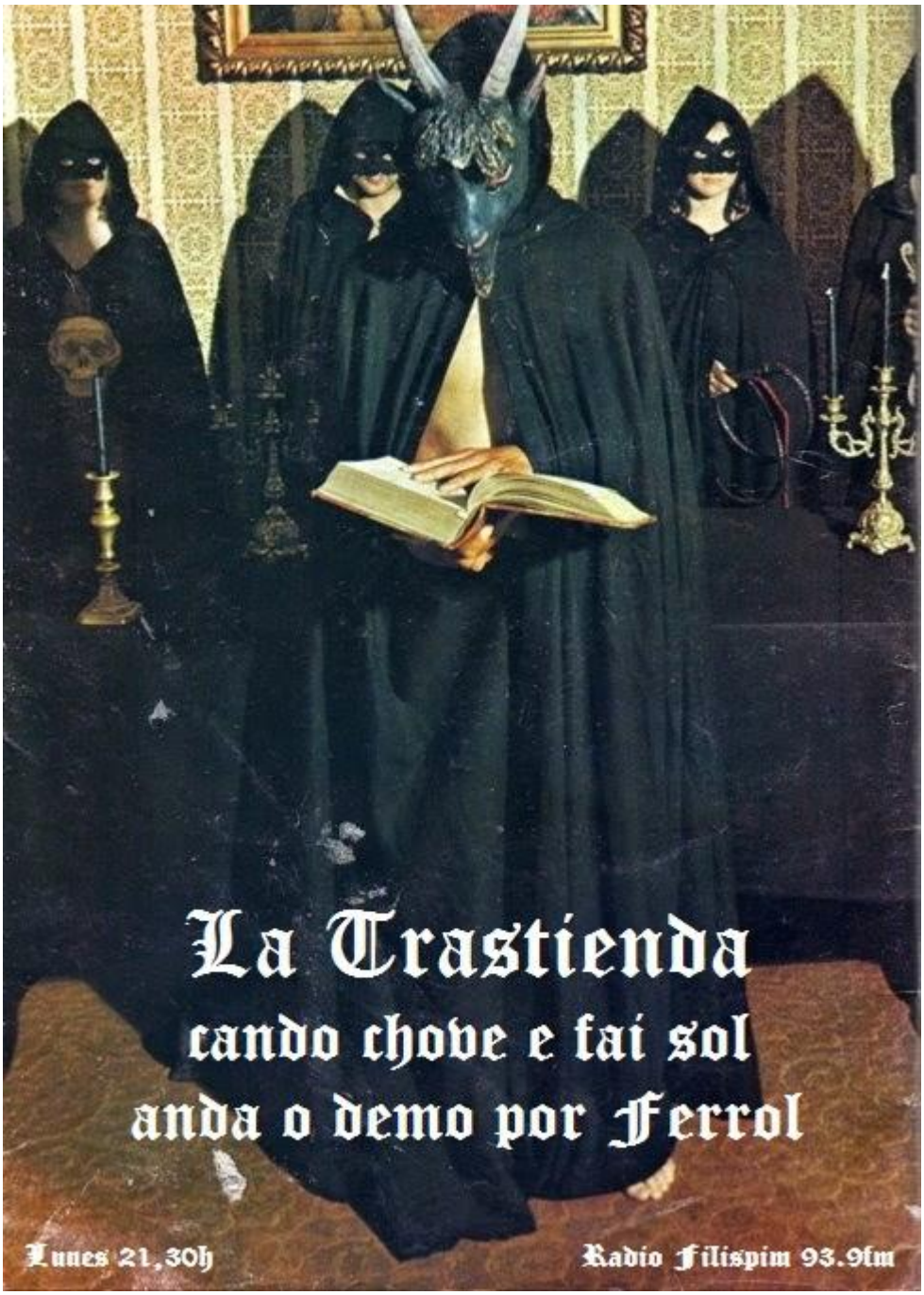
La Trastienda
cando chove e fai sol
anda o demo por Ferrol
Lunes 21,30h
Radio Filispim 93.9fm

Als het regent en de zon schijnt 11: Andere streken van de duivel

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
waart de duivel rond.

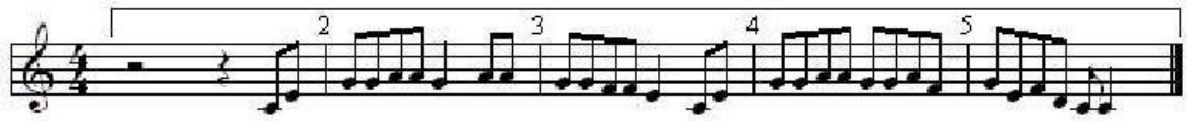

Cando chove e fai sol and'o demo por Ferrol con un saco d'alfileres para pica-las mulleres.

In een spreukje uit de Maaskant doen de duivels de ronde[165], in Spanje, in La Coruña in Galicië, komt de duivel met een gaffel:

Cuando llueve y hace sol
sale el diablo con tenedor.
Cuando llueve y hace luna
sale el diablo por La Coruña.

waart hij bij La Coruña rond. Bij zonneregen gaat hij naar Ferrol, maar bij maanregen gaat hij naar La Coruña. Of hij gaat naar Gijón, zoals ze in Gijón in Asturië zeggen, of hij klimt op naar Trech met zijn ijzerstaf.[166] In Galicië is een heel onkuis repertoire ontstaan rond het naar Ferrol gaan van de duivel: hij gaat beladen met gaffels (*tenedores*) om daarmee de mensen te steken, of hij is beladen met (een zak vol) spelden (*alfileres*) voor het doorboren of steken van vrouwelijke schaamdelen[167] of hij gaat naar Ferrol om vrouwen met naalden en spelden te boren, of hij heeft een zak spelden om de vrouwen te prikken en een zak naalden om de heksen te prikken. In Roemenië zijn het de Zigeuners, die op de markt prikten, zodat het vrouwenhemd hupt.[168] In

---

[165] (?) Vgl. In Oost-Brabant zeggen ze: *kerremis in de hel, de duujvels doen de ronde*, als het regent en de zon schijnt. (Swanenberg 1986, 78)

[166] F-S Sp 1, 2, 3; F-S Fr 1 (limousin, Marche, Périgord) met vervolg: *il tombe dans l'Enfer*. Vaux Galician 1a: *Chove e quenta o sol, Vai o demo para Ferrol* 'It rains and the sun shines, the devil goes to Ferrol', sometimes followed by: *E vai zoupando nas mulleres con coitelos e culleres* 'And goes beating the women with knives and spoons'; 1b. *Chove e fai sol, anda o demo en/no Ferrol* 'It rains and there is sun, the devil is going into Ferrol'; Spanish 4: *Llueve y hace sol, anda el diablo en Ferrol* 'It's raining and the sun is shining, the devil is going to Ferrol' (Galicia). *Cando chove e vai sol, corre o demo cara Friol* (nocampodafeira.blogspot.com). In de Provence wordt van de gevreesde mistralwind gezegd: *Quand le Mistraou bouffe, le diable est en Provence*. (Streng II, 167 naar Sébillot, *Lég.* II, 201)

[167] Dit is gebaseerd op een foute vertaling van *cu*, door Kuusi geassocieerd met Eng. *cunt*, Ned. *kut*, waarvan de genasaliseerde vorm *kont* de betekenis heeft, die *cu* = Sp. *culo* heeft, nl. achterwerk (Vries 1971, 371f; 348; zie Latijn: *culus*, terwijl *cunnus* = kut). Dit blijkt ook uit het feit dat ook geprikt worden in *o cu os senores* (zie volgende noot); vgl. Frans *Cucendron* 'Assegat', de naam, die Perrault als eerste gebruikt voor Cendrillon (Assepoester) (1992, 80). In Colombia noemt men de regen die valt terwijl een regenboog aan de hemel staat: *meao de arco, picadura de viejo* 'pis [*meada*, *meado* van *mear*] van de regenboog, prik van de oude man' (García Mouton 1984, 187 n. 88 naar Luisa R. de Montes, *Creencias sobre el arco iris en Columbia*, 19). Heksen worden niet alleen geprikt met *pins and needles* om te zoeken naar ongevoelige plekken, ze prikken zelf ook zoals naar voren komt in de getuigenis van Mary Longdon (Youghal 1661), die van Florence Newton verklaarde, dat 'she would several times Stick Pins into her Arms, and some of them so fast, that a Man must pluck three or four times to get out the Pins, and they were stuck between the skin and the flesh.' (Seymour 1913, 110).

[168] F-V Sp 3 (*espichar aos homes*), 4 en 6 (*chantar/pica no cù das mu*lleres), 5 (*axotando nas mulleres*), 7 (*pical as mulleres*), 8 (*va pichando a las mujeres; pinchar a la brujas*). F-V Port 4 is identiek aan F-V Sp 7. In G-S Sp 1 heet het: *Cando chove e fai sol, anda o trasno por Ferrol; cando chove e fai lùa, anda o trasno pola Cruña*, dus vrijwel dezelfde rijm, maar nu over de huisgeest (*trasno*); I-O Rum 1. Volgens Dickens, in *De Heksenwacht in de klok van*

Auvergne/Limousin zwavelt de duivel zijn vacht; ook wordt er gezegd, dat het de tijd van de duivel is.[169]

English summary

In a proverb from the Maaskant (Dutch Limburg), the devils are making the rounds, in Spain, in La Coruña in Galicia, the devil comes with a pitch-fork, and when it rains and there is moon he hangs out around La Coruña. Or with sun and rain he goes to Ferrol, but with moon and rain he goes to La Coruña. Or he goes to Gijón, as they say in Gijón in Asturia, or he climbs up to Trech with his iron stave.

Mr. Humphrey (I, p. 57), waren er in Windsor in Engeland oude wijven, die onder de naam van heksen grote wanorden aanrichtten en ordentelijke Christenen de akeligste pijnigingen aandeden door hen, als ze er niet op verdacht waren, met spelden of naalden in de onderbuik te steken... (Teenstra 1846, 65; onderbuik als eufemisme voor geslachtsdelen). Harrebomée, I, 163b: *De duivel heeft er eene speld ingestoken.* Vgl. de aanroeping van St. Paulus in Galatina in Apulië door vrouwen die lijden aan de dansziekte: 'My St Paul of the Tarantist who pricks the girls in their vaginas; My St Paul of the Serpents who pricks the boys in their testicles.' (Lewis 1975, 90). Op tv hoorde ik de Amerikaanse uitdrukking *We are on pins and needles*, in spanning wachtend. De *Oxford Dictionary of English Proverbs* heeft dit als *To be on pins and needles*, i.e. I was very uneasy. In 1811 gebruikt als *I'm sitting upon pins and needles* (Wilson 1970, 626). Volgens Hornby (1974, 643) is *pins and needles* de 'tingling sensation in a part of the body caused by blood flowing again when its circulation has been checked for a time (= 'slapend' been/arm). Vgl. Harrebomée II, 113: *Het is, alsof er met spelden en naalden in geprikt wordt*, met de bemerking: 'Men zegt dit van eene pijnlijke wond.' Omgekeerd *Needles and pins* staat 2x aan het begin van een nursery rhyme (Halliwell, *Nursery Rhymes*, 1843, 122), vervolgend met: *When a man marries, his trouble begins* (*ODEP* 559; Collins nº297). Op een groteske karikatuur van Paus Julius II, toegeschreven aan François Rabelais, is de 'paus' afgebeeld met een enorm in een soort sok gehuld geslachtsdeel, waarin een negental spelden steken, met de opmerking van Frischauer (2, 320): 'de naalden moeten aanduiden dat hij aan de "Franse ziekte" (syphilis) leed'. Ruibal (2007, 80ff) is van Galicië en heeft dus veel varianten, eenvoudig beginnend met: *Cando chove e fai sol, anda o demo por Ferrol* (Cambados); *~ e quenta o sol, ~; ~ vai o demo pra Ferrol* (Santiago de Compostela); *~ e vai sol, van os demos para Ferrol* (Castro de Rei); *~ e fai sol, anda o demo por Ferrol; ~, anda o diaño por Ferrol; ~, anda o trasno por Ferrol* (Carré Aldao); *Cando chove e mais fai sol, anda o trasno por Ferrol* (Risco); *~ e fai sol, vai o demo pra Ferrol* (Bierzo); *Chove e fai sol, anda o demo en/no Ferrol* (Maite Taboada). Uitgebreider: *Cando chove e fai sol, anda o demo por Ferrol, con un saco de alfileres pinchándolle o cu ás mulleres* (Sant. de Comp.); *~ e quenta o sol, vén o demo por Ferrol, cun saquiño de alfileres pra lle picar no cu ás mulleres* (Serra de Outes; Fernández 2003, 195); *~, corre pra Ferrol ~ Friol, cargado de culleres zoutando nas mulleres* (Guitiriz); *~, anda o demo cun bastón, cunha caixa de alfileres pinchándolle o cu ás mulleres* (Ribadavia, Fernández 2003, 195). Niet alleen vrouwen, ook mannen worden geprikt: *Cando chove e mais vai sol, van os demos para Ferrol, cardagos de tenedores, azoutando nos señores* (Cospeito); *~ e quenta o sol, corre pra Ferrol ~ Friol, cargado de ferregachos azoutando nos muchachos* (Guitiriz); *Cando chove e fai sol, vai o diaño pró Ferrol, cargado de tenedores pra espichar (~ espinchar) os homes* (Moscoso; Alvarez 1904, 38; Ventin 2007, 1478). En ultiem: *Cando chove e quenta o sol / vai o demo pro Ferrol / cun carro de culleres / en busca de mulleres, / i outro de tenedores / en busca dos señores* (Rielo 1980, 1195); cf. ID., 1369: *Cando chove e fai sol, corre o demo pra Friol*, en andere rijmen zijn *Pol* (Terra Chá); in Catalaans *Borriol*. Een slogan bij de 2005 autorally was: *Cando chove e fai sol, pasa o rally por Ferrol*. En Ruibal wijst op 'chove ou faga sol' ['(come) rain or shine' (Hornby, 704, 804)]. Een andere serie begint met *Cando chove e quenta o sol, está o demo metido no fol* (Serra de Outes; Fernández 2003, 195); *Cando chove e fai sol, anda o demo no fol* (Cambados; Castrelo 1996, 37; Ruibal 2007, 84: *~ metido no fol*); *Cando chove e quenta o sol / vai o demo para Ferrol, / metediño nunha hucha* ['arca' (kist)] */ preguntando pola pudia* (Terra Chá; Rielo 1989, 079) [*preguntar* 'vragen']. *Cando chove / e o sol regaña* ['moppert'] */ anda o demo / pola ferraña* ['unha herba calquera'] (Rielo 1989, 170). *Cando chove e fai sol / corre o diaño pra Ferrol, / cargadiño de cotiños / pra queimar os teus fuciños* (Rielo 1980, 471). ID., 85 n. 27: *Cando chove e fai sol / anda o demo por Ferrol / con un sacco de alfileres / para pica-las mulleres*, uit 1864 (Blanco 1992, 307); ID., 90: *~, corre o diaño pra Ferrol, / con un ramo de alfileres, pinchando o cu das mulleres* (Folgoso, Sarreaus). // *Cando chove e quenta o sol, anda o demo por Ferrol. Con un saco de alfileres pa picarlle o cu as mulleres* (Maria Garcia op Twitter). // *Cando chove e fai sol / anda o demo por Ferrol; / picandolle con alfileres / o cu as mulleres* ('Cuando llueve y hace sol / anda el demonio por Ferrol; /

In Galicia, a quite immodest repertoire has developed concerning the devil's visit to Ferrol: he goes loaded with pitch-forks to stab people, or he is loaded with (a sack of) pins to pinch or stab in female private parts (according to Kuusi; or in their bottoms) or he goes to Ferrol to pinch women with needles and pins, or he has a bag full of pins to prick the women and a bag of needles to prick the witches. In Rumania, the gypsies are pricking on the market, making the chemise hop.
In Auvergne-Limousin, the devil sulphurs his fur; they also say that it is the time of the devil.

---

picandole con alfileres / el culo a las mujeres'). Otra variante: (Esta de mi abuela): *Cando chove e fai sol / anda o demo por Ferrol; / cargadiño de alfileres / para pincharlle o cu as mulleres; / cargadiño de tenedores / para pincharlle o cu os senores* (www.celtiberia.net). // *cando chove e vai sol e o demo vai para o Ferrol cargadiño de alfinetes* (que se insinúa na espesura dunha fraga, entre vellos carballos, á sombra dos que durmiña un xastre coxo e nugallán, que en sete parroquias non cose para ninguén e non dá tres pases e vano levar os demos; ou nas noites de San Xoán, á escasa luz das fogueiras, cando saltamos o lume novo e imos recoller o sabugueiro…) (galiciaencantada.com). // *Chove e quenta o sol / vai o demo para Ferrol.* (Si, efectivamente, inda non hai moito tempo falabamos aqui dunha variante dese mesmo dito:) *Cando chove e quenta o sol anda o demo por Ferrol, cun saquiño de alfileres pra picarlle o cú ás mulleres* (Encántame a metáfora dos alfileres falando da chuvia miuda) (blogoteca.com). // *Cando chove e fai sol / anda o demo por Ferrol / con un saco de alfileres / para pica-las mulleres* (argalladas.enlugo.com). // *Cuando llueve y hace sol anda o demo por Ferrol, pinchando o cu das mulleres cunha caixa de alfinetes* (De pequeño siempre me llamó la atención. Pensaba en el demonio pinchándoles el culo a las mamás, imaginaba como se escapaban y me daba la risa. Hoy con el tema del acoso eso ya no me hace ninguna gracia); la canción infantil en Ferrolterra: *cando chove e máis fai sol vai o demo para Ferrol pinchando o cú das mulleres cunha caixa de alfinetes* (Esta parella encontrase ainda hoxe nunha canción infantil galega na que un demo perseguidor de mulleres se relaciona co feito de que chova e faga sol) (celtiberia.net). // *Cando chove e quenta o sol, anda o diaño por Ferrol, con un saco de alfileres, picando no cu ás mulleres*. *Cando chove ou quenta o sol Anda o demo por Ferrol Cun saquiño de alfileres Picándolle o cu ás mulleres* (slideshare.net). // (*Baile do demo*: Een lied van Paz Antón): *Cando chove e fai sol* / *Anda o demo todo contento* / *Perto do Ferrol* / *O meu demo ti xa non es* / *Que non tóca-la muiñeira* / *Coma Os Cempés* (ghastaspista.com). // Om iemand aan te sporen van de schommel te springen, wordt gezongen: 'Dij nog langer op taalter zit, Krigt 't gat vol nalen en spellen. Juffrouw, blieft om op te staan, Loat ter n aner op zitten goan.' (Veenkoloniën, Gr., *Dr.Bl.* NS 1, 115) Gluski 48:56: *To be on needles and pins. Etre sur des épines. Wie auf Nadeln sitzen. Stare sulle spine. Estar sobre espinas (agujas)*.

[169] ALAL c. 47 P. 49: *kei lɯ dablè ke saofŏ €ũ fɯr* (c'est le diable qui soufre son fur); P. 52: *ké l tã dó dábl* (c'est le temps du diable).

Als het regent en de zon schijnt 12: De duivel danst

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
danst de duivel met zijn grootmoeder.

In Oost-Brabant dansen de duivels in de hel, terwijl in het Duitse Roydorf *de Düwel danzt mit sin Grotmudder*, in Finland met zijn 'oude'. In Zweden danst 'de Boze' in zijn hol, als het regent en is bewolkt is, en in Alkmaar kent men het rijmpje:

Zonneschijn en regen
Dat's kermis in de hel
De duivel staat te dansen
Voor het huisje van Kurèl.[170]

Wie die Kurèl is, zullen we nooit weten, zo weten we ook niet wie Sellmann is, die in Mecklenburg tegenkomen in de spreuk:

Sunnenrägen, Sünnenrägen,
Sellmann schitt in 't Botterfatt,

een actie die aan de kabouters en heksen en ook wel de duivel wordt toegeschreven. Overigens betekent *sell-mann* 'de man zaliger', de overleden man.[171] Ook in Finland zien we iemand, Lehtola genaamd, zitten schijten, maar gewoonlijk is het een oude vrouw, de heks.[172]

English summary

In Dutch East Brabant the devils dance in hell, while in German Roydorf the devil dances with his grandmother, in Finland with his 'old woman'. In Sweden 'the Evil One' dances in his cave, when it rains and it is cloudy; and in Alkmaar (in Dutch province North Holland) they had a little rhyme: 'Sunshine and rain, that is a fair in hell; the devil is dancing in front of the little house of Kurèl.
Whoever Kurèl is, we will never know, as we will never know who Sellmann is, whom we meet in a proverb from Mecklenburg: 'Sun-rain, sun-rain, Sellmann shits in the butter-tub,' an action ascribed also to goblins and witches, and also to the devil. By the way, sell-mann means 'the late man', the deceased man or husband. In Finland also, we see someone, Lehtola by name, shitting, but usually it is an old woman, the witch.

---

[170] Mandos, 620: *doen de duivels de ronde* (1986), *dansen de duivels in de hel* (1978), vgl. dansen in F-O Fin 1; F-T Deu 1 (*HDA* VII, of met zijn vrouw) (Röhrich 1973, I, 510; Kreis Winsen); F-T Fin 1; E-T Schw 4b (vervolg); Coll. Boekenoogen, MI VA 56.56 (nr. 6576). In Ierland zegt men van een wervelwind: *a devil is dancing with a witch*, zo ook in Polen, terwijl in de VS gezegd wordt: *the devil is dancing with his grandmother* (Kuusi 1957, 234f). In het spreekwoord luidt het: *De duivel danst niet altijd voor één mans deur*, wat wil zeggen, dat het ongeluk niet altijd dezelfde persoon treft. (Cauberghe 1957, 153 nº973) // nl.scribd.com/doc/71678758/het-heksenboek (in Brabant).

[171] MecklWb VI, 1100.

[172] I-Ä Fin 1 (Familienname eines Mannes). H-Ä Fin 2 (*ämmä* 'de oude [vrouw]'), H-Ä Fin 3 (idem, achter een lemig veld), H-Ä Fin 4 (in het midden van een aardappelpot of een terige brijpot), H-Ä Fin 5 (met de kont naar boven als een pot), H-Ä Fin 6 (haar kont is zwart als een pot), H-Ä Fin 7 (zwart als een pekpot), H-Ä Fin 8 (zwart als een pot, morgen idem, H-Ä Fin 9 (*muija* 'een oude [vrouw]'), H-Ä Fin 10 (idem, midden op een zomerdag). In H-Ä Fin 1 is sprake van 'oude vrouwen', die pissen en 'laden', d.w.z. 'schijten'. Het pissen is ook bekend van de op de bezem rijdende heksen (H-Ä Deu 1).

Als het regent en de zon schijnt 13: De heksen bakken pannenkoeken

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
bakken de heksen pannenkoeken.

Sprekend over heksen, ook deze duiveldienaars vervullen een grote rol in deze weerspreuken. In Friesland zeggen ze: *den is 't tsjoensterwaer*, heksenweer, in Zweden, dat het *trollkäring-väder* is, in Finland *akkojen ilma* 'oudewijven weer' of ook *vanhojen piikojen ilma* 'oude vrijsters weer'.[173] In Nederland, vooral in Groningen, bakken de heksen pannenkoeken.[174] In Vriezenveen:

As de zunne schient en het rägent,
bakt alle häksen pannekouke,[175]

in Friesland:

---

[173] H-Ö Fries 1 (Dijkstra); H-Ö Schw 1 (Ångermanland), vgl. 2: is zowel in Dalarne als in Finland voor de oude vrijsters. H-Ö Fin 4, 5, vgl. 6: 'weer van oude vrijster', H-Ö Fin 7: 'een oudevrijsterszomer', H-Ö Fin 8: 'droog weer van de oude vrijsters', H-Ö Fin 9: 'oudevrijstersregen', H-Ö Fin 10: 'regen van de oude vrouw'.

[174] H-Y Nied 1; De Jager stelde: 'In den *Konst- en Letterbode* 1815, nº48, beweert V.E. V.S. [t.a.v. 'Kermis in de hel'], dat in dit spreekw[oord] het woord *hel* laagte, de aarde, beteekent, en dus de zin is: als na eene langdurige droogte, alles door eenen zachten en verkoelenden regen en weldadigen zonneschijn uit de hoogte verkwikt wordt, is het kermis in de hel, de laagte, de diepte, op het ondermaansche, in één woord op de aarde. Een ander schrijver (*Bode* 1816, nº10) meent, dat men het spreekw[oord] in den gewonen zin moet opvatten, dewijl de Franschen daarvoor zeggen: *le diable marie sa fille*. Een derde, N. W[estendorp], staaft dit laatste door vergelijking met het Groningsche: ~. Het spreekw[oord] is, naar hem, uit den tijd der heksen, en men meende, dat onder deze vrouwen een feestdag was, wanneer de zon scheen en er tegelijk een zachte stofregen [= motregen] viel. Indien men vooronderstellen mogt, dat zij priesteressen geweest zijn van de Godin Hertha, dan zou men de oorzaak in den vruchtbaarmakenden regen kunnen vinden.' Teenstra 1846, 88f kent het spreekwoord ook en verbindt het met magere pannenkoeken, van meel in dunne melk, zonder eieren, aangemengd en gebakken, die het volk *heksenkoeken* noemt, omdat [de heksen] het meel in regenwater aanmengen, en [de pannenkoeken] bij zonneschijn zonder vet en zonder vuur bakken; nog heden zegt men wanneer het regent terwijl de zon schijnt: *de heksen bakken pannekoeken* (naar E. Roelants, *Twee nagelaten verhandelingen*, Groningen 1839, 42). Zie J.F. Willems (red.), *Belgisch museum voor de Nederduitsche tael- en letterkunde en de geschiedenis des vaderlands* (Vijfde deel). Maatschappij tot Bevordering der Nederduitsche Taal- en Letterkunde, Gent 1841, 209: 'De Groningsche spreuk luidt: *Als het regent en de zon schynt, bakken de heksen pannenkoeken*. Men kan 't verstaen: Waer twist uitbreekt, juichen de booze vrouwen.' Schrijnen I, 78: *Als het regent en de zon schijnt, bakt elke heks pannekoeken*. // Op het internet: *Als het op vrijdag regent, en de zon schijnt ook, dan zijn de heksen aan het pannenkoeken bakken*. // Maar ook: *Als er een regenboog aan de lucht staat, dan zijn de heksen aan het pannenkoeken bakken*. (Meteo Maarssen) // In de graafschap Bentheim: *As de zunne schient en et regent, dan bakt de heksen pannekoeke* (Wieler plat I, in: *Driem. Bladen* NS 2, 1950, 46) // Meertens Instituut: DYKFRIES2271: *Als 't regent en tegelijk de zon schijnt, zijn de heksen aan het pannekoekbakken*. // 1130 Sprichwörter (www.operone.de): *Wenn's regnet bei Sonnenschein, so backen die Hexen Pfannkuchen.* Ned.: *Als het regent en de zon schijnt, bakken de heksen pannekoeken.* Derk Budding 1836, 91: men zegt in het *friesch (Lank-friesch*): *wanneer het regent en de zon schijnt bakken de heksen koeken*. Gold 2001, 450: K. F. van der Veen, a member of the Frisian Academy (Ljouwert), has sent me this Frisian saying: *As it reint en de sinne skynt* the second part of which has at least seven variants: *dan binne de tsjoensters oan it strookjen* 'the witches are baking pancakes'; *dan binne de tsjoensters oan 't pankoekbakken* 'the witches are baking pancakes'; *dan binne de alde wiven oan 't pankoekbakken* 'the old women are baking pancakes'.

[175] Buter, 78 nº10.10 (= *Dr.Bl.* 1, 1902, 69: '*hakse*'). Vgl. H-Y Fries 3, 4. Rond Havelte (Dr.) bakken de heksen pannenkoeken op het Eupen Barchien of Spoekbarchien (Spookbergje) (Molen, S.J. van der in: *Neerlands Volksleven* 10 (1959-60) 13 naar S.J. de Laet & S.W. Glasbergen, *De voorgeschiedenis der Lage Landen*, Groningen 1959). Vgl. *as de zun schient en 't regent, bakken de heksen pankouken.* (Gronings; Har. III, 408a = Molema, 249). // flatteus (April 11th, 2008): Wij zeiden: de heksen zijn aan het pannenkoeken bakken. Maar dat kan ook bij zon en een regenboog zijn geweest. (Drenthe)

As it reint en de synne skynt,
dan binne de tsjoensters oan 't pankoekbakken,[176]

wat in Groningen wordt uitgebreid tot:

Als het regent en de zon schijnt,
bakken de heksen pannekoeken onder de zet van de draai
(het vaste deel van de draaibrug).[177]

In Winschoten:

Zunne schient en 't regent,
Heksen bin oan 't pankouk bakken.[178]

Ook in Oostfriesland wordt gezegd:

De Sonne schient un 't regend,
De Hexen backen Pannkook

en de druppels zouden komen van het overstromende beslag. In Hoog Duits luidt het:

Wenn's regent bei Sonnenschein,
so backen die Hexen Pfannkuchen.[179]

In een mededeling uit Woltersum aten de heksen op de feesten met de *Olle Smakhak* (de duivel) pannenkoeken, die ze bakten als het regende en de zon scheen.[180] In Sleeswijk-Holstein zeggen ze: *De ool Hex backt Pannkoken*.[181] In Oost-Brabant *bakken de heksen struif*, en in de VS *the witches are baking cakes*.[182] In Béarn, in de Landes en in Gascogne steken de heksen hun bakoven aan om brood te bakken of bakken ze hun brood.[183] Maar in Anjou is het de Maagd Maria, die dit doet voor haar engelen: *Voilà la Sainte Vierge qui boulange du pain pour ses anges*,[184] en in Zwitserland bakt ze koeken. In Ierland en Schotland (en Zuid Afrika) zijn het de

---

[176] Meertens Instituut, Coll. Jaarsma: CJ036513, vgl. CJ024433: *As it freeds reint en de sinne skynt mei-iens, dan binne de tsjoensters oan 't pankoekbakken* (Als het op vrijdag regent en de zon schijnt ook, dan zijn de heksen pannenkoeken aan het bakken). Vgl. H-Y Fries 1: *den bakke de tsjoensters pankoeken*, 2: *den binne de tsjoensters oan 't pankoekbakken* (beide naar Dijkstra, *FrWb*). Volgens Teenstra (1846, 83) zeggen de Friezen, wanneer het 's morgens regent: *ont de quae wyven ontbyten habbe, wirt et moy waer* (Harrebomée II, 443a: *Als de kwade wijven ontbeten hebben, wordt het mooi weêr*, met als uitleg: Het booze vrouwvolk is morgen-ziek: het humeur betert na het ontbijt). Een verslag uit 1577 beschrijft demonen [d.w.z. heksen: *Unholde*] aan een maal van bier, boter en eieren; ze hadden ook graag eierpannenkoeken (Newall 1971, 69 naar *HDA* II, 605).

[177] Haan, Tjaard W.R. de, *Volksverhalen uit Groningen*, Utrecht/Antwerpen 1979, 13.

[178] Meertens Instituut, Coll. Boekenoogen VA 56.56 (nr. 6575). Vgl. WNT XII, 1380: In de Provincie Groningen, aan de boorden van de Eems, hoort men dikwerf ... het gezegde: *Als het regent en de Zon schijnt, bakken de Heksen pannekoeken* (Westendorp, in: *Konst- en Lb*, 1817, 1, 215; Ter Laan). Ter Laan (1949, 281) noteert voor Groningen bij *oude wijven*: '*als het regent bij zonneschijn, dan zijn ze aan 't pannekoekbakken.*'

[179] Buurman IX, 278, vgl. 282; H-Y Fries 3: *Pankok*; vgl. 4: *denn bakken de heksen pankôk*. Wander III, 1598 nº126, waarschijnlijk een vertaling, vgl. H-Y Deu 3: *die Hexen backen Pfannkuchen* (N-Duitsl.). // www.operone.de/spruch/1110.html: *Wenn es regnet und die Sonne scheint, backen die Hexen Pfannekuchen*.

[180] Huizenga-Onnekes/Fijn van Draadt, 50: 'Luddeweer', Woltersum 1921.

[181] H-Y Deu 2 (Röhrich 1973, I, 510f), vgl. H-Y Deu 1: *backt die alte Hexe Pfannkuchen* (Sl-Ho).

[182] Mandos, 620 (1978). *Struif* is een eiergebak net als pannekoeken. H-Y USA 1: cake is ook van meel en eieren, maar met boter gebakken in een oven.

[183] H-Y Fr 5: *les sorciers*; vgl. H-Y Fr 1: *Las pousoèros*, H-Y Fr 2: *Les brouchos*, H-Y Fr 3: *Las brouixes*, H-Y Fr 4: *les sorciers*. Een brood bakkende berg stelt een berg met wolkenkraag voor in het Italiaanse weerspreukje: *Quando el monte fa pan, / se no piove ancò, pioverà doman* (Knapp 1939, 96 naar Pio Mazzucchi, *Proverbi ... del Polesine*, 1913, 84).

[184] E-Y Fr 1; Knapp 1939, 72: De Catalanen zeggen als de wolken door de ondergaande zon rood worden gekleurd: *La Mare de Deu pasta* of *La Mare de Deu fa coques* (bakt koeken); maar in het Waalse Pépinster zegt men: *c'est saint Nicolas qui cuit* en in Luik: *c'est saint Nicolas qui met le feu à son four pour cuire les pâtisseries qu'il apporte aux enfants le jour de sa féte* (Knapp 1939, 78 naar Amades, 261 en Monseur, 62). In Spanje heet het: *Arreboles en Castilla* [= morgenrood], *Viejas á la cocina, Arreboles en Portugal* [= avondrood], *Viejas á solejar* [op het balkon, dat door de

fairies, die brood bakken, en in Ierland zeggen ze ook: *The fairies are evilly-active*.[185] In Chili maken de heksen slap brood.[186]

English summary

Speaking about witches, these servants of the devil play a important part in these weather proverbs. In Dutch Friesland they say, 'then it is witches' weather', in Sweden they call it (also) witches' weather, in Finland 'old women weather' or 'old spinsters weather'. In the Netherlands, especially in the province of Groningen, the witches bake pancakes, in extension they are baking

---

zon beschenen wordt] (Knapp 1939, 30 naar J. Haller, *Altspanische Sprichwörter...*, Regensburg 1883, 350). // Records vivencials d'Eladi Huguet (Catalan): '*PLOU I FA SOL* : Aquest fenomen de la pluja, tot i fent més o menys sol, sempre ha cridat l'atenció de la quitxalla i a mi particularment. Ignoro com es produeix. Una explicació folklòrica és : que en cel estan de bateig (l'aigua), que *la Mare de Déu és la padrina i que fa una fornada* (el sol) *de coques per al convit*.' Cf. García Mouton 1984, 189: en las costas levantinas [van Spanje] los arreboles del cielo se atribuyen al hecho de que la *Mare de Déu fa coques* (J. Amades, 'Astronomia', 261: *També es diu que la Mare de Déu pasta*). Al in 1627 werden de volgende rijmen genoteerd over de *Arreboles*: *~ a todos cabos, tiempo de los diablos; ~ al oriente, agua amaneciente; ~ de Aragón, a la noche con agua son; y arreboles de Portugal, a la mañana sol serán; ~ de la mañana, a la noche son con agua; y en Aragón, a la noche con agua son; ~ de la mañana, a la noche son con agua; y arreboles de la noche, a la mañana son con sole* [voor *sol*, vanwege de rijm]; *~de la tarde, al la mañana sol hace; ~ de mañana, a la tarde agua, y arreboles de la tarde, a la mañana aire; ~de Portugal, a la mañana sol serán; ~ en Castilla, viejas a la cocina/pocilga* [zwijnenstal]*; ~ en Portugal, uñe* [unce: span in] *los bueyes y ve por sal; ~en Portugal, viejas a solejar* ('tomar el sol') (Gargallo 2006, 10 n. 27 =Correas 2000 [1627], 103f). Streng I, 22: in Anjou (Saint-Aubin-de-Luigné) sagt man: 'La Sainte Vierge qui boulange du pain pour ses anges' (Verrier-Onillon, *Glossaire*, 1908).

[185] E-Y Schwz 1: *d'Muotter Gottes chüöchlet* ('koekenbakt'); G-Y Irl 1: *baking bread*; G-Y Irl 2: *baking*; G-Y Schott 1: *baking their bread*; G-Y Schott 2: *are at some meal*; G-S Irl 1: het is gevaarlijk om naar buiten te gaan. In het Afrikaans-Engels WB PHAROS, 973: *The fairies are baking*, gesê as dit reën terwyl die son skyn. Ook in *Tweetalige Woordeboek*, 75: *the fairies are baking*. // Rachael Coker (7 Juni 3013): We say *fairy's baking day* in the UK [moet zijn: *fairies' baking day*].

[186] Vaux Portugese 3: *Esta chover e a fazer sol, estão as bruxas a fazer pão mole* 'It is raining and it makes sun, that is: the witches are making soft bread' (Lima). Ferro Ruibal 2007: 78f: Port: *A chover e a fazer sol, estão as bruxas a comer pão mol* [*fazer* maken; *comer* eten]; *A chover e a fazer sol estão as bruxas no farol* ['lantaarn' i.p.v. Ferrol?], *embrulhadas num lençol a comer pão mol* [gewikkeld in hun kleed om slap brood te eten]. Net als de duivel (§11) gaan ook de heksen naar Ferrol: *Cando chove e vai sol van as meigas para Ferrol* (Cangas, Galicia); *Cando chove e sale o sol andan as bruxas en Ferrol* (Taboada; Fernández 2003, 195). // *A chover e a fazer sol estão as bruxas no farol*. Vgl. Swainson 1873, 208: *Co'l monte Venda fa pan, Se no piove ancò, piove doman*, i.e. when Mount Venda is making bread (when the clouds on its summit resemble smoke issuing from a chimney), if it is not raining now, it will [rain] to-morrow. Mount Venda is the highest of the Euganean hills. // www.citador.pt: Provérbios sobre chove: *A chover e a fazer sol, e as bruxas no farol a comer pão mole* [zijn de heksen in de vuurtoren slap brood aan het eten]. ParemioRom: *Cando chove e sale o sol andan as bruxas en Ferrol* (Galician): Cuando llueve y sale el sol andan las brujas en [por] Ferrol. Comments: Mapa 68 del ALGa (Chuvia); punto de encuesta L.31 (lugar de Taboada, parroquia de Carballo, municipio de Taboada). La forma sale es un dialectalismo, correspondiente al gallego normativo sae. Taboada, Lugo, Galicia, Spain. Point L-31 of the ALGa, 195 (nota 13), 520 map 68. *Está a chover e a fazer sol e as bruxas no pão mole* (Portuguese): Está lloviendo y haciendo sol y las brujas en el pan blando. Comments: Así, en Moreira (2003: 113). En Vasconcelos (1980: VII, 85), que localiza el refrán en Campo Maior: *Quando está a chover e a fazer sol, / Estão as bruxas a fazer pão mole*. Finalmente, en Duarte (2009: 274), que documenta el refrán en Mora: *Está a chover e a fazer sol e estão as bruxas a comer pão mole*. Campo Maior, Portalegre, Portugal. (Moreira, 113 nº528; Leite VII, 85; Uarte, Joaninha, *A Luz da Cal ao Canto do Lume – Tradição Oral do Concelho de Mora*, 2009, 274). // Alexandra agrande: Arco-Íris (4 dez. 2012): *Quando chove e faz sol, estão as bruxas a comer pão mole*, dizia a minha avó. ml: a minha avó costumava dizer: *sol e chuva, bruxas à solta* [losgemaakt]. quando tal andavam à procura do pão. Chicolaiev: Pois a minha avó dizia: *Sol e chuva, casamento da viúva…* // Fátima Pereira Stocker: *Está a chover e a fazer sol, As bruxas juantam-se p'ra fazer pão mole*. (23/05/2014) // Sailor Moon (Abr 17, 2013): *A chover e a fazer sol e as bruxas a comerem pão mole*.

pancakes under the fixed part of the swing-bridge. The same maxim about the witches baking pancakes is also known in German East Friesland as well as in high German.
In a recording from Woltersum in the Dutch province of Groningen, the witches at the parties with the devil ate pancakes which they baked when it rained and the sun was shining. In German Schleswig-Holstein they say: ‘The old witch bakes pancakes.’ In east Brabant the witches bake a local variant of pancakes, called ‘struif’, and in the US the witches are baking cakes. In several areas in France the witches are lighting their baking-oven to bake bread or they are baking their bread. But in the province of Anjou it is the Virgin Mary, who does this for her angels, while in Switzerland she is baking cookies.
In Ireland and Scotland (and in South Africa) it is the fairies who are baking bread; and in Ireland they also say: ‘The fairies are evilly active.’ In Chile the witches are making soft bread.

Als het regent en de zon schijnt 14: De heksen boteren

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
boteren de heksen.

In Duitsland boteren de heksen. In Mecklenburg zeggen ze: *nu bottern de Hexen*, in Lüneburg:

Die Sonne scheint, es regent,
die Hexen buttern.[187]

In Ierland zijn het *the witches making butter*, in Zweden botert het heksenvolk (*trollfolket*), als het dondert met zon, maken (*kärna*) de heksen (*trollkäringarna*) hun boter (*smör*) of als het regent met opklaringen: nu zijn de heksen buiten aan het boteren (*ude och kärna*).[188] In Estland zijn het naast de heksen de tovenaars, die boter maken, achter een haag (terwijl de duivel zijn kinderen met de badkwast slaat op een steenhaag), en misschien wordt daarom gezegd, dat de boter goedkoop is op Ösel.[189] In Opper-Silezië *buttert die Hexe*, in Polen roert ze in de boter:

Deszczyk pada słońce świéci
czarownica masło kléci.

In de Oekraïne botert ze, in Galicië maakt ze boter en elders in Polen is het Baba Jaga, de bekende heks uit Russische sprookjes, die botert en die verzamelt, maar er kwam een duivel en weg was de boter, of ze gooide de boter, die ze gemaakt heeft, over de haag voor de zwijnen. De kinderen maken er een heel verhaal van: De heks botert, maakt boter, verzamelt boter; het zwijn kwam en gooide hem om; er kwam een hond, die smaakt het goed; een grijsaard kwam en vrat alles op.[190] In Spanje maakt de Oude Vrouw (= de Heks) kaas:

---

[187] MecklWb VI, 1101; *Am Ur-Quell* II, 113f. vgl. H-Ü Deu 1 uit Neder-Slezië; H-Ü Deu 2 en H-Ü Wend 1 (Röhrich 1973, I, 511: *Die Hexen buttern*, Schlesien). In Lüneburg hebben ze ook een ander gezegde, n.l. *De Hexen holt de Wulken up*, wat meer een uitleg van het verschijnsel is (H-Ö Deu 1) (*HDA* VII, 578: *Die Hexen hielten die Wolken auf*). In een sage uit Petersdorf zijn de heksen onder een brug (zie pannenkoeken bakken) bezig met boteren (Peuckert 1965, 64 = Kühnau 1413), daarentegen vermeldt Praetorius in zijn *Blocksberg* speciaal dat heksen op het dak boteren (*HDA* I, 1736). // Hexen buttern, indem sie mit einem stock im wasser karnen. // Peter Dinzelbacher (2011: *Hölle und Hexenwesen*) bemerkt: 'Die aus dem spätmittelalterlichen Norwegen stammende fantastische Volksballade *Draumkvaede* erzählt von der *trollkjeringan* (Hexe), deren Hölle in anstrengendem Buttern bestand, wobei sie in Blut stehen musste. In Norddeutschland und Skandinavien zeigen verschiedene spätmittelalterliche Wandgemälde des Jüngsten Gerichts unter den Verdammten eine Hexe mit einem Butterfass.'

[188] H-Ü Irl 1 (NO-Ierland); H-Ü Schw 1-3, vgl. H-Ü Schw 4 (uit Norrland). Wanneer het regent en hagelt, zegt men in Jemtland (Zweden): *Nu zijn de heksen aan het boteren* (*HDA* I, 1726 naar Mannhardt, *Forschungen*, 309 n. 3: Wenn es regnet und dazwischen hagelt, sagt man: '*Nu ä trollkäringa ute och kärna*.' Nun sind die Hexen aus zu [eig. und] buttern. Hylten-Cavallius, *Wärend och Wirdarne* II 12). Röhrich 1973, I, 511: *Die Trolle buttern* (Schweden).

[189] H-Ü Est 4 (*nõianaised* 'heksen'); H-Ü Est 1 (*nõiad* 'tovenaars'), H-Ü Est 2 (*nõiat*), H-Ü Est 3 (badkwast); I-Ö Est 1. Kuusi 1957, 233 wijst erop, dat de uitdrukking *nõiad teevad void* 'de heksen boteren' ook voor de regenboog gebruikt wordt. Van de duivel wordt ook gezegd, dat hij botert, n.l. in het *Butterfaß*, een granietrots bij Leuchtenberg in de Oberpfalz (*HDA* I, 1726 naar Panzer, *Beitrag*, 1, 101. 121).

[190] H-Ü Deu 4. Galicië is een Poolse provincie, ten oosten van Slezië. Vgl. H-Ü Deu 3, 5, H-Ü Pol 4, H-Ü Ukr 1, H-Ü Pol 1, 2 (*masło robit*); vgl. H-Ü Pol 5: *masło składa*; H-Ü Pol 6 (*masło bje*), H-Ü Pol 7 (Baba Jaga), H-Ü Pol 8b (als 4), H-Ü Pol 9 (Baba Jaga + duivel); H-Ü Pol 10 (het zwijn kwam en trof haar aan); H-Ü Pol 11 (Baba Jaga gooit over haag voor zwijnen); H-Ü Pol 12 (heel verhaal). In H-Ü Pol 8 wordt eerst gezegd, dat de heks in de rui is, vervolgens dat ze botert. Ook H-Ü TSlPol 1: *czarownica masło klóci*; H-Ü Slowak 1: *čarodějnice máslo vrti*; H-Ü Slowak 2; bij de Slowaken wordt van een kring om de maan gezegd, dat de heksen opbreken voor een reis (Kuusi 1957, 235: *Když městček v srp, tu čarodějnice jezdi na hranice*). Vaux Polish: *Slonce swieci, deszczyk pada, Baba Jaga maslo sklada / Deszczyk pada, slonce swieci, Baba Jaga maslo kleci* 'The sun is shining, it's raining, the witch [Baba Jaga is the proverbial witch in fairy tales] is making butter' (a nursery rhyme). Ferro Ruibal 2007, 77: Ukraine: 'a meiga colle o

Cuando llueve y hace sol,
hace la Vieja el requesón.[191]

Gezegd wordt bij zonneregen, dat de oude kaasvrouw (*la vieja del requesón*) voor de dag komt, evenals dat het kaastijd (*tempo de requeixón*) is.[192]

English summary

In Germany the witches make butter. Also in Ireland the witches are making butter, in Sweden the 'trollfolket' (witch-people) make their butter, or when it rains with clearings: now the witches are outside making butter. In Estonia besides the witches the wizards are making butter, behind a hedge (while the devil beats his children with the bathing-tassel on a stone-hedge), and maybe that is the reason they say that the butter is cheap on [the isle of] Ösel.
In Upper-Silezia (German part of Poland), the witch is making butter, in Poland she is stirring the butter. In the Ukraine she makes butter as well as in some parts of Poland, while in other parts it is Baba Yaga the well-known witch of Russian fairytales, who is making butter, and collects it, but a devil came and gone was the butter. Or she threw the butter she has made over the hedge for the pigs. The children make a fancy story; the witch makes butter, collects butter; the pig came and upset it; a dog came, who fancied it; an old man came and gobbled it all up.
In Spain the old woman (the witch) makes cheese. They say that during the sun-rain the old cheese-woman appears, as well as that it is cheese-time.

---

leite'; Pools: 'a meiga está a face-la (of: bate-la) manteiga'. Swainson 1873, 213: the witches are making butter (Poles). Wikipedia: In Poland it is said that a witch is making butter, *Słońce świeci, deszczyk pada, baba jaga masło składa*. // Elanor (Polish; 2007-01-02): There is no single expression for it in Polish, but there is a children's rhyme that goes: *Deszczyk pada, słońce świeci / Baba Jaga masło kleci*. Which means basically: 'It is raining, the sun is shining, / Baba Jaga is making butter.' Yes, I know it doesn't make sense. Baba Jaga is a bad witch in Slavic folklore. // www.operone.de/spruch/1109.html: *Wenn es bei Sonnenschein regnet, buttern die Hexen*. Pools: *Dészczyk pada słońce świéci czarownica masło kléci*.

[191] Alvar in Rohlfs 1979, 87: in een hoop plaatsen van Burgos (Las Hormazas, Huérmeces, Villarejo, Ordejón, Presencio, Pedrosa de Nuño) en Palencia (Támara); zie ook ALCL III, comm. c. 208 P. 602. Vgl. H-Y Sp 2. Vgl. verder H-Y Sp 1 (*saca* 'perst'), H-Y Sp 3: met vervolg: als het regent en vriest (*frio*), dan doet de oude vrouw: *pío, pío* (poeh-poeh of foei-foei). Cf. Garcia Mouton 1984, 184 n. 72, die toevoegt dat '*Mari*, la vieja vasca, se ocupa en desmadejar (verzwakken) hilo en la entrada en su cueva, cuando hace sol y los nubarrones amenazan tempestad (J.M. de Barandiarán, 'Contribución al estudio de la mitologia vasca,' in: *Homenaje a Krüger*, Mendoza 1952, I, 119).

[192] Alvar in Rohlfs 1979, 87: in een hoop plaatsen van Burgos (Las Hormazas, Huérmeces, Villarejo, Ordejón, Presencio, Pedrosa de Nuño) en Palencia (Támara). H-S Sp 2 (uit Valladolid en Torrejón de Ardós). Ferro Ruibal 2007, 77 in galego: *Cando chove e vai sol é tempo de requeixón* en *Cando chove e quenta o sol é tempo de requeixón* (Castro de Rei in: *Equipo* 2000: 20, 34); Castelaans: *Cuando llueve y hace sol hace la vieja el requesón*, with others: *Cuando llueve y hace frio* [het is koud], *hace la vieja su vestido* [maakt haar jurk]. *Cuando llueve y graniza* [hagelt], *hace la vieja longaniza* [soort worst]. *Cuando llueve e hace viento, quédate adentro* ['blijft binnen']; galego: *a meiga está a bater na manteiga* [is boter aan het slaan]. Gonzalo Correas in 1627 (Madrid 2000, 204): *Cuando llueve y hace sol, tiempo es de requesón*. En: *Cuando llueve y hace viento, cierra al puerta y estáte dentro* (sluit de deur en blijf binnen). Panizo Rodriguez, Juliana, 'Refranes Alusivos a la Lluvia', in: *Revista de Folklore* 60, 1985: *Cuando llueve y hace sol, hace la vieja el requesón*. Ook: *Cuando llueve y hace viento, cierra la puerta y estate dentro*. // XiaoRoel (Jan 23, 2015; galego, español): Por aquí [Vig, Galizao] *tiempo de brujas* (*meigas*). // ParemioRom: *Cuando llueve y hace sol, tiempo es de requesón* (Castilian, Spanish): Tiempo de primavera. (Martínez Kleiser, 61). *Cuando llueve y hace sol, [/] hace la vieja el requesón* (Castilian, Spanish): Localizado en Valladolid. Valladolid, Castile and León, Spain. (Gomis i Mestre,122). *Sol y agua, tiempo de cuajada* [kwark] (Castilian, Spanish): (Martínez Kleiser, 61). *Cando chove e fai sol, é tempo de requeixón* (Galician) (Ferro Ruibal, 203). *Sol e auga, tempo de leite callado* (Galician) Sol y agua, tiempo de leche cuajada (Ferro Ruibal, 204).

Als het regent en de zon schijnt 15: De heksen kammen zich

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
kammen de heksen zich.

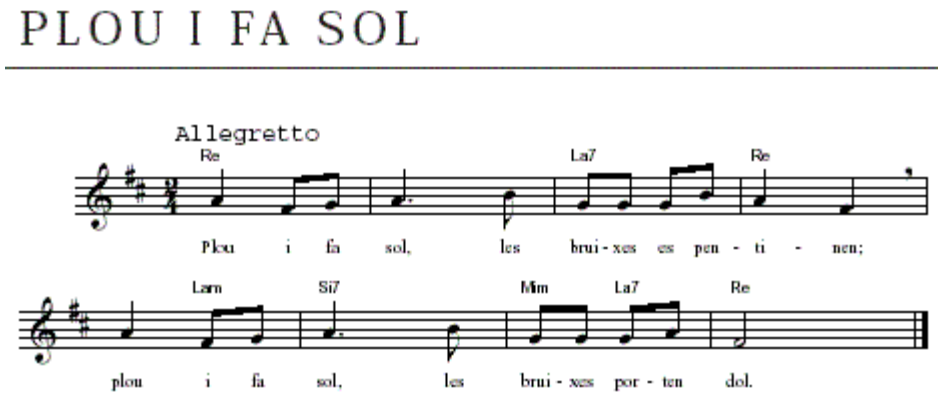

In een Catalaanse spreuk zijn de heksen zich aan het kammen:

Plou i fa sol,
Les bruixes es pentinen

of

Plou y fa sol,
Las brujas vers,[193]

[193] H-Z Sp 1a en 2a, 5, 6a, 7a; in H-Z Sp 3 en 4 kammen ze zich met een slak (*caragol*) (Rohlfs 1979, 87); Mannhardt 1858: 395 nt. 1, naar mededeling van Milá y Fontanal in Barcelona, die *vers* vertaalt met 'striegeln' = roskammen (maar het Wb zegt bij *versar*: 'draaien'). Het kammen van feeën is zeer bekend; ook van Holda wordt dit gezegd: Tussen Hassloch en Grüneworth ligt een eiland in de Main. Aan de rechterarm ligt de zgn. Frau-Hulda-steen, waar zich soms in de maneschijn een fee, fra-Hulle, zich vertoont, die haar gouden lokken kamt (Knappert 1887, 148 n. 1 naar Panzer II, 115). Bij Orchard (Engeland) is een diepe vallei, waar een beek kabbelt, waar in donkere nachten een in het wit geklede vrouw komt, die haar haar met een zilveren kam kamt. Het volk noemt haar Madame Gould (Knappert 1887, 155 naar S. Baring Gould in: Henderson, *Folklore of the N. Counties of England*, 330ff). Ook zeemeerminnen hebben prachtig lang gouden haar en als ze gezien wordt op een golf haar gouden haar kammend is dat een voorbode van een storm (Boos 1984, 290 uit Dal in Zweden). In de Zweedse provincie Närike is het de in bossen en moerassen dwalende Kate van Ysätter (een parochie in Asker), die als een jong meisje met haar tot op de grond verschijnt aan jagers, die haar zich zien kammen of die haar uitzonderlijk witte kleren aan het wassen is (Booss 1984, 296). Een visser van het Hebrideneiland Muck zag een Nixe, gezeten op een drijvende haringkist, haar haar kammen. Toen ze zich ontdekt zag, dook ze he water in. Op een zwarte steen aan de kust bij het oude huis Knockdolion in de buurt van Girvan kwam 's nachts een Nixe zitten, die urenlang zingend haar haar kamde (Agricola 1967, 131f nº185 naar *FL* 71, 1960, 84; Chambers, 332). Agricola noteert als zich kammende wezens: heksen, reuzenvrouwen; oude vrouw; wilde juffer; juffer op rots of bij bron; witte vrouw; prinses; zeevrouw (= meermin); boze geesten als meisjes; wedergangsters (ID., 276). In Am. Guiana, the 'Lake Woman' of Arawak mythology, surprised at her toilet, forgets and leaves behind on the bank the silver comb with which she was combing her hair (Lévi-Strauss, *From Honey to Ashes*, 1974, 200 naar Roth, 'An Inquiry...', in: *30th ARBAE* (1908-9), Washington 1915, 242). Vaux Catalan: *Plou i fa sol, les bruixes se pentinen* [Ferro Ruibal 2007, 78: *es pentinen*], *Plou i fa sol, les bruixes porten dol* 'It rains and it shines, the witches comb (their hair), It rains and it shines, the witches wear mourning (clothes)' (Lleida prov. Catalonia; song sung by respondent's mother whenever a sunshower occurs). ParemioRom: Llueve y hace sol, [/] las brujas se peinan; [/] llueve y hace sol, [/] las brujas llevan duelo [luto]. Comments: Así, en Gomis (1998: 119), con localización en Barcelona. Estruch (2010: 149) lo recoge en Saldes y Borredà, sin pausas versales, con coma en lugar de punto y coma, y con el clítico normativo es (en lugar de se). Barcelona, El Barcelonès, Barcelona, Catalonia, Spain. Borredà, El Berguedà, Barcelona, Catalonia, Spain.

in Portugal:

Quando chove e faz sol,
estão as bruxas a seu pentear-se.

Het kunnen echter ook de feeën (*as fadas*) zijn, die hun gouden haren kammen.[194] Ook in Italië kent men de kammende heksen: in Istrië *petinin lis striis*, in Pirano *le strighe se pètena* en in de Franse Pyreneeën *las breishas se penchenon*.[195] Bij de Zuid-Slaven wordt als de zon schijnt en het regent gezegd: 'De *oblakinje vile* kammen hun haar.'[196]

English summary

Saldes, El Berguedà, Barcelona, Catalonia, Spain. (Estruch i Subirana, Maria. *Els noms populars de núvols, boires i vents al Berguedà*, 2010, 149; Gomis i Mestre, 119). Ferro Ruibal 2007, 78: galego: *Chove e vai sol, estanse a peitear as bruxas* (O Porriño), *están as bruxas a *peinarse* (Oleiros, Salvaterra do Miño) (Fernández 2003, 195). // Zie liedjes in §2.2. *Ses bruixes es pentinen quan plou i fa sol*. // Les Bruixes de Vallbona de les Monges viuen en coves que hi ha en un tossal proper. Sempre van molt descabellades i només *es pentinen quan plou i fa sol*. Coneixeu la cançó? *Plou i fa sol, / les bruixes es pentinen, / plou i fa sol, / les bruixes porten dol* (Es canta quan plou); cf. Victor Pàmies i Riudor: Pluja nº 515. // Een gedichtje van Màrius Torres luidt: *El sol és aquí, / entre la rosa i el molí. / Matinet matí, / les bruixes es pentinen. / El sol és aquí. / Ai! Que es menja la calitja!* // In Servië zit een Vila ('fee') haar haar te kammen, daar waar de regenboog de grond (beter: het water) raakt (F.S. Krauss, in: *Mélusine*, II, 43). Wikipedia: In Catalonia it is said that the witches are brushing their hair, *les bruixes es pentinen*. // Guillem (2007-01-04): We have a song for that in Catalan. *Plou i fa sol, les bruixes es pentinen, plou i fa sol, les bruixes porten dol*... Which translates as something like: 'It's raining and it's sunny, witches are combing their hair, it's raining and it's sunny, witches are mourning...' In Spaans (sinalefa2.wordpress.com): *la bruja se peina* (met afbeelding). // merquiades (Jan 16, 2015; USA Northeast): Un refrán: *Llueve y hace sol en Madrid las brujas se peinan*. // *Cando con vento soán chove, tódalas pedras move. Cando chove, chove; cando neva, neva; cando chove e fai vento, mal tempo. Cando chove e fai vento, pecha a porta e estate dentro*. (Eladio Rodríguez González (1958-1961), *Diccionario enciclopédico gallego-castellano*, Galaxia, Vigo s.v. Chover). www.universonline.it: Proverbi, modi di dire e detti con la parola: Piove: *Quando piove e tira vento, serra l'uscio, e statti drento*.

[194] Alvar in Rohlfs 1979, 87f nt. 152 naar J. Lopes Dias, *Etnografia da Beira*, Lisboa 1944, 186. Vgl. H-Z Port 1: *estão as feticeiras a pentearse*; 2: *las bruixas se pentinan*; 3: *estao as bruxas a pentear se em Campo Maior*; H-Z Port 4: *As bruxas catam lendeas* 'de heksen luizen zich'. G-Z Port 1 (*penteiam seus cabellos de ouro* [hun haren van goud]). Ferro Ruibal 2007, 78: Port: *Estão as bruxas a pentear-se* (Portalegre; Carvalho 1983, 164) *Quando chove e faz sol estão as bruxas a pentear-se* (Cascudo, 228 naar Lopez Dias). // *Se chove e faz sol estão as bruxas a pentear-se*. // Constantino Cabal, *Los Dioses de la vida. La Mitologia Asturiana*, Madrid 1925 (repr. 2008), 14: *Está á chover é á facer sol, e as feiticeiras á pentearse en Penamaior* (J. Leite de Vasconcellos, *Revista Lusitania*, I, 1887, 307). Bask: *Eguzkia eta euria batera, sorginek orraztuten* 'sun and rain at the same time, the witches are combing themselves' (Gold 2001, 453). ParemioRom: *Plou i fa sol, [/] les bruixes se pentinen [/] amb un caragol* (Catalan): Llueve y hace sol, [/] las brujas se peinan [/] con un caracol. Comments: La fuente anota: "J. Pin i Soler en *Revue des Langues Romanes*; sense procedència". Nótese el uso del clítico *se* por el normativo *es*. (Gomis i Mestre, 1998, 120). *Está a chover e a fazer sol / E as feiticeiras a pentear-se em Penamaior* (Portuguese): Está lloviendo y haciendo sol / Y las hechiceras peinándose en Penamaior. Paços de Ferreira, Porto, Portugal. (Leite VII, 183). David Figueres Felip i Antoni Veciana Ribes, *Recull de Literatura oral de Capafonts*, 2006: Teresa Besora (2001): *Plou i fa sol / Les bruixes es pentinen / Plou i fa sol / La Verge de l'Albiol*. Aquí la mare diu "la Verge de l'Albiol" a l'últim vers mentre que la filla diu el clàssic "les bruixes porten dol". // Tristania, Jun 20, 2007: La versió barcelonina diu: *Plou i fa sol / les bruixes se pentinen / plou i fa sol / les bruixes porten dol. / Plou i fa sol / les bruixes se pentinen / plou i fa sol / les bruixes i els bruixots*. Al Maresme es canta: *Plou i fa sol / les bruixes es pentinen / Plou i fa sol / les bruixes fan un ou*. A Vallespinosa: *Plou i fa sol / les bruixes es pentinen / plou i fa sol / les bruixes de Querol / se pentinen pel sol*. A Figueres: *Fa sol i plou / les bruixes es pentinen / fa sol i plou / les bruixes fan un ou*. A Mallorca: *Plou i fa sol / les bruixes es pentinen / plou i fa sol / el diable tupa la dona*. A Mora d'Ebre: *Plou i fa sol / les bruixes es pentinen / amb un caragol. / Sant Pere i Sant Pau / porteu-ne les claus / per obrir els angelets / que es moren de fred. / Divina Pastora / tocava el tambor / i els àngels anaven / a la professó. / Les pobres mongetes / tancades en clau / les puces hi entraven / pel pany de la clau*. I a Manresa: *Plou i fa sol / les bruixes se'n pentinen / plou i fa sol / les banyes d'aquest bou. / Plou i fa sol / les bruixes se'n pentinen / plou i fa solles bruixes porten dol. / Plou i fa sol /*

In a Catalan proverb the witches are combing their hair. Also in Portugal the witches are combing their hair, but it may also be the fairies who are combing their golden hair. Also in Italy the hair-combing witches are known as well as in the French Pyrenees. The South Slavs say when the sun shines and it rains that the weather fairies are combing their hair.

---

les bruixes se'n pentinen / plou i fa sol / les bruixes porten dol. / Mengen pa blanc / botifarra i llangonissa / mengen pa blanc / formatge i enciam. // A. Tavares Louro 11 de junho de 2007: *Quando está a chover e a fazer sol*, costumamos dizer: *Estão as bruxas a pentear-se*. // Setsu Izumi (Abr 18, 2013): *a chover e a dar sol, as bruxas estão a pentear-se*. // *A chover e a trovejar estão-se as bruxas a pentear. A chover e a fazer sol, estão as bruxas a cozer pão mole.* (premiraflores, 11-11-2012)

[195] H-Z It 1 en 2 met de opmerking: 'ein Widerspruch: die immer zottige Hexe kämmt sich!' H-Z Fr 1. Ferro Ruibal 2007, 78: *Quando piove col sole è perché si pettinano le streghe*. Beccaria 1995, 139: Triveneto: *piova e soe / e strighe se fa e coe*, of *se petena*. // Vraag op internet: Perchè si dice che *quando piove col sole si pettinano le streghe*? Flute90 zegt: 'Mia nonna dice sempre che *quando piove col sole si pettinano le streghe*... E' molto poetico il detto che *quando piove con il sole le streghe si pettinano*, però non so da dove derivi.' Rake75 zegt: 'Le streghe hanno da sempre una forte affinità col mondo naturale. Il detto che *quando piove col sole si pettinano le streghe*, può essere riferito al fatto che le streghe hanno l'abitudine di creare oggetti magici e in questo caso si tratterebbe di magia per associazione, le streghe col pettine stregato si pettinano la cascata di capelli che diventa in natura la pioggia che cade col sole.'// In Italy, Milan-area, it's *le streghe si pettinano* 'the witches are combing their hair.' (Isabella Z, 26-10-01) // *Quando piove col sole si pettinano le streghe* (Richiesto da Brusina). E' stato molto difficile reperire informazioni su questo proverbio che descrive un cielo nuvoloso ma non compatto, dal quale fanno capolino i raggi del sole. Sembra vi siano due possibili interpretazioni e **la prima** mi sembra la più attendibile. 1. Nell'antichità sicuramente l'uomo si meravigliava di tale fenomeno non riuscendo a darsene una giustificazione plausibile. Così si sono inventate spiegazioni fantastiche come, ad esempio, che le streghe si stessero pettinando e che, **per magia**, la loro fluente chioma diventasse una pioggerella sottile illuminata dal sole. Una variante del proverbio, infatti, recita: **"Quando piove col sole è perché si pettinano le streghe".** 2. La pioggia col sole è un evento **raro** che mette in risalto la **contraddizione**, così come accade in altri modi di dire legati allo stesso evento e che descrivono situazioni paradossali. // Catalan (verdaguer): Sunshower = *Pentinada* (combing). There is a traditional Catalan song that goes "It rains and the sun shines, witches comb their hair...". Like combing after a shower, with little drops falling... you can imagine. // Montesacro, Roma (May 9, 2008; van grootmoeder): *Piove e c'è il sole: si pettinano le streghe*. // Mitì Vigliero (31 luglio 2008): se c'è il sole e contemporaneamente piove, si tratta de *il Diavolo e le Streghe che fan l'amore* oppure, più piamente, degli *Angeli che si pettinano*. ParemioRom: *Quant ch'al plûf e al è soreli [/] si petènin lis strìis* (Friulian): Cuando llueve y hay sol [/] se peinan las brujas. Comments: Versión normativa: Cuant che al plûf e al è soreli [/] si petenin lis striis. Friuli-Venezia Giulia, Italy. (Ostermann, Valentino, *Proverbi friulani raccolti dalla viva voce del popolo*, 1995, 42). *S'a è ploie e soreli insieme, si petenin lis strîs* (Friulian): Si hay lluvia y sol a la vez, se peinan las brujas. Comments: Versión normativa: Se e je ploie e soreli insiemi, si petenin lis striis. Friuli-Venezia Giulia, Italy. (Del Fabro, Adriano, *Proverbi e modi di dire del Friuli*, 2000, 123).

[196] Pócs 1989, 16: if the sun is shining while it is raining, it means that the *oblakinje vile* are combing their hair. The *oblakinje vile* (weather *vile*) bring bad weather and devastate the fields with hail.

Als het regent en de zon schijnt 16: De heksen doen de was

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
doen de heksen de was.

Een andere activiteit van de heksen is het doen van de was, zoals in de Provence: *li fachiniero fan bugado*.[197] Ook in Polen doen de heksen de was en bij de Fin-Zweden wassen ze windsels, in Zweden troggen, wat ook wordt toegeschreven aan de 'Oude [vrouw] van de Berg' of de woudgeest wast melktroggen.[198] In het Rijnland heet het: *Dem Düwel sin Frau mott de Wäss dröge* of *Der Düwel frengt* (wringt die Wäsche) *en der Hell*.[199] Daarentegen zijn het in Aveyron de feeën, die wassen, in Polen de watervrouwen, die hun mantels te drogen hangen, in Turkije wassen de engelen[200] en aan de Beneden-Loire is het de H. Maagd, die in de hemel de was doet,[201]

---

[197] H-W Fr 1 uit Félibre en Valréas (Vaucluse). In de Provence kent men ook de *Bugadiero*, een bovennatuurlijke wasvrouw, aan wie plotseling uitbrekend onweer wordt toegeschreven (naar Mistral, *Mirèio*, 6, 351). Vgl. G-W Fr 2-3: *Quand ploû et fo soulel, las fatchilièros (fadarèlos) foù bugado* (Knapp vertaalt 'feeën'). Cf. García Mouton 1984, 185: en Playa de San Cristóbal (LP), cuando hay temporal (= noodweer, aanhoudende regen, storm), se dice que *la vieja está planchando* (aan het strijken) (Alvar, in: *Dial. Hisp.*24/4, 1978, 58); ID., 189: en Tenerife hoy es *la Virgen* la que plancha (*l.c.*). Remo Bracchi, *Nomi e volti della paura nelle valli dell'Adda e della Mera*. 2009, 79: quando il sole si accompagna alla pioggia *a fa bügàda i strìi*, fanno bucato le streghe (Soragno). (VSI I, 212). ParemioRom: *Quand plòu e fai solèu, li fachiniero fan bugado* (Occitan): Cuando llueve y hace sol, las brujas hacen [la] colada. Comments: En grafía normativa: *Quand plòu e fai soleu, lei fachinieras fan bugada*. Refrán con rasgos lingüísticos provenzales. (Mistral II, 597).

[198] H-W Pol 1; H-W FinSchw 4; H-W Schw 1; G-W Schw 1: *bergkäringen*; G-W Schw 2: *vittra* (= verweren, vergaan). Zie ook E-W FinSchw 8: God wast zijn drinknappen. Daarentegen wordt van donderen in Lusern, een Duits taaleiland bij Caldonazzo gezegd, dat Pęrchta (ook Pęrtəga) haar vaten spoelt (Waschnitius 1913, 34). In Slezië wassen de heksen hun botervaten op Goede Vrijdag om middernacht (*HDA* I, 1737 naar Kühnau, 3, 50, 1409).

[199] RheinWb VIII, 1149f. Mörs-Borth; uWupp.

[200] G-W Fr 1: *Les fées font la lessive*; Pol 1 (*wodne baby* 'Wasserfrauen'), E-W Tür 1 = I.i: lavent leur linge. Het te drogen hangen van de was ziet men op Schonen vaak *et Pysslingefolk* doen bij mooi weer (Mannhardt 1963, I, 61 naar Nicolovius, *Skåne*, 185). Van de *Schneefräulein* ziet men hoog boven aan de hoogste Alpentoppen was, sneeuwwitte gewaden of luiers als witte wolken zweven, of aan de zonnestralen, die door het dichte woudloof stralen, te drogen hangen. Als de was aan de rotswanden zichtbaar wordt, wordt het mooi weer (Mannhardt 1963, I, 101, die voor de was van de *Seligen* en wilde vrouwen verwijst naar Alpenburg, *Alpens.*, 20f; ID., *Mythen*, 21; Panzer, *Beitr.* I, 11 nº14 (Mudrak, 194f nº239); Zingerle, 30, 39). Ook de *Wildfrauen* in Steiermark wassen hun kleren in vennetjes wit, die men ze te drogen ziet hangen (Mannhardt 1963, I, 120 naar *Zs.f.d.Myth.* II, 32, 7). Ziet men in Zweden in het voorjaar witte plekken in het diepe woud, dan is het de *Skogsnufva* (woudvrouw), die haar kleren uitspreidt (Mannhardt 1963, 129 naar Nicolovius, *Skåne*, 101). Een dagloner uit Frössen (Thüringen) komt iedere avond langs een water, waar een *Nixe* de was doet. Eens vroeg ze hem haar te helpen met het vervoeren van de was in zijn kruiwagen. Hij laadde hem vol en liep achter haar aan, maar toen ze het water inging, ging hij naar huis; de volgende morgen zat zijn kruiwagen vol goud (Mudrak, 178 nº213 naar Quensel 1926, 222). De Wilde Juffers in het Hintersteiner dal (Allgau) leggen vaak hun linnen te bleken (Mudrak, 197 nº243 naar Reiser 1894, I, 130 nº132). Bij de Wenden in de Lausitz was Wodni musch een nixe, die vaak aan rivieren haar hemd wassend waargenomen werd (Vollmer, 452).

[201] E-W Fr 1: *la Sainte Vierge fait sa lessive*; vgl. E-W Fr 2: *fait la lessive* (Béarn). In de 7 bronnen midden in een eenzaam dal bij Greye (Wälschtirol) ziet men de groene vrouwen (*Dames vertes*) vrolijk hun was wassen (Mannhardt 1963, 119 naar Schneller). In de Schotse Scorybrecker Beek ziet men een vrouw de kleren wassen van diegene, die gestorven is en wiens vrienden verzuimden dat na zijn dood te doen; daarentegen in Campbelltown in Argyllshire is het een brownie of geest (Caanteuch, moet zijn? Caointeach), die in een beek verschijnt om enige linnen lappen te wassen, voordat iemand in de buurt sterft (Agricola 1967, 127 nº182 naar *FL* 33, 1922, 311 uit Portree. Op Skye openbaart de wasvrouw de toekomst; in de hooglanden van Pertshire spreidt ze in het maanlicht de kleren uit van diegenen, die zullen sterven; op de Hebriden is ze een voorteken van een nabije dood. Op Islay blijkt

terwijl ze in Portugal haar kleed (*está Nossa Senhora a lavar a seu lençol*) of de luiers van baby Jezus (*os cueiros do Menino*) wast.[202] Ook in Wallonië is het de H. Maagd, die haar kleren uitwast.[203] Het wassen van de H. Maagd wordt over het algemeen met de zaterdag verbonden. Knapp spreekt over een wijd verbreid geloof in de Romaanse en Germaanse landen, dat aan het eind van de week de zon moet schijnen al is het ook kort, opdat Maria haar was (sluier, hemd, luiers van Jezus) voor zondag kan drogen. In de Provence zeggen ze:

Lou dissate (Zaterdags), la Vierge vai lava si banèu
Es pèr acò que fai toujours soulèu

en in Duitsland:

Es ist kein Samstag so trüb,
Die Sonne scheint der Mutter Gottes zulieb.[204]

---

de identiteit van de Caointeach en de wasvrouw; de C. slaat degene die haar stoort met het linnen tegen de benen (ID., 275f). One of the few superstitions that still linger on the island [Eigg] is associated with a wild hollow, where it is said, shortly before a death takes place among the inhabitants, a tall, withered female form may be seen in the twilight washing a shroud in the stream. A ghost will not speak till it is spoken to, and the querist who screws his courage up to address a spectre may hear more than he likes in reply. "Whose shroud are you washing?" asked an over-bold islander at the phantom.—"Your own," was the appalling answer. (www.gerald-massey.org.uk/miller/c_miscellanea_2.htm). Streng (I, 22 n. 1) heeft een citaat van Vayssier (Aveyron): 'Est-ce un reste des superstitions populaires d'après lesquelles la pluie ce seraient les larmes de la femme battue ou les gouttes d'eau du linge lavé dans l'air par les fées, et le soleil le rire et la folle gaîté du battant ou la chaleur nécessaire aux fées pour sécher leur ligne (oder der Heiligen Jungfrau, die das Brot backt)? ou bien serait-ce une allusion à un mari ivrogne qui, devenu diable par un excès de vin, passe d'une crise larmoyante à une gaîté compromettante pour la sécurité de sa femme?' (vgl. Kermis in de hel).

[202] Alvar in Rohlfs 1979: 87f nt 152 naar J. Lopes Dias, *Etnografia da Beira*, Lisboa 1944, 186 uit Vale de Lobo en Idanha-a-Nova (Cascudo, 228). // *Quando chove e faz sol, está Nossa Senhora a lavar os cueiros ao menino. Quando chove e faz sol está Nossa Senhora a lavar o seu lençol. Quando chove e faz sol está Nossa senhora a estender o lençol* [aan het uitspreiden]. ParemioRom: *A chover e a fazer sol, está Nossa Senhora a bordar um lençol* [zomen; borduren] (Portuguese): *Lloviendo y haciendo sol, está Nuestra Señora bordando una sábana* [laken]. Lisboa, Portugal. (Leite VII, 553).

[203] ALW III, 28a: [*kwã i plū è k i lū l sòlò, õ di*] *s è k la vyèrš ribòw sè dra* (c'est que la Vierge re-lessive ses draps) (L 1). // *Qwand i ploût èt qui l'solo lût, c'èst qu'l'Avièrje robouwe sès draps* (Quand il pleut et que le soleil luit, c'est que la Vierge relave ses draps). (projetbabel.org)

[204] Knapp 1939, 65 naar Sébillot, *FdF* I, 48; Mistral I, 219; Pastor, *Deutsche Volksweisheit in Wetterregeln und Bauernsprüchen*, Berlin 1934, 341. Vgl. MecklWb VI, 1085: Die Sonne kommt am jedem Sonnabend wenigstens für kurze Zeit durch die Wolken, weil Mutter Maria oder auch Petrus ihr einziges Gewand waschen und daher auch trocknen müssen (GüWolk); vgl. HambWb IV, 664: *sünnōbends schient de Sünn, de Pastor muet sinen Krōgen dreugen* (Viert). In Oppersaksen zegt men: *Maria bleicht den Schleier, wenn Sonnabends schlechtes Wetter ist und dazwischen die Sonne scheint* (Müller-Fraureuth, *Wb.d.obersäch.u.erzbirg. Mundarten*, Dresden II, 1914, 208); in Rijnland zegt men: *et es kä Samschdag e sou dreif* (trübe), *de Sonne scheint der Muttergoddes en Stonn ze leif* (lieb) (Saarbg, Mosfrk); *et es genne Soterdag so quad, of de Sonne schient fruhg of lat* (Klevld, Dür), met de variant: ~ *Soterdag in et Johr, wo de Sonne net schint hell en klar* of ook: *et es ken Soterdag so ungescheck, et gef ock noch en Sonnenblick* (Dinsl-Galden) (RheinWb VIII, 214, 219; 222: *Am Sonnabend schinnt de Sonn, on wenn se ewe schinnt en Stonn* Siegld), in Zwaben: *Es ist kein Samstag gar so trüb, D*^{ie} *Sonne scheint doch euser*^{er} *Fraue*^{n} *z*^{u} *lieb*, damit die Mutter Gottes ihre Windeln trochnen kann; maar ook: damit die Bettelleute die Wäsche (das Hemd) trocknen können (ZwabWb V, 573); Oost-Fries: *saterdags mott 't moi Weer wesen, dat de arme Mann sien Hemd drögen kann*. Weerregel: *dar is geen Sonnabend so quaad, / of de Sünn schient froh of laat*. (Buurman IX, 278); in het Frans: *Il n'y a pas de samedi dans l'an, Sans le soleil rayonnant; le soleil par excellence, Au samedi fait révérence* en op Sicilië: *Lu Sabatu lu suli nesci setti voti* (Knapp 1939, 65 naar Meinecke 1935, 102; Le Roux de Lincy 1959 I, 130; G. Pitrè, *Proverbi Siciliani*, Palermo 1880, III, 37). Ook in spreukjes uit Galicië: *N'hai sábado sin sol*, Spanje: *No hay sábado sin sol*, Catalonië: *No hi ha dissabte sense sol*, Béarn: *Nat dissatte sens sou*, Gascogne: *ni dichapte sans soureil*, Provence: *ni dissate sèns soulèu*, Italië: *Non c'è sabato senza sole*, Sicilië: *Nè Sabbatu senza suli*, Calabrië: *Non nc'è Sabatu senza suli*, is geen zaterdag zonder zon (Knapp 1939, 65f). In Zwitserland zegt men: *Wenn 's di ganz Wuche*^{n} *g´rëgnet het, se-n-isch ['s] doch am Samstig No*^{ch}*mittag schön, dass di arme*^{n} *Lût chönnen iri Hem*^{d}*li tröchne*^{n} (Bs;

Dit geloof is ook met Vrouw Holle verbonden, want als het een hele week achtereen regent, verwacht men in de Harz op zaterdag zonneschijn, *denn Frau Holle müsse zum Sonntag ihren Schleier wieder trocknen haben*.[205]
Ook de doden doen de was. In Noorwegen zegt men, dat de doden hun kleren drogen, evenals bij de Esten, die ook zeggen: 'de zielen der verdronkenen worden gedroogd' of 'in de andere wereld droogt men de kleren'. Bij de Fin-Zweden slaan de doden hun was met kloppers en in een andere spreuk 'zijn de herderskinderen blij. Jezus baadt zijn kinderen en de doden wassen hun kleren'. Bij de Finnen wordt gezegd: 'De verdronkenen drogen nu hun voetlappen.'[206] In Zweden wordt het koken, bakken, de was doen en het drogen van kleren gewoonlijk verbonden met de nevel, die

---

Z); Hes-NasWb III, 621: *Es eß kinn Sonnowend so schlimm, Hä treckelt* [droogt] *d'm aarme Mann e Hemm*; ook in Rijnland (*o.c.*, 214): *dann mutten arme Lû et Hemb dröge*; (222: Altk): *Sonnewends ger et noch ömmer su vill schû Werrer, dat en armer Mann sei Hemd dreue kann*: die arme lui zijn Maria en St. Pieter met hun enige kleed, de pastoor met één kraag (SchwId VII, 31). In hoeverre met de oude vrouwtjes 'heksen' bedoeld worden is niet altijd duidelijk. In de Geen-Zaterdag-Zonder-Zon-spreukjes komen we ze ook tegen: Terwijl in het Italiaans (Livorno) sprake is van *ne donna senz' amore* (Catalaans: *ni donzella sense amor*, Béarn: *nade gouyate sens amou*, Galicië: *nin dama sin amor*, Spaans: *ni doncella, ni mocita*), heet het in de Marche: *non c'è vecchia senz' amore*, in Gascogne: *James beuso sens counseil*, Provence: *Jamai véuso sèns counsèu*, terwijl in Spanje over het oudje wordt gezegd: *ni vieja sin dolor* [zie tekst] of *sin arrebol* [supra] of *ni vieja que no sea alcahueta* (die niet kan 1. koppelen, 2. roddelen[, 3. (ver)klikken]). [Voor koppelaarster en heks, vgl. de oude Duitsche gezegden: *Junge Hure, alt Kupplerin* en *Junge Hure, alt Wettermacherin* (Taylor 1931, 16).] Verder: PreusWb V, 709: *Jede Sünnauwet schient d Sunn, de jede Sünnauwet sticht d Muttegottes i t Faachfüe*; ID, 705: *Sinnoawend mott e Wielke de Sonn schiene, doa het de Fru Faar* [Pfarrer] *dem Herr Faar seine Beffkes (a jede Prache sie Hemd) utgewasche un mott se drucke kriege*. In Antwerpen schijnt de zon alle zaterdagen, al is 't maar enkele ogenblikken, nl. de tijd die Ons Lieve Vrouwken noodig heeft om een schoon hemdeken aan te doen. (*Volkskunde* 30, 73 met verwijzing naar Meyer, *Les contes populaires de la Flandre*, nº9c: *Pourqoi le soleil luit-il toujours la samedi?* En De Cock en De Mont, *Vlaamsche Vertelsels*, 359: 'Waarom 's Zaterdags de zon altijd schijnt'). Knappert 1887, 160: Men gelooft, dat geen zaterdag zonder zonneschijn is, omdat Maria dan haar was te drogen hangt. De zaterdag heet: *Onzer Vrouwen Sabbath* (*Kalender voor Prot*. 1863, 217); volgens oud-Beiers geloof is de Sonnabend heilig, omdat Maria toen geboren is. Reeds Bonifacius drong aan op een mis voor Maria die avond. Knappert voegt een legende toe, volgens welke in een vrouwenklooster in Constantinopel zich een Mariabeeld bevindt, verborgen achter een gordijn, dat elke vrijdagavond vanzelf wegtrekt, zodat het beeld te zien is. Zodra zaterdag de vespers beginnen te luiden, sluit het gordijn zich weer. [Deze legende is echter gebaseerd op het beeld van Maria de Blachernae, dat mechanisch de mantel van Maria opende, zodat het portret van Jezus eronder te zien was.] Daarnaast vermeldt Knappert het gedicht: *Wie die kuninginne / Durch daz selbe wunder / Den sunnabent besunder / Von uns geëret wesen*. (ID., 161 naar Karl Benrath, *Zur Geschichte der Mariënverehrung*, 1880). Overigens is de witte *Edelfräulein* van Rodenstein op zondagochtend in het Eichbrünnchen sneeuwwit linnen aan het wassen. Een herder uit Krumbach, die haar bezig ziet, berispt haar voor het onteren van de heilige Zondagmorgen met haar handarbeid (zij is echter verwenst en kan verlost worden, maar de herder faalt en nu moet ze nog heel lang wachten) (Mudrak z.j., 42 nº42 naar Wolf, *Hess. S.*, 1853, 3 nº44). Caminada (1962, 70) merkt op: Iedere zaterdag van het jaar, op 3 na, laat *die Nossadunna* (Die Sonne) zich zien [echter *Nossadunna* is ook Maria (Onze Vrouw) evenals een naam voor het lieveheersbeestje]. Brantôm noteerde, dat Charles-Quint, bij het passeren van Lusignan, zich de legende liet vertellen, zeer bekend bij de oude wasvrouwen, en dat de koningin-moeder ook bij hen informeerde. De enen zeiden dat ze soms Mélusine zagen gaan naar de bron om zich er te baden, in de gedaante van een zeer mooie vrouw en gekleed als weduwe; de anderen dat zij haar zagen, maar zeer zelden en dat op zaterdagen *à vêpres*, in de avond (want in die staat liet ze zich niet graag zien), baden voor de helft met het lichaam als een zeer mooie vrouw en voor de andere helft als slang (Dontenville 1973, 214). Streng I, 20f meldt dat in meerdere streken in Frankrijk men gelooft dat iedere zaterdagavond de zon schijnt, al is het maar voor korte tijd, opdat de H. Maagd het hemd van Christus voor zondag kan drogen, in Limousin haar eigen hemd, in Haute-Bretagne haar was. // *Er is geen zaterdag in het jaar, of de zon schijnt eens helder en klaar. Als is de zaterdag nog zo slecht, de zon zal zich laten zien. Geen zaterdag zo kwaad, of de zon komt vroeg of laat. // Non c'è sabato senza sole. Non c'e' sabazo senza sole, ne' donna senza amore*. // *Geen Joden-Sabbath zoo zwart, of de zon schijnt altijd wat*, om hem nog een weinig op te vroolijken of ook wel, opdat de armen op Zaterdag hun goed vóór den Zondag kunnen drogen (Heuvel 1978 = 1909, 138). Swainson 1873, 171: The sun is

opstijgt uit een moeras of van een beboste hoogte: *det är trollen som byka* 'heksen zijn de was aan het doen'.[207] In West-Afrika wast bij regen met zonneschijn de walvis zijn kleren.[208]

English summary

Another activity of the witches is doing the laundry. In the Provence the witches are doing the washing, as well as in Poland. With the Fin-Swedes they wash swaddling-clothes, but in Sweden they wash troughs, which is also said of the 'Old [Woman] of the Mountain', or the wood-spirit is washing milk-troughs. In the Rhineland the devil's wife has to dry the laundry, or the devil wrings out (his laundry) in Hell. But in French Aveyron the fairies are doing their laundry, while in Poland the water-women are hanging up their cloaks to dry, in Turkey the angels are washing, and at the Lower Loire the Holy Virgin is doing her laundry in heaven, while in Portugal she is washing her cloth or the swaddling-clothes of baby Jesus. Also in Wallonia it is the Holy Virgin who is washing her clothes. The washing of the Holy Virgin is usually connected with Saturday. There is a wide-spread believe that at the end of the week the sun has to shine even when for a few moments for Mary to dry her wash (veil, shift, swaddling-clothes of Jesus) before Sunday. This believe is also connected with Frau Holle, because when it has been raining all week, in the Harz they expect on Saturday sunshine, because Frau Holle must have her veil dry again on Sunday.
The dead also do their washing. In Norway it is said that the dead dry their clothes, the same in Estonia, where they also say, 'the souls of the drowned are being dried' or 'in the other world

---

supposed to shine on Saturday (if not throughout the day, at least during some portion of it) in honour of the Virgin Mary, to whom this day is especially dedicated. Thus in the Eifel they say: *Es ist kein Samstag so trüb, Die Sonne scheint der Mutter Gottes zulieb. En hiver comme en été, Jamais Samédi ne s'est passé, Que le soleil n'y ait mis son nez* (Haute Saône). *Le soleil par excellence, Au Samédi fait sa révérence* (*Calendrier des bons laboureurs*). *Il n'y a pas de Samédi sans soleil, Ni de vielle sans conseil* (Aveyron). Spain: *Ni Sabado sin sol, ni moza sin amor*, i.e. No Saturday without sun, no girl without love. Har: *Geen zaturdag zoo kwaad, Of de zon schijnt vroeg of laat*. (II, 493a: De Joden wandelen veel op sabbat; en nu meent het volksgeloof, in Amsterdam heerschend, dat de zon, om den wille der Joden, zich altijd voor korter of langer tijd op zaturdag vertoont.) Voor de zaterdag is van belang: *Het is duivelsdag*. (I, 115a: Men zegt dit van den zaturdag, omdat de vrouwen dan meestal zeer ongemakkelijk zijn.) Zie ook Gilst 2001, 119: *Er is geen zaterdag zo kwaad, of de zon schijnt vroeg of laat*. In de Eifel en in Baden is Maria in dit rijmpje betrokken: *Es ist kein Samstag so trüb, Die Sonn' scheint der Mutter Gottes zu lieb*. Zie verder: José Manuel Pedrosa, *Las dos sirenas y otros estudios de Literatura Tradicional*, Madrid 1995, 223-249: hfdst. 8: El sol de los sábados, una superstición de lavanderas… y un refrán.

[205] Mannhardt 1858, 260 naar Pröhle, *Harzsagen*, 278. Waschnitius 1913, 115: Vaak wast ze [Frau Holle] haar sluier in de rivier, en wanneer het ook de hele week regent, hoopt men toch op goed weer op vrijdag of zaterdag, aangezien Frau Holle op zondag haar sluier weer droog moet hebben. Geheel hetzelfde wordt in Duderstadt bij Göttingen verteld over de Moeder Gods. Knappert 1887, 159f: In de Harz staat de zaterdag bekend als *frau-Hollen-Abend*; zij heeft dan het recht zich in witte kleren te vertonen, en in de streken van het Rhöngebergte wordt op de *Samstag der Hulla* geen veldwerk verricht. Ze maakt spinrokkens vuil, die op *Sonn-* of *frau-Hollen-abend* niet afgesponnen zijn. In sommige streken van Midden-Duitsland heet de ' Sonnabend' (Zaterdag) nog *Hollentag, Frauen Hullentag* (naar Pfannenschmidt, 442). Merkwaardig doet een Zwitserse regel aan: *Es war wirklich, als ob diessmal der liebe Gott Anne Marei appart im Auge hätte, und ihm z Lieb und z Ehr regnen und sonnenscheinen lasse* Gotth (SchwId VIII, 813).

[206] D-W Nor 1; D-W Est 1-2. 3; D-W FinSchw 1, 2; D-W Fin 1. Röhrich 1973, I, 511: Kulturhist. bes. interessant sind die rdal. Paraphrasen bei den skandinavischen Völkern; man sagt: '*Die im Wasser Ertrunkenen trocknen ihre Kleider*' (Dänmark, Norwegen, ebenso Polen).

[207] Kuusi 1957, 234: Ook: *trollkäringarna koka miss-smör* 'de heksen koken mis-boter', dus boter, die geen echte boter is. Ook wordt van die mist gezegd: *bakar det underjordiska folk* 'bakt het onderaardse volk'. Röhrich 1973, I, 511: *Die Trolle waschen* (Schweden).

[208] C-W WAfr 1 (Goudkust).

they are drying their clothes'. The Fin-Swedes have the dead beat their wash with bats, and in another maxim 'the shepherd's children are happy. Jesus is bathing his children and the dead wash their clothing.' Some Fins say: 'The drowned are now drying their foot-patches.' In Sweden the cooking, baking, washing and drying of clothes is usually connected with the mist that rises up out of a swamp or a bushy height: 'Witches are doing the washing.' In West Africa the whale is washing his clothes when there is rain with sunshine.

Als het regent en de zon schijnt 17: De heksen baden

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
baden de heksen.

Bij de Finnen en Esten en Fin- en Est-Zweden nemen de heksen en heksenmeester(s) een bad en slaan zich met de badkwast. Ook de oude vrijsters baden, worden gewassen of slaan zich met de badkwast, in Koboldheim, en gezegd wordt: 'Kwastenweer der oude vrijsters'.[209] Ook zeggen de Finnen: 'De oude vrijsters worden verjongd', of verjongen zich.[210] In Estland zien we de doden ook een bad nemen: 'De doden wassen zich', gespecificeerd tot 'Duitse doden wassen [zich]'. Gezegd wordt: *surnud vihtlevad* 'de overledenen slaan zich met de badkwast', of 'de *nook*-spoken (*nookidel*) hebben de gewoonte zich op de hekpalen met badkwasten te slaan', en ze roepen daarbij '*neek, nääk, nook nääk!*' Ook kwasten de *nook*-spoken zich op de dodenakker of op het kerkhof of men geeft ze waswater. De zonneregen wordt wel *noogivihm* '*nook*-regen' genoemd. Ook bij de Est-Finnen baden de doden, terwijl de Est-Zweden zeggen: *Sole skinder, rämma rämnar, opplöupare basta* 'de zon schijnt, de regen regent, de oplopers (in de graven wonende spoken) baden [in de badkamer = sauna].[211] Het baden is iets, dat de Vilen in Slavonië doen en de Samovilen in Bulgarije. In Estland wassen de dwaallichtgeesten zich; ook is sprake van de 'dochter van de grasmoeder' (*murueide*, vgl. Murawa, §21), die gelijkgesteld wordt met de 'dwaallichtgeesten' (*virmalised*), die zich slaan met de badkwast; ook 'spoken' slaan zich in de sauna met de badkwast. In Finland slaat de fee Katje (*Kaisa*) haar kinderen met de badkwast (naar we mogen aannemen op de Kallavuori-berg, waar haar verblijf is).[212] In Rusland baden de sirenes (*rusalka's*).[213] In het Katholieke Puerto Rico is het de maagd Maria, die een bad neemt.[214]

English summary

---

[209] H-W EstSchw 1: heksen wassen; 2: heksenmeester baadt; 3, 4 : de heksen baden, 5. de hoeren; H-W Est 1 en Fin 1: tovenaars slaan met badkwast; H-W FinSchw 1: heksen baden; 2, 3: heksenmeester baadt; H-W Fin 2: heksen baden; H-W Fin 3: heksen slaan met badkwast; H-W Fin 4: oude vrijsters; H-W Fin 5: kwastenweer; H-W Fin 6: oude vrijsters baden; H-W Fin 7: oude vrijsters worden gebaad; H-W Fin 8: worden gewassen; H-W Fin 9/10: slaan met badkwast in Koboldheim; H-W Fin 11: men slaat in Koboldheim; H-W Fin 12/13: oude vrijsters baden in Koboldheim; H-W Fin 14: oude vrijsters baden aan de deur van de harem. Röhrich 1973, I, 511: Die Trolle waschen, baden (Schweden); Die alte Jungfern schlägen sich, werden gebadet, baden auf dem Blocksberg (südl. Finnland).
[210] H-Ö Fin 1, 2; Röhrich 1973, I, 511: Die alten Jungfern werden verjüngt (südl. Finnland).
[211] D-W Est 5, 6 (Duitse), 7-12: *nook*-spoken; D-Ö Est 1 (*nook*-regen); D-W EstFin 1-2; D-W EstSchw 1.
[212] G-W Jug 1: *vile se kupaju*; G-W Bulg 1: 'les samovilas prennent leur bain'; G-W Est 1: *Virmalised pesevad*; G-W Est 2: *Virmalised = murueide tütred vihtlevad saunas*; G-W Est 3: *tondid sounas sis vihtlemas* (slaan met b.); G-W Fin 1. // Loiks (Tallinn, Estonia = Eesti, 2007-01-03): Estonian expression for it: *Surnud vihtlevad*. Now, how to explain it? Well *surnud* means dead people. *Vihtlema* is a verb that means something that is done in sauna. You take some birch branches (definitely with leaves!), put them together and you get this thing called *viht*. Then you beat yourself with it. An ancient tradition. So: dead people beat themselves with birch branches in the sauna.
[213] Ferro Ruibal 2007, 72: *русалки купаюмся* 'as ninfas mariñas báñanse' [*купáтъся* 'baden'].
[214] Metafilter: posted by papalotl, Aug. 27, 2001: 'in my country (Costa Rica) people say *the virgin mary is taking a bath*. pretty Catholic, uh?' // swift (Jan 16, 2015; Costa Rica, Valle Central): Conozco la expresión *se está bañando la Virgen*, que se emplea popularmente en Costa Rica *cuando cae lluvia y hace sol a la misma vez*. Karla Hernandez (1 juli 2013): Valle Guatemalan catholics call it "Virgin Mary taking a shower". // bibliolept (California; May 16, 2008): In some Latin American countries, when it's sunny and raining at the same time, the story is that the Virgin Mary is taking a bath.

With the Fins, Estonians and Estonian Swedes the witches and wizards take a bath and beat themselves with the bathing-tassel. Also the old spinsters bath, are being washed or beat themselves with the bathing-tassel, in goblin-country, and they say, ‘Tassel-weather of the old spinsters.’ The Fins also say, ‘the old spinsters are being rejuvenated or rejuvenate themselves. In Estonia the dead also take a bath, ‘the dead wash themselves’, more specific, the German dead are washing [themselves].’ They also say, ‘the deceased are beating themselves with the washing-tassel’, or the ‘nook’-ghosts are in the habit of beating themselves with bathing-tassels on the fence-poles, while shouting. Also the nook-ghosts beat themselves with the tassel on the graveyard or on the cemetery or they are given washing-water. The sun-rain is sometimes called ‘nook-rain’. Also with the Estonian Fins the dead are bathing, while the Estonian Swedes say, ‘the sun shines, the rain rains, the ghosts living in the graves take a bath (in the sauna).’ Taking a bath is something the Vilas in Slavonia are doing and the Samovilas in Bulgaria. In Estonia the spirits of the will-o’-the-wisps wash themselves; also there is talk of a ‘daughter of the grass-mother’, who is equated with the spirits of the will-o’-the-wisps, who beat themselves with the bathing-tassel; also ‘ghosts’ beat themselves with the bathing-tassel. In Finland the fairy Little Cat beats her children with the bathing-tassel (we may presume on the Kallavuori Mountain, where she has her abode). In Russia the sirens (water-spirits) are bathing. In Catholic Puerto Rico it is the Virgin Mary who takes a bath.

Als het regent en de zon schijnt 18: De heksen dansen

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
dansen de heksen.

Een geliefde bezigheid van heksen is dansen, zoals in Spanje:

Plou y fa sol,
Las brujas ballan.

Ook op de Grieks sprekende eilanden van de Terra d'Otranto zegt men: *eχoréone e stiare* (dansen de heksen).[215] En ook in de omgeving van Venetië *balano le strie*.[216] In Godarville in Wallonië wordt gezegd:

Il pieu, il lû,
Les sorciers dinsent à Felû,

(een dorp in de buurt).[217] Ook in de VS kent men het gezegde: *The witches are dancing*, net als in Estland, terwijl ze bij de Fin-Zweden dansen op de saunabrits, maar dat kan ook de kobold zijn. Volgens een Duitse spreuk uit Bienenbüttel (Kreis Ülzen) krijgen de oude wijven dan de danskriebels.[218] In Nederlands Limburg zegt men:

Als de zon schijnt en het regent,
dansen de heksen in de hel.[219]

---

[215] Mannhardt 1858: 395 nt. 1, naar mededeling van Milá y Fontanal in Barcelona? H-T ItGrie 1 (Rohlfs 1979: 89); vgl. H-T ItGrie 2 uit dezelfde regio: *Ixoréone i makáre* ([Dan] dansen de heksen). // ParemioRom: *Quando chove e está sol, bailam as manas em Campo Maior* [dansen de zusters in Campo Maior]: Cuando llueve y está [hace] sol, bailan las hermanas en Campo Maior. Campo Maior, Portalegre, Portugal. (Moreira, 234 nº60). // Spaans: *cando chove e raia o sol* is een marionettenspel van Viravolta Títeres ('dansende poppetjes').

[216] Vaux Italian 1 (Veneto dialect); Ferro Ruibal 2007, 72. // sanzo75: *Piove col sole le streghe ballano*. // *Quando piove col sole le streghe ballano*. Remo Bracchi, *Nomi e volti della paura nelle valli dell'Adda e della Mera*. 2009, 79: quando il sole si accompagna alla pioggia *e s marida la volp e bala i strìi*, si posa la volpe e ballano le streghe (Brissago). ParemioRom: *Quando está a chover e a fazer sol / É as velhas a dançar em Rio Maior* (Portuguese): Cuando está lloviendo y haciendo sol / Es [Están] las viejas bailando en Rio Maior. Rio Maior, Santarém, Portugal. (Leite VII, 182). *Quando está a chover e a fazer sol, / Estão as bruxas a dançar em Campo Maior* (Portuguese): Cuando está lloviendo y haciendo sol, / Están las brujas danzando en Campo Maior. Campo Maior, Portalegre, Portugal. (Leite VII, 85). // *A chover A trovejar* [onweren] *E as bruxas A dançar* / *A chover A fazer sol As bruxas A comer pão mole* (joraga.net; Angelfire.com). *A chover e a trovejar, estão as bruxas a dançar! A chover e a fazer sol, fazem as bruxas o pão mole*. (WordPress.com, 31-10-2010) // *A chover trovejar bruxas çar chover fazer sol bruxas comer pã mole*. (?)

[217] H-T Wall 1: *I pieu, i lû*; Beirens nº885 naar A. Harou, 'Weerkunde', in *Ons Volksleven* X (1898) 57 uit Godarville in Henegouwen; Knapp 1939, 74 heeft de volgende uitleg: De Fransen gebruiken voor zich kammen (*se peigner*) de uitdrukking: *se ficher une peignée* en bij het dansen wordt hetzelfde gezegd: *se ficher une danse*, dus het dansen te Felû zou eerst *les sorciers se fichent une danse* d.w.z. 'tournent en se battant' hebben betekent. ALW III, 28a: *i pyœ, i lū, lè sɯrsyèr dãst a fèlū* (... les sorcières dansent à Feluy [= Ch '12] (Ni 72). Vgl. Bij het zien van 'feux-follets' [dansende lichtjes] riep een bewoner van Orcières (Hautes-Alpes) uit: 'Voilà les sorciers qui vont au sabat". (Gennep 1948, 128 naar Ladoucette 1848, 590)

[218] H-T USA 1; H-T EstDeu 1; H-T FinSchw 1; G-T FinSchw 1; H-T Deu 1: *Wenn't ut de lichten Wulkens rägent un de olen Wiwĕ dat Danzen kriegt, denn hett't Ort* (dan heeft het plaats, vergelijk St. Juttemis; zie supra). Röhrich 1973, I, 510: *Die Hexen tanzen* (zonder opgaaf; Schlesw.-Holst.?). // Cf. *Wenn faule Pferde anfangen zu traben, alte Weiber zu tanzen und weiße Wolken zu regnen, so ist kein Aufhören*. In het Deens: *Naar lade heste ville af sted, gamle qvinder dandse og hvide skyer regne, er ingen ophør*. (operone.de). // Adolfo Afogutu (Puerto Rico; May 19, 2008): If it rains with the sun out, the witches are dancing.

[219] Blécourt 1981 nº11.4. Zuid Limburg: Als het regent en de zon schijnt, wordt gezegd, dat de heksen in de hel dansen. (*Eigen Volk* 2, 1930, 215)

En in Rijnland zegt men: *de Hexə danze on de Loft.*[220]
In een Deense sage dansen de elvenmeisjes (*ellepiger*) in het woud op een open plek in de zonneschijn na de regen en vermaken zich daar uitstekend. Kuusi verwijst naar een ander Deens verhaal, dat ook meer weg heeft van een sage. Op een kleine woudhoogte bij Drejø woonde vroeger het *hyldefolk*, klein en groen. Ze waren te zien als het regende en de zon scheen... De hoogte steeg in de lucht op en lag op palen, *og de små grönne puslinger dandsede nok så muntert der inde* (en de kleine groene kabouters dansten toch zo monter erin). In Cornwall is het wel een spreekwoord, dat de *piskies* (= *pixies* = 'kabouters') dansen en bij de Est-Zweden zijn het de *skratten* (Duits: *Schrat*).[221] Mr. J. Buie uit Elgin (Schotland) beweerde als klein kind (d.i. 1883/84) de *fairies* vaak te hebben zien dansen op de top van een heuvel achter Rothes (Morayshire), die de Downie Hill werd genoemd. Hij zag ze alleen in de 'zonneregen' dansen, anders nooit.[222] Argyleshire (Gaelisch): '*An t-uisge a sileadh, 's a ghrian a dearsaich, Bitheadh na daoine beag ri dannsadh.* (The rain dropping and the sun shining, The little men will be dancing)'.[223]

English summary

A favourite occupation of the witches is dancing, as in Spain: When it rains and the sun shines, the witches are dancing. Also on the Greek speaking islands of the Terra d'Otranto the witches dance, as well as around Venice. In Godarville in Belgian Wallonia they say, 'it rains, the sun shines, the witches are dancing at Felû (a nearby village). Also in the US they know the saying, 'the witches are dancing', as well as in Estonia, while with the Fin-Swedes they are dancing on the sauna-bench, but that might also be the goblin. According to a maxim from German Bienenbüttel the old women get the jive-jitters. In the Dutch province of Limburg they say, 'when the sun shines and it rains, the witches dance in Hell, while in nearby German Rhineland they dance in the garden.
In a Danish legend the fairy-girls dance in the wood on an open space in the sunshine after the rain and have a jolly good time. Kuusi refers to another Danish story that also resembles more a legend: on a small forest height near Drejø there used to live the 'hyldefolk', little green people. They could be seen when it rained and the sun shone… The height would rise in the air, supported by pillars, and the little green goblins danced oh so lively in it. In Cornwall though it is a proverb that the piskies (= pixies) dance, and with the Estonian Swedes the 'skrats' (a kind of goblins) dance. Mr. J. Buie from Elgin (Scotland) claimed as little child (i.e. 1883/84) often have seen the fairies dance on the top of a hill behind Rothes (Morayshire), called the Downie Hill. He only saw them dancing during the 'sun-rain', not at other times. In Argyleshire they have a saying: the rain dropping and the sun shining, the little men will be dancing.

[220] RheinWb III, 609: Aden-Virnebg.
[221] G-T Dän 1, G-W Dän 1; G-T Eng 1; G-T EstSchw 1 (*skratta* = lachen). Kuusi 1957, 234 wijst op de in de Provence gebruikte zegswijze *la Vièio danso* voor het trillen van de lucht, wat in Italië *balla la vècchia* of *bala la stria* 'de heks danst' heet (zie Rohlfs 1979, 82f). Röhrich 1973, I, 511: *Die Trolle tanzen* (Zweden). In het Ned. wordt het wel *heksenkater* genoemd (Internet: Kees Poek 1987).
[222] Agricola 1967, 157 nº234.II naar E.J. Begg, 'Folktales, collected in Strathspey, Scotland', in: *Folk-Lore* 50 (1939) 77. Kinderen zien de fairies vaak dansen (ID., nº234.I), bij zonsondergang (ID., 158, begin nº237; 175 nº268, vgl. nº269: Een man gaat terug naar de fairy-heuvel, waar hij zijn vriend een jaar geleden in de schemering is kwijtgeraakt en vindt hem op dezelfde tijd terug; die kan niet geloven een jaar gedanst te hebben).
[223] Maclagan 1901, 201: 'The little men' are probably fairies.

Als het regent en de zon schijnt 19: De heksen bedrijven de liefde

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
bedrijven de heksen de liefde.

Naast dansen bedrijven de heksen de liefde, zoals in Ligurië:

Quandu u ciöve e u guarda u su,
e bàsure i fan a l'amû [224]

of:

Quando piova e fa sole,
le streghe fanno all' amore [225]

en in Florence:

Quando piove e luce il sole,
Tutte le vecchie vanno in amore.[226]

---

[224] H-O It 10 (Rohlfs 1979, 89).

[225] Aquilina 1972, 511; vgl. H-O It 1: *le strighe va in amor*, met als vervolg in H-O It 2, dat de duivel zijn staart achter zich aansleept; H-O It 3 met als eerste vervolg, dat de heksen ten gronde gaan (*le strighe va in malora*) en bij regen en wind gaan ze het klooster in (*va in convento*), zoals ook in het vervolg van H-O It 4, waar *i strighi* 'de tovenaars' de liefde bedrijven. In H-O It 6 worden de heksen verliefd (*s'inamora*), net als in H-O It 5, waar ze bij wind in het klooster gaan. Ook in H-O It 7 bedrijven de heksen de liefde bij Lamanòva (een vijver). In H-O It 8 zijn het *e strie*, die de liefde bedrijven. Beccaria 1995: veneto: *piova e sol, le streghe (*of: *le vecie) va in amór* (naar Rosamani); spezzino: *quando la ceva e la mia o so, / tüte e strie i fan l'amo'* (Conti-Ricco); genovese: *quand'u ciöve e lüxe u su / anche e strie fan l'amú*; of: *quand'u ciöve c'u su / e bágiure i fan l'amú* (Delfino-Schmuckher, 28; Villa, 119). *Piove con sole / tutte le vecchie fano a l'amore / e se qualcuna non lo vol fare / dagni un calcio e falla ballare* (filastrocca raccolta da Nocentini nel Casentino). *Ghiove e ghiesce o sole / tutt'e becchie fann'ammore / fann'ammore int'o tiano / tutt'e becchie ruffiane* (filastrocca napoletana, tramandataci da Giambattista Basile). '*Streghe dunque (o vecchie) che fanno l'amore*.' In de Abruzzen spreekt men van *il sole delle streghe* als deze zich even laat zien tijdens de regen (Fanciullo, *Mulinello*, 42+n). ID., 140: filastrocca romagnola: *piôv, piôv, toti al veci a fa l'amór*. // A Roma si dice: *Piove e c'è il sole, tutte le vecchie fanno l'amore.* // sanzo75 meent: 'Piove col sole deriva dal fatto che i popoli antichi trovano strano una pioggia con il sole e come tutte le situazioni non immediatamente spiegabili gli davano una spiegazione fantastica. Da qui nascono le leggende che quando piove col sole *le streghe fanno l'amore*.' // Proverbi emiliani e romagnoli: *Quand a piova e ven al sol tut i vec'i fan l'amor*. *Quando piove e viene il sole tutti i vecchi fanno l'amore*. // *Quando piove col sole le vecchie fanno l'amore* (deproverbio.com). *Quando piove é luce il sole, tutte le vecchie vanno in amore* (aforismi.dossier.net) = cf. Salvatore Battaglia, *Grande Dizionario della lingua italiano*, Torino 1986, XIII, 532 (nº28) = *Proverbi Toscani*, 193). // Italy (aleepolet, 2014): The sunshower : *tempo delle streghe* (witches' weather).

[226] H-O It 13 (Toskaans); vgl. H-O It 11: *le vece va in amor* (Istrië), H-O It 12a: *la veccia la fa la spera* (krijgt zin), b: *tott' al vécci fa l'amor* (Ravennate); H-O It 14: *tott' al veci van 'n amour* (Bologna); H-O It 15: *tuti i veci i fa l'amor* (Ferrara); H-O It 16: *tutte le vecchie vanno in amore*; H-O It 17: *quacche becchia fa l'ammore* (Napels); H-O It 18: *tutt'e becchie fann' âmmore*. Ferro Ruibal 2007, 75: Ital: *Quando piove col sole le vecchie fanno l'amore*, of: ~, *qualche vecchia va in amore*; Catalaans: *Os vellos non deben de namorarse*. Panamees in José Manuel Pedrosa, *Las dos sirenas y otros estudios de Literatura Tradicional*, Madrid 1995, 248f: Lo expresó muy bien Luisita Aguilera [*Refranero panameño*, p. 603] al comentar el de *Agua con sol, vieja con amor*: 'Cuando llueve y el sol brilla, la gente dice el refrán. Mas nos sabemos cuál es su fundamento ni a qué alude. No entendemos cuál es la relación que halla el publo entre el amor de las viejas y el hecho de que el sol brille al mismo tiempo que llueve, para que esta circunstancia señale la otra; salvo que estime que el sol radiante debe corresponder a días esplendorosos y que ello está en armonía con el amor que debe vivir en el corazón de los jóvenes; mientras que un día de lluvia y al mismo tiempo sol, es una situación que corresponde al amor en el alma de una mujer.' Constantino Cabal, *Los Dioses de la vida. La Mitologia Asturiana*, Madrid 1925 (repr. 2008), 13: Sicily: *Quando piove e luce il sole, / Tutte la vecchie vanno in amore* (J. Leite de Vasconcellos, *Revista Lusitania*, I, 1887, 398). Riccardo Schwamenthal & Michele L. Straniero, *Dizionario dei proverbi italiani e dialettali*, 2013 nº4762: Quando piove col sole le vecchie

In Roccascalegna voegt men hier nog aan toe:

Va'nn amór' a lu tijane (*tegame*, een platte pan = koekenpan?),
tutte le vécch-i-é rruffijane (halen schelmenstreken uit).[227]

Onduidelijk is de Catalaanse spreuk:

Plou i fa sol,
les bruixes i els bruixots.[228]

Het zijn de heksen en de heksenmeesters! Een andere gebruikelijke activiteit van heksen is vergaderen, zoals in de omgeving van Menton: *les sorciers tiennent conseil*.[229]

English summary

---

fanno (il diavolo fa) l'amore: *Quande piove e arrèsce lu sole, tutte le viecchie va 'nn amore; se rifà lu caparèlle e s'allisce lu pittarèlle* (Abruzzo); *Piòv el sol, tutt l' vecchi fann l'amor* (Marche); *Piova e sol: le strighe va in amor; sol e piova: le strighe va in malora; piova e vento: le strighe va in convento* (Istria); *Quando 'l piove col sol, le vece le va 'n amor* (Trentino); *Canche 'l pief e 'l das sorege, le strie le se lava le urege, le se lava 'l mus, e 'l diaol sauta su par us* (Valli ladine del Trentino); *Quando è piov e niè è sol, tutt al veci al fa l'amor* (Emilia); *Quando ciêuve e lusce o so, tutte e strie fan l'amô* (Liguria); *E' piôv e l'è e' sol/tot al veci a 'l fa l'amor/e a 'l fila la calzeta/cun e nés int la punta dla scafeta* (Romagna); *Quando piove e luce il sole, le vecchie vanno in amore* (Toscana) // *Proverbi Triveneti* (NordEstMeteo.it): *Piova o sole, le strighe va in amore. Quando che piove col sole le strighe fà l'amore.* // Dala racolta de proverbi veneti del Mestro: *Quando che piove col sole le strighe fà l'amore.* // Proverbi Siciliani (*Biblioteca delle tradizioni popolari siciliane*, 45): *Quando piove e luce il sole, Tutte le vecchie vanno in amore.* // Erla Zwingle (5 Sept, 2014): *Piova e sol, le muneghe va in amor.* 'Rain and sun, the nuns are falling in love.' (Maybe the saying is intended to convey improbability…). Veneziani a Tavola (22 mei 2015): *Piova e sol le muneghe va in amor*. www.ilMeteo.it - Meteo e Previsioni del tempo sempre aggiornate: #12218 - Proverbio inviato da Pico P.: *Piova e sol le muneghe va in amor*. #12218 - Proverbio inviato da Pico P.: *Piova e sol le muneghe va in amor*. zelda.57 (20/06/10): Qui c'è un detto: *Co piove e co se el sol tute e muneghe va in amor*. Che tradotto sta per 'Quando piove e c'è il sole tutte le monache si innamorano!' // #12216 - Proverbio inviato da Ravaglia G.: *E piov cun e sol. i vech i fa l'amor* (romagnolo) 'piove con il sole i vecchi amoreggiano'. Dana Benella: *Piova e sol le muneghe va in amor*. ... ero piccola cantavo una filastrocca che diceva che *se piove con il sole le vecchie fanno l' amore*. ParemioRom: *Pióvə ə fférə lu sólə, tuttə lə vicchjə va nn'ammórə* (llueve y hace sol[,] todas las viejas hacen el amor) Francavilla al Mare, Chieti, Abruzzo, Italy. (Giammarco, Ernesto, *Dizionario Abruzzese e Molisano* [I-V], 1968-85, III, 1560). *Quando piove e luce il sole, tutte le vecchie vanno in amore* (Tuscanian): Cuando llueve y luce el sol, todas las viejas se enamoran. (Bellonzi, Fortunato, *Proverbi toscani*, 2000 [1995], 125 nº1663). Ook in Galicië gaan de heksen in het klooster bij regen en wind: Refraneiro galego 3701. *Cando chove e fai vento, van as meigas pró convento*. (ms-SA: Manuel Barreiro Somoza: Santa Mariña de Ribela, A Estrada, PO); 3715. *Cando chove e vai vento, van as meigas pró convento*. (mc: Santiago); of het zijn de nonnen: 3702. *Cando chove e fai vento, van as monxas pró convento*. (mc: Santiago)

[227] H-O It 19 (Knapp 1939, 75 nt. 104 naar *Rom. Forschungen* X, 1901, 7); vgl. H-O It 17/18: *Fann' âmmore int'o tiano, tutt' e becchie ruffiane* (allebei naar Giambattista Basile) [*ruffiane* cf. Eng. ruffian = 'boef'].

[228] H-Z Sp 1b, 2b. In Asturië zeggen ze als de wind uit de richting van Cain, een stadje in León (maar ook de naam van de broer van Abel), komt: *Viento de Cain / Amor de bruixes* (Knapp 1939, 70 naar P. Sébillot, *Légendes... de la mer*, Paris 1886, II, 199). Constantino Cabal, *Los Dioses de la vida. La Mitologia Asturiana*, Madrid 1925 (repr. 2008), 14: Catalan: *Plou y fa sol, / Las bruixas se pentinan; / Plou y fa sol, / Las bruixas y 'ls bruixots*…! (Correas 90). ParemioRom: *Fa sol i plou, [/] les bruixes se pentinen; [/] fa sol i plou, [/] les bruixes i els bruixots* (Catalan): Hace sol y llueve, [/] las brujas se peinan; [/] hace sol y llueve, [/] las brujas y los brujotes. Comments: Localizado en Figueras [Figueres]. Nótese el uso del clítico *se* (por el normativo *es*). Figueres, L'Alt Empordà [El Alto Ampurdán], Girona [Gerona], Catalonia, Spain. (Gomis i Mestre, 119). *Plou i fa sol, [/] les bruixes se pentinen; [/] plou i fa sol, [/] les bruixes i els bruixots* (Catalan): Llueve y hace sol, [/] las brujas se peinan; [/] llueve y hace sol, [/] las brujas y los brujotes. Comments: La fuente anota: "Maspons i Labrós en Jochs de la infància, sense procedència". Nótese el uso del clítico se (por el normativo es). (Gomis i Mestre, 119f).

[229] H-S Fr 1 (Menton). Het vergaderen wordt gewoonlijk de sabbath genoemd en in Limburg wordt gezegd als in de nacht van vrijdag op zaterdag de wind loeit: *De hekse zeen aan 't sabbat veere* (Blécourt 1981: 194 nº11.4). Volgens Streng (I, 22) vergaderen de tovenaars over de vraag of ze regen of zonneschijn zullen maken; ze kunnen het onder elkaar niet eens worden. Ook het weer wordt gezegd *besluiteloos* te zijn. Franse zeelui zeggen: *Le temps est au*

Besides dancing, the witches make love, as in Italy, in Liguria, while in Florence, when it rains and the sun shines, all the old women make love. In Roccascalegna they add to this: they go for love with the frying-pan, all the old women behave like ruffians.
Unclear is the Catalan maxim (the witches and the wizards).
Another customary activity of the witches is coming together to deliberate, as near Menton: 'the witches [wizards] take counsel together.'

---

conseil, en ook wanneer er geen wind waait, wordt gezegd: *il est au conseil*. De winden vergaderen aldus Sébillot, *Lég.* II, 167: 'pour délibérer de quel côté de l'horizon ils veulent souffler'. Ook Ital.: Remo Bracchi, *Nomi e volti della paura nelle valli dell'Adda e della Mera*. 2009, 79: In Surselva si ammonisce: *Ei plov e dat sulegl: / las strias fan cussegl* 'piove e splende il sole: le streghe fanno convegno' (NVS, 770).

Als het regent en de zon schijnt 20: De heksen trouwen

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
trouwen de heksen.

Ook wordt wel gezegd, dat de heksen trouwen, zoals in Italie: *Le strighe va a mario* of *si sposano le streghe*, evenals in Puerto Rico[230] en Spanje (*casa la bruja*)[231], terwijl in Portugal de oude vrouwen trouwen:

Quando chove e faz sol,
estão as velhas a casar

en in Marciana op Elba de dames:

Piove col sol,
si marita le signore.[232]

---

[230] H-O It 9 (uit een verzameling uit de 16e eeuw). Vaux Spanish 5a: *están casando una bruja* 'they are marrying a witch'; 5b: *una bruja se está casando* 'a witch is getting married' (Puerto Rico); Ferro Ruibal 2007, 74. // Op internet zonder plaatsaanduiding: 'Dalle mie parti *si sposano le streghe*.' Wikipedia: In the Caribbean islands such as Puerto Rico and The Dominican Republic, it is said that a witch is getting married. // Michael Broderick (7 juni 2013): In Puerto Rico we say something that translates to "the witches are getting married". Gold 1984, 36: Judezmo [Ladino]: Varna, Bulgaria: *luvja kon sol, s'esta kazando la bruša/bruxa* 'the witch is getting married'.

[231] Eleanor S. O'Kane, *Refranes y Frases Proverbiales Españolas de la Edad Media*, Madrid 1959, 214: *Sol y lluvia, casa la bruja* (*Danon*, 44).

[232] N-O It 1 = Rohlfs 1979, 88 nt. 153 en toevoeging van Alvar naar J. Lopes Dias, *Etnografia da Beira*, Lisboa 1944, 186. Volgens Cascudo, 228: 'Em Portugal é comum explicar-se o fenômeno dizendo que é *a Velha que vai casar*. A Velha será personificação meteorológica.' En: *então as velhas a casar* (Vale de Lobo, naar Lopez Dias, *l.c.*) Ook in Argentinië zegt men: *se casa una vieja* of *viuda* (weduwe), H-O Arg 1, en wel met de duivel (H-O Arg 2). Ook in H-O Peru 2: *una vieja [se casa] con el diablo*, met als variant H-O Peru 1: *una joven se casa con un viejo*, dus een jong meisje trouwt een oude man. Vaux Portugese 1: *sol e chuva, casamento de viuva* 'sun and rain, marriage of the widow' (Brazil); Spanish 1: *llueve con sol, se casa una vieja* 'Rain with sun, an old woman marries' (San Rafael de Ojo de Agua, Argentina; Urugay); Ferro Ruibal 2007, 74: *Sol con lluvia, una vieja se casa* (Uruguay); Grieks: *Οξω 'ήλιος κ' εβρεχε κάποια γριά παντρεύεται* 'Fóra sol e chovía, algunha vella casa'; Port: *sol e chuva, casamento de viuva. Chuva e sol, casamento de espanhol*; omgekeerd in Rio de Janeiro, Brasil: *Chuva e sol casamento de espanhol. Sol e chuva, casamento de viúva*; Galicië (Moscoso, Pazis de Borbén): *Cando chove e mais fai sol, cásase a filla do emperador* (Ventin 2007, 576). Wikipedia Sunshower: In Brazil, 'Sun and rain (*sol e chuva*), Widow's (*viúva*) marriage'. // Maria Lucia Brandão dos Santos (Brasil) gaf een workshop *A meteorologia e o folclore - Sol e chuva, casamento de viúva*, maar het is *o arco íris*. In de tweede sessie wordt gediscussieerd over de betekenis van weergezegdes en is er muziek van de Santa Clara-CD – Cantigas de roda- Palavra Cantada, een regenliedje met de tekst: *Santa Clara Clareou, ô, ô, ô / São Domingos alumiou, ô, ô, ô / Vai chuva, vem sol / Vai chuva, vem sol / Sol e chuva, casamento de viúva / Chuva e sol, casamento de espanhol / Vai chuva, vem sol / Vai chuva, vem sol*. // *Sol e chuva, casamento de viúva* is de titel van een gedicht van Martinho da Vila, waarin ook sprake is van de regenboog (*O arco de Deus*). // *Sol com chuva casamento de viúva, chuva com sol casamento de Espanhol*. // *Sol e chuva casamento de viúva, chuva e sol casamento de espanhol*. // Een gedicht of lied van Protegidos da Princesa is getiteld: *Sol e Chuva, Casamento de Viúva* (1982) met als laatste regels: *Choveu, choveu / E o sol apareceu / No dia de sol e chuva / Diz o dito popular / É casamento de viúva*. // Aqui onde estou na Bahia, não deve casar nem viúva e nem espanhol, porque chuva que é bom por aqui não tem nem por decreto! // Cf. *Dicionário de Provérbios: Francês-Português-Inglês* de Roberto Cortes de Lacerda e. a., Lisboa, Contexto, 2000, pág. 102: *Sol e chuva, casamento de viúva. Chuva e sol, casamento de Espanhol*. Ook heeft hij: *Quando chove e faz sol, casam-se as feiticeiras* (heksen). Wikipedia: In Argentina, it is said that an old woman is getting married. // Marcel Q. (Brasil, 2007-01-02): Two short rhymes I recall from when I was a child: *Sol e chuva, casamento de viúva*. (Sun and rain, widow's wedding) and *Chuva e sol, casamento de espanhol*. (Rain and sun, Spaniard's wedding.) I can't think of any expressions in Portuguese that might be used to describe that particular weather combination, though. // mcecilia (Oct. 13, 2009): El arco iris me parece mágico, me fascino verlo en tardes de

In Argentinië en Peru trouwt een oude vrouw met de duivel (zie §6).[233] Ook in Griekenland trouwt een oude vrouw, terwijl in Finland sprake is van een 'hoerenhuwelijk' of dat 'de oude vrijsters trouwen', waarbij de huwelijksdans gedanst wordt. Ook wordt gezegd: 'Walburg Kuha houdt haar huwelijk' en 'de dwazen van Tawastland drinken op het huwelijk.'[234] In Roemenië wordt gezegd: *se marita strigoile*, evenals: 'In tijden van regen met zon zijn de *strigoii* bij het feestmaal.'[235] Deze *strigoii*, waarover veel te zeggen valt, worden door Kuusi geschaard in de rijen der doden. 's Nachts verlaten ze het graf om de mensen het bloed uit te zuigen, iets wat ook van heksen gezegd wordt. De doden spelen een grote rol in de Letlandse spreuken, aldaar *veli* genaamd. 'Als het bij zonneschijn regent, dan vieren de *veli* huwelijk.' Ze drinken bij het huwelijk. 'Mijn jonge broertje is gestorven, hij heeft zich verloofd met een dodenbruid.' 'De dodenmoeder drinkt de huwelijksdrank, de dodenkinderen hebben hun ijzerschoenen stuk gedanst.' 'De zielen der doden drinken de huwelijksdrank. Als ik op het huwelijk zou zijn, dan zou ik mijn onderrok verbranden.'[236] Ook in Litouwen drinken de doden bij het huwelijk, evenals in Finland, waar men ook in de kooklepel van de dood bij het huwelijk drinkt. Ook verkeren ze geslachtelijk met elkaar en is sprake van 'de stillen vieren huwelijk'.[237] Ook bij de Rus-Finnen houden de onderaardsen in het dodenrijk huwelijk, net als bij de Lappen.[238] Ook elders wordt wel

---

chaparrón con sol, me acuerdo de mi abuela que decía: *se casa una vieja*! // Portugal (longlaz, 2014): my grandmother used to say that 'The Witches are getting married'. // Kaxgufen (Jan 16, 2015): Castellano de Argentina: *Lluvia con sol, casamiento de español. Lluvia con sol, se casa una vieja.* // Radar 23-1-2005: *Cuándo llueve con sol se casa una vieja*. // 15 Nov. 2010: Mariposas en la Panza: *si llueve con sol se casa una vieja*. Monica Zalazar: yo sabia de que *si llueve y sale el sol se casa una viuda*. Leonel Iconomovich: pero yo sabia una si un sbadado lleve y hay sol es por que se esta casando una vieja sin amor. // Gold 2001, 452: *Cuando llueve con sol – se casa una vieja* 'When it rains and is sunny, an old woman is getting married' (Uruguay and certain other places). *Lluvia y sol – se casa la viuda* 'When it rains and is sunny, the widow is getting married' (Argentina). ParemioRom: *Sol e chuva, casamento da viúva* (Portuguese): Sol y lluvia, casamiento de viuda. (Reis, José Alves, *Provérbios e Ditos Populares*, 1995, 83, 132, 255, 263).

[233] Beccaria 1995, 137: *si sposa una vecchia* o *una vecchia col diavolo* in Argentina e in Perú.

[234] H-O Grie 1; H-O Fin 1: men drinkt bij het hoerenhuwelijk; 2: danst bij hoerenhuwelijk; 3: bij welke hoer danst men de huwelijksdans; 4: men hupt bij het hoerenhuwelijk; 5: hoerenhuwelijk; 6: huwelijksdag van een hoer; 7-8, 16: de oude vrijsters worden getrouwd; 10: de oude vrijster krijgt een man; 11: huwelijksdag van de oude vrijsters; 12: men danst op het huwelijk van een oude vrijster; 13: men hupt de huwelijksdans van een oude vrijster; 14, 17: de oude vrijsters houden huwelijk; 15. Ergens viert men het huwelijk van een oude vrijster; 18. huwelijksweer van de oude vrijster; 19: dan komt het huwelijk van de oude vrijster; 20: nu vieren de oude vrijsters hun huwelijk in de hemel; 21: in de hemel is het huwelijk van de oude vrijsters; vgl. 22: het is het huwelijk van de oude vrijgezellen in Cairo. Toespeling op sex in H-O Fin 9: De oude vrijsters worden verleid. I-O Fin 6 (Kuhan Vappu); I-O Fin 4: Kuusi 1957, 253: 'die verrückten Bewohner von Häme'. In H-O Bulg 1 wenst een oude vrouw zich een man, met als vervolg dat de duivel trouwt (hetgeen uiteraard met die oude vrouw is). Röhrich 1973, I, 511: Die alten Jungfern werden geheiratet (südl. Finnland); Eine Hure feiert Hochzeit (Westfinnl.). Die Hurenhochzeit- oder Hurenkindredactionen beschränken sich auf den Ostseeraum. Cf. Streng I, 21 n. 2: in Finland: *Vanhoja piikoja naitetaan* (alte Jungfern werden verheiratet); *vanhat piiat viettää häitä* (alte Jungfern feiern Hochzeit).

[235] D-O Rum 1; D-P Rum 1 = D-P UngRum 1.

[236] D-O Let 1-23.

[237] D-O Lit 1, Fin 1-5: men drinkt op het huwelijk in het dodenrijk, 6: *im Kochlöffel des Todes*; 7: sex; 8. 'stillen'. Vaux Finnish 1: *Aurinko paistaa, vettä sataa, Manalassa häitä juodaan* 'The sun shines, it's raining, a wedding drink in Hades' [Manala: abode of the dead, Hades] (Ferro Ruibal 2007, 74: 'en finés digan que no Hades se bebe para celebrar un casamento'). In Lettische rijmpjes heet het in Mannhardts (1875, 86 nº87, 88) vertaling: *Regen regnete in der Sonne, Den Wellenes* (zielen, doden) *wurde die hochzeit getrunken. Mein Brüderchen starb jung, Hat der genommen ein Liebchen?* En: *Regen rinnt im Sonnenschein, Wenn sich todte Geister frein; Bruder mir und Schwesterlein Werden dort zur Hochzeit sein*.

[238] D-O RusFin 1-6; D-O Lap 1-6. De Finnen in West-Lapland zeggen als de donder sterk rolt: 'Nu is het huwelijk van de onderaardsen.' De Griekse boeren zeggen dan: 'God organiseert het huwelijk van zijn dochter.' In de Provence trouwt Barabbas zijn dochter (*marido sa fiho*) en met regenweer is daar de uitdrukking verbonden: *Lou diable marido*

over doden gesproken. Zo wordt de zonneregen in West-Groesië (in de Kaukasus) soms ‘de zon der doden’ (Rus: *solntse mertvyh*) genoemd, hoewel dat gewoonlijk het licht, dat soms na zonsondergang te zien is, betekent. Ook de zigeuners in Priština spreken van een ‘zon der doden’ en verbinden dit met de regenboog, terwijl de Zigeuners in Montenegro spreken van een ‘dodenregen’, met als verklaring, dat de zielen in de lucht zweven en dat de regen valt voor hun verlossing. In Turkije wordt gezegd: ‘De geesten sluiten vrede in de onderwereld’. In Rusland spreekt men van ‘blinde regen’, in Estland van ‘tranen van de weduwen’.[239] In Gujarati is sprake van ‘naakte regen’, in Indonesië van ‘hete regen’ of ‘zonnige regen’, in Japan en Korea van ‘weer-regen’.[240]

English summary

Also it is said that the witches are marrying, as in Italy, as well as in Puerto Rico and Spain, while in Portugal the old women get married, and in Marciana on the isle of Elba the ladies. In Argentine and Peru an old woman marries with the devil (see §6). Also in Greece an old woman marries, while in Finland they speak of a marriage of whores, or that the old spinsters marry, and the marriage-dance is performed there. They also say, ‘Walburg Kuha celebrates her wedding’, as well as ‘the fools of Tawastland drink at the wedding-feast.’
In Rumania they say, ‘the strigoii get married’, as well as, ‘in times of rain with sun the strigoii are at the feast.’ These strigoii about whom much may be said, are counted by Kuusi among the dead. At night they leave the grave to suck the blood out of humans, a thing also said about witches. The dead play a big part in the Latvian maxims, and are called ‘veli’. ‘When it rains with sunshine the veli celebrate a wedding.’ They drink at the wedding. ‘My young little brother has died, he has engaged himself with a bride of the dead.’ ‘The mother of the dead drinks the

sa maire. In Normandië wordt gezegd van de donder, dat God op een kar de uitzet van zijn dochters rijdt (*charrie le trousseau de ses filles*) of *le diable bat sa femme* en in Hongarije, dat de duivel een of andere arme zondaar te pakken heeft (Kuusi 1957, 235).

[239] D-Ö Kauk 1; D-Ö JugZig 1-2; D-Ö Tür 1 = III.af: Les Devs, dans le monde souterrain. De verbinding met de regenboog is ook bij de Quechua (regio Cuzco) het geval. De zonneregen wordt *chirapa* genoemd, wat in het Chanka-dialect in Ayacucho de regenboog betekent (Misc Khetschua); N-Ö Rus 1: *slepoj dožd*; N-Ö WRus 1 (idem); N-Ö Ukr 1: *slepoj dožd’* (zo ook M-W Rus 1); J-X Est 7, vgl. J-X Est 4-6: ‘Tranen van de weeskinderen’. Vaux Russian 1: *slepoj dozhd’* ‘blind [*or* pale] rain’; toegevoegd is dat het RussWb bij *slepoj* vermeld: ‘they say it is *dozhd’ idushchcij pri solnce* (regen tijdens zonneschijn) en geeft het citaat van Paustovskij: ‘O slepom dozhde, idushchem pri solnce, v narode govorjat (wordt gezegd): *Carevna plachet* (? Russian 4). Ferro Ruibal 2007, 69f vermeldt naast: *слепой дождь* (=*slepoj dožd’*) ook *красный дождь* ‘chiova vermella’ [*krasnyi dožd’* ‘rode (*of* mooie, blijmakende) regen’], in Ukraïne *сліний дощ* ‘choiva cega’ (*slinij došč* ‘blinde regen’), *меплий дощ* ‘chiova quente’ [hete regen], *курячий дощ* ‘chiova fumegante’ [*куряций* ‘roker’], *рудаеина дощ* ‘chiova mineral’ [*руда* ‘erts’], *заячий дощ* ‘chiova de lebres’ [*заячий* ‘hazen’], *грибний дощ (*Russ. *грибной дождь)* ‘chiova de cogomelos’ [*гриб* ‘paddestoel’]. Turks: Gold 2001, 453: *ahmak islatan* ‘idiot’s rain, idiot’s wetting’. [*ahmak* = dom]. ID., 254: Morocco: The Jewish Arabic of Meknes has *sce dl mitin* ‘dead people’s rain’. Gold 1984, 36: *chirapa* is used throughout Peru (*Diccionario de la lengua española*, Madrid 1956). Zie ook Augusto Malaret, *Diccionario de americanismos* (Buenos Aires 1946), waarin ook *flor de tigüero* (Puerto Rico) en *cabañuelas* (Tabasco, Mexico).

[240] Vaux Gujarati: *nago varsad* ‘naked rain’; Indonesia: *hujan panas* ‘hot/sunny rain’; Sundanese: *hujan poyan* ‘sunny rain’ (West Java); Japanese 2: *tenki-ame* ‘weather rain’; Korean 4: *haega nan nal cham-kkan-sshik ppu-ri-neunbi* ‘weather rain’. [Ferro Ruibal 2007, 70: *nago varsad* ‘choiva espida’; *hujan panas* ‘choiva quente – de sol]. Wikipedia: India: In Gujarati, it is called *naago varsaad*, meaning Naked Rain. In Marathi, it is called *Nagda Paaus*, meaning ‘Naked Rain’. // lina (18 Sept. 2012) wrote to Rurousha: ‘For us... there is an old folk believe that sunshower or in Malay *hujan panas* is a time when spirits roam. That's why we were not encouraged to go out during that time for fear of being sick. So sunshower basically means a bad omen for us, Malay folks.’ // Alan M. Stevens, *A comprehensive Indonesian-English Dictionary*, 2004: *hujan panas* ‘rain with sunshine, sun shower’. [Lameijn, *Klein Maleis Woordenboek*: *hoedjan* ‘regen’, *pânas* ‘hitte, “zon”’]

wedding-beverage, the children of the dead have danced their iron shoes to pieces.' 'The souls of the dead drink the wedding-beverage. When I would be at the wedding, my underskirt would burn to crisps.' Also in Lithuania the dead drink at the wedding, as well as in Finland, where they also drink in death's cooking-spoon at the wedding. They also have sexual intercourse with each other, and there is talk of 'the quiet celebrate a wedding'.
Also with the Russian Fins the folk from under the earth celebrate a marriage in the realm of the dead, just like with the Laps. Elsewhere there is also talk of the dead. In Western Grusia (in the Caucasus), for instance, the sun-rain is sometimes called 'the sun of the dead', though usually this means the light that sometimes can be seen after sunset. The Gypsies in Priština also speak of a 'sun of the dead' and connect this with the rainbow, while the Gypsies of Montenegro speak of a 'rain of the dead', with the explanation that the souls float in the air and that the rain falls for their redemption. In Turkey they say. 'the ghosts make peace in the nether world.' In Russia they call it a 'blind rain', in Estonia 'the tears of the widows'. In Gujarati they speak of a 'naked rain', in Indonesia of 'hot rain' or 'sunny rain', in Japan and Korea of 'weather rain'.

Als het regent en de zon schijnt 21: Andere heksenzaken

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
brengen de heksen verdriet.

In een Catalaanse spreuk brengen de heksen verdriet:

Plou i fa sol,
Les bruixes porten dol.[241]

[241] H-Z Sp 6b, 7b (Rohlfs 1979, 87); Rohlfs vertaalt: 'bringen Trauer'. Vaux Catalan: *les bruixes porten dol* 'the witches wear mourning (clothes)'. In het rijmpje op internet wordt vertaald: 'The witches *are* mourning', Manuel Trujillo Berges in het Spaans 'están de duelo', wat zeker fout is. Dat de vertaling van Rohlfs correcter is, blijkt uit de weersregel: *Pel juliol, les pluges porten dol* (Victor Pàmies i Riudor: Pluja nº463, cf. nº314: *La pluja de juliol porta glòria als ullastres, i a les herbes els duu dol*): in juli brengen de buien verdriet, omdat ze dan niet alleen te laat komen (*Al juliol, pluja i tronada a la tarda*), maar ook de oogst plat slaan (Fr. *pleuvoir à verse*: regenen dat het giet, lett. plat slaat). In Nederland wordt echter gezegd: *Wisselen in juli regen en zonneschijn 't zal voor de boeren (het naaste jaar) kermis zijn* (internet: Weerspreuken juli). Ferro Ruibal 2007, 71 verbindt losjes *les bruixes portan dol* met de verdronkenen in Russische versies en de tranen van de wezen; 72: d.i. 'visten de negro e están tristes' [gekleed in zwart (donkere wolken) en zijn triest (regentranen)]. San Juan Bautista de la Conceptión in zijn *Memoria de los origines en la descalcez trinitaria* uit c. 1617 vergelijkt het gelijktijdig optreden van zon en regen met het fenomeen van lachen en huilen tegelijker tijd *junto con llorar me rei, como cuando hace sol y llueve*. Gekleed in rouw is de maan in het liedje: *La lluna, la pruna, / vestida de dol*, etc. // El teu somriure entre llàgrimes / és l'arc de Sant Martí. (Vol dir que és com l'arc de Sant Martí que surt quan ha plogut, o *quan plou i fa sol*.); vgl. 1e couplet van een gedicht van Josep Maria Llompart (Mag Poesia: Nins poetes): *Plou i fa sol / qui ho havia de dir? / El teu somriure entre llàgrimes / és l'Arc de Sant Martí. / Plou i fa sol, / pentina el teu neguit, / i canta, malament ploris, / somriu i canta amb mi*. // Ook in Auvergne/Limousin wordt van de zonneregen gezegd: *kwi jã ké plor é jã ké ri* (dat is een die huilt en een die lacht; ALAL c. 47, P. 3). // dobermann3210 (Ago 2007) vertaalt 'Las brujas llevan luto' (dragen rouw) of 'van de luto' (gaan in rouw).

De heksen (of oude wijven) waren rond in Spanje: *andan las brujas alrederor*, in Panama komt een oude vrouw met een lantaarn en in de Provence gaan *las brouchos* op weg naar Oloron.[242] In Portugal zijn ze in Antanhol om de slak te wikkelen in een danskleed, of ze spinnen pikdraad.[243] De Finnen zeggen: 'De oude vrouwen zijn vol ergernis'.[244] Bij de Neder-Wenden in de Poolse Lausitz fladdert als het bij zonneschijn regent de dag- en nachtgeest Murawa in de gedaante van een asgrauwe vlinder rond, die daarom in het Wendisch ook *Khodojta* 'heks' heet, en maakt van de gelegenheid gebruik om iemand schade toe te brengen.[245] Een afwijkende spreuk met heksen uit Noord Friesland, heeft Jacob Grimm:

Wenns regnet und die sonne scheint,
werden die hexen am ende der welt begraben.[246]

---

[242] H-S Sp 1; H-S Panama 1; H-S Fr 2. // Internet: *Cuando llueve y sale el sol, canta la vieya en Peñamayor*; *Cuando llueve y sale el sol, anden les vieyes alredeor* (letras.terras.com). // *Cuando llueve y sal el sol, anden les vieyes alredeor* (celtiberia.net). // *Cuando llueve ya fai sol, anden les vieyes alreor*. Una variante dice así: *Cuando llueve ya fai sol, anden les bruxes alreor* (Álvarez Peña, A. 2001ª), y otra, *Cuando llueve y fai sol canta la vieya'n Peña Mayor*. Peña Mayor se encuentra en el ayuntamiento de Nava. García Mouton 1984, 184, n. 72: en Asturias es frecuente el dicho: *cuando llueve y fai sol, anden les vieyes alredor* (*Gran Enciclopedia Asturiana* I, 280). De lantaarn (*farol*) in H-S Panama 1 zagen we eerder bij de heksen (contaminatie met Ferrol?). Volgens Knapp (1939, 65f) is een *faról*, een stoklantaarn, die de bedevaartgangers in Santiago de Compostella dragen, wanneer ze in de processie meelopen. ParemioRom: *Orbayando y faciendo sol canta la vieya nel prau mayor* (Asturian): Comments: Remite a Luciano Castañón. *Orbayar*: lloviznar. (García Arias, 906). *El día que llueve y fai sol, canta la vieya 'n Peñamayor* (Asturian): Que cuando llueve y hace sol, se ve el arco iris, lo que es señal de bonanza. Peñamayor, altura entre los concejos de Nava, Bimenes, Laviana y Piloña. Es Peñamayor casi el centro geográfico de Asturias. Peñamayor mountain range, Asturias, Spain. Oronym. Mountain range. (Castañón, 114). *Cuando chove ya fai sol, andan las vieyas alrededor* (Asturian): Gloss: En Paredes (Luarca), cambian vieyas por bruxas, o nubes. Está relacionado con el arco iris. Comments: Chove: llueve. Localizado en el occidente asturiano. De hechura híbrida gallego-asturiana (chove, vieyas). Valdés, Asturias, Spain. Territory Eo-Navia, where Galician is the prevailing spoken language. (Castañón, 80). *Quouand plau e hè sou, [/] Les brouchos s envan ent Oulourou* (Occitan): Cuando llueve y hace sol, [/] Las brujas se van a Oloron. Comments: En grafía normativa: Quan plau e hè sou, [/] Las broishas se'n van entà Auloron. El refrán en cuestión lo registra Mistral (s. v. broucho). Si bien no figura específicamente etiquetado, hay que entender la etiqueta del refrán anterior de la fuente (b. = bearnés) como extensiva a este otro. Dicho refrán figura asimismo en Lespy (1892: 116-117): *Quoand plau et hè sou, las brouxes que ban ent'Olourou*; y en Hourcade (2008: 291): *Quan plau e hè só, [/] Eras brochas que van ent'Auloron*. (Mistral I, 379; Hourcade, 291; Lespy, Vastin, *Dictons et proverbes de Béarn. Paroemologie [sic] comparée*, 1892, 116f.) *Quan hè calor e quan plau, Las brochas que van tà Pau* (Occitan): Cuando hace calor y cuando llueve, las brujas van a Pau. Pau, Pyrénées-Atlantiques, Aquitaine, France. Béarn, Pyrénées-Atlantiques, Aquitaine, France. (Hourcade, 337).

[243] Roberto Cortes de Lacerda et al., *Dicionário de Provérbios: Francês-Português-Inglês*, Lisboa, Contexto, 2000, pág. 102: *Quando chove e faz sol, estão as bruxas em Antanhol, embrulhadas num lençol a dançar o caracol* [wikkelend in een danskleed de slak]. Vgl. ParemioRom: *Está a chover e a fazer sol / E as bruxas embrulhadas num lençol* (Portuguese): Está lloviendo y haciendo sol / Y las brujas envueltas en una sábana. Nisa, Portalegre, Portugal. (Leite VII, 181). *Tá a chover e a fazer sol / E uma velha embrulhada num lençol, / Cum caldeiro ao pescoço* [met een ketel aan de nek] */ A tirar água dum poço* [om water te halen uit de put] (Portuguese): Está lloviendo y haciendo sol / Y una vieja envuelta en una sábana, / Con un caldero al pescuezo [nek] / Sacando agua de un pozo. (Leite VII, 182). [Dus de heksen zijn zelf gewikkeld in een kleed/laken; om te dansen met de slak?] *Quando está a chover e a fazer sol, / Estão as bruxas a fiar linhol* [spinnen pikdraad] (Portuguese): Cuando está lloviendo y haciendo sol, / están las brujas hilando bramante [dun touw]. Campo Maior, Portalegre, Portugal (Leite VII, 85).

[244] H-Ö Fin 3 (voll Ärger).

[245] Karl Haupt, *Sagenbuch der Lausitz*, Bautzen 1991 (= 1862/3), 66 nº68; G-S Wend 1: Murawa (haar naam in het Pools betekent 'gras'). Haupt wil Murava zien als een personificatie van de Slavische Mara, de doodsgodin en pestvrouw, die hij weer gelijk wil stellen met de nachtmerrie, wijzend op het feit, dat oude vrouwtjes in het Wendisch worden uitgescholden voor *Stara Mera* 'alte Hexe' (Haupt, 67 nt. 2-3; vgl. Waschnitius 1913, 111).

[246] Grimm III, 297 (z.o.). Röhrich 1973, I, 511: Die Hexen werden am Ende der Welt begraben (Nordfriesl.). [Het Duitse *Am Ende der Welt* wordt in het Italiaans weergegeven met *a casa del diavolo* (Langenscheidt, 520).]

Bij de Serviërs wordt een heks geboren, zoals ook bij de Roemenen in die contreien, maar de Kroaten zeggen dat de heksen broeden. In Slavonië zingen de kinderen: ‘De regen valt, de zon schijnt, op de witte berg broeden de Vilen zich uit’ of ‘de Vilen worden geboren.’[247]
De Letten zeggen, dat tijdens de zonneregen er een heks sterft. Bij de Finnen wordt een oude vrijster of worden alle oude vrijsters begraven: het is de begrafenisdag van de oude vrijsters; maar als de zon schijnt en het sneeuwt, dan worden alle oude vrijgezellen begraven, wat de Finnen in Rusland verbinden met de zonneregen.[248] In Finland is ook een merkwaardig verhaal verbonden aan de regen met zonneschijn, waarin sprake is van een ‘nest van oude vrijsters’. Dit bevindt zich in de huizen van Meronen en Meskimäki of in de dorpen Ylentelä en Vaittila of in het huis Ukkonen in Vanhakylä, d.w.z. ‘Ouddorp’, waarbij Kuusi opmerkt, dat het ‘spotlied’ ruim bekend is in het Oostfinse dialect, waarbij de namen van de dorpen steeds veranderen. Ook is sprake van het nest van een oude vrijster, dat zich bevindt onder de bank van Veld-Erik (*Pelto-Erkin*) of ‘in dit huis of dorp kan een nest van oude vrijsters zijn’, eveneens met diverse varianten.[249] Een standaardzin in deze spreuken is ‘Het zal wel zomer worden’, waarna de ‘nest’-regels volgen. Zo ook in varianten, waarin van andere nesten sprake is. ‘In het dorp Jatkola in Pyhäjärvi is een nest van grote hoeren’, ‘aan de kusten van Tyyririnta bevindt zich een nest kletskousen’, ‘het nest van Nuuti Paaso bevindt zich aan de oever van een koude zee’, ‘onder de arm van een oude vrijster is het nest van de knecht Johan (*renki-Jussin*)’, ‘in de slaapschuur van de dienstmaagd van de buurman is het nest van onze jongen’, ‘op het erf van Pinna-Jakob (*Pinna-Jaakkon*) bevindt zich een nest pijpsnavels’, ‘onder de voorraadschuur van Holttilainen is het nest van Sleeën-Miina (*Reki-Miinan*)’, ‘de heren van het kerkdorp nesten bij de familie Palonen’, ‘in de aars van het moedertje van Heiskari bevindt zich het nest van een watervogel’, met varianten ‘onder de rok van Materon Maija’, of ‘onder de rok van ons dorpsmeisje ... van een kleine vogel’, of ‘onder de rok van een oude [vrouw] heeft een rat zich genesteld’, ‘onder de arm van de dienstmaagd Manta ... een schreiende vogel’, wat in 1783 door Christfrid Ganander verklaard werd als ‘de wieg en een huilend kind’. Ook wordt gezegd: ‘Onder de voorraadschuur of op het erf van Alatalo bevindt zich een nest kleine vogels’, met varianten als ‘aan de rand van Kenninkangas ... van een kraanvogel’, of ‘aan de oever van een groot meer ... van een spreeuw’, of ‘aan de oever van het Lammi-meer’, of ‘aan de oever van de Oravi-fabriek’. Een andere spreuk zegt: ‘In de zomer ging ik wandelen en vond een vogelnest’, met varianten. Gesproken wordt van een liefdeslied, dat na de bekende regel van zon en regen vervolgt met ‘Mijn hartenliefste heeft al een kant en klaar nest.’ Nog een Finse spreuk zegt: ‘Het regent, de zon schijnt, de vogels nesten, maar met de zomer van de meisjes van het dorp mag het anders worden.’ Tot slot: ‘Het regent, de zon schijnt, de dwazen van het dorp Parkkola bestellen hun zaad in het gerooide land.’[250]

English summary

---

[247] H-Q Jug 1; H-Q JugRum 1; H-Q Jug 2; G-Q Jug 2: *a vile se legu*, 1: *rodile se vile*. Bleichsteiner 1909, lxvii: When die Vila geboren wird, strömt bei Sonnenschein feiner Regen herab. // kibo (Serbia: Србија, 2007-01-02): a witch is born when it's raining and the sun is shining at the same time. // dudasd (Serbia; May 16, 2008): If it's raining and the sun is shining at the same time, a witch is born somewhere.
[248] H-R Let 1; H-R Fin 1-4; H-R RusFin 1; vgl. H-Q Fin 2b: ein Russe wird begraben. Röhrich 1973, I, 511: Die alte Jungfern werden begraben (südl. Finnland).
[249] I-Ö Fin 1, 3, 4 (met plaatsnamenlijst); I-Ö Fin 2 (Erik); Fin 5.
[250] I-Ö Fin 1-19.

In a Catalan proverb the witches bring dole (grief). The witches (or old women) are roaming about, in Panama an old woman with a lantern comes and in the Provence the witches start out for Oloron. In Portugal they are in Antanhol to wrap the snail in a dancing-cloth, or they are spinning pitch-tread. The Fins say, 'The old women are full of vexation.' At the Lower-Wends in Polish Lausitz, when it rains at sunshine, the day and night-spirit Murava hovers around in the appearance of an ash-grey butterfly, which therefore is called in Wendic als Khodojta 'witch', and uses the opportunity to inflict harm on someone.
A deviating proverb is communicated by Jacob Grimm: 'When it rains and the sun shines, the witches are being buried at the end of the world.'
In Serbia a witch is born, as well as with Rumanians living there, but the Croats say that the witches are brooding. In Slavonia the children sing: 'The rain falls, the sun shines, on the white mountain the Vilas are hatching themselves,' or 'the Vilas are being born.'
The Latvians say that during the sun-rain a witch dies. With the Fins an old spinster or all old spinsters are buried: it is the funeral day of the old spinsters; but when the sun shines and it snows, then all old bachelors are being buried, which the Fins in Russia connect with the sun-rain. In Finland there is also a quaint story connected with the rain with sunshine, in which there is talk of as 'nest of old spinsters'. This is situated in the houses of Meronen and Meskimäki or in the villages Ylentelä and Vaittila or in the house Ukkonen in Vanhakylä, meaning 'Old-village', at which Kuusi remarks that the satirical song is well-known in the east-Finnish dialect, while the names of the villages change constantly. Also there is talk of a nest of an old spinster, that can be found under the bench of Field-Eric; or 'in this house or village can be a nest of old spinsters', also with several variants. A standard sentence in these maxims is, 'It will become summer,' after which the lines about the nest follow. The same in variants, in which other nests appear. 'In the village Jatkola in Pyhäjärvi is a nest of great whores', 'at the shores of Tyyririnta is situated a nest of chatterboxes', 'the nest of Nuuti Paaso is situated at the shore of a cold sea', 'under the arm of an old spinster is the nest of the farmhand Johan', 'in the sleeping barn of the servant girl of the neighbour is the nest of our boy', 'on the yard of Pinna-Jacob is situated a nest of pipe-bills', 'under the storehouse of Holttilainen is the nest Sledges-Miina', 'the gentlemen of the church-village nest at the family of Palonen', 'in the ass of the little mother of Heiskari is situated the nest of a waterfowl,' with variants 'under the skirt of Materon Maija', or 'under the skirt of our village-girl … of the little bird', or 'under the skirt of an old [woman] has a rat nested,' 'under the arm of the servant-girl Manta … a crying bird', which was explained in 1783 by Christfrid Ganander as 'the cradle and a crying child'. Also they say, 'Underneath the storehouse or on the yard of Alatalo is situated a nest of little birds,' with variants as 'at the edge of Kenninkangas … of a crane', or 'at the border of a great lake … of a starling', or 'at the border of the Lammi lake', or 'at the border of the Oravi factory'. Another maxim says, 'In the summer I went for a walk and found a bird's nest', with variants. There is talk about a love song, that continues after the familiar line about sun and rain with 'My sweetheart has already a ready at hand nest.' Another Fin maxim says, 'It rains, the sun shines, the birds nest, but with the summer of the girls of the village it may become different.' And finally: 'It rains, the sun shines, the fools of the village of Parkkola order their seed in the grubbed land.'

Als het regent en de zon schijnt 22: Diverse sekszaken

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
heeft Kristina sex.

Uit Finland komt een zeer onkuise tekst, die luidt: ‘Het regent en de zon schijnt, weg met het hemd, laat de pik de kut smaken.’ In een andere spreuk wrijven de dienstmeid en de knecht in de schuur droog weer, d.w.z. dat ze seks hebben in de hoop, dat het ophoudt met regenen. In een derde heeft Kristina seks.[251] In Bulgarije zegt men: ‘Het regent en de zon schijnt, de kut staat open en de pik sleept zich en lacht.’ In het aangrenzende Roemenië wordt gezegd, dat de meisjes onkuis zijn en dat er een menigte ‘deernen’ zijn en de jongens zingen: ‘Het regent, het regent in een nieuw huis, eieren van leem, de meisjes hebben seks.’ Prof. Nandris, afkomstig uit Roemenië, hoorde als kind andere kinderen naar aanleiding van de zonneregen een pornografisch rijmpje voordragen, dat hij, zonder het te begrijpen, herhaalde en daarvoor berispt werd door oude mensen (dat hij zijn tong mocht verliezen). Het versje luidde: ‘*It rains, it rains, old women are laying eggs, the eggs stink, young girls are making love*.’ Ook wordt er gezegd: ‘Dan zijn de meisjes zwanger’ of ‘Zeer veel meisjes zijn zwanger.’ Een Joods-Roemeense nursery rhyme uit Bessarabië, eind 19e eeuw, luidt:

A zin mit a regn,	Een zon met een regenbui,
di kole iz gelegn.	De bruid ligt in het kraambed.
Vos hat zi gehot?	Wat heeft ze gehad?
A yingele.	Een jongetje.
Vi hot er geheysn?	Hoe was hij geheten?
Nisele.	Nisele.
Hot er gehot a krim fisele.	Heeft hij gehad een krom voetje.[252]

In Catalonië zingen de kinderen:

[251] N-O Fin 1; L-O Fin 1; I-O Fin 5. Dat het droogwrijven niet persé hoeft in te houden dat ze sex bedrijven, kan opgemaakt worden uit de ceremonie van het ‘noodvuur’, zoals beschreven door Caminada 1962, 87f: een blokje hout wordt in een gat in de staldeurpost gestoken en met een draad omwonden, waaraan aan beide kanten om de beurt wordt getrokken, net zo lang tot het begint te roken. ‘Man trieb dieses Spiel an Nebeltagen, um den Nebel zu vertreiben und die Sonne herabzuziehen’. Dit heet *chistrar la nebla*, in het Obersaxer dialect *brentina heila* en elders *Teufel heile* en is het door Jacob Grimm, *DM*, I, 570 uitvoerig beschreven Nodfyr.

[252] N-O Bulg 1; N-O Rum 3 (ook hierbij een regenliedje van jongens: ‘Ga weg regen, ga weg regen, zodat de zon tevoorschijn komt en je de voeten afsnijdt.’); N-O Rum 4: ‘Deernen’: in het Roemeens is de zin hetzelfde als in 3: *fete necinstite*, met de toevoeging *multe*; hebben sex: *se [fut]*; N-O Rum 5; N-O RumYidd 1. Dit versje komt deels overeen wat door Gold wordt meegedeeld. Gold 1981, 160: *a zun un a regn / a kale geyt antkegn.* The couplet means 'a sun and a rain [is a sign that] a bride is passing by. (Een zon en een regen / een bruid gaat tegemoet. [Bruiden moeten thuis wachten op hun aanstaande en niet hem tegemoet gaan!]) ID., 1984, 35: correctie: ‘Pools’, en ‘to come towards’, ‘to approach’; bride can also be ‘bride-to-be’, ‘fiancee’. Volgens Gold is het ‘a bride on her way to her wedding’. He also presents a longer version from the same source: *a zun mït regn / di kale fort ankegn / hot zi gehat a meydele / heyst zi zisele / mitn krumen fisele / hakmeser – kugl-freser / geyt der regn nokh beser* ‘a sun and a rain / the fiancee/bride(-to-be) is travelling toward [us, etc.] / she had a little girl / her name was Zisele [from Yiddish *zis* ‘sweet’] / with the deformed foot / cleaver [Dutch: hakmes] – gluton / the rain comes down even better.’ Gold vervolgt met het onvertaalde commentaar op regel 3: *ven afn himl fleg zikh bavayzn a regn-boygn un ven s’fleg onheybn tsu regenen* [regenboog; begint te regenen], *un in der zelber tsayt fleg aroysgeyn dit zyn* [and at the same time the sun is shining], *hot men dos lid gezungen* [heeft men dit lied gezongen]; *dos iz an absurd, vayl azoy vi di zun mitn regn kenen zikh nisht tsunoyfkumen tsuzamen, azoy ken nisht a kale geboyrn a meydele* [absurd; net zo min als zon met regen tegelijk, kan een bruid een meisje hebben gebaard]. Rosten, *The joys of Yiddish* (1976, 176) has *kalleh, kolleh* ‘bride; a recently married female’.

Plou y fa sol,
La Verge Maria,
La Verge Maria ha parit un noy, heeft een kind gebaard.[253]

In Mecklenburg wordt een *Pötter* geboren of een maagdenkind gedoopt (*nu ward 'n Jungfernkind döfft*) of een hoerenkind wordt gemaakt of gedoopt.[254] Ook bij de Finnen wordt een hoerenkind gedoopt, een vaderloos kind of een arm kind.[255] Op Malta wordt gezegd:

Ix-xita wix-xemx,
qed jit-ghammed Lhudi
(of: *twieled Tork*)

(Als het regent en de zon schijnt, wordt een Jood gedoopt, *of* wordt een Turk geboren).[256] In Finland wordt een Jood als Christen gedoopt.[257]

English summary

From Finland comes a very immodest text, 'It rains and the sun shines, away with the shirt, let the prick taste the cunt.' In another maxim the servant-girl and the farmhand rub in the barn dry weather, i.e. they have sex in the hope that it stops raining. In a third one Kristina is having sex. In Bulgaria they say, 'It rains and the sun shines, the cunt stands open and the prick drags itself and laughs.' In bordering Rumania they say, that the girls are immodest and that there are a lot of 'hussies', and the boys sing: 'It rains, it rains in a new house, eggs of loam, the girls have sex.' Prof. Nandris, originally from Rumania, heard as a child other children recite a pornographic little rhyme in connection to the sun-rain, which he, without understanding it, repeated and was chastised for it by old people (that he might lose his tongue). The little rhyme was: 'It rains, it rains, old women are laying eggs, the eggs stink, young girls are making love.' Another maxim says, 'Then the girls are pregnant' or 'Very many girls are pregnant.' A Jewish Rumanian nursery rhyme from Bessarabia, end 19th century, has: 'A sun with a shower, the bride is lying (in childbed). What has she begotten? A little boy. What was he called? Nisele. Had he had a crooked little foot.'
In Catalan the children sing: 'Rain and the sun shines, the Virgin Mary, the Virgin Mary has given birth to a child.'

---

[253] Mannhardt 1858: 395 nt. 1, naar mededeling van Milá y Fontanal in Barcelona? Het lied lijkt defect. De tweede regel mist het rijmwoord op 'sol'. Er is een zekere overeenkomst met E-Ö Sp 1: *Plou i fa sol, la Verge Maria; plou i fa sol, la Verge ja ho vol* (de Maagd wil het zo); ook ParemioRom: Llueve y hace sol, [/] la Virgen María; [/] llueve y hace sol, [/] la Virgen lo quiere. Comments: Localizado en Reus. Reus, El Baix Camp, Tarragona, Catalonia, Spain. (Gomis i Mestre, 120); vgl. E-Ö Fr 2: *c'est que veut la Vierge* (Z-Fr.). De Maagd en haar zoon (?) worden ook genoemd in een moeilijk weer te geven en te vertalen zin uit Auvergne-Limousin: *lo*^{a} *€ẽto vyarz o*^{œ} *ẽ filò* 'la sainte Vierge a un fils (?)' (ALAL c. 47, P. 61). // Tristania, Jun 20, 2007: A Reus: *Plou i fa sol / la Verge Maria / plou i fa sol / La Verge ja ho vol*. Segons la mainada rossellonesa, quan plou i fa sol és indici que al cel se celebra un bateig en què la Mare de Dèu és la padrina, i així canten en produir-se aquest esdeveniment: *Pluja i fa sol / la Mare de Déu / fa un fillol*. // *Revue Catalane* 2, 1908, 21: Les Catalans du Vallespir: *Fa so' y plou, / La Mare de Deu fa un fillol*.
[254] MecklWb VI, 1101; H-Q Deu 1: *Nu ward 'n hurkind makt oder süss ward en döfft* (Röhrich 1973, I, 511: Nun wurde ein Hurenkind gemacht oder [anders wordt een] getauft).
[255] H-Q Fin 1-3: hoerenkind; 4: vaderloos; 5: hoerenkinderen; 6: in het dodenrijk wordt een hoerenkind gedoopt. Ook bij de Rus-Finnen: H-Q RusFin 1: men doopt een hoerenkind; J-Q Fin 1: het kind van een arme man wordt gedoopt.
[256] Aquilina 1972, 530 nº89: Rain and sunshine as simultaneous weather phenomena have been considered curious and unusual by several peoples (volgen voorbeelden uit It, Sic, Sp en Ger). Zie ook p. 511: a fanciful belief that when the sun shines while it is raining – a rare event – it is a sure sign that a Turk, i.e. an unbeliever, is born or a Jew is being baptized. Vgl. I-Q Malta 1: *ḳāᶜad jutaᶜammid al-jahûdi* 'een Jood laat zich dopen'.
[257] I-Q Fin 1.

In Mecklenburg a Pötter (potter?) is being born or a child of a virgin is being baptised or a child of a whore is being made or baptised. Also with the Fins a child of a whore is being baptised, a fatherless child or a poor child.
On Malta they say, ‘When it rains and the sun shines, a Jew is being baptised,’ or: ‘a Turk is being born.’ In Finland a Jew is being baptised as a Christian.

Als het regent en de zon schijnt 23: De deuren van het Paradijs staan open

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
staan de deuren van het Paradijs open.

In Turkije wordt gezegd: 'De deuren van het Paradijs staan open' en 'De waarde en de genade van het Paradijs is rijk' en 'Wie op zo'n dag sterft, die voert men in het Paradijs.' 'Alle wensen worden aangenomen', want 'De wensdeuren staan open', 'Uit het Paradijs komen engelen', 'Uit de hemel daalde de engel Gabriël neer op de aarde' en 'De engelen spelen en dansen.' Ook wordt er gezegd, dat de engelen het Paradijs vegen of dat men het veegt of dat men de Kaaba veegt of dat de paradijsmeisjes tapijten weven. In Frankrijk gaan de poorten van Saint Paul open.[258] In Finland is het zomer in de hemel en volgens de Servische Zigeuners warmen de engelen zich.[259] In Zweden jubelen alle engelen Gods of ze dansen, zoals ook bij de Fin-Zweden. Bij de Finnen danst men in de hemel. In Rusland zegt men, dat op die dag een gerechte man stierf, en in Finland, dat ergens een of andere zalige ziel toegang tot de hemel kreeg, of dat de zalig gestorvenen ter aarde besteld worden.[260] In Turkije heeft men de spreuk: 'Een komeet valt op aarde, een of andere grote wijze man sterft' evenals 'Op dit moment sluit iemand zijn ogen voor het leven toe' en 'in het Paradijs installeren zich Moslims'.[261] In Litouwen sterft de koning of

[258] E-R Tür 3 (*Cennet kapısı* 'hemeldeuren': IV.c: la porte du Paradis); E-R Tür 2 (waarde); Tür1, gecorrigeerd naar V.ai: 'De paradijselijke roos (*Cennetteki gül*) bloeit op op de gezichten der *namaz*-bidders (ritueel gebed van de Moslims). Zij, die op zo'n dag heenscheiden, worden hun zonden vergeven, krijgen geen straf, hoeven niet over de Sirat-brug [die scherp als een zwaard is] en worden niet onderworpen aan de ondervraging, zij gaan het Paradijs in. De zeer jonge kinderen, die op die dag sterven, zullen vragen, dat hun moeder en vader in het paradijs worden toegelaten'; E-R Tür 4 (alle wensen = IV.b); E-R Tür 5 (wensdeuren: IV.a: portes de prière); E-R Tür 6 (engelen = I.f); E-R Tür 7 (*Gebrail* = II.i); E-T Tür 1 (spelen, vgl. I.l); E-Ö Tür 2 (engelen = I.k); E-Ö Tür 3 (men = I.j); E-Ö Tür 4 (*Ka'be*); E-Ö Tür 1 (*kızlar* 'meisjes, dochters' = I.d: Filles). In Wallonië gaat de deur van het paradijs open (la porte du paradis est ouverte) bij de regenboog (ALW III, 123a). Tolley (2009, 311) maakt melding van een Sámi-geloof: if in cloudy weather the sky suddenly clears from east to west along the Milky Way, it is said: "The door of heaven is opening", the souls of the dead are taken into heaven at that time.' Tolley verbindt dit met de Melkweg als zielenbrug, maar het is 'regen en zonneschijn'! // *Quand il pleut et il fait soleil, s'ouvrent les portes de Saint Paul.* Quand il pleut et il neige, s'ouvrent les portes de Saint Pierre. (environnement.ecole.free.fr; ook Dicton et proverbe du jour 25 Janvier op www.des-tours-de-France) // wildan1 (USA, May 10, 2008): My grandfather used to say that when you saw the rain falling at a distance when it was illuminated by the sun, you really were seeing *souls of the dead rising to heaven.*

[259] E-Ö Fin 1; E-Ö JugZig 1.

[260] E-T Schw 1-2; 3: jubelen alle engelen; E-T Schw 4: dansen (met vervolg); E-T FinSchw 1; E-T Fin 1; E-R Rus 1, 2; E-R Fin 1; E-R Fin 2. Vaux Russian 3: *dozhď popolam s solnyshkom – po utoplennike, libo pravednik pomer* 'Rain with sunlight deplores a drowned corpse, or the death of a man of virtue' (Daľ 1989, II, 452). [*popolam* in twee gelijke delen, dus evenveel regen als zonneschijn; 'deplores' niet in tekst: Evenveel regen als zonneschijn – van drenkelingen of de dood van een rechtvaardige]; cf. Ferro Ruibal 2007, 71: [O]s rusos din que esta choiva é o pranto ante ante o cadáver dun afogado ou dun home virtuoso: *дождъ пополам с солнышком – по утопленнике, либо праведник помер*. [O]s rusos digan: *утопленники пересыкоют* 'os afogados resécanse' (de drenkelingen drogen zich) e os ucrainos 'a alma do afogado está a secar' (de ziel van een drenkeling is aan het drogen). De 'drenkelingen' zijn 'verdronkenen': ID., 87: 'Os cadáveres resécanse, ~ están a secar'.

[261] M-R Tür 1: Irgendeins von den Himmelszeichen (= *Gök alâmetlerinden biri*) = V.ab: Un météore; N-R Tür 1 = V.aa: op dit moment sterft iemand; N-R Tür 2 = I.o; vgl. III.g: In zo'n jaar gaan de meesten der doden naar de hel, vgl. N-R Tür 3: de meeste doden. Dit wordt in Raetië ook zo gezegd: Ziet men een ster vallen, dan sterft iemand op dat moment (Caminada 1962, 70: *R. Chr.* IV, 995 nº504). Bij de Baćwa-Pygmoïden aan de Equator wordt gezegd: bij het sterven van een groot iemand, dondert het in de verte. Ook wordt bij de dood van een grote de regenboog

sterven de heren; in Duitsland *kummt ’n Eddelmann in ’n Himmel*, terwijl in Denemarken een priester sterft.[262] Uit Spanje is de spreuk: ‘Regen en sneeuw, naar het graf van Esteban; het regent en de zon schijnt, naar het graf van Faiol.’[263]

Heeft de pottenbakker niet zo’n beste reputatie – gesproken wordt van een *narrsche Pötter* bij een zonderling – helemaal geldt dat voor de kleermaker.[264] In Mecklenburg, Thüringen en Sleeswijk-Holstein wordt gezegd: *nu kümmt ’n Snieder in ’n Himmel*, in Kleve:

Dat regent bî Sünnenschîn,
da kummt en Snider na’n Himmel.[265]

Ook in Denemarken vliegt een kleermaker(sziel) naar de hemel (*flyver der en skrædder[sjæl] til himlen*) of komt een kleermaker in het hemelrijk (*Himmerig*), levend, volgens sommigen. Ook wordt gezegd, dat een kleermaker *himler* ‘hemelt’ oftewel dood gaat, zoals ook wordt gezegd (*dør der en skrædder*, evenals in Zweden) of dat hij in de hel (*i helvede*) komt of erheen vliegt of vaart. Soms worden dingen bijgevoegd: Dan gaat een kleermaker naar de hemel of ook twee dagvaarders (*stævningsmænd*) naar de hel; of: er gaat een kleermaker naar de hemel en een schoenmaker (of een smid) naar de hel; of ook: een zeeman naar de hemel en een kleermaker (of bij de Fin-Zweden een schoenmaker) naar de hel.[266] Ook zo los wordt gezegd: ‘Er vaart een smid(sziel) ter helle’ of ‘een zeemansziel vaart naar de hemel’, in Noorwegen: ‘Een zeeman vaart naar de hemel’, in de VS *a sailor is going to heaven* en bij de Fin-Zweden: ‘Een zeeman krijgt

---

(*bokeka*) aan het firmament zichtbaar (Schebesta, in *ARW* 32, 1935, 43). Wikipedia Sunshower: In Indonesian, the phenomenon is the sign of someone who is rich and well known has died in the place where the sunshower happened. So the sky is showing its condolences. // VS: the Northern Lights mean someone’s death.

[262] M-R Lit 1; M-R Lit 2-3; M-R Deu 1 = N-SächsWb VI, 385, vgl. Röhrich 1973, I, 511: in Lüneburg: *s kummt ‘m Edelmann in ’n Himmel* (Ein Reicher kommt nach der Bibel bekanntlich schwerer in den Himmel [ook volgens het volksgeloof, zie *KHM* 167: *Das Bürle im Himmel*; AT 802: *The Peasant in Heaven*. On the arrival of the rich man there is song and dance, because of the rarity of such an event. Vgl. Seiler 1922, 336: Ein Fürst ist so selten im Himmel, als ein Hirsch in eines Armen Küche. Große Herren kommen am sichersten in den Himmel, wenn sie in der Wiege sterben.]); M-R Dän 1. // [?] Ours down here is, *A Rich man ’s gonna die!* Don't know what rain on a sunny day has to do with a dying rich man, but it never fails. A rich man dies that day, weird. // Gilbert (Baytown, Texas; 06-21-2012): Would hear my grandmother, mother and older folks when I was a child, and still hear it today saying, *An angel just went to heaven.* I still hear it said when it rains and the sun out.

[263] I-R Sp 1: *a la bassa de l’Esteve, ~ del Faiol*. Mannhardt 1858, 270 nt. 1 merkt op, dat op een van de Sporaden voor Bretagne plotseling een grote verwarring ontstond in de lucht (bliksems) en gezegd werd, dat een *machtige* was gestorven. ParemioRom: *Plou i neva, la bassa de l'Esteve; plou i fa sol, la bassa del Pinyol* (Catalan): Llueve y nieva, la balsa de[l] Esteban; llueve y hace sol, la balsa de[l] Pinyol. Comments: Localizado en la Granadella. La elección de los nombres propios se debería a la rima. La Granadella, Les Garrigues [Las Garrigas], Lleida [Lérida], Catalonia, Spain. (Pratis i Sobrepere, Joan / Joan Cervera i Batariu / Albert Manent i Segimon, *Lèxic de meteorologia popular a les Garrigues*, 2008, 67).

[264] MecklWb VI, 459: *Ümmer ’n Spitzbow; de Katt lett dat Musen nich, de Schnirer lett dat Stählent nich; du kümmst hinner de Höll, wo de Sniders up de Abenplat* (ovenplaat) *trummelen; Gewiß hahl mi dei Snider!* Overigens is er een Nederlands spreekwoord: *De potschrapers komen niet in den hemel.* (Har I, 302b), waarmee gierigaards worden bedoeld, die niets voor de armen overlaten. *Potters* zijn vrekken, die hun geld oppotten.

[265] L-R Deu 1 (MecklWb VI, 1101 = II, 802; Sl-HoWb IV, 964 en IV, 71); ThürWb V, 1295: *Wenns bei Sonnenschein regnet, dan komt ein Schneider in den Himmel*. L-R Deu 2 = Wander III, 1592 nº3 (Kleve: *Dat regent bî Sünnenschîn, da kummt en Snider na'n Himmel*); vgl. L-R Deu 4 = Wander III, 1597 nº108 = IV, 627 nº18: *so kommt ein Schneider in den Himmel* (naar Simrock nº8291); vgl. L-R Deu 3 (Saksen); L-R Deu 5 (Engelse vert.); L-R Deu 6: Sl-HoWb IV, 641: *Nu fo̲hrt en golden Snieder in’n Himmel*. Röhrich 1973, I, 511: *Nu kümmt ’n Snider in ’n Himmel* (Es kommt ein Schneider in den Himmel; Schlesw.-Holst., Sachsen). RheinWb III, 639: *Et es ene Schnider en der Himmel gekomme* MGladb; ID. VII, 1598: *Et könnt ne* Schneider *en der Hemmel* SNfrk, Rheinb-Lüftelbg; ~ *en de Höll* Geld, Mörs.

[266] L-R Dän 3; 2: (ziel); L-R Dän 1: *Himmerig*; L-R Dän 4-5: *levende*; L-R Dän 6 (vgl. 3, 1) met veel bronnen; L-R Dän 7: *himler*; L-R Dän 8: *dør* (L-R Schw 1: *Nu är en skräddare död*); L-R Dän 9-12: *helvede*; L-R Dän 13. *stævningsmæ*; L-R Dän 14: *skomager*; L-R Dän 15-16: *smed*; L-R Dän 19: *sømand*; FinSchw 2.

toegang tot God.' Bij de Zweden komt een zeeman naar huis. Bij de Russen verdrinkt iemand. In Denemarken wordt ook gezegd: 'Er komt een koopman in het hemelrijk.'[267] In het Rijnland, waar ze ook van de *Schnider* weten, zeggen ze ook: *kömmp ene Bur en den Himmel*, maar het kan ook *en de Hell* zijn. In Duitsland *krigt de Düwel Affkaten in de Hölle*, of *kriggt de Düwel 'n Advocatenseel*. Ook wordt in Denemarken gezegd: 'Het regent schoenmakersjongens neer.'[268] De Engelsen kennen al sinds het einde van de 16e eeuw het gezegde: *In rain and sunshine cuckolds go to heaven*, en in de roman *Tom Jones* van Henry Fielding (1749) valt te lezen: *and I fancy the captain may go to heaven when the sun shines on a rainy day*. Afgeleid lijkt me het in Herefordshire genoteerde gezegde: *~ the cuckoos are going to heaven*.[269] In Sleeswijk-Holstein is een eenmalig opgetekende variant: *Bi Sünnregen kümmt 'n Judenseel in 'n Himmel*. De Joden

---

[267] L-R Dän 18, 17 (ziel); L-R Dän 20: *Baadsmands Sæl*; L-R Nor 1: *saa farer en Sømand til Himmelen*; L-R USA 1; L-R FinSchw 1: *då slipper igen sjömand till Gud*; L-S Schw 1: *så kommer en sjöman hem*; N-R Rus 1-3; L-R Dän 21.

[268] RheinWb VIII, 212 (Geld, Kemp, Mörs). De opmerking is onduidelijk: boer (snijder), hemel (hel). III, 770: *~, kömmt enne Bur in de Hell* (Geld, Mörs). I, 542: *Wenn et regent on de Sonn schinnt, kömmt ene Bur in de Höll* Geld-Wetten. L-R Deu 8, 7: Röhrich 1973, I, 511: *De Düwel kriggt 'n Advokatenseel* (Oldenb.); L-Q Dän 1: Kuusi interpreteert 'Schuhmacherjungen werden geboren', maar *drenge* zijn grote jongens, 'lads', dus schoenmakerknechten of leerlingen. Bovendien wordt het gewoonlijk gebruikt, zoals in het Nederlands 'het regent pijpestelen' (of 'bakstenen', in het Engels: *It's raining cats and dogs*), waarvoor in het Russisch wordt gezegd: 'Het regent ouwe wijven'.(Jersjow 1976, 6). In Aken *Et rent jong Düwelcher*, in Keulen *et rent, als wenn elf Düwelə los wöre* (RheinWb VIII, 1152f); vgl. ID. III, 635: *et rent* (regnet) *et Blo vom Himmel erunner* Saar. Van de website www.mijnwoordenboek.nl/dialect/ heb ik hetvolgende: *trehent puupestelen* (Zeeuws); *'t regent bloskus* (Sint-Niklaas); *'t regent awwiever* (Maastrichts); *Aa waave reigene* (Sint-Katelijne-Waver); *da got ier au wivven regenen* (vrasens); *et regelt aa vrouli* (Sinttruins); *'t regent neig, 't regent aa wijven* (Sint-Niklaas); *aa vrolaaj raengere* (Munsterbilzen – Minsters); *et reigert aa waaven* (Westels); *t rint oude wuvn* (Iepers); *ut rèigent aw wiever met kloompen aan* (Lanakens) [vgl. Har II, lxxva: *Al regende het oude wijven met klompen.* Men zegt dit als aandrang, wanneer men niet tegen de uitvoering eener zaak opziet. I, 361a. *Ik zal daar gaan, al regende het vorkijzers (*of: *baksteenen).*]; *het rijgerd ouw mujers* (Balens); *et reigert klaan gaaten* (kleine geiten) (Westels); *trint kattejoengn* (kortemarks); *'t Zit effen dikke, 't Goa kattejongen spuien* (= Het gaat zo dadelijk regenen; West-Vlaams); *'t regnt mullejoengn* (West-Vlaams); *Treënt molljong' ns* (Evergems); *tregent mollejoeng* (Ostêns); *'t go mollejoengn reegn* (=de lucht wordt zwart en het zal hevig regenen; Ostêns); *'t go mollejoengn braakn*: 't gaat zo meteen stortregenen (gezegd als de hemel helemaal zwart ziet, zoals voor een onweer) (='t Gaat mollejongen braken) (Klemskers); *het reint pupestelen* (=het slagregent) (Werviks); *Het reigent kole* (=regenval rond Pinksteren) (Sint-Katelijne-Waver); *'t es katte oen gèubelle* (Hals). // French weather sayings, like it's raining cats and dogs: *Il pleut à boire debout. Il pleut des cordes. Il pleut comme vache qui pisse. Il pleut des grenouilles, pleuvoir à vache qui pisse, il pleut à seaux. Il pleut des hallebardes. Il pleut comme des vaches qui pissent.* In Zuid Afrika hadden ze vroeger het Nederlandse *dit reën ou wywe met klompe*, maar er zijn geen klompen meer en men zegt nu: *Dit reën ou meide met knopkieries* (rassisties) (A.F. Prinsloo, *Spreekwoorde*, Kaapstad 2004, 291). WAT VI, 501: Een *knopkierie* is een 'kierie ['stok, staaf'], met 'n betreklik groot, swaar, ronde knop a/d een end – gebruik deur primitiewe volke as jag- en vegwapen, en b/d S.A.polisie, weral vroeër, aan naturelle konstabels voorsien as (nood)wapen; vandaar soms gebruik met simboliese waarde ter aanduiding van ruwe, primitiewe geweld, mag, of ook van primitiwiteit (vgl. knots, knuppel, kolf); ID. 502: *Dit reën oumeide met (en) knopkieries; dit reën bakstene; dit reën katte en honde* (naar het Engels); XI, 873: **oumeid** Bejaarde bruin of swart vrou, dikw. so 'n persoon wat in diens is as huishulp (rassisties, verouderd, as aanspreek- of verwijzingsvorm); *oumeide met knopkieries reën* (tans as rasisties aangevoel) Baie hard reën. Ook V, 658: *Kieriebui*, baie swaar, harde bui reën: *dambrekerbui*. Vgl. ook: *Het regent met bakken*, Eng. *It's raining in buckets*, of: *in sheets* (Hornby, 109, 802: *sheet*, wide expanse (of water, ice, snow, flame, etc.), in Fins: *sataa kuin saavista kaataen*, lett. 'het regent alsof kuipen (*saavi*, tub) worden leeggegoten', vgl. *satoi kaatamalla*, het regent dat het giet', Eng. *it is pouring*; Pools: *ulewa*, plensregen (*ulewać*, afgieten). In het Frans: *Il pleut à bouteilles* is in de Franche-Comté: *des bouteilles sur l'eau; des bouillons; des boucles; des boules; des bulles; des cloques; des chandelles*, of ook: *il bouteille; la pluie bouteille; les boucles se font*, etc. In A5: *Il pleut des morilles au Creux* (ALFC c. 29); WbElsäs II, 242: Es tut *Krotten rëgnen und Katzen hagln*. In J.v.Lennep, *Ferd. Huyck*, 151: *Het regent handspaken en oude wijven.* Een handspaak is een wapen: '... het waren al handspaken en korte pieken en enterbijlen...' (ID., 154). In Drenthe: *'t Regent gres en kievietseier* (Borger), *gres en eendeeier* (Hoogh.); *het regent grüs en eendeier* (Koekange), *gres en eenteneier* (Buinen). (*Dr.Bl.* 22, 1927, 60; 69) Rond Denekamp: *'t Reggent grös en èèneneier*, buitengewoon

worden in Spanje verbonden met regen en vorst, want als het regent en de zon schijnt, dan is het huwelijk van de herder, maar als het regent en het vriest, dan is het huwelijk van de Jood.[270] In het Rijnland wordt gezegd: *Et es en schin Mädchen bei der Düwel en de Hell komm* (Er is een mooi meisje bij de duivel in de hel gekomen).[271]

English summary

In Turkey they say, ‘The doors of Paradise are standing open’ and ‘The value and the mercy of Paradise is rich,’ and ‘Who dies on such a day is brought straight into Paradise.’ ‘All wishes are accepted,’ because ‘The wishing-doors are standing open.’ ‘From Paradise angels arrive,’ ‘From

---

groeizaam voorjaarsweer (*Dr.Bl.* NS 1, 98). Van een leraar aan het gymnasium Daventriense: *’t is weer veur grös en pielenten*, mals voorjaarsweer met regen (ID., 116; *piel*, roep van de eend, Brabants *poele*). *Het regent koedreet en ganzeneijeren*. Men zegt dit, te Groenlo en omstreken, bij het vallen van een’ malschen regen. (Har II, xxviiia) Er is ook de spreuk: *Aprilsche buijen geven gras en eendeneijeren*. (Har II, lxxxib) *Het kan wel varkens regenen: de lucht ziet zoo zwijnachtig*. (II, 39a; III, 284b) // Julie Terstrip from Industry, IL: My grandfather used to say that when a big, heavy rainfall came in the summer *it was a goose strangler*. // Zweeds (myrpou, 2014): *Spöregn* (*Regn* means rain and *Spö* means "giving someone a beating") (deleted, 2014): *Spö* in the way you use it is originally dialectal, the *spö* in *spöregn* refers to a thin cane or rod (like the instrument used in caning, "Bli slagen med spö", which is where the dialectal meaning originates from) like in metspö (fishing rod). The name is referring to the cane-like appearance of heavy rain. Bulgaria (coolnoodle, 2014): Вали като из ведро - It's raining like it's coming out of a bucket. (translating this is hard because it is in some kind of dialect and I've never really thought about the literal meaning). Russia (orthoxerox, 2014): it's pouring as if from a bucket, льёт, как из ведра. J. Kruijsen, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten*, 2004, III,4.4, p. 67: motregenen = *oudewijven regenen* (Leopoldsburg). Op www.woorden.org: Ostêns: *tregent mollejoeng*; Geels: *'t regent aa waaven*; Eernegems: *t' zeijkt oede wuvn*; Kortemarks: *trint mollejoengn*; West-Vlaams: *'t regnt mullejoengn*; Mestreechs: *'t regent awwiever*; Westels: *et reigert klaan gaaten* (kleine geiten); Evergems: *Treënt molljong' ns*; Liwwadders: *ut regent ouwe wieven en hânspaken*; Vlijtingens: *het reingelt aa weever*; Iepers: *t rint oude wuvn*; Sinttruins: *et regelt aa vrouli*; Sint-Niklaas: *'t regent bloskus*; Westels: *et reigert aa waaven*; Kortemarks: *trint stroent met aksjes*.

[269] N-R Eng 1 (James Howell, *Proverbs*, London 1659); div. bronnen; N-R Eng 3: *The Cuckolds are going to heaven* (1870: In my childhood in West-England); N-R Eng 2, met vermelding van T. Otway, *Soldier of Fortune*, 1681: *All cuckolds go to heaven, that’s certain*. C-R Eng 1 (*cuckoos*). Vgl. G-T Eng 1: *The piskies dance and cuckolds go to heaven* (uit Cornwall). *Cuckold* ‘hoorndrager’ (man, meestal op leeftijd, wiens (jonge) vrouw hem bedriegt). Zij hebben of brengen geluk (*Lean’s Collectanea* II, 49f: luck had horns; cuckold’s luck; 77: If you be a cuckold, it is an argument you shall be much made of: you shall have store of friends, never want money. Gezegd worden: *A cuckold’s haven; dance in the cuckold’s row; to wear a cuckold’s hood; to get a cuckold on the high bench; a cuckold will not drown; a cuckold has no gall*. Whiting, *Proverbs...*, Camb.Mass 1968, 111. F.P. Wilson (ed.), *The Oxford Dictionary of English Proverbs*, Oxford 1970, 159: *Cuckolds go to heaven. In rain and sunshine* (1591; 1623). Frans: *cocu*, in: *une veine de cocu*: veel mazzel. Zie Shakespeare, *Much ado about nothing*, II.1: ‘there will the devil meet me, like an old cucold, with horns on his head, and say: *Get you to heaven, Beatrice; get you to heaven: here’s no place for you maids*.’ // VS: This phenomenon is also said to denote that *cuckolds are going to heaven*; on being informed of this, a loving wife cried out with great vehemence, ‘Run, husband, run!’ Catalan (verdaguer): *ploure a bots i barrals* (more or less: raining barrels and vessels).

[270] I-R Deu 1 (ziel); K-O Sp 2, 3; vgl. K-O Sp 1: alleen regel 1: huwelijk van de herder. In Zuid Afrika wordt ook gezegd: *Daar gaan weer ’n Jood hemel toe*, [maar dit wordt] gesê by ’n skielike stilte in ’n geselskap, [in het Engels] *there is an angel passing over* (A.F. Prinsloo, *Afrikaanse Spreekwoorde en Uitdrukkings*, Pretoria 1997). In Nederlands: *Er gaat een dominee voorbij* (Laan 1977, 70f)*; er loopt iemand over mijn graf* (Laan, 119) of *er loopt een hond over mijn graf*, gezegd als men een plotselinge rilling over de rug voelt gaan [zoals bij de stilte in het gezelschap] (Van Dale 1984, 969]. Met een ‘hond’ wordt vaak een mens bedoeld: *geen hond* = niemand. Harrebomée (I, 256) heeft: *Daar springt een kikker over mijn graf*. In Denekamp en omgeving kent men de uitdrukking *Jödden-Hemmelvoort* als variant van St-Juttemis (= nooit), met het argument dat de Joden geen Hemelvaartsdag vieren. (*Dr.Bl.* 2, 99) In Sleeswijk-Holstein spreekt men van de hemelvaart van een kleermaker wanneer een gesprek plots afbreekt (of bij het zien van een regenboog). In Nordseeland is de uitdrukking *Der foer en Skræder til Helvede* een verklaring voor een sterrenregen geworden. (Kuusi 232) // lisarea (06-07-2013; Juggalo

Heaven the angel Gabriel alights on earth,' and 'The angels play and dance.' Also it is said that the angels sweep Paradise or that Paradise is being swept or that the Kaaba is being swept or that the paradise-girls are weaving carpets.
In France the gates of Saint Paul open [themselves]. In Finland there is summer in heaven and according to the Serbian Gypsies the angels are warming themselves.
In Sweden all God's angels rejoice, or they dance, like with the Fin-Swedes. With the Fins there is dancing in heaven. In Russia they say that on that day a just man died, and in Finland, that somewhere some blessed soul is getting access to heaven, or that the blessed deceased are being buried. In Turkey a maxim exists: 'A comet drops on earth, some great wise man dies', as well as 'On this moment someone is closing his eyes for the last time', and 'In Paradise the Muslims settle themselves.'
In Lithuania the king dies, or the lords die; in Germany a nobleman arrives in heaven, while in Denmark a priest dies. From Spain comes the maxim: 'Rain and snow, to the tomb of Esteban; it rains and the sun shines, to the tomb of Faiol.'
The tailor has a bad reputation. In several areas in Germany they say, 'now a tailor arrives in heaven.' Also in Denmark a tailor('s soul) is flying toward heaven or a tailor arrives in the kingdom of heaven, alive, according to some. Also the Danes say that a tailor 'heavens' i.e. dies, as is also said: a tailor dies, also known in Sweden, or that he arrives in hell or is flying or going in that direction. Sometimes things are added: Then a tailor goes to heaven or also two summon-servers go to hell; or a tailor goes to heaven and a cobbler (or a smith) goes to hell; or also: a sailor goes to heaven and a tailor (or with the Fin-Swedes a cobbler) goes to hell. Also unconnected they say, 'A smith('s soul) goes to hell' or 'a sailor's soul goes to heaven', in Norway: 'A sailor goes to heaven', in the US a sailor is going to heaven, and with the Fin-Swedes: 'A sailor is getting access to God.' With the Swedes a sailor is coming home. With the Russians someone is drowning. In Denmark they also say, 'A merchant arrives in heaven.' In the German Rhineland, where they also know of the tailor, they also say, 'a farmer arrives in heaven,' but it can also be in hell. In Germany the devil gets lawyers in hell, or the devil gets a lawyer's soul. In Denmark they also say: 'It is raining down cobbler's boys.' The English know already from the end of the 16th century the saying, 'In rain and sunshine cuckolds go to heaven,' and in the novel 'Tom Jones' by Henry Fielding (1749) we can read: 'and I fancy the captain may go to heaven when the sun shines on a rainy day.' A derivation seems to me the saying recorded in Herefordshire: 'the cuckoos are going to heaven.' In Schleswig-Holstein there is a once recorded variant: 'With sun-rain a Jew's soul arrives in heaven.' The Jews are in Spain connected with rain and frost, because when it rains and the sun shines, then it is the wedding of the shepherd, but when it rains and it freezes then it is the wedding of the Jew. In the Rhineland they say: 'There has come a beautiful girl to the devil in hell.'

Town USA): My grandparents used to say *a goose was walking over your grave* when you got the shivers (a jokey explanation for the phenomenon). // 'According to one of our national superstitions,' said Mervale, the Englisman […], 'the moment you feel your blood creep, and your hair stand on end, someone is walking over the spot which shall be your grave.' 'There are in all lands different superstitions to account for so common an occurrence,' replied the stranger, 'one sect among the Arabs holds that at that instance God is deciding the hour either of your death, or of someone dear to you. The African savage, whose imagination is darkened by the hideous rites of his gloomy idolatry, believes that the Evil Spirit is pulling you towards him by the hair […]. (Bullwer-Lytton, *Zanoni*, New York 1981, 66) // Das Wörterbuch der Idiome: Deshalb heißt es, wenn etwas Seltenes geschieht, wenn bei Regen die Sonne scheint oder eine Stockung im Gespräch eintritt: *Nun kommt ein Schneider in den Himmel*. www.operone.de/spruch/1110.html: *Wenn es regnet bei Sonnenschein, so kommt ein Schneider in den Himmel*. www.operone.de/spruch/1109.html: *Wenn es bei Sonnenschein regnet, so kommt ein Schneider in den Himmel*.
[271] RheinWb VIII, 1151: Goar-Oppenhsn.

Als het regent en de zon schijnt 24: Een huwelijk in de hemel

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
Is er een huwelijk in de hemel.

In Finland wordt gesproken ook over een huwelijk in de hemel, waarop gedronken wordt, wat ook in Lijfland en Noorwegen bekend is.[272] Ook in Spanje kent men het huwelijk van God (*la boda del Señor*) en in Turkije heeft het huwelijk in het paradijs plaats. Het is het huwelijk van de profeet en de engelen of hoeri's. Ook wordt er gezegd: 'Het huwelijk van de peri-dochter wordt gevierd' of 'de peri's (feeën) vieren huwelijk en vermaken zich'.[273] Een feest in het paradijs zeggen ze in Hennegau:

Y pleut, l'soleil luit,
Ch'è ducasse (= fête) *in Paradis.*

En in Zweden zeggen ze, dat er een (groot) gastmaal in de hemel, in Gods rijk is, en in Finland, dat men in de hemel feest houdt. En ook in de Philipijnen is er feest in de hemel.[274] Bij de Fransen zegt men ook wel: *Il pleut, il mouille, c'est la fête à la grenouille. / Il pleut et fait soleil, c'est la fête de l'arc-en-ciel. / Il pleut et fait beau temps, c'est la fête aux paysans*.[275]

English summary

In Finland they speak also about a wedding in heaven, where they drink, which is also known in Livonia and Norway. In Spain also the wedding of the Lord is known, while in Turkey there is a

---

[272] E-O Fin 3-4; 1-2 (drinken); E-O FinSchw 1. E-O Liv 1-3; E-O Nor 1 (*Bryllup i Himmelen*), E-O Nor 2 (*i Skyerne*), E-O Nor 3 (*i Himmerige, i Guss Rikje*), E-O Nor 4. met de toevoeging: *og Ligfært under Jorden* (lijkvaart onder de aarde).

[273] E-O Sp 1; E-O Tür 1; E-O Tür 2 = I.e en I.m; E-O Tür 3 = I.n (vgl. F-O Tür 4 = III.a: de duivels vieren hun huwelijk in het paradijs); E-O Tür 4 (hemel); E-O Tür 5 (profeet in hemel) = III.j; E-O Tür 6 (profeet en engelen) = III.h; E-O Tür 7 (engelen) = I.g; E-O Tür 8 (hoeri's) = I.a: Les Filles-Hūrī (*hûri kızları*); E-O Tür 9: uit het paradijs kwam een bruid (dit komt niet overeen met I.e, zie E-O Tür 2). G-O Tür 1: Feentöchter = I.b: Filles-Peris (*Peri kızlarının*); G-O Tür 2: Feen = I.c: Peris.

[274] E-P Wall 1 (Knapp 1939, 75); cf. ALW III, 28a: *i plwè è l sòlèy lwi, s œ dukas ã paradi* (c'est fête en Paradis) (A 28); E-P Schw 1: *stort gästabud i hemmelen*; E-P Schw 2. *i Guds rike*; E-P Fin 1; E-P Phil 1. Cf. Littré 3, 318: Ducasse *f*. Nom en Artois et dans la Flandre française, des fêtes de village; abrégé de *dédicace* = consécration d'une église ou d'une chapelle, qu'on dédie à quelque saint, c'est à dire qu'on met particulièrement sous sa protection. Wallon: *dicâce*, namurois: *dicauce*, rouchi: *ducasse*, trois mots qui signifient fête patronale (is dus hetzelfde als *kirchweih, kermis*) (ID., II, 1439; oorspronkelijk tempelwijding bij de Joden in OT).

[275] N-P Fr 1. De eerste regel is een regenregel (bij vocht komen de kikkers tevoorschijn). Een variant uit Champagne en Brie luidt: *Il pleut, il mouille, / c'est la fête à la grenouille. / La grenouille a fait son nid, / Dans la culotte de Marie* (of: *Jean-Marie*). / *(Jean-)Marie a pété, / La grenouille a sauté* (of: *s'est sauvée*); evenals: *Pleut, pleut! C'est le temps de l'escargot. / Mouille, mouille! C'est le temps de la grenouille* (ALCB c. 31bis). // *Il pleut, il mouille / C'est la fete a la grenouille / Quand il ne pleut pas / C'est la fete a la tortue!* Version plus longue: *Il pleut, il mouille / C'est la fête à la grenouille / Il pleut il ne fait pas beau / C'est la fête à l'escargot. / Il pleut, il mouille / C'est la fête à la grenouille / Il pleut il fait soleil / C'est la fête à l'arc en ciel. / Il pleut, il mouille / C'est la fête à la grenouille / La grenouille a fait son nid / Dessous un grand parapluie. / Il pleut, il mouille, / C'est la fête à la grenouille / Il pleut, il fait beau temps, / C'est la fête au paysan. / Il pleut, il mouille / C'est la fête à la grenouille / Il mouille, il pleut / C'est la fête au poisson bleu.* (Comptines; GreatSong.net) Andere versies: *Il pleut il mouille / C'est la fête à la grenouille / Il pleut il fait beau temps / C'est la fête du serpent.* Of: *La grenouille est à l'abri, / Dessous son grand parapluie*. Of: *Il pleut il fait pas beau / ça mouille tous les pots*. Of: *Le potier sous son chapeau / Abrite tous ses pots*. Of: *À Saint-Palais, il pleut / C'est la fête au poisson bleu.*

wedding in Paradise. It is the wedding of the Prophet and the angels or huris. They also say, ‘The wedding of the peri-daughter is being celebrated,’ or ‘the peris (fairies) celebrate a wedding and amuse themselves.’ There is a party in heaven, they say in French-speaking Belgian Hennegau. And in Sweden they say that there is a (great) banquet in heaven, in God’s kingdom in heaven, and in Finland that they are having a feast in heaven. And also in the Philippines there is a feast in heaven. The French have a nursery rhyme: ‘It rains, it becomes wet, it is the feast of the frog. It rains and the sun shines, it is the feast of the rainbow. It rains and it is beautiful weather, it is the feast of the farmers.’

Als het regent en de zon schijnt 25: De armen trouwen

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
trouwen de armen.

Ook andere huwelijken passeren de revue. In Griekenland zijn het de armen en met zon en sneeuw de rijken of de ouden, met hagel de leraren, die trouwen. In een bepaalde versie van het 'regenlied' heet het: 'Zon en regen, trouwen de armen (*phtōkhoi*); zon en sneeuw, trouwen de machtigen (*arkhontoi*); zon en stormgewaai, trouwen de leraren (*daskaloi*)'; en in een andere: 'Zon en regen, trouwen de armen; zon en ploegen trouwen de ezels'. Op de Cycladen wordt gezegd: 'De armen verheugen zich', maar in Estland worden de arme lui geranseld, met name de arme lui in Meeri.[276] In Dalmatië (Joegoslavië) kent men de spreuk: 'Zonneschijn en regen, de melaatsen trouwen.' In Turkije wordt gezegd: 'Het was het huwelijk van het weesmeisje: ze huilde en lachte tegelijkertijd', in Letland, Estland en Lithouwen heet de zonneregen 'tranen van weeskinderen' en gezegd wordt, dat een weeskind of de weeskinderen wenen, en ook de Let-Duitsers spreken van *Waisentränen* of *Waisenkindertränen*. In Spanje en Uruguay is het huwelijk van de herder.[277]

English summary

[276] J-O Grie 1 (armen trouwen, algemeen in Griekenland, met de verklaring, dat zo'n regen goed is voor de gewassen, zodat de arme boeren daarvan de vruchten plukken); J-O Grie 2: twee armen trouwen; J-O Grie 3. + rijken; J-O Grie 4. + ouden; J-O Grie 5. + leraren; J-O Grie 6 (totaal); J-O Grie 7 (idem). Vgl. Rohlfs 1971, 140 nt. 553: Die volkstümliche Form des Sprichwortes ist in Griechenland meist eine andere: 'ήλιος και βροχή παντρεύονται 'οι πτωχοί. Vgl. Δ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ, *ΜΕΓΑ ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΟΣΣΗΣ (Grote Lexicon van de Helleense Glossen)*, ΑΘΗΝΑΙ 1950, Δ' ΤΟΜΟΣ, 3250: φρ. 'ήλιος 'ήλιος και βροχή πού παντρεύονται 'οι φτωχοί. (Kuusi: *fantreuont' hoi phtōkhoi*); J-T Grie 1; J-V Est 2, 1 (ter gedachtenis aan de gruwelijke moord op de revolutionairen van Meeri in 1905). Vaux Greek 1a: *Ilios ke vroxi, padrevode i ftoxi. Ilios ke xioni, padrevode i arxodi* 'Sun and rain, poor people are getting married; Sun and snow, rich people are getting married' [hierin is kennelijk een fout geslopen, want in de comments wordt gezegd: 'The form *arxontoi* is idiomatic for *arxontes*' (rijke lui), gekozen omdat het meer rijmt op *xioni*: kortom *arxodi* moet zijn *arxontoi*, zie de versie bij Ferro Ruibal; zie verder Vaux comment 2: The last line ... may have a variant involving *jitoni* 'neighbours' (in rijm met *xioni*)]; 1b: *ilyos ke vroxi, padrevode i ftoxi / ilyos ke fegari, padrevode i Vulghari* 'Sun and rain, the poor are getting married; sun and moon, the Bulgarians are getting married' [The informer's grandfather, from Greeks in Istanbul, explained: the B. are 'rich people' (CH: het is uiteraard om de rijm)]; 1c: 'Sun and rain, the poor are getting married'; Ferro Ruibal 2007, 74f: *Ήλιος και βροχή 'που παντρεύεντ' οι φτωχοί* 'Sol, sol e choiva, (que) casan os pobres'; 'a xente rica casa cando fai sol e neva': *Ήλιος και χιόνι παντρεύεντ' οι αρχόντοι* 'Sol e neve, casan os señores (os principais, os soberanos)'. // Wikipedia: in Greece they say *ήλιος και βροχή, παντρεύονται οι φτωχοί. Ήλιος και φεγγάρι, παντρεύονται οι γαιδαροι*. (Ilios kai vrochi, pantrevontai oi ftochoi. Ilios kai fengari, pantrevontai oi gaidaroi.) Sun and rain, the poor are getting married. Sun and moon[shine], the donkeys are getting married. 2015, Leiden: *Ήλιος και βροχή, παντρεύονται οι φτωχοί* (van geboren Griekse Matrona: algemeen Grieks; kent geen varianten).

[277] J-O Jug 1; J-O Tür 1 (es wurde bald gelacht, bald geweint): I.h; J-X Let 2, J-X Est 4-6: tranen; J-X Let 3, J-X Est 1: een; J-X Let 1, J-X Est 2: weeskinderen; J-X LetDeu 1. Vaux Lithuanian: *naslaiciu asaros* 'orphans' tears' (the raindrops are the tears, and the sun is out to dry them). Ferro Ruibal 2007, 71: *слёзы сиром* 'bágoas de orfo' (Russ. + Ukrains). Wikipedia Sunshower: In Lithuanian and Estonian (*vaeslapse pisarad*), the phenomenon is described as 'orphans' tears', where the sun is the grandmother drying those tears. ParemioRom: *Cuando llueve y hace sol, son las bodas del pastor* (Castilian, Spanish) (Martínez Kleiser, 61). Uruguay: Ferro Ruibal 2007, 75: *Cuando llueva y hace sol, son las bodas del pastor* 'casa o pastor'.

Other weddings also occur. In Greece the poor get married, and with sun and snow the rich or the old ones, with hail the teachers. A certain version of the ‘rain-song’ says: ‘Sun and rain, the poor get married; sun and snow, the mighty get married; sun and storms blowing, the teachers get married’; and in another one: ‘Sun and rain, the poor get married; sun and ploughing, the donkeys get married.’ On the Cyclades they say, ‘The poor rejoice,’ but in Estonia the poor folk are beaten, especially the poor folk in Meeri. In Dalmatia they have the maxim: ‘Sunshine and rain, the lepers get married.’ In Turkey they say, ‘It was the wedding of the orphan-girl: she cried and laughed at the same time’, in Latvia, Estonia and Lithuania the sun-rain is called ‘tears of the orphan-children’, and they say that an orphan-child cries or the orphan-children cry, and also the Latvian Germans speak of ‘Orphan-tears’ or ‘Orphan-children’s tears’.
In Spain and Uruguay it is the wedding of the shepherd.

Als het regent en de zon schijnt 26: De Zigeuners

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
trouwen de Zigeuners.

In Italië wordt gezegd: *Se marida i zingheni (síngheri)* 'De Zigeuners trouwen' en ook bij de Serviërs, Kroaten en Bosniërs trouwen de Zigeuners en maken jolijt, maar ook wordt gezegd dat ze seks hebben. In Albanië trouwt de Zigeuner, zoals in een Servische spreuk. In Roemenië en bij de Bulgaren en ook bij de Finnen trouwen de Zigeuners en wordt gezegd: 'Het is Zigeunerhuwelijk'.[278] In Servië en Bosnië en elders in voormalig Joegoslavië wordt ook gezegd, dat een Zigeuner wordt geboren, dat een Zigeunerin wordt ontbonden, dat Zigeuners worden geboren of geworpen of broeden, en wel op de Witte Berg.[279] Bij de Fin-Zweden krijgen de (oude) Zigeunerinnen kinderen, terwijl in Estland de Zigeunerkinderen en bij de Finnen een Zigeunerkind worden gedoopt, dopen Zigeuners kinderen en krijgen nieuwe, stoppen ze in een pot, ze werpen jongen of een Zigeunerin werpt jongen, ook dat het Zigeunervolk zich vermeerdert.[280] In Finland wordt ook gezegd: 'Zigeuners worden begraven', maar ook dat een Rus of Russen worden begraven en bij de Rus-Finnen zijn het de eilandbewoners, die worden begraven.[281] Ook rijden de Zigeuners in Finland naar de kerk, terwijl ze in Italië met de Madonna gaan wandelen. In Albanië baden de Zigeuners en bij de Fin-Zweden baden de Zigeunermeisjes hun kinderen. In Spanje wordt gesproken van *Sol de gitanos* 'Zigeunerzon', in Wit-Rusland en

[278] I-O It 1; I-O Jug 2-5, 8; 6 (sex); in I-O Jug 7 trouwen de Dučići-lui, een geminachte clan in Montenegro; I-O Alb 1, I-O Jug 1; I-O JugRum 1, I-O Rum 2, I-O Bulg 1, I-O Fin 1, 3; I-O Fin 2: Zigeunerhuwelijk; zie ook I-Q Jug 5; G-O Schwz 1 en G-P Schwz 1. Vaux Croatian 2: *Cigane se zhene* 'Gypsies are getting married', cf. 1: *sunce i kisha, fratri se zhenu* 'sun and rain, monks are getting married' (Korchula, Dalmatia). // *Quando piove con il sole si sposano gli zingari* (Miglior risposta: 'so che degli zingari non si conosce molto ma che praticano magia chiamata magia degli zingari e che nei giorni che si sposano ne viene utilizzata troppa e fa sconvolgere le condizioni atmosferiche come quando piove con il sole...'; 'Per quanto riguarda gli zingari - che tuttavia si sposano come tutti, con cerimonie molto colorate - la gente solitamente ritiene che facciano figli "come capita", e quindi anche al di fuori del matrimonio: di qui il detto che hai riportato.' // In Hungary it is (was?) known as 'a gypsy's wedding'. Wikipedia: In Croatia, it is said that gypsies are getting married, *Cigani se žene*. In Macedonia, it is also said that gypsies are getting married, "Циганка се мажи". // Blog Buffy Summers: *quando piove con il sole si sposano gli zingari*. (Migliore risposta: so che degli zingari non si conosce molto ma che praticano magia chiamata magia degli zingari e che nei giorni che si sposano ne viene utilizzata troppa e fa sconvolgere le condizioni atmosferiche come quando piove con il sole...; Claudio: Per quanto riguarda gli zingari - che tuttavia si sposano come tutti, con cerimonie molto colorate - la gente solitamente ritiene che facciano figli "come capita", e quindi anche al di fuori del matrimonio: di qui il detto che hai riportato.)

[279] I-Q Jug 1; I-Q Jug 2: ontbonden; I-Q Jug 3-4: Zigeuners; I-Q Jug 5: Zigeunerin; I-Q Jug 6-7: broeden, I-Q Jug 7: op Witte Berg; cf. Mélusine II, 42: *kisa pada, sunce sja – cigani se legu – na bielome briegu – haj hi haj, na bielome briegu* (La puie tombe, le soleil brille – les Tsiganes seront couvés [eig. broeden zich] – op de witte berg – hé, hi, hé, op de witte berg; = Vuk, *Dict.* 143a). Vaux Serbian 1: *Cigani se xene* 'Gypsies are getting married'.

[280] I-Q FinSchw 1: oude; 2: Zigeunerinnen; 3: een Zigeunerin; 4: Zigeuners krijgen; 5: baren; I-Q Est 1; I-Q Fin 2: kind gedoopt; 3: dopen kinderen en krijgen nieuwe; 4: krijgen; 5: en stoppen ze in de pot; 6: worden geboren; 7 werpen; 8-9: werpt; 10: Zigeunerinnen krijgen; 11: volk.

[281] I-R Fin 1; 4: I-R Rus; 2-3: Russen; I-R RusFin 1.

bij de Fin-Zweden van een ‘Zigeunerregen’.[282] In voormalig Joegoslavië wordt ook gesproken van *padaju ciganyiki* ‘het regent Zigeunertjes’.[283]

English summary

In Italy they say, ‘The Gypsies are marrying’, and also with the Serbs, Croats and Bosnians the Gypsies get married and make fun, but it is also said that they have sex. In Albania the Gypsy marries, like in a Serb maxim. In Rumania and with the Bulgarians and also the Fins the Gypsies get married, and they say, ‘It is Gypsy marriage.’
In Serbia and Bosnia and elsewhere in former Yugoslavia they also say that a Gypsy is being born, that a Gypsy woman is being delivered, that Gypsies are being born or dropped or are brooding, and that on the White Mountain. With the Fin-Swedes the (old) Gypsy women get children, while in Estonia the Gypsy-children are being baptised and with the Fins a Gypsy-child is being baptised, baptise Gypsies children, and get new ones, put them in a pot, they drop young or a Gypsy woman drops young, also that the Gypsy-folk increases. In Finland they also say, ‘Gypsies are being buried’, but also that a Russian is or Russians are being buried, and with the Russian Fins the inhabitants of the islands are being buried.
In Finland the Gypsies also are riding towards the church, while in Italy they go walking with the Madonna. In Albania the Gypsies are bathing and with the Fin-Swedes the Gypsy-girls are bathing their children.
In Spain they speak of ‘Gypsy-sun’, in White Russia and with the Fin-Swedes of a ‘Gypsy-rain’. In former Yugoslavia they also say, ‘it is raining little Gypsies’.

[282] I-W Alb 1; I-W FinSchw 1d; I-Ö Sp 1; I-Ö WRus 1; I-Ö FinSchw 1-3. Röhrich 1973, I, 511: Die Spanier nennen den Sonnenregen ‘Zigeunersonne’, die Weißrussen und die Finnlandschweden ‘Zigeunerregen’. Ferro Ruibal 2007, 70: Russ.: *цыганский дождь* ‘chiova xitana’ [*cyganskij*]; Oekrains: *циганьский* ‘chiova de xitanos’. // lavecilla (Jan 16, 2015): En Andalucía llamaban a ese fenómeno "El sol de los gitanos", según explica Victor Pérez, pero tengo la impresión de que su uso se va perdiendo. A ver qué opina el paisanaje. *Revue Catalane* II, 1908, 21: Les Catalans du Vallespir: *Fa so' y plou / Es sol de Montalva.*

[283] Vaux Serbian (?) 2: ‘It’s raining little gypsies’, heard in 1965/66 in Novi Sad, Vojvodina, NW of Belgrade, but not sure if a sunshower (and not, for example, a snow flurry [cf. *het regent pijpenstelen*, etc.]). Ferro Ruibal 2007, 70: *padaju ciganyiki* ‘choven xitaniños’; 75: Lémbrese: *choiva xitana*.

Als het regent en de zon schijnt 27: De baders

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
baadt de Russische hoer.

In Estland worden bedelaars of bedelaarskinderen gewassen, op de saunabrits, en de bedelaarskinderen slaan zich met de badkwast. Ook slaan de Russen zich dan met de badkwast en bij de Est-Zweden baadt de Russische hoer. Bij de Russen is de aartsbisschop in bad. Bij de Hongaren is Paprika Jancsi aan het spoelen; maar wat doet de andere? Hij ligt op zijn buik en rookt pijp.[284] De Kaukasiërs zeggen bij zonneregen, dat de zon zich wast, of zijn gezicht wast en in sprookjes wordt dit waswater van de zon gelijkgesteld met het 'levenswater'. In Frankrijk en Wallonië wordt gezegd: *il* (de zon) *chauffe un bain*, warmt een bad op. In Rijnland zegt men: *De Sonne hat Hochzeit* of *es an krische*.[285] Bij de Finnen zegt men: 'De zon schijnt en maakt zich nat.' De Russen zeggen van de zon, dat hij bekken trekt of dat hij tandpijn heeft. In Chili wordt gezegd, dat hij met de regen strijdt en in Portugal is de zon de koppelaar van de regen.[286] De Turken spreken over: 'Goudwagen met zilverwielen.' Bij de Akan aan de Afrikaanse Goudkust wordt gezegd: 'Wanneer de regen valt en je zweept, en de zon komt tevoorschijn en brandt je, dan ervaar je de smart van het leven.'
De Spaanse regel *sol i aigua, temps de març* 'zon en water, maartweer' lijkt me te algemeen. Onduidelijk is de regel: *Plou i fa sol, la lluna del juliol* 'het regent en de zon schijnt, de maan van juli'.[287]

---

[284] J-W Est 3 (bedelaars); J-W Est 2 (bedelaarskinderen); J-W Est Est 4 (bedelaars op saunabrits); J-W Est 1; I-W Est 1; I-W EstSchw 1; M-W Rus 1: *Archierej v bané*; I-W Ung 1 (P.J. spoelt of wast); Ung 2: P.J. + pijproker; Ung 3: P.J. spoelt; Else-Pelse jak, lik me de zak. Ferro Ruibal 2007, 72: *Ezik az eső / Süt a nap / Paprika Jancsi mosogat* [wast af]. */ Hát az öreg, mit csinál? / Hasra fekszik, / Ugy pipál* 'Chove e brilla o sol / Paprika Jancsi está a fregar os pratos [aan 't afwassen] / ¿E que fai o vello? / Está tumbado panza abaixo / e fuma a pipa'. Paprika Jancsi ('Xan Pemento' = Jantje Peper) is een burleske figuur van het kindertheater, gekleed in 'cores rechamantes' met een sombrero in de vorm van peper, die paljasstreken uithaalt met als wapen een 'tixola' en die altijd een duivel kastijdt, symbool van al het boze [vgl. Jan Klaassen].
[285] N-W Kauk 1, 2; N-W Wall 1, N-W Fr 1; RheinWb VIII, 213: Ottw-Neunk (= III, 729), Sol-Opladen.
[286] Misc Fin, vgl. Om II Fin; N-X Rus 1: *Sontsa výskalila*; N-X Rus 2: *Solntsa zuby tupit*; N-V Chile 1: *Si llueve con sol, es porque el sol pelea con el agua*; N-O Port 1: *Quando chove e faz sol, o sol é o alcoviteiro da chuva.*
[287] N-Ö Tür 1 = VId: *Gümüş tekerlekti altın araba* 'voiture d'or aux roues d'argent' (laatste extra van Tansel); N-Ö WAfr 1; N-Ö Sp 2, vgl. Wander III, 477: [D]ie Basken sagen: Sonne und Wasser, Märzwetter [*Euzkija ta eurija, Martiko egualdija* (DRALV 1569), *Eguzki eta euri, Marti eguraldi* (DGV VI, 495)]. Gold 2001, 453: *Eguzkia eta euria, martxoko eguraldia* 'sun and rain in March' (moet zijn: March weather).Van Maart wordt gezegd: Bald weint er, bald lacht er, der ist ein Nickelskind, jetzt regnet es, bald is es schön. N-Ö Sp 3. // Victor Pàmies i Riudor: Pluja nº 514: *Plou i fa sol, la lluna pel juliol.* ParemioRom: *Marzu, marzicchiu, chiovi e l'assulicchja* (Calabrian): Marzo, "marcejo", llueve y hace sol. Gloss: Marzo è incostante, il sole e la pioggia si alternano. (Spezzano, 57 nº387). *Sol i aigua, temps de març* (Catalan): Sol y agua, tiempo de marzo. Comments: Sanchis localiza el refrán en Cataluña y Valencia. Valencia [Valencian Community], Spain. (Alcover & Moll, IX, 980; Anchis Guarner, Manuel, *Calendari de refranys*, 1951, 50 nº10). *Plou i fa sol, [/] la lluna de juliol* (Catalan): Llueve y hace sol, [/] la luna de julio. Comments: Localizado en L'Albi (comarca catalana de las Garrigas [les Garrigues]). L'Albi, Les Garrigues [Las Garrigas], Lleida [Lérida], Catalonia, Spain. (Gomis i Mestre, 121). *Marzo marzolo, chuvasco e raiolo* (Galician): Marzo marzolo, chubasco y rayito de sol. Comments: Localizado por el ALGa en el punto de encuesta C.7 (lugar de San Cristovo, parroquia de Brión, municipio de Ferrol). El *Diccionario da Real Academia Galega* registra raiola en femenino como "rayo o rayos de sol entre nubes" e "intervalo breve de solo en un día lluvioso" (algo bien característico del mes de marzo). Nótese por otra parte la duplicación de Marzo en marzolo, que facilita la rima con raiolo. Ferrol, Corunna [A Coruña], Galicia, Spain. Point C-7 of the ALGa, 466 nº268.

English summary

In Estonia beggars or beggars' children are being washed, on the sauna bench, and the beggars' children beat themselves (or each other) with the bathing-tassel. Also the Russians are beating themselves at that moment with the bathing-tassel, and with the Estonian Swedes the Russian whore is bathing. With the Russians it is the archbishop who takes a bath. With the Hungarians Paprika Jancsi is rinsing [the dishes?]; but what does the other one do? He is lying on his belly and smoking a pipe. The Caucasians say of the sun-rain that the sun is washing itself, or is washing his face, and in fairytales this washing-water of the sun is equated with 'the water of life'. In France and Wallonia they say, 'he (the sun) warms up a bath.' In the German Rhineland they say, 'The sun has a wedding' or 'is crying'. The Fins have a saying: 'The sun shines and makes itself wet.' The Russians say of the sun that it is pulling faces or has a toothache. In Chile they say that the sun is fighting with the rain, and in Portugal the sun is the matchmaker for the rain. The Turks speak of 'Gold-wagon with silver wheels.' The Akan at the African Gold-coast say, 'When the rain falls and whips you, and the sun comes out and burns you, then you experience the hardship of life.' The Spanish maxim 'sun and water, March-weather' seems to me to be too general. Unclear is the maxim 'It rains and the sun shines, the moon of July.'

Als het regent en de zon schijnt 28: De schuldenaars

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
betaalt de tijd de schulden.

Als het regent en de zon schijnt, is het tijd om de schulden te betalen, wordt in Spanje gezegd of ook: betaalt de tijd de schulden; in Mexico: 'Mijn schuldenaars komen en betalen mij hun schulden.' Het zijn de drogisten, maar bij de Spaanstaligen in de VS *a liar is paying his debts*, zoals in Argentinië een zwendelaar zijn schulden betaalt. In Duitsland wordt gezegd: *Ene Leutenant bezahlt seng Scholde*.[288]

English summary

When it rains and the sun shines, it is time to pay the debts, they say in Spain, or also: time pays the debts; in Mexico: 'My debtors come and pay me their debts.' These are the drugstore owners, but according to the Spanish speaking people in the US 'a liar is paying his debts,' as in Argentine a swindler is paying his debts. In Germany they say, 'A lieutenant is paying his debts.

[288] N-ÅSp 1, 2; N-Å Mex 1; L-Å Mex 1: *están pagando los drogueros*; J-Å USA-Sp 1; J-Å Arg 1: *pagado sus deudas un 'tramposo'*; L-Å Deu 1 (Rijnland) = Röhrich 1973, I, 511 ('humoristisch') met vert. 'Ein Leutnant bezahlt seine Schulden'; Kuusi 1957, 232 wijst op de in Rijnland gebruikelijke uitdrukking, als een plotselinge stilte in een gesprek optreedt: *Do küt ene Leutenant en de Himmel* (naar RheinWb V, 427). Vaux Spanish 6: *Van a pagar los tramposos* 'cheating people or swindlers are going to pay' (Mexico) [*tramposo*: knoeier, oplichter, bedrieger, valsspeler]; Ferro Ruibal 2007, 83: *Cando chove e fai sol, é tempo de paga-las débedas* (tijd om de schulden te betalen) (Moscoso; Ventín Durán 2007, 1025, 'algúns refireno a marzo'). De tijd om schulden te betalen, d.w.z. de vervaldag van een lening, valt op een heiligendag (= lotsdag) (om te kunnen onthouden). Bij Stoett is onder nº415: *Daar gaat een dominé voorbij*, wanneer in het gezelschap plotseling allen zwijgen, opgenomen: *Da kommt ein Leutnant in den Himmel (*of *wird selig)* (zie §23); *ein Offizier bezahlt seine Schulden*. Elders is het een engel die passeert: Spaans *pasado un angel*, Frans *un ange vient de passer*, Duits *es geht* (of *flog*) *ein Engel durchs Zimmer*. (1, 152) // mari-ayosa (Oct. 13, 2009): *si llueve y sale el sol pagan los tramposos*. // Kora's Line El (15 Nov 2010): que yo conozco es que *si llueve con sol pagan los t[r]amposos*. Romina Vanessa Duarte: Yo sabía el de: *Si llueve con sol, se está casando un diablillo/tramposo por algún lugar del mundo*. // *Cando chove e fai sol, é tempo de pagálas débedas* (Eladio Rodríguez González (1958-1961): *Diccionario enciclopédico gallego-castellano*, Galaxia, Vigo s.v. Chover). // Gold 2001, 452: *Cuando llueve y hace sol, hasta los drogueros pagan* 'When it rains and is sunny, even debtors pay' (Mexico). Gold 1984, 36 (= Augusto Malaret, *Diccionario de americanismos*, Buenos Aires 1946): *Están pagando los drogueros* 'Debtors are paying' (Mexico). [CH: *Droguero* betekent drogist.] ParemioRom: *Cuando llueve ya fay sol, toa la culpa tien el rexior* (Asturian) Comments: *Rexior*: regidor, concejal. (Castañón, 80). *Cuando llueve y fay aire, toa la culpa tien el alcalde; cuando llueve y fay sol, toa la culpa tien el rexior* (Asturian) (Castañón, 80). [toar: slepen; culpa: schuld; alcalde: burgemeester]. Refraneiro galego 6955. *Cando chove e fai sol, tempo de pagalas débedas*. (mc e ms16: A.I.) *Cando chove e fai sol, tempo de pagal-as débedas*. / mc: *pagar as deudas*; ms16: *pagar as débedas.* 10323. *Cando fai sol e chove, é tempo de pagar as débedas*. (ms10,016r: D.E.)

Als het regent en de zon schijnt 29: Diversen

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
Grootmoeder onder Laurens.

Moeilijk te plaatsen zijn de weerliedjes van Malta:

Ix-xita u x-xemx,
In-nanna taħt Lawrenz;
Tlabtha biċċa ħuta,
Tatni daqqa ta' lembuba

(Het regent en het schijnt / grootmoeder onder Laurens; / ik vroeg haar om een stuk vis / ze sloeg me met haar deegroller) en:

Ix-xita u x-xemx,
In-nanna u San Lawrenz,
In-nannu jilgħab il-boċċi,
In-nanna tilgħab il-lewż.

(Het regent en het schijnt / grootmoeder en Sint Laurens, / grootvader speelt met kegels, / grootmoeder speelt met amandelen).[289] Wel zien we 'opa en oma', d.w.z. twee oudjes in een Finse spreuk: Dan werpt de grijsaard zijn oude [vrouw] in een pot. In Letland scheurt het kleed van de grootmoeder, maar het kan ook het kleed van een oude Jood zijn.[290]

Eveneens moeilijk plaatsbaar zijn de Franse spreuken, door Kuusi geplaatst onder het kopje: *Es geschieht in Marseille*. De maan is in Marseille; het regent, het regent en de zon schijnt op de brug van Marseille; regen en zonneschijn, het onweert in Marseille; als iedereen het te weten komt, zou iedereen erheen rennen; wie niet lopen konden, zouden hun snuit breken; wie niet gaan konden, zouden de punt van de neus breken.[291]

---

[289] Aquilina 1972, 511, die hier A. Cremona (zie eerder) citeert, die na het Engelse gezegde over de duivel, die zijn grootmoeder slaat, vervolgt met: 'Curiously enough, the name of the grandmother, which is the Siculo-Maltese *nanna*, comes under this strange phenomenon [i.e. de zonneregen] to be the pet subject humorously spoken of in the choral mirth. The sporting theme characters cannot perhaps be better explained, but by some universally suggested belief which still predominates in the following Italian proverb: *Quando piove e luce il sole / tutti le vecchie vanno in amore*. Grandmother's love affaire is by Maltese children innocently changed into the funny sport of an old woman playing at bowls or beating the children with her rolling-pin.' Het is echter niet oma die kegelt, maar opa (*nannu*), zoals de duivel (zie eerder), maar het spelen met de amandelen is cryptisch. Aquilina draagt nog een liedje aan, maar dit is een regenliedje: *Ix-xita u x-xituta / In-nanna taħt tuta* (het regent en het plenst, / oma onder de moerbeiboom). Wat oma onder die boom doet, behalve schuilen, laat zich raden. Bekend is dat heksenvergaderingen onder een (noten)boom plaatsvonden. Wat St. Lorenzo daarmee van doen heeft? Diens dag (10 aug.) wordt gehouden voor de heetste dag van het jaar (de martelaar werd geroosterd) en valt in de om hun hitte beruchte Hondsdagen. In Italië heeft men de weerregel: *San Lorenzo dalla gran caldura, / Se piove, poco dura* (als het [al] regent, duurt het kort), wat lijkt op een zonneregenbuitje (zie §35). Van regen op deze dag wordt gezegd: *Se piove per San Lorenzo / la viene a tempo* (dan komt het op tijd), want dan heeft het zin. (Knapp 1939, 86f). Tilley, 154 D289 heeft de spreuk: *More like the devil than saint Lawrence*. Opa en oma zien we ook in verband met de bliksem: *Ma'l-ewwel berqa, in-nannu jofqos il-miżwed u n-nanna tlesti l-imserka* (Bij de eerste bliksem verkoopt opa de peulen (*peascod*) en maakt oma de spindels (*quills*) gereed. Dit zou inhouden: In de herfst, als de eerste bliksems komen, worden de bonen gereed gemaakt voor het zaaien en de spindels (*reel quills*) voor het opwinden van draad om te weven (Aquilina 1972, 527).

[290] N-V Fin 1: grijsaard: *ukko*; oude vrouw: *akkansa*; H-Ö Let 1; I-Ö Let 1.

[291] N-S Fr 1 (lune); N-S Fr 2: *Ploû, ploû, souleio sur lou pont de Marsilo*; N-S Fr 3: *Ploou et soutilho / fa lou temps de Marsilho; si lou mounde va sabie / tout lou mounde courririe; aquelis que sourien pas courre / s[e] roumprien lou mourre; s[i] sabien pas caminar / se roumprien lou bout deou naz* (corr. CH).

English summary

Difficult to place are the weather-songs from Malta: ‘It rains and it shines, grandmother under Laurence; I asked her for a piece of fish, she has beaten me with her rolling-pin.’ And: ‘It rains and it shines, grandmother and Saint Laurence, grandfather plays with skittles, grandmother is playing with almonds.’ We can see ‘grandpa and grandpa’, i.e. an old couple, in a Finnish maxim: ‘Then the old man throws his old [wife] in a pot.’ In Latvia the cloth of the grandmother tears, but it can also be the cloth of an old Jew.
Also difficult to place are the French maxims, placed by Kuusi under the heading ‘It happens in Marseilles.’ The moon is in Marseilles; it rains, it rains and the sun shines on the bridge of Marseilles; rain and sunshine, there is a thunderstorm in Marseilles; when everyone will find out, everyone would rush here; who cannot walk would break their muzzle, who cannot go would break the point of the nose.

Als het regent en de zon schijnt 30: De vos trouwt

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
trouwt de vos.

Een dier, dat met fabels omringd is, is de vos. Ook van dit beest wordt gezegd, dat hij gaat trouwen. In de Abruzzen heet het: *sposa la jólepe*, of voluit:

Quande plóv' e ttire ju sóle,
spose la vólpe,

op Sicilië: *la vurpi si marita,*[292] of voluit: *quando piove mentre splende il sole, si dice che si sta sposando la volpe*, in Luciana: *sposa la volpe,*[293] bij de Grieken in Calabrië:

σαν βρέχει μέ τόν 'ηλιο,
πανδρεύονται 'οί 'αλουποΰδες

[292] Rohlfs 1979, 88 nt. 153 naar *Arch.glott.ital.* 4, 155, vgl. A-O It 10: *sposa la jolepa*; A-O It 11 (Knapp 1939, 76); It 1 (Rohlfs, *l.c.* naar *ANSN*, CLXI, 157), vgl. A-O It 3 uit Casenza: *Si marita a vurpa*; A-O It 5 (Latiano): *Si marita la vorpi*, A-O It 6 (Novoli): *Se sta mmarita la vurpe*, 7 (alg.) *la volpe si marita* = 8 (zuid-Italiaans, Corsica), A-O It 9 (Campobasso): *sposa la volpe* (en wel met de spin: *il ragno*); Beccaria 1995, 140: Campobasso: *sposa la jólepa*; Cosentino: *si marita a vurpa*; Lucania: *sposa a volpe*. Vgl. Alinei 1997 §8.3.2: "In Italy I have found the 'fox' for the rain with sunshine, ... the 'pig/sow' for rainbow and rain with sunshine, ... the 'cat' for rain with sunshine." // Cherie is a wild girl wrote: io sentivo che quando piove con il sole *si sposano le volpi....* // Hatsumomo, Aug. 02, 2011: In this part of Scotland I've always heard it referred to as *foxes getting married.* // Constantino Cabal, *Los Dioses de la vida. La Mitologia Asturiana*, Madrid 1925 (repr. 2008), 13: Sicily: *Nesci lu suli e chovi, é la vurpi si marita* (J. Leite de Vasconcellos, *Revista Lusitania*, I, 1887, 398).

[293] Knapp 1939, 76 uit Palena en Aquila naar *Rom. Forsch.* X, 1901, 7, vgl. It 4 (Lucanië): *Sposa a volpe* (of *vorpe*). Als in een huis veel lichten branden, wordt er gevraagd: *Che? Sposa la volpe?* (vgl. Kuusi 1957, 234). Pitrè (*Ar*. IV, 514) maakt melding van een geloof onder de kinderen op Sicilië, dat de zon hen, als het regent, wat kan aandoen, en ze verstoppen zich zo snel mogelijk of werpen zich plat op de grond en bedekken zich met het dichtstbijzijnde ding en zingen daarbij: *Nesci lu suli e chiovi / E la vurpi si marita*. (= A-O It 1) In Baskenland wordt de dubbele regenboog (arco doble) aangeduid met de naam *axerien boda* 'bruiloft van de vos' (Rohlfs 1979, 88 naar *ASNS*, CLXI, 157). Aquilina 1972, 530 naar informant Tropea; vgl. Kuusi 1957, 233: *azerien boda*, met de opmerking, dat de Berbers dit verschijnsel aanduiden met de naam 'huwelijk van de jakhals'.

‘wanneer het regent bij zonneschijn, trouwen de vossen.’[294] Ook in Portugal wordt gezegd dat de vos gaat trouwen (*que casa a raposa*) en wordt gesproken van het vossenhuwelijk (*casamento de raposa*), evenals in Brazilië en Galicië,[295] Zuid-Bulgarije (*Lisitsa se ženi*), bij de Finnen, bij de Fin-Zweden, in Azerbeidzjan en in Turkije, of dat de vos baart in Turkije en Iraq.[296] Ook meer naar het Oosten, op het eiland Ceylon, in Bangladesh, Nepal, Malaya en het eilandenrijk Japan wordt gesproken van het huwelijk van de vos.[297] Andere landen verruilen de vos met de op hem lijkende jakhals en in India en Noord Iran spreken ze van *the jackal’s wedding*, in Pakistan zeggen ze: ‘Het huwelijk van de jakhals en jakhalzin wordt voltrokken’ of ‘De eenogige jakhalzin trouwt’, en gesproken wordt van een ‘eenogige regen’, terwijl in Assam ‘de

---

[294] Rohlfs 1979, 88 naar *ASNS*, CLXI, 157, vgl. A-O ItGrie 1: *[S]an ebrekhei me ton helio, frantegmontai hoi alepoude* (Bova di Calabria) (Kuusi las ‘Ean’ voor *Σαν*). Onder het kopje *Quando piove col sole, si sposano le volpi* geeft Rohlfs 1971, 140 nº429 zes nieuwgriekse varianten, waaronder genoemde (= 1), 2: *san evrèχi me ton ílo, prandèguondo i alupúδe*, 4 en 6: *padrèvonde i alepúδes*, 7: *iñi pandregumèni i alepúδe*. Cf. Vaux Italian 2: Calabria and Salento regions = Rohlfs 1980, 138 nº18, waar hij onder hetzelfde kopje tien varianten geeft in het dialect van Calabria, 8x varianten van *si marita a vurpa*, 1x *sə spáusənə*; de laatste is als nº2 boven: *San evrèχi me ton íglio, prandèguondo i alupuδe*; vgl. ID., 48 nº14: *Quando piove con sole, si sposano le volpi*: 1. Alg. Nieuw Grieks als bovenstaand (*παντρεύονται*); 3. dialect van Cyprus (uit Κακοπετριά): *áma vrèši me ton ílio, pandrèvonde i alupúdes*; 4. dialect van Salento (uit Sternatía): *mòtti vrèχi me ton íjo, armáźutte* [van ἁρμάζω ‘sposare’] *i alipúne*; 5. dial. Calabria (uit Rochudi): *san evrèχi me ton ilo, prandèguondo i alupúδe*. Ferro Ruibal 2007, 72: Meest voorkomend is het trouwen van een dier, meestal de vos (‘o raposo’). [In Galicia:] *Mira o que chove e inda así fai sol; é que che casa a raposa* (de vossin!); *cásase o raposo* (San Christovo de Regodeigón, Ribadavia)*; casa o zorro* (Taboada); *Cando chove e dá o sol cásanse o zorro e a zorra* (Cenlle); Port: *Chuva com sol, casamento da raposa* (ook NO Brazilië); Bask: *Azari ezkontza* ‘casamento de raposos’, en *azeriaren ezteiak* ‘a(s) voda(s) do raposo’; *Iduzki ta auria axarien bodak* ‘Sol e choiva, vodas do raposo’, *Iduzkia ta euria axarien ezteiak* ‘Sol e choiva, vodas dos raposos’, maar ook van de slak(ken): *Euria te iguzkia, karakolentako ezteia* ‘Choiva e sol, voda para o caracol (*of*: os caracois)’; Navarra: *Uria ta iduzkia, karakolen besta* ‘Choiva e sol, festa dos caracois’. Wikipedia Sunshower: In Hindi, Bengali, Konkani and Sinhala, it is called ‘the fox’s wedding’ (Sinhala: ,). // De Indiase naam Rashmi betekent ‘Sonnenregen’. // Zonder plaatsaanduiding: io sentivo che *quando piove con il sole si sposano le volpi*...; of: *quando piove col sole si sposano le volpi*. // Cancionero de Upsala, Galicia: *Cando chove e vai sol, cas'o zorro e maila zorra* (es.scribd.com). // O casamento de dona Raposa e seu Raposo foi muito agitado. O dia estava gozado. Havia sol e chuva ao mesmo tempo, um arco-íris aparecia no horizonte (quadroegiz.com). // Bask: *Euri eta iguzki, azeriaren ezteiak* (dantzan.com: *Axeri boda*). *Azerien bodak* o *azerien ezkontza* (boda de zorros) es el momento en el que brilla el sol y llueve al mismo tiempo; *eguzki eta euria azerien bodak* (sol y lluvia, boda de zorros). // *Euria eta eguzkia denean, azerien ezkontza hurrean* (Als er regen is en zon, is de vossenbruiloft nabij) (AtsotitzakUrteanZehar.pdf). DRALV, 648: *Azari*, zorro; *azari ezkontza* (AN-b), *axarien ezteiak* (L-ain, R-uzt, SC), boda de raposos = llámese asú el momento en que a la vez luce el sol y llueve; 638: *axeri*, zorro; *axeri besta* [vosfeest], intervalos de sol y lluvia (Hirib) (LHANDE). *Axeri-ezkontza*, lluvia y sol (G) (Azkue, *Eusk*. III, 310. *Axeriaren ezteiak* esta locución se emplea para indicar la lluvia ligera que suele caer cuando el sol brilla. Mientras el sol brilla las gallinas no entran en el gallinera, y el zorro tiene oportunidad de prepararles em boscadas en el foliage, donde se quarecen las gallinas de la lluvia. Archu, Ms. *Axeri gorriaren eritasuna*. DGV III, 538: *azeriaren, axeriaren ezteiak* (BN-baig); *azeariaren esteiak* (SP); *axarien ezteiak* (L-ain, R, S) ‘Les noces du renard’; *azeri, axeri-bataio* (euria ta eguzkia batera) (AN-5vill); *hara azeri bataioa!* (AN-gip); *azeri-ezkontza (azari ezkontza)*, boda de raposos. // Onduidelijk: giovanna (il 31 luglio 2008): e a me da bambina dicevano che *quando piove con il sole si sposano “le salamire” ossia i gechi*. Placida Signora (31 luglio 2008): Giovanna, certo che me la immagino! E poi il geco ha in Sicilia un significato molto simile a quello della volpe per i giapanìsi. // I proverbi della regione Campania: *Quanno chiove cco lo sole se mmarita la vorpe*. Remo Bracchi, *Nomi e volti della paura nelle valli dell'Adda e della Mera*. 2009, 78: A Bormio si ripete il modo di dire sterotipato: *quan che l piòf e ; lusc al sól, / al se marìda la gólp* (…). Remo Bracchi, *Nomi e volti della paura nelle valli dell'Adda e della Mera*. 2009, 79: quando il sole si accompagna alla pioggia *e s marida la volp e bala i strìi*, si posa la volpe e ballano le streghe (Brissago). Riccardo Schwamenthal & Michele L. Straniero, *Dizionario dei proverbi italiani e dialettali*, 2013 nº4762: *Quande pióve e jésce lu sole, se spose la vòlepe* (Abruzzo). // Proverbi Siciliani (*Biblioteca delle tradizioni popolari siciliane*, 45): *N’esci lu suli e chiovi, e la vurpi si marita*. // Alianorah (31 juli 2008): La mia maestra delle elementari, quando

kortstaartige jakhals zijn huwelijk viert'.[298] Ook bij de Kabylen en Berbers in Noord-Afrika spreekt men van 'het huwelijk van de jakhals', evenals in het Nederlands sprekende Zuid-Afrika:

As dit reent en die son skyn,
trou die jakkalse,

en gesproken wordt van *jakkalstrou(reën, -weer)*.[299] Ook wordt in het Afrikaans gesproken van *bobbejaanstrou* 'monkey's wedding' en gezegd wordt: *Bobbejaan en jakkals trou*, of *die bobbejane en die jakkals(e) trou*.[300]

In Spanje en Latijns-Amerika zegt men vergelijkbaar met Portugal, Brazilië:

cuando llueve y hace sol,
se casa la zorra con el rexiñol

---

pioveva con il sole, diceva: *si sposa la volpe*. // Gold 2001, 453: *Eguzkia euritan, azeriak eztaitan* 'sun during rain, foxes'wedding'.

[295] A-O Port 1; Om VI Port; Cascudo, 227: *Chuva com sol é que a raposa está casando* (naar Studart nº203). In Portugal zegt men volgens Jorge Ferreira de Vasconcelos in zijn komedie *Eufrosina* (35, ed. 1561), wanneer er regen met zon is, dat de vos trouwt (*Quando faz sol e chove, dizem que casa a raposa*). Volgens Kuusi is deze komedie in het jaar 1527 geschreven en is J. F. de V. geboren in Lissabon. Cascudo, 228: No Brasil, a frase comum é *o casamento da raposa* (ou a citação do novio [bruidegom], que é o rouxinol [nachtegaal]). Vaux Portugese 2: *casamento de raposa* 'marriage of the vixen' (Pernambuco and Paraiba, NE Brazil). // In Brazil: Meu pai me falava que era *casamento da mariposa* quando tinha sol e chuva (Mijn vader vertelde dat het huwelijk van de vlinder was wanneer er zon en regen was). // Marcel Q. (Brazil; 2007-01-02): Someone's just pointed yet another variation – *Chuva e sol, casamento de raposa com rouxinol.* (Rain and sun, (the) wedding of (a) fox to (a) nightingale.) Cascudo, 228: 'O mestre do folclorismo em Minas Gerais crê que a frase *casamento da raposa* foi criada através [via] do vocábulo *raposeiro*, que designa o sol de inverno [winterzon], e igualmente *cama* [bed]. A raposa representa nos contos populares a figura velhaca [schavuiterig], a sabedoria inescrupulosa [gewetenloos vernuft], o cinismo invencível [onoverwinnelijk cinisme]. Essa dubiedade hábil em atravessar os episódios dificeis vive no vocabulário como *raposaria*. A cor [kleur, tint] de raposa, tons neutros, miméticos, ajudando-lhe no disfarce [simulatie], tem essa fama de indecisa, de vaga, de infixa. Raposeiro é, como vimos, o sol do inverno, pálido, rápido na luz e na treva [duisternis], de impossível confiança. O casamento seria ocasião suprema da raposa definir-se, no mínimo, em matéria preferencial amorosa. Mesmo nesse dia, há sol e chuva, calor e frio, luz e penumbra, enfim, dubiedade, vagueza, indecisão, formas que escondem a habilidade canalha [canaille] da raposa. João Ribeiro, citando as 1300 comparações populares da Andaluzia, de Rodríguez Marín, lembra o "cardo de zorra qu'está frio y quema." Valdomiro Silveira (*Os Caboclos*, S. Paulo 1920, 109) registra essa acepção verbal: "… e despediu-se do doutor [is afscheid nemen van de arts] com um casamento de raposa, rindo e chorando [lachend en huilend]."' // *Dicionário de Provérbios: Francês-Português-Inglês* de Roberto Cortes de Lacerda *et al.* Lisboa, Contexto, 2000, pág. 102: *Chuva e sol, casamento de raposa*. *Biblioteca delle tradizioni popolari siciliane* VOL. XVI. Usi e costumi credenze e pregiudizi del popolo siciliano raccolti e bescritts da Giuseppe Pitrè, Vol. III, Palermo 1889, 51: *Nesci lu suli e chiovi, / E la vurpi si marita*. San Mango d'Aquino, Italia: *Quannu chjova ccu ru sule se marita ra vurpa* (Quando piove con il sole si sposa la volpe): L'accoppiamento delle volpi avviene nelle giornate di sole miste a pioggia. (Sanmangomia.it) Refraneiro galego 416. *Cando chove e vai sol, cas'o zorro e maila zorra*. (ms21,05r: Bermés) O orixinal di *Cando chove e vai sol, cas'o zorro e mail'a zorra*.

[296] A-O Bulg 1; A-O Fin 1: 'De vos viert zijn huwelijk', 2: 'heeft het huwelijk van de vos plaats', 3: 'dan heeft de vos huwelijk', 4: 'Is het vossenhuwelijk?' Turku ±1890); A-O FinSchw 1: *firar räven bröllop*; A-O Azerb 1: *tulku toju* 'voshuwelijk'; A-O Tür 1 = II.a: 'de vos viert zijn huwelijk', A-O Tür 2 = II.d: 'de vossen vieren huwelijk', vgl. A-O Tür 3: 'De vos brengt zijn dochter als bruid' = II.c: Le renard marie sa fille. Ook wordt in Turkije gezegd: 'De vossin baart' (A-Q Tür 1 = II.a: Le renard va accoucher). In Rijnland betekent *De Föchs schreien*, dat er regen in aantocht is (RheinWb II, 851: Trier-Kenn), terwijl *De Fuchs, den braut*, wil zeggen: *et geft märgen gut Wer* (Nfrk). Vaux Finnish 2: *Aurinko paistaa, vettä sataa, kettu viettää häitä* 'de zon schijnt, het regent, de vos viert huwelijk (the fox is getting maried)'; Tigrinya (Eritrea, Ethiopië): *wəHaria welida* 'the fox is giving (gave?) birth' [Iraq?]; Zaza 1: *shilia lûya* 'fox rain'; 2: *wywe lûya* 'fox's wedding' [Ferro Ruibal 2007, 72: 'casamento dos raposos' vanwege een fout bij Vaux ('foxes wedding')]. In Vaux's Poll 'fox's wedding' scored 0.15%. Vaux 2015: Turkey: *tilki düğün yapıyor* 'the fox is getting married'; Zaza: *wywe lu^ya* 'fox's wedding', *shilia lu^ya* 'fox rain'

[297] A-O Cey 1: Sinhalees: *Nariyage magulayi* 'het huwelijk van de vos' (alg. 1910, 1955); Jap 1: 'de beroemde huwelijkstocht van de vos', 2: Spreekwoord naar aanleiding van een sprookje: 'De bruid van de vos gaat in haar mans

gaat zij, want het is een vossin, trouwen met een nachtegaal, vanwaar gezegd wordt: ‘Moge de nachtegaal zingen!’[301] Maar in Calabrië trouwt de vossin met de wolf: *si marita a gurpa cu ru lupu*, in Galicië is de wolf met de vossin aan het trouwen: *estanse casamento a lobo coa raposa*, in Brazilië komt ook het huwelijk van de gambá (een soort marsupial) met de vossin voor, terwijl in Zuid-Afrika de jakhals met de vrouw van de wolf trouwt.[302] In Algerije spreekt men van ‘het huwelijk van de wolf’ en ook de Mennonieten in Brits Columbia noemen de zonneregen *the wolf’s wedding day* en in Estland ‘houden de wolven huwelijk’ en ook in Iraans Koedistan en Armenië trouwen de wolven.[303] In Servië zegt men: ‘Dan trouwt de wolf’, ‘dan trouwt de beer’, in Turkije: ‘Het huwelijk van de beer en de wolvin’, in Bulgarije: ‘de beer trouwt’, met als toevoeging: ‘de wolf trouwt hem’ en in Finland is sprake van ‘het huwelijk van de beer’. In

---

huis’, 3: In een groot gebied (van de provincie Kanto tot Kiushiu) zegt men: ‘het huwelijk van de vosbruid’, 4: kinderen zeggen ‘voshuwelijk’ (verbonden met een ‘vosprocessie’ met ‘voslichten’ en bidden tot de vossen, dat zij geen schade zullen aanrichten), 5: gezegd wordt, dat ‘een huwelijksprocessie van de vossen langstrekt’ (kinderen leggen hun oor te luister tegen de huisdraagbalken om de voetstappen van de vossen te horen. Ook kijken ze door ineengestrengelde vingers en verklaren de huwelijksstoet te zien), 6: Als men door zijn vingers naar een berg kijkt, ziet men ‘een huwelijksstoet der vossen’, 7: na ingewikkelde gebaren ziet men door de regen ‘een huwelijksstoet der vossen’, 8: idem: *kitsune no oyomeiri*, 9: spugen op een baksteen en erin kijken, dan zie de weerspiegeling van ‘een huwelijksstoet der vossen’, 10 idem (kijken door een ring van een haar van je vrouw: vergelijk het zien van de heksen door te kijken door je trouwring). Vgl. Kuusi 1957, 234: In Japan zijn de over duistere moerassen zwevende dwaallichten ‘de voor het huwelijk van twee vossen aangestoken fakkels’. Röhrich 1973, I, 511: In Japan, Brasilien und Finnland heißt es, daß bei Sonnenregen der Fuchs Hochzeit feiert. Vaux Japanese 1: *kitsune-no yome-iri* ‘fox’s wedding’ (literally ‘of the fox bride-enter’ [Ferro Ruibal 2007, 73: ‘vai á procesión nupcial’]) [*kitsune no yomeiri* or *the kitsune's wedding*: rain falling from a clear sky]; Malayalam: *kurukkante pennukettu* ‘fox’s wedding’ [Gold 1984, 37: ‘jackal’s wedding’]. vBulletin® v3.7.3: In Japan and Korea, they say, "The fox spirits are getting married."; Wikipedia Sunshower: In Japan, it is known as *kitsune no yomeiri*, or "the kitsune's wedding", and means a fox’s wedding ceremony is being held. // Origin of Phrase ‘fox's wedding day’: There is a wonderful movie version of this story in Akira Kurosawa's Dreams. A little Japanese boy ignores his mother's warning about going outside to play when the sun is shining and it's raining and he inadvertently observes the foxes' wedding procession with dire consequences. // It's called *Dreams* (□, Yume), and it's based on real dreams that Kurosawa had throughout his life. The film consists of images, not action; but what images! The movie contains a dream called *Sunshine through the rain* (□ □ □, Hideri ame), which tells the story of a young boy who witnesses a fox wedding. They spot him and he runs away. When he returns home, a woman (possibly his mother) tells him that a fox had visited and had left a knife (implying that he has to commit suicide). The boy sets off for the mountains, to find the kitsune's home under the rainbow and to ask for forgiveness. (Rurousha, 18 Sept. 2012) // Languagehat: My Japanese-English dictionary defines *kitsune no yomeiri* as ‘a demon's lantern march’. No idea why lantern in particular, but it's sometimes a bad idea, in popular tradition, to go outside when you have a sunshower (see Kurosawa's *Dreams*). Foxes are not trusthworthy beasts. The Genius Japanese-English dictionary uses ‘sunshower,’ and the *Kojien* says it's one of two things: roughly, either a parade of foxfire/will 'o the wisps (which is where the ‘demon's lantern march’ comes from), or else ‘weather when although the sun is shining, rain is falling.’ // Japan also refers to it as ‘Kitsune (the fox) takes a bride.’ // Wikipedia: In Bangladesh, it is called *shial mamar bia hoce*: "Uncle Fox's marriage is happening". En: In Nepal (Nepali), it is called "the foxes wedding" or *gham-paani, gham-paani shyal ko bihe*, which literally translates to "Sunshine-rain, sunshine-rain, the fox is getting married". In fact there's a local song dedicated to Sunshower. En in India: In Malayalam, it is called the Fox's wedding (□ □ □ □ □ □ □□ □□ □□ □□). In Oriya, it is called "the foxes wedding" (□ □ □□ □ □ □□ □□□□ □ □, □□ □□ □□ □□ □□ □ □□ □□ □). // Rurousha 2012: A fox wedding, or kitsune no yomeiri (□ □ □), is the Japanese expression for a sunshower, when it rains while the sun is shining. Here’s a Japanese folktale, as told by Algernon Bertram Freeman-Mitford in *Tales of old Japan*: The Foxes' Wedding: Once upon a time there was a young white fox, whose name was Fukuyémon. When he had reached the fitting age, he shaved off his forelock and began to think of taking to himself a beautiful bride. The old fox, his father, resolved to give up his inheritance to his son, and retired into private life; so the young fox, in gratitude for this, laboured hard and earnestly to increase his patrimony. Now it happened that in a famous old family of foxes there was a beautiful young lady-fox, with such lovely fur that the fame of her jewel-like charms was spread far and wide. The young white fox, who had heard of this, was bent on making her his wife, and a meeting was arranged between them. There was not a fault to be found on either side; so the preliminaries were settled, and the wedding presents sent from

Bulgarije wordt ook gezegd: ‘de beer danst de reidans’, misschien de huwelijksdans, en bij de Est-Zweden ‘danst de beer op het veld Nygjärda.’ In Roemenië meent men, dat ‘tijdens de zonneregen de beren met elkaar vechten’.[304] In NO-Turkije wordt gesproken over ‘het huwelijk van de vogel’.[305] In Korea gaat de tijger trouwen en wordt ook wel gesproken over ‘tijgerregen’ of ook ‘vosregen’.[306] In Tanzania gaat de olifant of de leeuw trouwen (wat wil zeggen, dat ze seks hebben).[307]
De kippen, die we van de kippenkermis (zie §1) kennen, komen we ook tegen in een lange Franse spreuk: *Pleu et fai soulelh, las poulas gratoun lou mil. Jana, pichouna, vai la vivar! Sou dis la Jana: Farai pas!* ‘Regen en de zon schijnt, de kippen scharrelen in de gierst. Jeanne, mijn kindje, ga ze wegjagen! Daarop zei Jeanne: Ik ga er niet heen!’ In de Oekraïne spreken ze van

---

the bridegroom to the bride's house, with congratulatory speeches from the messenger, which were duly acknowledged by the person deputed to receive the gifts; the bearers, of course, received the customary fee in copper cash. When the ceremonies had been concluded, an auspicious day was chosen for the bride to go to her husband's house, and she was carried off in solemn procession during a shower of rain, the sun shining all the while. After the ceremonies of drinking wine had been gone through, the bride changed her dress, and the wedding was concluded, without let or hindrance, amid singing and dancing and merry-making. The bride and bridegroom lived lovingly together, and a litter of little foxes were born to them, to the great joy of the old grandsire, who treated the little cubs as tenderly as if they had been butterflies or flowers. "They're the very image of their old grandfather," said he, as proud as possible. "As for medicine, bless them, they're so healthy that they'll never need a copper coin's worth!" As soon as they were old enough, they were carried off to the temple of Inari Sama, the patron saint of foxes, and the old grand-parents prayed that they might be delivered from dogs and all the other ills to which fox flesh is heir. In this way the white fox by degrees waxed old and prosperous, and his children, year by year, became more and more numerous around him; so that, happy in his family and his business, every recurring spring brought him fresh cause for joy. // When rain falls from a blue sky / in the hour of the horse / the great fox king takes his bride (19th century Japanese haiku master, Masaoka Shiki). (04/12/2015; triangulations.wordpress.com/sunshowers) // Zack Davissonin (19 July 2013): On a day when the sun shines bright and the rain falls, wise parents advise their children to play indoors. It isn’t that they are worried about them catching a cold. No, it is something more mysterious. For on such days the kitsune, the magical foxes of Japan, hold their wedding processions. From Sakurai city in Ibaraki prefecture to Kashihara city in Nara prefecture, tales of Kitsune no Yomeiri appear all over Japan— with the sole exception of the northern island of Hokkaido. Most stories follow similar patterns with only slight variations. There are two phenomena referred to as Kitsune no Yomeiri — the bizarre weather called sunshowers where rain falls in broad daylight; and the procession of foxfire, called kitsune-bi (..), winding through the mountains late at night. Kitsune no Yomeiri combines the kanji .. (kitsune no; Fox’s) with ... (Yomeiri; Wedding). In a literal translation, yomeiri means to “receive a bride,” as the custom is for the groom’s family to receive the bride on the wedding day as a proper member of their family. Until the middle-Showa period, Kitsune no Yomeiri Gyoretsu (.....; The Fox Wedding Bridal Procession) was more commonly used. But most drop Gyoretsu in the modern age. While Kitsune no Yomeiri is the most common term, there are regional versions of the same phenomenon. In Saitama and Ishikawa prefectures it is known as Kitsune no Yomitori (.....; The Taking of a Fox Bride). In Shizuoka it is called Kitsune no Shugen (....; The Fox Wedding Celebration). In Tokushima, the Kitsune no Yomeiri is a less happy occasion. It was called the Kitsune no Soshiki (....; Fox Funeral) and seeing one is considered an omen of death. The Kitsune no Yomeiri has long been a part of Japanese folklore, although with the rise of the Inari Fox-cult during the Edo period it gained a greater significance and cultural permeation. A description of Kitsune no Yomeiri comes from the book Echigo Naruse (....; Encyclopedia of Echigo) published during the Horeki period (1751-1764). “On dark and quiet nights, in secret places, strings of lanterns or torches can be seen stretching out single file in an unbroken chain more than two miles long. It is a rare site, but an unmistakable one. It can be seen most often in Kanbara county, and it is said that on such night young foxes claim their mates.” […] The Meiji period Tanka poet Masaoka Shiki wrote: “When rain falls from a blue sky, in the Hour of the Horse, the Great Fox King takes his bride.” Another strange natural phenomenon goes by the name of Kitsune no Yomeiri, and in the modern era is much better known. On days when the sun shines and it still rains — a weather condition called tenkiame (...) in Japanese or sunshowers in English — foxes are once again thought to hold their wedding ceremonies. How sunshowers became associated with fox weddings is vague. Some say that it has to do with mountains where foxes are mostly found. There are times when mountains are covered in rain, while the town below is clear. People said that the foxes summoned the rain with their magic to hide their wedding ceremony. Others just think that because sunshowers are a mysterious occurrence, going against the natural pattern of

‘kippenregen’ en ‘zeugregen, blinde regen’ en ook in Steiermark is de term ‘zeugregen’ bekend, in Duitsland daarentegen wordt gesproken van *Hasenregen*. De zeugen gaan trouwen in Poggio op Elba:

piòve col sole,
sposa le troie.[308]

Bij de Fin-Zweden evenals in Syrië en Libanon trouwen de ratten of de muizen, bij de Finnen de muizen, de katten, de vlooien of de vliegen.[309] In Zuid Afrika trouwt de aap: het is een ***monkey’s wedding***, in Oregon maar ook op Fiji kent men de aaps geboortedag ‘monkey’s birthday’.[310] Er wordt op Fiji ook wel gesproken over ‘siar’s wedding’.[311] Ook een ezelhuwelijk komt voor.[312]

---

clouds and rain, that people assumed a supernatural origin and associated it with foxes. Although most pre-Meiji period accounts are of the foxfire processions, Katsushika Hokusai captured the sunshower-type in his painting Kitsune no Yomeiri-zu (.....; Picture of a Fox Wedding). The sunshower fox wedding was also mentioned in a 1732 Bunkraku puppet play Dan no Ura Kabuto Chronicles (.....; The Chronicles of a Helmet of Dan no Ura). As always, there are regional variations. In agricultural regions the sunshower version of Kitsune no Yomeiri was a good omen, promising rain for the crops and many children for the any new brides lucky enough to be married on such a day. In Tokushima, sunshowers are known as Kitsuneame (..; fox rain) and not associated with weddings. In Kumamoto prefecture fox weddings are associated with rainbows, and in Aichi prefecture they are associated with hail. How to See a Kitsune no Yomeiri: In the Fukushima Prefecture, a bizarre ritual exists of wearing a suribachi mortar on your head and sticking the wooden pestle in your belt, then standing under a date tree. Of course, this only works on the 10th day of the 10th month of the Lunar calendar. Aichi prefecture has a much easier method—just spit in a well and weave your fingers together. You are said to be able to view the Kitsune no Yomeiri though the gaps in your fingers. But most stories advise against seeing a fox wedding — foxes are powerful in Japanese folklore, but dangerous. A wise person keeps well away. Mizuki Shigeru remembers being warned as a young boy against going outside during sunshowers. He writes about his memories of Kitsune no Yomeiri in his comics NonNonBa and Showa 1926-1939: A History of Japan. Comments by 83n831 (Jul 19, 2013): It is also mentioned in the last chapter of vol 1 of CLAMP’s manga “xxxHOLIC,” simply as a folk term for a sunshower. But the story adds that this is the proper time to perform a “kyouchou,” or “mirror divination.” Take a mirror (a small compact one will do) and hold it to your heart, close your eyes, and listen for the first words you hear. It will be a nearly certain omen of the future. // Gold 2001, 454: Willem A. Grootaers, of the National Institute for Japanese Language Research (Tokyo), tells me that Japanese has ***kitsune no yome iri*** ‘The fox is giving his daughter in marriage’. The Nihon Kokugo Daijiten [‘Great Dictionary of the Japanese Language’] (volume 3, 1980, p. 643) gives quotations from three Kabuki plays: “Dan no ura kabuto gunki” (1732), “Toku wa utago mansai shu” (1785), and “Tatoe tsukusu” (1786); these plays are written in the Tokyo dialect. He writes me further that “in Japanese folklore, the fox is a trickster and is also responsible for ‘possessing’ people; he plays some of the roles attributed to the Devil in Western cultures.” The expression is still used throughout Japan.

[298] A-O Ind 1-3; A-O Pak 1 (vluchtelingen uit Dehli, dus eig. Indiaas), A-O Pak 2; N-Ö Pak 1; N-Ö Assam 1, die er een sprookje van maakt, want vervolgt met: ‘De huismus snijdt betelnoten. Geef ook mij een stukje’. Vaux Hindi: ‘The jackal’s wedding’ (Bihar, North India). // Wikipedia Sunshower: In Mazandarani language, in north of Iran, it is called ‘the jackal’s wedding’. In Pashto, it is also called ***Da gidarh wade***, ‘the jackal’s wedding’. In Pakistani Punjab, it is also called ***Kani gidh Da waye*** or "one eye jackal's wedding". Vaux 2015: Armenia: Musaler: ‘sun and rain, the jackals are getting married’ (Andreasyan) [N.B. ‘jackal’ = ***šnagayl*** ‘dog-wolf’]; Pashto: ***da gidarh wade*** ‘jackal’s wedding’; Mazandarani (northern Iran): ***?aftab væ baran nešaneje ærusi šoghal æst*** ‘sun and rain are symbols of jackal's wedding’; Morocco: ***ars abu lhawa*** ‘jackal’s wedding’ (Hedi Kaddour’s Waltenberg, 2008).

[299] A-O Kab 1; A-O Berb 1, 2; A-O SAfrNied 1. Kuusi 1957, 233 wijst erop, dat de bij de Kabylen en Algerijnen bestaande uitdrukkingen ***thamrera bouchchen*** resp. ***’arset ed dib*** ‘jakhalshuwelijk’ ook voor de regenboog worden gebruikt. WAT V, 21: ***jakkalstrou*** 1. jakkalstrouweer: ***Dis a heel môre ~, maar dan is nie veel drif in die weer nie.*** Ook ***jakkalstroutjie*** = ***jakkalstroureëntjie***, ligt reëntjie terwyl die son skyn; reën wat val gedurende die weerstoestand wat jakkalstrou genoem word; ***jakkalstrouweer***, weer waarby reën en sonskyn tegelyk voorkom. ID., 20: ***jakkalsreën(tjie)*** 1. ligte reëntjie terwyl die son skyn; ligte reënvlagie; 2. ligte, fyne reëntjie; motreëntjie; jakkalsdou(tjie), jakkalspis (nie alg.); ***jakkalspis*** 4. (nie alg.) jakkalsreëntjie. Vgl. ID., 21: ***jakkalsweer*** (nie alg.), weer waarop ’n mens nie kan peil trek nie; ongestadige, onbestendige weer. Dit heeft te maken met de aard van de jakhals, zie ***jakkalsstreek, -draai, -plan***; en ook ***jakkalsstorie*** 2. lastige slimpraatjie; uitvlug; en ***jakkalsliefde***, 1. oppervlakkige of geveinsde liefde; 2. kalwerliefde (= I, 456: ***bobbejaansliefde***). Het ***Tweetalige Woordeboek*** (ed. Joubert & Spies,

Ook op de Philipijnen ‘huwen de vliegenouders hun kinderen’, het is ‘een feest der vliegen’, maar in Zuid-Turkije zegt men: ‘De haan trouwt’ of ‘de hanen houden huwelijk’ en in Spanje kraaien de hanen van Malagón of kraait de haan in Dorsezon.[313] In Syrië zegt men bij regen bij zonsopkomst: ‘De hagedis huwt zijn dochter uit.’ En in Palestina ‘huwt de sjeik van de hagedissen zijn dochter uit.’[314] In de Zwitserse Jura wordt gesproken van ‘het feest der kikkers’, terwijl de Turken spreken over het geboortefeest van de slangenkoning Şahmeran, maar ook van het baren van de hinde op de berg, met de typische uitdrukking: ‘Tijdens het baren van de hinde ontstaat een hemels licht.’[315] Op de Philipijnen baart de Kibbaan,[316] bij de Tadsjieken baart de apin, maar ook de wolvin, in Azerbeidzjan de jakhalzin en men spreekt er net als in Turkije van

---

Tafelberg 1984, 229f) vermeldt *jakkalse trou*, there’s monkey’s wedding; *jakkals trou met wolf se vrouw*, a sun-shower is falling; *jakkals bruilof = jakkalstroue* = sun-shower = *jakkalsreën(tjie)*, rain with sunshine. // Wikipedia Sunshower: In Afrikaans, it is referred to as *jakkalstrou*, ‘jackal’s wedding’. // I heard that in Afrikaans they call it *jakkals se bruilof* (jackal's wedding).

[300] WAT I, 456f: gesê as dit reën en die son gelyktydig skyn; vgl. *die bobbejane (bobbejaantjies) hardloop*, gesê van sigbare hittetrillings of -golwe veral op ysterklippen langs op ’n warm dag = *bobbejaantjie*, met de uitdr. *Kyk hoe ry die ~s op die rante*. (Het *Tweetalige Woordeboek*, 75) *bobbejaan*, baboon; (incorr.) monkey; *die bobbejaans hardloop*, the heat waves are dancing. (PHAROS *Afrikaans-Engels, English-Afrikaans Woordeboek*, Kaapstad 2005, 75) // In een gedicht van Lina Spies heeft ze het over *die Apies se bruilof* en *in my hart die Jakkalse elke dag laat trou* (*die wolke altyd bietjie voor die son en ek ten spyte van die reën*). // Gold 1984, 36: Bosman, Merwe & Hiemstra, *Tweetalige Woordeboek* (1969): *jakkalstroue = jakkalsbruilof; die jakkals trou = die bobejane en die jakkals trou = jakkals trou met wolf se vrou* (gecorrigeerd).

[301] Cascudo, 227; vgl. A-O Port 2: *casa da raposa com o rouxinol*; A-O Bras 1: *com rouxinol* (naar Ribeiro); Cascudo, 227: *com o rouxinol* (naar Pereira da Costa, *Vocabulário Pernambucano*, 239); C-Ö Port 1. Cf. Röhrich 1973, I, 512: Heirat ungleicher Partner, wie zwischen Fuchs und Nachtigall. Vgl. Wikipedia Sunshower: In Tamil Nadu, South India, the Tamil speaking people say that the fox and the crow/raven are getting married. = In Kannada [taal in India], it is called *Kaage Nari maduve*, which means "Crow and fox getting married" (□ □ □□ □□ □ □ □ □) In Tamil, it is called the fox and the crow/raven are getting married (**காக்காவுக்கும் நரிக்கும் கல்யாணம்**). In Telugu [India], it is called *Yenda Vanala, kukkala nakkala pelli*, which means "Dogs and Foxes getting married in the sunshowers" (□ □ □□ □□ □ □□ □□ □□, □□ □□ □ □□ □□ □). // Alceu Valença schreef een gedicht, getiteld: *Casamento da Raposa com o Rouxinol* met erin de regels *Do sol, da chuva, / Do casamento da raposa com o rouxinol*. // Samuel (18 Sept. 2012) wrote to Rurousha: ‘In India, marriage between crow and sparrow when it rains during sunshine.’ // Constantino Cabal, *Los Dioses de la vida. La Mitologia Asturiana*, Madrid 1925 (repr. 2008), 13: Portugal: *Está á chover e á facer sol, / casa á raposa com o rouxinol*; 15: *A chover é á fazer sol, / é á cancar ó rouxinol* (Correas 90. 282). ParemioRom: *Está a chover e a fazer sol, / Casa-se a raposa co’o rouxinol* (Portuguese): Está lloviendo y haciendo sol, / Se casa la zorra con el ruiseñor. Comments: Vasconcelos (1980: VII, 182) documenta la variante *Está a chover e a fazer sol / E a raposa a casar co rouxinol* en Atalaia, que no geolocalizamos, porque no podemos identificar a cuál de las varias localidades portuguesas con ese nombre se refiere. Mortágua, Viseu, Portugal. São João da Pesqueira, Viseu, Portugal. (Leite VII, 88, 182). *Stá a chover e a fazer sol / Na cama do rouxinol* [in het bed van] (Portuguese): Está lloviendo y haciendo sol / En la cama del ruiseñor. Porto, Porto, Portugal. (Leite VII, 181). José Leon Machado, *Rimas Infantis de Tradição Oral*, 2014, 7: *Está a chover e a dar sol / Na casinha* [in het huisje] *do rouxinol / Rouxinol está doente* [ziek] */ Com uma pinga de aguardente* [als een glaasje brandewijn]. (Tibães, Braga). *Está a chover e dar sol / Na casa do rouxinol / Rouxinol está doente / Com calinhos de aguardente* (Monsul, Póvoa de Lanhoso). ANDREIAEJOANA (3 JAN. 2013): *A chover e a dar sol / Na cama do rouxinol. / O rouxinol está doente, / A chover e a dar sol / Na cama do rouxinol. / O rouxinol está doente, / Bebe um cálice de aguardente*. Santa Nostalgia (30-10-2009): *A chover e a dar sol, / Na casa do rouxinol, / A velhinha atrás da porta / A remendar o lençol*. Esta cantilena, popular na minha aldeia, é, no entanto, conhecida noutras regiões com outras variantes. Por exemplo: *A chover e a dar sol / Na cama do rouxinol; / Rouxinol está doente / Com uma pinga de aguardente. / A chover e a dar sol / Na casa do rouxinol; / Rouxinol está no ninho, / A comer o seu caldinho. / A chover e a dar sol / À porta do rouxinol; / Rouxinol veio à janela, / Logo dar a espreitadela*. Como curiosidade, esta lengalenga, tem em comum o verso *A chover e a dar sol* e ainda a palavra ***rouxinol***, daí que normalmente é conhecida pela cantilena do Rouxinol. // JI Barbeito - Sala 1 - Flávia Domingues (3-4-2010): *A chover e a dar sol, / Na cama do rouxinol. / A velha a fazer as papas, / e o velho a dar ao fole* [de oude

‘jakhalsregen’.[317] De Armeniërs spreken van ‘de wolf baart een zoon’, ‘de wolf heeft een baby’, ‘wolf-geboorte’, ‘de wolf baart op de berg’ en ‘wolf-regen’ evenals van een ‘wolvenhuwelijk’ of ‘de kleine hinde baart op de berg’ en ook in Costa Rica en El Salvador baart de hinde, terwijl in Mexico de konijnen baren.[318]
De Turken zeggen ook: ‘De jakhalzen zijn aan het vechten’, evenals ‘De jakhals wurgde zijn wijfje’ en ‘De slangen treuren (= huilen) om de slangenkoning Şahmeran’, die overleden is, zoals ‘de pad achter onze deur’ in Italië.[319] Ook in Turkije ‘baren de wolven’, terwijl in Azerbeidzjan ‘de wolvin een lammetje baart’ en in de VS *a she-wolf is bringing forth her offspring*; maar in Mexico zeggen ze: *Horita están naciendo los coyotitos* (worden de coyotjes geboren), terwijl in Eritrea ‘de hyena baart’, in West Afrika *a leopardess had just given birth to young*, en in Uganda

---

vrouw is pap aan het maken en de oude man trekt aan de blaasbalg]. Luísa Ducla Soares (24 de janeiro de 2011): *A chover e a dar sol / A chover a a dar sol / Na cama do rouxinol. / O rouxinol está doente, / Bebe um cálice de aguardente*.

[302] A-O It 2 = Knapp 1939, 76 in prov. Catanzaro (*Rom. Forsch.* X, 1901, 7); A-O SAfrNied 2: *trou jakkals met Wolf se vrou*. Sloet (1887, 431) maakt melding van Italiaanse volksliederen, die gewagen van het huwelijk tussen een mier en een hiemkje, wat een verbinding tussen dag en nacht zou voorstellen volgens Menzel, *Symbolik*, I, 53, die in een verbinding van leeuw en mier die van zomer en winter ziet. Ferro Ruibal 2007, 73: Mezquita, Galicia: *estanse casando o lobo coa raposa* (wolf met vossin) en *casa o lobo cao raposa*. ID., 74: Afrikaans: *jakkalstrou* ‘porque’ *As jakkals trou met wolf se vrou* ‘casa o chacal coa loba’ (met foute verwijzing naar Vaux). Wikipedia Sunshower: *Jakkals trou met wolf se vrou as dit reën en die son skyn flou* ‘Jackal marries Wolf's wife when it rains and the sun shines faintly.’ // I have heard that wolf is marring jackels wife. (better understood in Afrikaans). // Kennelijk wordt in Marocco gezegd: *Les noces des loups et des renards*, zoals de titel luidt van een kinderboekje van de schrijfster Nelly Chaoui, uit 2011. De beschrijving luidt: ‘Que se passe-t-il quand l'orage est au rendez-vous avec le soleil ? Quelles sont ces noces si particulières qui émerveillent tant la jeune Ghita ? Marouane et Ghita s’ennuient chez eux. Ils voulaient se promener, mais la pluie approche et les enfants s’abritent à la maison dans la crainte de l’orage. Que faire ? La vieille Houja, qui est venu leur rendre visite, commence alors à leur raconter l’étrange histoire des noces des loups et des renards. Lorsque l’orage et le soleil se rencontrent, certains loups et renards se transforment en magnifiques princes et princesses. Emerveillée, Ghita cherche des yeux ces princes et princesses inaccessibles. Maintenant elle n’a plus peur de l’orage. Un conte magique qui ravira les petits.’ // *Jakkals Trou met Wolf se Vrou* (Karlien van Jaarsveld - Musiek video van die jaar 2012! Johan Vorster Songs. Die titelsnit [van de gelijknamige CD] gaan oor ‘n liefdesteleurstelling.) // Tuis » Woordeboek » Gesegdes: *Jakkals trou met wolf*. // *Jakkals trou met Wolf se vrou!* Wie van julle sê dit nog!? Today is a cooler day than a few days ago, every now and then there’s a few makhulu sized drops… oh, if you don’t know what *makhulu* means… it means quite biggish… lol! also…makhulu is a Xhosa-word which means Grandma and that’s where the word comes from… I’ve also thought that it’s only South Africans having this “myth” about the animals getting married when it rains while the sun shines! Here is a short version of the story…. Jackal fell in love with the Wolf’s wife and he wanted to marry her. The animals in the animal kingdom knew of course it can not take place, as they are not suppose to be together as Wolf’s wife is Jackal’s godmother! So, they talked to Mother nature and asked her to stop-spoil-the wedding day! When it was the big day, Mother Nature let it rain on this day, which was a sunny day and the wedding couldn’t continue! hehe… // Marlene van Niekerk (in: *Sprokkelster*) schrijft in het gedicht ‘Troetelwoorde vir ogilvie douglas’: *kyk oggeliefie druppeldou / jakkals trou met wolf se vrou* (etc.). // The origin of the saying lies in one of the Afrikaans folk tales centred around two characters: Jackal (cunning and mischievous) and Wolf (steadfast, honest and in some cases a bit slow witted). The story goes that Jackal convinced Wolf’s fiancé to marry him instead of Wolf by lying to her about Wolf’s intentions toward her. Jackal ties Wolf to a tree to prevent him from crashing the planned wedding. The Sun and the Rain sees this horrible injustice and decides to play Cupid. When all the guests were gathered for the wedding in the *veld* Rain let loose a few drops, which chased everyone inside for shelter. As soon as all the guests were safely inside Sun came out again and made it unbearably hot – so that everyone moved outdoors again. Sun and Rain kept up this stalling game until Wolf finally freed himself of his bonds and arrived in time to explain to Lady Wolf that Jackal has been up to tricks and that he (Wolf) truly loves her. And from this day onward, whenever the sun shines while it is raining it is said “Jakkals trou met Wolf se vrou”. Estelle. // Twee weke lank was dit elke dag ‘n bruilof van ‘jakkals trou met wolf se vrou’ (Affenhochzeit). // Op ‘n dag, waar dit reën terwyl die son skyn, *trou jakkals* nie *met Wolf se vrou* nie. // Jakkals en Wolf (wat vandag nog trou as jy die reenboog sien) // Anyway, it is because the wolf is marrying the jackal. // Brasil: Por isso é que quando vemos o fenômeno de chuva com sol, o popular diz: *A raposa*

het luipaard haar dochter meeneemt om haar te trouwen.[320] In Senegal gaat het kind van de hyena sterven.[321]

English summary

An animal, enwrapped in fables, is the fox. From this animal also it is said that it marries. In the Italian Abruzzen it is called, 'marriage of the vixen' or 'the vixen marries.' The same is said on Sicily. The Greeks in Calabria say, 'when it rains with sunshine, the foxes get married.' Also in Portugal they say (and this is the oldest recorded version of the proverb) that the fox is getting married, and they speak of a fox-marriage, like they do in Brasil and Galicia, South Bulgaria,

---

e o lobo estão casando... (casamento lobo da raposa). Ricardo Sérgio, *Recontando Contos Populares*, onder de titel: *O CASAMENTO DA RAPOSA*, over het huwelijk van de vossin met de wolf met erin de regel: *uma raposa se casa, é sol e chuva*. Hij voegt toe 'Nota Sobre o Texto: É muito comum a tendência popular explicar certos fenômenos da natureza por meio de histórias e anedotas. Há neste causo uma ligação simbólica da *chuva com sol ao casamento da raposa*, que como todos sabemos é de pouca duração. Há também uma variante em que figura, em vez do lobo, *o gambá*.' T.a.v. deze variant, van een huwelijk met de gambá (een soort marsupial), vond ik: Hoje houve *casamento de gambá com raposa*! (Manuel Ribeiro, in: *Revista da Antropofagia* 1, 03, juli 1928) // 'A raposa, muito vaidosa, estava para se casar com o lobo e preparava uma grande festança. Ela desejava que o casamento fosse celebrado com pompa e comparecimento de toda a bicharada. Convidou todos com bastante insistência, só que surgiu um problema: havia bichos que saíam de casa na chuva e outros que só deixavam suas tocas quando estava chovendo. Eram, portanto, dois grupos diferentes de convidados. Dificilmente a raposa teria todos os animais presentes à sua festa, pois não podia decidir sobre o tempo. O que fez então? Muito velhaca, a raposa pôs-se a espalhar, entre a bicharada, que não gostava de chuva, que um grande profeta anunciara sol para o dia do casamento. Por outro lado, entre os bichos que detestavam o sol, fez circular o boato de quê o infalível profeta previra chuva para o dia do matrimônio. E não é que no dia do casamento o tempo mudava a toda hora? Notas: Em outras versões desta lenda, o fenômeno da chuva junto com o dia ensolarado seria fruto da concessão do pedido de casamento feito pela raposa ao rei Leão; ou à Rainha da bicharada, a onça. O fato é que, ainda hoje em quase todo o Brasil, *quando chove e faz sol ao mesmo tempo, se diz que é o dia do casamento da raposa*.' (Postado por Luis Hora, 21 Aug. 2009) // Er is een Braziliaans kinderboekje uitgegeven in 1974 door Editores-Proprietarios Filhos José Bernardo da Silva, getiteld: *O casamento do Bode com a Raposa*, waarin Dr. Bok trouwt met de Vossin (een oude bok met een jong blaadje); het huwelijk loopt spaak, maar met het weer heeft het niets te maken. // In Spanje is een spreekwoord over de wolf en de vossin: *El lobo y la vulpeja, (ambos/ todos) son de una conseja*. (Juana G. Campos y Ana Barella, *Diccionario de Refranes*, Madrid 1975, 262 nº1769) // Helena Liebenberg, 'Agie en die wolf', in: *Vrouekeur*, 30 Augustus 2002: Wanneer dit reën terwyl die son skyn, sê ons *Jakkals trou met Wolf se vrou* – iets heel ongeoorloofs, omdat Wolf se vrou Jakkals se peetma was! // Cascudo, 228 vermeldt: 'Lindolfo Gomes (Contos Populares, I, 22f) registrou em Coronel Pancheco, municipio de Juiz de Fora, Minas Gerais, um conto etiológico. A raposa casa com o lobo, e o leão, que tudo pode, oferece-lhe uma tarde de sol para a festa ou de chuva, tradicional indício de felicidade conjugal. A raposa pediu… os dois. E houve chuva e sol. É visivelmente de origem literária.' // Gold 2001, 448: *casamento de gambá* (opossum).

[303] B-O Alg 1 (uit Medea); B-O ColRusDeu 1 (Duitse migranten uit Rusland); B-O Est 1. Vaux Aramaic: *de:we go:ri:lu* 'the wolves are marrying' (Estiphan Panoussi-Sena:ya dialect of Iranian Kurdistan, spoken in the Sanandagh area); Ferro Ruibal 2007, 72 vertaalt 'os raposos'. In het Kabyle-dialect van de Aït-Khalfoun (in Algerije) wordt de regenboog *thamr'era bouchchen* 'noces de chacal' genoemd, wat in het naburige Arabisch *arset ed dib* zou zijn (René Basset, in: *Mélusine* II, 70). // Wikipedia: In Algeria, it is called "عرس الذئب - عرس الذيب - Ar's A'Dib" or "the wolf's wedding". Evenals: In France, it is called *le mariage du loup* or "the wolf's wedding" (echter zonder referentie en mogelijk is dit een vertaling uit het Algerijns!). En ook: In Morocco, it is the "wolf's wedding". In the north, they say: *Shta Wel Kayla Wel 'Urss Del 'Ayla*, which means: "The rain and the sun and the girl's wedding." Vaux 2015: Armenian: Wolves are getting married: *gilu harsanik'* (Te□er (E□miacin region)); *gayli harsanik'* (Malkhaseants' 1944.1:410); (Ch'omakhlu: *gēl u ampi harsnik'* 'idle noise' (Kalfayan 1930:25)); in the Arabic of Algeria, Morocco, and Tunisia: □*ars al-ði□b* 'wedding of the wolf'; in the Senâya dialect of the Sanandaj area of Iranian Kurdistan: *dêwe gô'rîlu* 'the wolves are marrying'; Petrosyan 2010 cites Aramaic 'the wolves are marrying' and Kurdish and Abkhaz 'the wolf is marrying the fox', but without citation. // sarotobi 25-05-2012: *pluie et soleil on l'appelle chez nous : le mariage du loup*. (Cameroun?) // Djamila Boukhercha-Mansouri (7 juni 2013): In Algeria we say 'the

Finland, with the Fin-Swedes, in Azerbaijan and in Turkey, or gives birth in Turkey and Iraq. Also more to the East, on the isle of Ceylon, in Bangladesh, Nepal, Malaya and the archipelo empire of Japan they speak of the marriage of the fox. Other countries exchange the fox for the comparable jackal, and in India and Northern Iran they speak of ‘the jackal’s wedding’, in Pakistan they say, ‘The wedding of the jackal with the she-jackal,’ or ‘one eye jackal’s wedding’, and they speak of a ‘one eyed rain’, while in Assam ‘the short-tailed jackal is celebrating his marriage.’ Als in North Africa they speak of ‘the wedding of the jackal’, and the Boers in South Africa say, ‘When it rains and the sun shines, the jackals get married,’ and they speak of a ‘jackal’s wedding (rain or weather)’. But they also speak of a ‘monkey’s wedding’.

---

wolf's'wedding'. // Gold 2001, 454: Morocco: The Jewish Arabic of Meknes has *ars div* ‘wolf’s wedding’, an expression also used in the Jewish Arabic of Tafilet. // Ook in de Franse provincies Auvergne en Limousin trouwt de wolf: P. 29: *lʉ lʉ €i maridò*; P. 42: *lʉ lʉ €i maridœ*; P. 43: *lʉ lʉ €e mổridŏ* (ALAL c. 47).

[304] B-O Jug 2; B-O Tür 1 (Wolfs): II.k: du loupe (de la louve) avec l’ourse (l’ours); B-O Bulg 1 (vgl. B-O Jug 1), 3; B-O Fin 1; B-T Bulg 1, B-T EstSchw 1; B-V Rum 1. Vaux Bulgarian 1a: *sl’nce gree, dyzhd vali, mechkata se zheni* ‘the sun is shining, it is raining, the bear is getting married’; 1b: *sl’nce gree mechka se zheni* ‘[the sun is shining,] the bears are getting married’; 3. ‘the vixen is getting married’ (Velingrad, in the NW Rhodopes) [Ferro Ruibal 2007, 73: ‘a raposa vai casar’]. // Op het internet schrijft Petar Popi: ‘In my country (Bulgaria?) there's a folklore term for this, translated in English it means *Bear's wedding*. It's a bit strange though.’ // The Bulgarians say, "The sun is shining, the rain is falling, a bear is getting married". Wikipedia: In Macedonia, it is also said that a bear is getting married, ‘Мечка се жени/мажи’.

[305] Vaux Armenian 1: *djindjuxvon harsnike* ‘bird’s wedding’ (Köprücü, northeast Turkey). Vaux 2015: Armenian: *□in□uχvon harsnik‘e* ‘bird’s wedding’ (Köprücü). [*čnč□uk* ‘sparrow (fringilla domestica); any small singing bird’ (Malkhaseants‘ 1944.3:218)] Meykawayan Tagalog: *‘umu’ulan ‘umu’âraw, nagbabala’îhan ‘ang lângaw* ‘it rains, the sun shines, the adult birds marry their children’ (Kuusi 1957:42); Turkish: ‘hens wedding’: Isparta: *horoz evleniyor*; Küçük (near Konya): *horozlar düğün yaparlar*.

[306] Vaux Korean 1: *horangi-ka changga-ga-n-ta* ‘a (male) tiger is getting married’; 2: ‘tiger rain’; 3. *yewu pi* of *yeo-u-bi* ‘fox rain’. Wikipedia Sunshower: In Korea, a male tiger gets married to a fox. The title song of the Korean drama, *My Girlfriend Is A Kumiho*, a story focusing on a nine-tailed fox (kumiho) is called ‘Fox Rain’.

[307] Vaux Swahili: *mvua iki-nyesha wakati jua limetoka tembo/simba anaoa* ‘if it rains while the sun is shining, the elephant/lion is getting married’ (Tanzania; with note that ‘getting married’ is commonly understood as an euphemism for ‘having sex’ in this context). Wikipedia: In Tanzania, they say *Simba anazaa* "the lioness is giving birth."

[308] C-Ö Fr 1 (uit Limousin); C-Ö Ukr 2, 1, Öst 1: *Sonnenregen, Sauregen*; Deu 1; C-O It 1 (Rohlfs 1979: 88 nt. 153). Röhrich 1973, I, 511: *Sauregen* (Ukraine, Oesterr.); *Hasenregen* (Dtl.).

[309] C-O FinSchw 1: *no haalder råttåna bröllop*; 2: *fira mössen bröllop*; Fin 1: ‘De zoon van de muis drinkt op het huwelijk; 2: de zoon van de muis viert huwelijk; 3-5: de muizen vieren/houden huwelijk (vgl. C-P Fin 1: de muizen hebben een feest) [Röhrich 1973, I, 511: Die Mäuse feiern Hochzeit (Südfinnland)]; 6: katten, 7: vlooien; 8: vliegen. Een Engelse kinderrijmpje: *Puss came dancing out of the barn / With a pair of bagpipes under her arm; / She could play nothing but ‘Fiddle cum fee, / The fly hath married the bumble bee.’ / Then all the birds of the air did sing, / ‘Did ever you hear so merry a thing? / Fuddle cum fee, fiddle cum fee, / The fly hath married the bumble bee!’* (Opie 1966, 14). Vaux Arabic: *firan biyidjawazo* ‘the rats are getting married’ (Syria and Lebanon). Vaux Finnish 3: *hiiret viettää häitä* ‘the mice celebrate wedding (are getting married)’. Vaux 2015: Armenian: 1997 owners: *firan biyi□awazo* ‘the mice are getting married’, cf. Lebanese Assyrian: *akópre bigwár□n* ‘the rats are getting married’; 2013 owner: *yekunu ’al ħardon yetəzaw□ʒ* (*ħardon* ‘lizard/dragon’; *ʒardon* ‘rat’)

[310] Vaux English 1a (a Dictionary), cf. Dutch 2 (uit Nederland is incorrect); English 1b: Oregon; Mai Kuha in Spain, learned from British expatriates; S. China; Fijian 1: Standard Fijian; Zulu: ‘monkey’s wedding’. In Zuid Afrikaans *There is a monkey’s wedding*, dit reën terwyl die son skyn (PHAROS, 1116); zie *bobbejaan*. In Vaux’s Poll ‘monkey's wedding’ scored 0.16%. Ferro Ruibal 2007, 73 heeft de foute toeschrijving van Vaux overgenomen: ‘Na cultura xermánica (holandés e inglés) casa o mono (*monkey’s wedding*)’, hetgeen volgens hem niet authentiek kan zijn gezien de afwezigheid van apen, maar dat argument is niet steekhoudend (want het Nederlands heeft allerlei spreekwoorden met apen, alleen al ‘voor aap staan, apetrots’). Het is een Zuid-Afrikaanse spreuk die door Vaux’s informant (een Engelse uit SA) foutief als Dutch is aangemerkt. Er is ook geen Nederlandse versie (apenhuwelijk;

In Spain and Latin America they say, like they say in Portugal and Brazil, ‘When it rains and the sun shines, the vixen is marrying the nightingale.’ And therefore they say, ‘May the nightingale sing!’ But in Calabria the vixen is marrying the wolf, in Galicia the wolf is marrying the vixen, in Brasil there is even the marriage of the gamba (kind of opossum) with the vixen, while in South Africa the jackal is marrying the wife of the wolf. In Algeria they speak of ‘the wedding of the wolf’, and also the Mennonites in British Columbia call the sun-rain ‘the wolf’s wedding day’, and in Estonia ‘the wolves celebrate a wedding’, and also in Iranian Kurdistan and Armenia the wolves get married. In Serbia they say, ‘Then the wolf marries,’ ‘then the bear marries,’ in Turkey, ‘the wedding of the bear and the she-wolf,’ in Bulgaria, ‘the bear marries’, with the addition, ‘the wolf marries him,’ and in Finland there is talk of ‘the marriage of the bear.’ In

---

aap’s huwelijk klinkt afschuwelijk). Zulu: *umshado wezinkawu* ‘voda para monos’ (a wedding for monkeys). Op internet wordt *monkey’s wedding* ook geplaatst in Singapore en Malaysia. Wikipedia Sunshower: In Konkani, it is called a ‘monkey’s wedding’. In Trinidad and Tobago, it is called *Monkey Marriddin* or monkeys getting married. In Trinidad and Tobago, "Sun shining, Rain falling, Monkey marrying". In parts of the United Kingdom (specifically within Stoke-Sub-Hamdon, Yeovil, Somerset), it is referred to as a *monkey’s birthday*. In Sudan, the Donkey and Monkey are getting married. // Zambia: ‘monkey’s wedding’. // *Monkey’s wedding* is a well-known South African expression, referring to an occasion on which sunshine and a light shower occur simultaneously. // In the UK I've heard *monkey’s birthday*, but never *monkey’s wedding*. // There is no exact English word for this situation: But of-course we may called it *a fox&dog's wedding*. // It's raining and it's sunny out...it must be *a monkey’s birthday*. (UK?). // VS 2005: A friend of mine uses the phrase *a monkey's birthday* to mean the same thing. No idea why. // World Wide Words: From Gary Williams: ‘I wonder if you can shed some light on the phrase a monkey’s wedding? When I was a child growing up in South Africa, my mother would use the saying when we had rain and sunshine at the same time. My wife tells me that she knows the saying from her family, which is mainly of Irish blood.’ Answer: ‘It’s certainly a well-known South African expression. A related Afrikaans word, *jakkalstrou*, jackals wedding, also exists. The South African English version is the direct equivalent (what linguists call a loan translation) of the Zulu *umshado wezinkawu*, a wedding for monkeys.’ // Where I grew up [Durban, South Africa], if it's sunny and raining at the same time, it's a Monkeys Wedding. // When we were kids in Cambridge UK in the 60s, we used to say: *It’s a monkey’s birthday!* I’ve heard *monkey’s wedding* as a Shropshire variant. (Felix, 26-10-01) // Steve Hayes from Tshwane, South Africa, 27-10-01): My mother told me it was a *monkey's wedding*.

[311] Vaux Fijan 5: the informant had it from a Fijian-Indian friend; the *siar* is a small deer-like animal.

[312] Vaux English 3: *donkey’s wedding* India or England; cf. Ferro Ruibal 2007, 73: ‘casamento do burro’, die dezelfde redening van het overnemen door de koloniserende landen hier op toepast als bij *monkey’s wedding*, ditmaal als import uit India (waarvoor te weinig bewijs). In Griekenland trouwen de ezels (‘casan os burros’), maar niet bij zonneregen maar ‘cando dá sol e hai lúa: *Ήλιος και φεγγάρι, παντρείοντ’ οι γαδάροι (γαϊδάροι)* [*φεγγος* ‘lichtglans’]. // riffola (Aug 24, 2001): In India among the kids who go/went to English medium schools: *The donkey is getting married*.

[313] C-O Phil 1; E-P Phil 1; C-O Tür 1 = II.l; C-O Tür 2 = II.m; C-S Sp 1-2.

[314] C-O Syr 1; Pal 2, 1: *the sheykh of the Haradìn* (soort hagedis) *gives his daughter in marriage*. Uit een Moslim dierensprookje; de zin is een spreekwoordelijke uitdrukking voor een dag van zware regenbuien afgewisseld met *sickly gleams of sunshine*.

[315] C-P SchwzFr 1; C-P Tür 1 = II.i: fêtent la naissance; C-Q Tür 1 = II.e: La biche met bas; C-Q Tür 2 = II.f: dans la montagne; C-Q Tür 3: ein Licht = II.g: *nur* ‘lumière sacrée’, ‘heavenly light’. De spreuk bevat een spel met de woorden *doğum* ‘geboorte (door de hinde)’ en *doğan* ‘geboren worden (van het licht)’.

[316] C-Q Phil 1. De identiteit van de Kibbaan is niet opgelost (de uitleg ‘kleine lieden’ houdt geen verband met de overgeleverde spreuk). Hetzelfde geldt voor G-S Phil 1: ‘Het is de verschijningstijd van de Tikbalang’, een bovennatuurlijk wezen met paardehoofd en mensenlijf, dat als een djinn wensen vervult. // Wikipedia: For Filipinos, ‘elves are getting married’, or *tikbalang* (half-horse, half-men) and a *kapre* [a tree demon (‘kaffer’)] are getting married. A common saying has it that rain from a clear sky means *may kinakasal na tikbalang* (Filipino: ‘a tikbalang is getting married’). (This was most likely derived from a similar Spanish proverb that claimed a witch was getting married when there was rain on a sunny day: the tikbalang can also transform itself into human form or turn invisible to humans.) Micha F. Lindemans, ‘Tikbalang’, in: *Encyclopedia Mythica*: if it rains with the sun fully out, *a tikbalang is getting married*. // Oregon Chang (2010): The male version of this Horse Demon, known as Tikbalang or Tigbalang, is a half-man and half-horse creature. Anggitay is the female counterpart of Tikbalang. Anggitay

Bulgaria they also say, ‘the bear is dancing the round dance,’ maybe a wedding-dance, and with the Estonian Swedes ‘the bear dances on the field of Nygjärda.’ In Rumania they are of the opinion that ‘during the sun-rain the bears are fighting with each other.’ In Nordeast Turkey they speak of ‘the wedding of the bird’. In Korea the tiger gets married and they speak also of ‘tiger-rain’, and also ‘fox-rain’. In Tanzania the elephant or the lion is getting married (which means they are having sex).

The chicken we know of from the ‘chicken carnival’ (see §1), we also meet in a long French maxim: ‘Rain and the sun shines, the chicken scratch in the millet. Jane, my little child, go chase them away! Thereupon Jane said: I won’t go!’ In the Ukrain they speak of ‘chicken-rain’ and ‘sow-rain, blind rain’, and also in Steiermark the term ‘sow-rain’ is known, while in Germany

---

always appear during rains where the sky is clear. Legends say that when rain falls while the sun is shining, a pair of Tikbalangs is being wed (Tikbalang and Anggitay). // Grace Sucgang from Matanglawin (2011): whenever it rains while the sun is out, a tikbalang and its female counterpart, the Anggitay, are being wed. // *Tikbalang* (also written *Tigbalang*, *Tigbalan*, or *Tikbalan*) is a creature of Philippine folklore said to lurk in the mountains and forests of the Philippines. Legends say that when rain falls while the sun is shining, a pair of Tikbalangs are being wed (*kinakasal na tikbalang* means *a tikbalang is getting married*) (monstropedia.org).

[317] C-Q Tadschik 1; B-Q Tadschik 1; A-Q Azerb 1; A-Ö Azerb 1, A-Ö Tür 1 = II.n; ook A-V Tür 1 (b). Röhrich 1973, I, 511: In der Türkei spricht man von Schakalregen. Vaux Azeri: ‘the jackal is giving birth’ (some dialects, e.g. Zagatala-Balakent).

[318] Vaux Armenian 3a: *gelə tghay e berum* ‘the wolf is bearing a son’ (Tiflis; Ter Aghekhsandrean 1886, 83); 3b: ‘The wolf is having a baby’ (Vank’, Karabagh-Artashes Petrosyan); 3c: *geltsnknuk* ‘wolf birth’ (Ararat, Margari – Malxaseanc’ 1944, I, 410); 3d. *gelts’rrt’el, gelts’ərel, gelə ts’rrt’um* ‘wolf birth’ (Alashkert and Archesh; Amatuni, *Hayots’ Barr u Ban*, 1912, 69, Malxaseanc’, *l.c.*); 5: *gelə sarə kts’nkni* ‘the wolf is giving birth on the mountain’; 2: *külashagh* ‘wolf-shower’ (Amatuni, *l.c.*); 4: *gilu harsanik’* or *gayli harsanik’* ‘wolf’s wedding’ (Edjmiatsin region); 6: *eghnikə sarə cni kə* ‘the little hind is giving birth on the mountain’. Amatuni heeft ook de termen 7: *arevmagh* ‘sun shower’ (Kars) en 8: *arewts’ogh* (Mush), terwijl Vaux toevoegt: 9: *kot’ashagh* (van *shagh* ‘shower’ (Ghazax, Kot’) (dus een ‘bui in Kot’’?); Spanish 2: *la venada está dando crio*, or *la venada está teniendo un bebé*, or *la venada está pariendo* ‘the doe is giving birth’ (Costa Rica) [*venada* ‘hinde’]; Spanish 3: *Las conejas están pariendo* ‘the rabbits are giving birth’ (Mexico). Wikipedia Sunshower: In El Salvador, the traditional belief is that the deer is giving birth. Vaux 2015: Armenian: Malkhasyants‘ 1944.4:267: ‘When it is sunny and rain falls, they say “the wolf is giving birth on the mountain” (in other places they say “the doe is giving birth on the mountain”).’ The wolf is giving birth: Tiflis: *gēlə t□ay ē berum* (Ter A□ek‘sandrean 1886:83); Kayseri: ‘the wolves are giving birth’ (Biwrakn 1899:489; same in Vank‘, Karabagh (Artashes Petrosyan, p.c.); Amatuni 1912:69: *gēlcʼknuk* (Ararat, Margari (E□miacin region)); Malkhaseants‘ 1944: *gēlcʼənknuk*; *gēlcʼṙtʼel* (Alashkert, Archesh); Malkhaseants‘ 1944: *gēlcʼərel*; *gēləcʼṙtʼum* (no regional attribution); Abe□yan 1975:92, Suk‘iaksyan and Galstyan 1976:132; *geln ē cʼṙtʼum*; Sahyan, Hamo. 2009. K‘are patarag. Nairi. [Sahyan born in Lor, Syunik’, 1914]: […]□ □ □,□ □ □ □ □ □ □ □. — □□, □ □ □□ □□ □ □ □□: □□□□□ □□ □□ □□ □□ □□□ □□ □□ □□ □□ □ □ □□ □□ □ □ □ □ □ □:; also Karabagh: *kyulaša□* ‘wolf dew’ (Amatuni 1912:69); the deer is giving birth: *e□nikə sarə cni kə* ‘the little hind is giving birth on the mountain’ (Malkhaseanc‘ 1944.4:467); Sivas: *a□nikə leṙə cni kor* (Gabik‘ean 1952:176); *e□nikə sarum cnum ē* (Petrosyan 2010, without citation); Turkish: *dağda geyik doğuruyor* ‘the deer is giving birth on the mountain’ (Konya-Ismil and Karaman-Kılbasan, Kuusi 1957:46); Turkish: *geyik doğum yaparken nur doğan* ‘while the deer is giving birth, a light appears’ (Konya, Kuusi 1957:46); la venada está pariendo ‘the doe is giving birth’ (Costa Rica); also used in El Salvador (wikipedia). ‘Wolves are giving birth’ elsewhere: Tajik (Samarkand and Ura-Tjube) gurg zoid (Kuusi 1957:38); Uzbekbo'ri tughdiryapti (?) ‘bad weather’; New Mexico Spanish (Kuusi 1957:39), Turkey (Elbistan) (Kuusi 1957:38), Farsi (K. Dehnad); ‘the jackal is giving birth’ (Azeri, Zagatala-Balakent). // mirx (Mexico; May 16, 2008): When it rains with sunshine someone's dying somewhere (isn't someone always dying somewhere?) and a baby deer is being born. // lavecilla (Jan 16, 2015): La denominación que le dan en Sonora, México: *Está pariendo la venada* (de hinde is aan het baren).

[319] A-V Tür 1 (a): Jackals are fighting; A-V Tür 2 = VI.a: Dicton: Le soleil s’est montré, le chacal a étranglé sa femelle; C-R Tür 1 = II.j: pleurent la mort du Şahmaran; C-R Tür 2: II.h: font le deuil du Şahmaran; C-R It 1: Het regent, de zon schijnt, de kikker kwaakt in de tuin en de pad heeft achter onze deur de dood gevonden. Cf. Vaux Italian 3: uit Calabrië: *La piov e fai souleh / e la rane i zoump ad ‘ort / e lou babbe se trove mort / darrei la porte nostre* (in It. ‘Piove e fa sole / e la rana salta nell’orto / e il rospo si trova morto / dietro la porta nostra’: ‘Het regent

they speak of ‘hare-rain’. The sows get married in Poggio on Elba. With the Fin-Swedes and in Syria and Libanon the rats or mice get married, with the Fins the mice, the cats, the fleas or the flies. In South Africa the monkey marries; it is a ‘monkey’s wedding’, in Oregon but also on Fiji they call it ‘monkey’s birthday’. But on Fiji they also speak of ‘siar’s wedding’. Also a donkey’s wedding is registered.
In the Philippines also ‘the fly-parents marry their children’, it is ‘a feast of the flies’, but in Turkey they say, ‘The cock marries,’ or ‘the cocks have a wedding’, and in Spain the cocks of Malagón crow; or the cock in Dorsezon crows. In Syria they say of rain during sunrise, ‘The lizard is marrying off his daughter.’ And in Palestine ‘the sheykh of the Haradin (a kind of lizards) gives his daughter in marriage.’ In the Swiss Jura they speak of ‘the feast of the frogs’, while the Turks speak of the birth-feast of the snake-king Sahmeran, but also of the hind giving birth on the mountain, with the characteristic expression: ‘While the hind is giving birth a heavenly light appears.’ On the Philippines the Kibbaan gives birth, with the Tadziki it is the she-ape, but also the she-wolf, in Azerbaijan the she-jackal, and they speak like in Turkey of a ‘jackal-rain’. The Armenians speak of ‘the wolf gives birth to a son’, ‘the wolf has a baby’, ‘wolf-birth’, ‘the wolf gives birth on the mountain’, and ‘wolf-rain’ as well as of a ‘wolf-wedding’ or ‘the doe gives birth on the mountain’, and also in Costa Rica and El Salvador the deer is giving birth, while in Mexico the rabbits give birth.
The Turks also say, ‘The jackals are fighting’, as well as ‘the jackal has strangled its female’, and ‘the snakes mourn for the snake-king Şahmeran’, who has died, like ‘the toad behind our door’ in Italy. In Turkey also ‘the wolves give birth’, while in Azerbaijan ‘the she-wolf gives birth to a little lamb’, and in the US ‘a she-wolf is bringing forth her offspring’, but in Mexico the little coyotes are born, while in Eritrea ‘the hyena is giving birth’, in West Africa a leopardess had just given birth to young, and in Uganda the leopard is taking her daughter to get married. In Senegal the hyena’s child is going to die.

---

en de zon schijnt / en de kikker springt in de moestuin / en de pad bevindt zich dood / achter onze deur’) (Ferro Ruibal 2007, 76f: waar in de VS de duivel zijn vrouw slaat). Beccaria 1995, 137: ‘in Calabria a Guardia Piemonte, una canzone di origine valdese’: *la piovë e la fai sulélh / e la ranë i tsumpë a l’ort / e lu babbë a së trova mort ...* (Genre, 29).

[320] B-Q Tür 1; B-Q Azerb 1; B-Q USA-Sp 1; B-Q Mex 1; B-Q Abess 1 (Tigrē in N. Eritrea); B-Q WAfr 1 (het Vey-volk). Röhrich 1973, I, 511: In der Türkei sowie in Mexico und Estland spricht man vom gebären der Wölfin. [In Mexico zijn het cojoten!] Vaux Amharic: *djib yəwəldal* ‘the hyena is giving birth’; Oromo: *warabisi hindala* ‘the hyena is giving birth’; Rutoro: ‘the leopard is taking her daughter to get married’ (Uganda); in Nigeria, Uganda, and other African countries: ‘the leopard is giving birth’. In Vaux’s Poll ‘the wolf is giving birth’ scored 0.04%. Wikipedia Sunshower: In Eritrea, the traditional belief is that the hyena is giving birth. In Kenya, hyenas are getting married. In various African languages, leopards are getting married. In Tanzania, they say *Simba anazaa* "the lioness is giving birth."

[321] Vaux Wolof: *bu de tau dinach legi domi buki de* ‘when it’s raining and the sun is shining, the hyena’s child is going to die’ (Dakkar, Senegal).

Als het regent en de zon schijnt 31: Dieren bedrijven de liefde

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
bedrijft de vos de liefde.

Van de vos wordt ook gezegd, dat hij de liefde bedrijft. Op Corsica wordt gezegd:

quando piovi e facci lu sole,
tanto a volpi facci l'amore.[322]

In Levanto in Ligurië heet het:

ciöve e lüge u su,
i gatt i fan l'amú,

bedrijven de katten de liefde.[323] Andere dieren, die de liefde bedrijven, zijn in Spanje de slakken: *coge el caracol*: paart de slak, of hij komt naar buiten om te wandelen en spreekt men van 'slakwater' of 'tijd van de slakken', of 'de slakken steken hun horens uit' of de slak heeft iets met de maan, zoals de muilezel iets heeft met de stier.[324] In de Franche-Comté wordt wel gesproken

---

[322] A-O Kors 2 (Rohlfs 1979: 88 nt. 153 naar Sébillot, *FdF* I, 85: 'le Renard fait l'amour'; Knapp 1939, 76 naar mededeling Gaston Guenza, ex-burgemeester van Porto Vecchio in Zuid-Corsica); vgl. Kors 1: *Couandi lou piauvi / Fasci lou sauli, / Tandou la voulpi / Fasci l'amauri*. Rohlfs 1971, 140 nº429 (zie boven) noteert onder 3 (Apulië): *mòtti vrèχi me ton íjo, armádśutte i alipúne*. En ook in Schotland schijnt te worden gezegd, dat de vos aan het minnekozen is (Beirens nº888 naar Jul. Agostini in RTP), maar dit wordt verder nergens bevestigd. Vaux Italian 4: 'the fox is making love' (Corsica), vgl. Beccaria 1995, 140: *la volpe fa l'amore*. Vgl. Ferro Ruibal 2007, 76: 'tempo do raposo': *лисья погóда* 'vosweer' (Siberiërs van de regio Arkhangelskaia) [in het Russ. is *лисичка* 1. vosje; 2. cantharel]. ParemioRom: *Quandu ellu piove è face u sole tandu a volpe face l'amore* (Corsican): Cuando llueve y hace sol[,] entonces la zorra [el zorro] hace el amor. Gloss: Quand il pleut et fait du soleil, alors le renard fait l'amour. (Colonna d'Istria, Robert & Jean, *Pruverbii di Corsica*, 1996, 249). *A pieuv e a fa sùl, le galiné van far l'amùr* ([kippen]; Piedmontese): Llueve y hace sol, las gallinas van a hacer el amor. Gloss: Piove e fa sole, le galline vanno far l'amore. Piedmont [Piemonte], Italy. (Richelmy, Tino, *Proverbi piemontesi*, 2006, 68 nº826).

[323] C-O It 2 (Rohlfs 1979, 88 nt 153); Beccaria 1995, 137: Liguria: *Ciöve e lüxe u su, / i gati i fan l'amú*; Marche: *piove e c'è il sole / tutte le gatte fanno l'amore*; Piemonte: *piöv e fa sul / le galine van far l'amúr*. // Wikipedia: In Italy they say: *Piove e c'è il sole, la gatta fa l'amore*: "It rains with the sun, the (female) cat is making love".

[324] C-O Sp 2; C-S Sp 3: *sale de paseo*; C-Ö Sp 1, 2: *a(i)gua de caracol*, 3-6: *tiempo del caracol*; 7: *saca los cuernos el caracol*, 8: *la lluna i lo cargol*; vgl. 9: *carrabine, caragol, les xiques de Xerta no valen un sou* (de karabijnen en de slak, de meisjes van Xerta zijn niet één sou waard), 10: *Agua con sol no vale un caracol* (Zonneregen is geen slak waard); C-O Sp 1: *Ja plou, tapa, sol, la mula i el bou*; Ferro Ruibal 2007, 68: in Cuba: *Agua con sol no vale un frijol* (is geen boon waard); Spanje: *Cuando llueve y hace sol, coge el caracol* (uit 1627: Correas 1924, 139; 2000, 204). *Cuando llueve y hace sol sale a paseo el caracol – canta el gallo del Señor. Si llueve y hace sol se pasea el caracol* (d.i. 'se refire a marzo') [*cogar* op de hoorns nemen (v.e. stier, maar ook een slak heeft hoorns); *pasear* wandelen; *el gallo del Señor* hoeft niet een haan te zijn, vgl. *gallina del señor* = lieveheersbeestje (lett. -kip)]. ID., 86: *Sol e auga de abril, pantorra e caracol hanche saír* ('de pantorra [een paddestoel] en de slak komen tevoorschijn') (Valdeorras). Wikipedia Sunshower: In Brazil, people say: 'Rain and sun (*chuva e sol*), Snail's (*caracol*) wedding.' // Catalaans: Records vivencials d'Eladi Huguet: *quan plou i fa sol, passeja el cargol*. // *Quan plou i fa sol, passeja el caragol*. // Victor Pàmies i Riudor: Pluja nº 513: *Plou i fa sol, aigua de caragol*; nº828: *Quan plou i fa sol, passeja el cargol*; nº1050/1: *Si plou i fa sol la vida del caragol. Si plou i fa sol vés a buscar caragols*. // *Cando chove e fai sol, colle o caracol*; cf. *Estudiante de cama e sol non vale un caracol* ('bedstudente'; Wikipedia). // *Cando chove e fai sol, cantan os galos en Solmayor* (Viejo Refrán). // Vgl. *Cando chove e sarabea, a galiña cacarea* (es.scribd.com). Cf. Pluja nº721: *Quan canta molt el gall, senyal de pluja*; nº960: *Si els galls canten a deshora, senyal de pluja*, etc., ook nº731: *Quan el cargol es posa a llaurar, senyal que plourà*. // Panizo Rodriguez, Juliana, 'Refranes Alusivos a la Lluvia', in: *Revista de Folklore* 60, 1985: *Cuando llueve y hace sol, sale de paseo el caracol*. En: *Cuando llueve y hace sol, coge el caracol*. // jmx (jan 16, 2015): *El tiempo [d]el caracol, que llueve y hace sol.* (Spanish, Barcelona). Birke (Jan 19, 2015; Castellano, España meridional): En mi tierra se dice siempre *agua con sol, tiempo de caracol.* Y efectivamente, los días de lluvia con sol son los mejores para salir al monte a coger

van een paddenregen en in de Provence is het de tijd van de kwade geiten.[325] Op de Filippijnen paren de bakaw-vogels. En ook de daar gebruikte spreuk: ‘de bakulaw [grosser Affe] plukhaart of twist’ wordt uitgelegd als het hebben van seks. Dit geldt dan ook voor de volgende spreuk: ‘De buffels gaan met de horens op elkaar los’, terwijl in een Vietnamese spreuk de man en de vrouw met elkaar twisten en de op het veld grazende buffels elkaar met de horens stoten en in een andere de mannetjesduiven met elkaar vechten en de wijfjes hen uitkiezen.[326]

English summary

---

caracoles. // Amelia (3 Sept 2010): *Agua y sol tiempo de caracol*. // Gold 2001, 452: *Cuando llueve y hace sol, canta el gallo del Señor* ‘When it rains and is sunny, the Lord’s rooster crows’. ParemioRom: *Cuan pleve y fa sol, [/] tiempo del caragol* (Aragonese): Comments: En el Valle de Gistaín. *Pleve*: llueve. Así, en Mott (2000: 363). Con la grafía d'el, en Blas/Romanos (2003: 35). Huesca, Aragon, Spain. (Mott, Brian, *Diccionario Etimológico Chistabino-Castellano / Castellano-Chistabino*, 2000, 363 nº9.25; Blas Gabarda, Fernando & Fernando Romanos Hernando, *Fraseología en chistabín. Diccionario de refranes, modismos, locuciones y frases hechas en aragonés del Valle de Chistau*, 2003, 35). *Llueve y hace sol, [/] tiempo del caracol* (Castilian, Spanish): Comments: Localizado en Baza (provincia de Granada). Baza, Granada, Andalusia, Spain. (Gomis i Mestre, 123). *Agua y sol, tiempo del caracol* (Castilian, Spanish): Comments: El ALeCMan lo registra en CR 302 (Ciudad Real), con la anotación parentética de "Puertollano" tras el arco de los guarros. Brazatortas, Ciudad Real, Castile-La Mancha, Spain. Point CR 508 of the ALeCMan. Ciudad Real, Castile-La Mancha, Spain. Point CR 302 of the ALeCMan. Ciudad real is the name of the city and of the province to which it belongs. (ALeCMan map 971 Arco Iris. Notas). *Plou i fa sol, [/] la lluna i lo caragol* (Catalan): Llueve y hace sol, [/] la luna y el caracol. Comments: Localizado en Tortosa. Nótese el uso del artículo arcaico (y hoy dialectal) lo (por el normativo el). Tortosa, El Baix Ebre, Tarragona, Catalonia, Spain. (Gomis i Mestre, 121). *Plou i fa sol [/] a la porta del caragol* (Catalan): Llueve y hace sol [/] a la puerta del caracol. Comments: Atribuido a la localidad de La Pobla de Massaluca (comarca catalana de la Ribera de Ebro). La Pobla de Massaluca, La Terra Alta, Tarragona, Catalonia, Spain. (Gomis i Mestre, 121). *Plou i fa sol, [/] aigua de caragol* (Catalan): Llueve y hace sol, [/] agua del caracol. Comments: Localizado en Benifallet (comarca catalana de la Ribera de Ebro). Benifallet, El Baix Ebre, El Montsià; Tarragona, Catalonia, Spain. (Gomis i Mestre, 121). *Llover con sol no bale un caracol* (Aragonese): Localizado en Buil. La grafía es aragonesizante, pero la hechura del refrán es castellana. Huesca, Aragón, España. Area in the south half of Sobrarbe. (Tomás Arias, Chabier, *El aragonés del Biello Sobrarbe*, 1999, 339). *Agua con sol [/] no vale un caracol* (Castilian, Spanish): Atribuido a la localidad de Monzón (provincia de Huesca). (Monzón, Huesca, Aragon, Spain. Gomis i Mestre, 122). *Sol con agua [/] no vale nada* (Castilian, Spanish): Localizado en Aragón. (Gomis i Mestre, 122). *Sol con auga non vale nada* (Galician): Sol con agua no vale nada. (Ferro Ruibal, 203). *Plou i fa sol, [/] caraguina, caragol; [/] les xiques de Xerta [/] no valen un sou* (Catalan): Llueve y hace sol, [/] "caraguina", caracol; [/] las chicas de Xerta [/] no valen un sueldo. Comments: Localizado en Tivenys (comarca catalana de la Ribera de Ebro). Xerta queda en la otra orilla del río: "rivalidad" etimológica y misoginia al servicio de esta especie de cantinela o dictado tópico. Sobre la forma caraguina, léase el "diccionario etimológico catalán" (DECat) de Joan Coromines (s. v. caragol), quien atribuye caraguines (en plural) a la no muy lejana comarca del Priorat, con el valor de "mena de caragol de forma allargada, impropi per menjar". Tivenys, La Ribera d'Ebre, Tarragona, Catalonia, Spain. (Gomis i Mestre, 120). *Cuando llueve y hace sol, cantan los gallos de Malagón* (Castilian, Spanish): Malagón, Ciudad Real, Castile-La Mancha, Spain. (Martínez Kleiser, 60; Vergara Martín, Gabriel María, *Refranero geográfico español*, 1986 (2.ª edición) [1936], 293). *Condo chove y fai sol, cantan os gallos en Brañamayor* (Galician): Cuando llueve y hace sol, cantan los gallos en Braña Maior. Gloss: Hay: Brañamayor, como caserío en Lebredo (El Franco). Cuando lloviendo sale el sol, cantan los gallos porque mejora el tiempo, y por haber más claridad; como cantan en Braña Mayor, pueblo solitario en la sierra, se supone que cantan en todas partes. Comments: Localizado en El Franco y Boal. De hechura híbrida, gallego-asturiana. El Franco, Asturias, Spain. (Castañón, 81). *Cuando llueve y hace sol, [/] canta el gallo en el mesón* [herberg]*; [/] cuando llueve y hace frío, [/] canta el gallo en el lejío* (Castilian, Spanish): Comments: Localizado en Salamanca. La forma lejío ('terreno perdido en las afueras de una población' [buitenwijken van een stad]) es variante del tipo léxico ejido [meent, gemeenschappelijke weide] (con aglutinación de l- a partir de la del artículo en el ejido; reliquia del castellano antiguo exir 'salir' < lat. EXĪRE). Véase al respecto el DCECH (s. v. ejido). Salamanca, Castile and Leon, Spain. (Gomis i Mestre, 123). Tristania, Jun 20, 2007: A Xerta: *Plou i fa sol /*

The fox is also said to make love. On Corsica they say, ‘When it rains and the sun shines, that’s when the fox makes love,’ while in Levanto the cats make love. In Spain the snails make love, the snail is making love or comes out of its house to take a walk, and they speak there of ‘snail water’ or ‘snail time’, or ‘the snails put out their horns’, or it has something with the moon, like the mule has something with the bull. In the Franche-Comté they speak of a ‘toad rain’ and in the Provence it is the time of the angry goats. On the Philippines the bakaw birds mate. And also the maxim that is used there, i.e. ‘the bakulaw (big ape) tussles and quarrels’, may be explained as having sex. This also applies to the next maxim: ‘The buffaloes go at each other with the horns,’ while in a Vietnamese maxim the man and the wife quarrel with each other and the buffaloes grazing on the field hit each other with the horns, and in another one the male pigeons fight with each other and the female pigeons choose between them.

---

carrabina caragol / les xiques de Xerta / no valen un sou. A Tortosa: *Plou i fa sol / la lluna i el caragol*. A Benifallet: *Plou i fa sol / l'aigua del caragol. / Plou i fa sol / la lluna del juliol*. Refraneiro galego 3720. *Cando chove, vai sol e canta o cuco, vai ou pan ó suco*. (ms-LU: seminarista anónimo: Paradela, LU) // *Cando chove e máis vai sol anda contento o caracol*. *Cando chove e máis vai sol anda ledo o caracol*.

[325] ALFC c. 26, A29, 37: *une pluie de crapaud* = ‘une pluie sous un rayon de soleil’. ParemioRom: *Quan plout et feit solei [/] Feit lo ten di croë tsevrei* (Franco-provençal of Italy) Cuando llueve y hace sol [/] Hace el tiempo de los malos cabritos. Gloss: Lorsqu'il pleut et fait soleil, il fait le temps des mauvais chevreaux [...] Comments: Sin localización precisa en la fuente. Corresponde al francoprovenzal del Valle de Aosta. Adjudicamos ficha aparte a la variante *Quan plout et feit solei [/] Le diable bat sa femme*, registrada por la misma fuente. (Cassano, 228 nº572).

[326] C-O Phil 2; C-V Phil 1 (‘Die Affen lärmen viel, aber ich vermute, das ~ auch Geschlechtsakt bedeutet.’ Vgl. Bakaw en Bakulaw), Phil 2 (met een vorm van dezelfde uitdrukking ~); N-V Vietnam 1; C-V Vietnam 1: *les départagent*: aanmoedigen? [Tagalog: Bakula = Orang-oetang].

Als het regent en de zon schijnt 32: Dieren baden of dopen

(with English summary)

Als het regent en de zon schijnt,
baadt de vos.

In Finland, het land van de sauna, 'neemt de vos een bad', 'de vossen baden', 'de vossenjongen baden in een zandgroeve', 'de vossen slaan zich nu met de badkwast' of 'de kat en de vos baden', vaak met de voortzetting: 'De kat gooit water op de gloeiende stenen en de vos baadt (d.w.z. slaat zich met de badkwast).' Gesproken wordt van ***Ketun sade*** 'een vosregen'.[327] Bij de Basken wordt gesproken van ***azeri bataioa*** 'de vossendoop'.[328]
Een merkwaardige activiteit verricht de vossin in Portugal, waar ze de blaasbalg bespeelt: ***a raposa a tocar no folle***, of aan het vullen is, maar ook lappen de oude vrouwen een blaasbalg.[329]

De wolf, die met de vos trouwde, komt ook zelf in diverse spreuken voor. In Estland zegt men, dat dan 'de wolf zijn gebroed op een steen doopt'; en als herders ergens een steen met een regengat aan de bovenkant zien, zeggen ze: 'Daar heeft de wolf zijn gebroed gedoopt op de dag, dat het regende en de zon scheen.' In een andere spreuk wordt de zoon van de wolf gedoopt met het maken van het kruis en de zoon van de beer wordt gedoopt met het gieten van water. Maar ook wordt gezegd, dat de raaf de kinderen moet dopen.[330] In Estland wordt door de wolven ook gebaad: 'De wolven slaan zich met de badkwast', '~ op het kerkhof', 'de wolf wast zijn jongen' en 'de wolf moet met zijn staart zijn jongen in bad slaan', maar ook 'de beer slaat zich met een badkwast op een boomstomp' en 'de beer wast zijn jongen'.[331] De wolf moet eten: 'De wolf eet boterbrood in de bosjes', of 'onder een vijgenboom' of 'op een steen'.[332] In Pruisen kent men het kinderliedje:

Sunneraaje, Sunneraaje,

---

[327] A-W Fin 1, 3, 5, 4, 2; A-Ö Fin 1. Kuusi 1957, 234: Het baden van de vos ... wordt in Noord Duitsland uitsluitend verbonden met de op het land liggende nevel, die de zegswijze *de Voss badt* teweegbrengt. Röhrich 1973, I, 511: Der Fuchs badet; Fuchsregen (Finnland). // Finnish: *ketut kylpee*, that's 'foxes are bathing'.(Topi, Sept. 20, 2011) // Wikipedia: In Finland, it is called *ketut kylpevät* or "foxes are taking bath".

[328] Ferro Ruibal 2007, 77: *Euria eta eguzkia, azerien bataioa* 'Choiva e sol, o bautizo dos raposos', ook: *azeri-bataio*. Orotariko Euskal Hiztegia: AZERI-BATAIO, AXERI-BATAIO. "*Axeri bataioa* (euria ta eguzkia batera) (AN-5vill), *hara azeri bataioa!* (AN-gip)" Gte *Erd* 110. // *Euria eta eguzkia, azeri bataioa*. // Gold 2001, 453: *Eguzkia eta euria, azeri bataioa* 'sun and rain, the fox's baptism'.

[329] A-Ö Port 1 uit Pori, Westkust (*tocar* 'raken, spelen van instrument'; *no folle* = *no fole* 'in de blaasbalg': Kuusi vertaalt: die Füchsin bläst [!] in die Bälge); H-Ö Port 1: '*stáo as velhas a remendar o folle*'. // *Está a chover e a fazer sol e a raposa a encher o fole* [en de vossin (is) de blaasbalg aan het vullen] (António Moreira, *Diciopédia e Provérbios Portugueses*). ParemioRom: *Está a chover e a fazer sol e a raposa a encher o fole* (Portuguese): Está lloviendo y haciendo sol y la zorra llenando el fuelle. Comments: Así, en Moreira (2003: 113). En Vasconcelos (1980: VII, 553), que localiza el refrán en Mangualde: Está a chover e a fazer sol, estão e a raposa a encher o fole. Mangualde, Viseu, Portugal. (Moreira, 113 nº527; Leite VII, 553. *A chover e a fazer sol, estão as velhas a remendar o fole* ([repareren] Portuguese): Lloviendo y haciendo sol, están las viejas remendando el fuelle. Comments: Fole es una palabra polisémica en portugués; puede significar 'fuelle', 'saco', 'estómago', etc. La fuente también recoge una versión en singular: *A chover e a fazer sol, está a velha a remendar o fole*. Vieira do Minho, Braga, Portugal. (Leite VII, 553).

[330] B-Q Est 1, 2; Est 3; C-Q Est 1: de raaf doopt dus niet zijn kinderen, maar de mensenkinderen, door het te laten regenen.

[331] B-W Est 4, 3, 6, 5; Est 1, 2.

[332] B-Y Est 1; B-Y Est 2, vgl. F-W Est 11: de wolf eet boterbrood in de bosjes; B-Y Est 3.

d Wulf het de Schette tchraaje (gekregen).

In plaats van *Schette* (schijterij) worden ook *Fölle*, *Plüdde* of *Titte* gebruikt:

Sunneraje, Sunneraje,
d Wulf het de Plüdde (buikloop).

Ook wordt gezegd, als het bij zonneschijn regent: *De Wulf heft dat Feeber* en meer van dergelijks.[333] In Mecklenburg *wenn dat bi Sünnenschin rägent, ward seggt, nu deit den Wulf de Buk weih*.[334] In het Rijnland wordt gezegd:

De Sonn scheint on et rent,
de Wolf pischt op de Herd,
on wann en net op de Herd pischt,
dan pischt en op dein Nös.[335]

In Mecklenburg zeggen ze: *Nu pissen de wülw* en in Pruisen: *Die Wölfe pissen*.[336] En in het Belgische Land van Waas kent men: *dan schijt de wolf op de eerde*, evenals in het Rijnland: *De Wolf scheisst op de Erd*.[337]

Op de Filippijnen wordt gesproken van: 'urine van spinnen', in het Duitse Lüneburg van *das Wasser ... der in der Luft tanzenden Mücken*. Bij de Fin-Zweden is het God, die op de aarde pist, terwijl in Zuid Bulgarije gezegd wordt: 'De zon schijnt, het regent! Lacht, kippen, heft jullie staartjes op, schijt vogelstront!' En in Noord Bulgarije: 'Verheugt u, kippetjes, jullie staartjes groeien dicht.'[338] In Litouwen wordt gezegd als de zon schijnt en het regent: 'Dan lacht het

---

[333] PreusWb V, 709: *Wan et rääjent enn de Sonn schient, dan haft de Wulf daut Feeba* (menn.-nd); VI, 751; IV, 524; VI, 903: *Sunneraaje, Sunneraaje, de Wulf het de Titte* ('tiet') *tchraaje*. Ook VI, 751f. (Zit de uitdrukking 'het loopt als een tiet' hier achter?). Vgl. B-Ö Pol 1: *Der Wolf hat Fieber*; Deu 2: *hat das Fieber* (Pruisen).

[334] MecklWb VI, 1101; vgl. B-Ö Deu 1 (*deiht*)

[335] RheinWb VIII, 217: Saarbg-Kahren; vgl. IX, 615: *De Sonn scheint on et rent, de Wolf pischt op de Häd* (Heide)*; o wann en net op de Häd pischt, dann pischt en op dein Nös*. Donker en nevelig weer in de herfst en winter wordt wel *Wolfswetter* genoemd (ID., 622), terwijl *Wölfe* zware onweerswolken zijn (620: Aden-Kaltenborn, Monsch-Strauch, Bo, Dür, MülhRuhr-Styrum). *Et es e Wedder wie ne Wolf*, stormachtig (615: Schleid-Hellenth).

[336] B-Ä Deu 1, 2.

[337] B-Ä Fl 1 (WNT XII, 13: *dan schijt de wolf op aarde* (naar Joos)). Kuusi neemt bij B-Q Est de opmerking op: Uneheliche Kinder antworteten denen, die nach ihrem Vater fragten: 'Ich habe keinen anderen Vater als *ein Wolf schiss einen Haufen auf einen Stein*, ein Bettler stach mit seinem Stab die Augen in den Kopf.' (Naar aanleiding van het dopen van de wolf op een steen, zie tekst.) RheinWb IX, 615: Zell-Senh, Saarl-Dilling; *kä Wolf scheisst uf de Borern* Bernk-Rhaunen; *~ of de Erd* Riedenbg; *ka Wolf scheisst op de Erd, er scheisst dir of de Nos* May-Kehrig, Kobl-Güls. Vgl. Seiler 1922, 225: *Trau keim Wolf uf witer Heid, keim Pfaff bi sinem Eid, kein Jud bi sim Gwisse, sust bist von alle bschisse*. Het schijten van de wolf op de aarde kunnen we verbinden met het groeien van paddestoelen die soms namen hebben als 'wolfsveest', stuifbal, bovist (vDale 1984, 3433b), MNl. 'wolfschete' (Verdam 806); cf. Ginzburg 1992, 307: From Europe to the Americas mushrooms are often referred to with names [like] 'dog piss' [Hindu], 'wolf fart' [= wolfsveest], 'fox excrements'… [naar: Lévi-Strauss, 'Les champions dans la culture', in: *L'homme*, X, 1970, 5-16; ici 15: De même pour l'assimilation, fréquente dans l'Ancien Monde, des champignons à des excrétions corporelles (cf. « urine de chien », « vesse de loup », etc.), attestée en Amérique du Sud chez les Toba (« excréments de l'arc-en-ciel ») et les Matako (« excréments de renard ») ; et, en Amérique du Nord, chez les Quinault (« excréments de puma ») et les Siciatl ou Seechelt (« excréments du tonnerre »).] Wasson: Fr. *pisse-chien* = inktzwam (coprinus comatus); I, 97: Fr. *vesse de loup*; Ned. *wolfsveest*; De: *ulve-fiis*, cf. Fries *ulefyst* (uilenveest) = Eng. puffball, *puckfist* = stuifzwam (Lycoperdaceae), Bask: *astaputz* (ezelsveest); Engadine: *toffas d'luj* (wolfsveest); Sp: *cuesco de lobo* (id.), Castil: *pedo de lobo*; It: *vescia di lupo*; Catal: *pet de llop, pet de bou* (wolf, os; cf. Eng. *bullfist*), *bufa del diable, bufa del dimoni* (duivelsveest). I, 138: Faeroe Islands: *hunda-land* 'hondenpis', 139: *pisse-chien*, Oc: *thepixacan*

[338] C-Ä Phil 1, C-Ä Deu 1, E-Ä FinSchw 1; C-Ä Bulg 1; C-T Bulg 1, 2. Vgl. *muggepis* = heel fijne, zachte regen (Sint Niklaas). // Seporo Kago Marcae (7 juni 2013): In Setswana we say: *moroto wa letsatsi* meaning 'the sun's urine'. Itumeleng Modiba (7 juni 2013): *Moroto wa letsatsi* (sun urine).

zwijn,' in Bretagne dwalen de koeien over de Arrée-berg en in China komt de schildpad uit zijn schild, gaat de hommer (zeekreeft) zijn hol in en geeft de leraar de kinderen vrij.[339]

English summary

In Finland, the land of the sauna, 'the fox takes a bath,' 'the foxes are bathing,' 'the young of the fox are bathing in a sand-pit,' 'the foxes are beating themselves with the bathing-tassel,' or 'the cat and the fox are bathing,' often with the continuation: 'The cat throws water on the glowing stones and the fox baths (meaning, he beats himself with the bathing-tassel).' They speak of a 'fox-rain'. The Basks speak of a 'fox-baptism'.
A strange activity the vixen performs in Portugal where she plays on the bellows or she is filling it, but also the old women patch a pair of bellows.
Besides marrying the fox, the wolf figures also by himself in several maxims. In Estonia they say, that then 'the wolf baptises his brood on a stone', and when shepherds find a stone with a rain-hole at the top, they say, 'There has the wolf baptised its brood on the day that it rained and the sun shone.' In another maxim the son of the wolf is being baptised by making the sign of the cross, and the son of the bear is being baptised by the pouring of water. But they also say, that the raven has to baptise the children. In Estonia the wolves are also bathing: 'The wolves beat each other with the bathing-tassel,' '~ on the churchyard,' 'the wolf washes its young,' and 'the wolf has to beat in the bath its young with its tail,' but also 'the bear beats himself with a bathing-tassel on a tree-stump,' and 'the bear washes its young.'
The wolf has to eat: 'The wolf eats butter-bread in the bushes,' or 'under a fig-tree' or 'on a stone.' In Prussia they know the nursery rhyme: 'Sun-rain, sun-rain, the wolf has got the shitting-disease.' They also say when it rains with sunshine: 'The Wolf has the fever,' and more of that. In Mecklenburg they say when it rains with sunshine, 'now the wolf has pain in his belly.' In the Rhineland they say: 'The sun shines and it rains, the wolf pisses on the hearth, and when he doesn't piss on the hearth, then he pisses on your nose.' In Mecklenburg they say: 'Now the wolves are pissing' (also in Prussia). And in the Belgian Land van Waas they know, 'then the wolf shits on the earth,' which is also known in the German Rhineland.
On the Philippines they speak of 'urine of spiders', in German Lüneburg of 'the water … of the mosquitoes dancing in the air'. With the Fin-Swedes it is God, who pisses on the earth, while in South Bulgaria they say: 'The sun shines, it rains! Laugh, chicken, lift up your little tails, shit bird-shit!' And in North Bulgaria: 'Rejoice, little chicken, your tails grow shut!' In Lithuania they say when the sun shines and it rains: 'Then the hog laughs,' in Brittany the cows wander on the Arrée Mountain, and in China the turtle comes out of its shell, the milter (lobster) goes into its cave, and the teacher gives the children the day off.

[339] C-T Lit 1; C-S Bret 1; C-S China 1, vgl. N-Ö Sp 4.

Als het regent en de zon schijnt 33: De regenboogslang

(with English summary)

Als het bij zonneschijn regent, spant de regenboogslang haar lenige lichaam als een kleurig lint om de aarde.[340] Bij de Paez in Columbia gaat, wanneer het bij zonneschijn regent, *tũs* (de regenboog, een 'demon') van de oever van een rivier, waar hij leeft, de hemel in en van daar weer in een halve cirkel terug naar de aarde. Vooral voor kinderen is de regenboog gevaarlijk. Wanneer het bij zonneschijn regent, mogen zij het huis niet verlaten, aangezien ze anders hoofdziekten krijgen. Dit is geen hoofdpijn, maar zijn verwondingen zoals door een machete.[341]
Bij de Yanesha-Indianen van het Amazone-gebied heeft men grote aandacht voor het verschijnen van rode puistjes of jeukbultjes op de huid, die men *Ayona'achartan* 'the rainbow hurt my skin' noemt en die veroorzaakt worden naar men meent door geesten van de regenboog, wanneer men onverhoeds met hen in contact is gekomen, bijv. door te lopen in de regen terwijl de zon schijnt.[342]
Bij de Negrito Semang (Malakka) is de regenboog een python. Van tijd tot tijd glijdt hij naar het firmament om er een bad te nemen. Hij schittert dan in allerlei kleuren. Wanneer hij het water van zijn bad weggooit, is er op aarde de zonneregen, een uitermate gevaarlijk water voor de mensen.[343]

English summary

When it rains while the sun shines, the rainbow-snake stretches out her limber body around the earth as a colourful ribbon. With the Paez in Columbia tũs (the rainbow, a 'demon') rises up from the bank of a river, where he lives, into the sky and from there in half a circle back to the earth again. Especially for children the rainbow is dangerous. When it rains while the sun shines, they are not allowed to leave the house, for otherwise they will get head-diseases. This is not a headache but they are wounds like with a machete. The Yanesha Indians of the Amazon area have great attention for the appearance of red pimples or itching spots on the skin that are called

[340] Hulpach 1967, 41 (mythe over de regen gebracht door de regenboogslang). Ook in Noord Amerika is er een mythe over het ontstaan van de zonneregen (een variant van AT 425), eindigend met de regel: Then the Thunder spoke again to the young woman and said, 'I have now taken him along with me, and whenever it rains while the sun is shining, the people shall think and say that Tsi-ju'Q-Q, the Wyandot, is making the rain.'
[341] Nachtigall 1955, 273. De *teyu* (goede sjamanen) hebben echter middelen om de regenboog te laten verdwijnen, zodat de kinderen weer naar buiten kunnen.
[342] Céline Valadeau e.a., 'The rainbow hurts my skin: Medicinal concepts and plants uses among the Yanesha (Amuesha), an Amazonian Peruvian ethnic group', [internet 2009]: 'People get sick when they walk through places of residency of these spirits, i.e. when they bath in the river, or walk when the sun is shining under the rain.' This belief in the rainbow pathogenicity is widespread in the Amazon (Estrella, 1991; Laurant, 2005; Odonne e.a., 2009; Sanz-Biset e.a., 2009). Volgens Teenstra (1846, 122) hebben Negers, zowel in Afrika als in West Indië, een angst voor bepaalde vlekken, die loodkleurig, iets geelachtig zijn, die zij *Treef*-vlekken noemen en bij sommigen ontstaan na het eten van zekere dieren of planten, die zij *Treef* noemen; bij de één een schildpad, bij anderen mosselen, oesters, kippen, varkens, schapen, eieren, gebak, etc. Volgens Teenstra is dit niet uit een *veroordeel* [vooroordeel], want zelfs als ze dit eten in spijzen zonder het te weten, krijgen ze *Treef*-vlekken. Bij de meeste kinderen erft dit van de vader over en niet van de moeder. Tot slot merkt hij op, dat bij Mulatten en andere kleurlingen hij van Treefvlekken nooit enig spoor heeft ontdekt. Degenen, die eraan onderhevig zijn, voelen reeds bij het zien van hun *Treef* een zekere rilling en zullen nooit iets uit de hand van iemand aannemen, zodat men dit eerst op de tafel of op de grond moet zetten.
[343] *DdS* 72b. Regenboogslang ook bij de Pygmeeën en bij de Inca's. De verbinding tussen regenboog en ziekte (en dood) ook bij bergbewoners van Zuid Vietnam en bij de Negrito Andaman.

‘the rainbow hurt my skin’, and are caused they believe by spirits of the rainbow, when they are unexpectedly encountered, for instance when walking while the sun is shining under the rain. For the Negrito Semang (Malakka) the rainbow is a python. From time to time he slides up the firmament to take a bath. He then sparkles in all kinds of colours. When he throws away the water of his bath, there is a sun-rain on the earth, water that is very dangerous to people.

Als het regent en de zon schijnt 34: Zonneregen duurt niet lang

(with English summary)

A sunshiny shower
won't last half an hour.

In Thüringen kent men het gezegde: *Sunreen gächt de alln Weiwer heem*.[344] Dit naar huis jagen van de oude wijven, heeft te maken met de magische kwaliteiten van de zonneregen.[345] In een aanroep uit Mecklenburg heet het: *Sünnenrägen, mak mi nich natt*, wat wordt uitgebreid tot:

Sünnenrägen, mak mi nich natt,
Mak de Rostocker Wiwer natt

Of:

Sellmann schitt in 't Botterfatt.

---

[344] ThürWb V, 1294: Kreis Gera: Lik, Pöl; Kreis Eisb: Raus, Kreis Zeitz: Wit. Vgl. RheinWb III, 730: *Hannes, Schlabannes, Schlabocksenben, jog die al Weiwer vun der Hochzeit hem* Mosfrk. Eerenbeemt 1974, 94: '*Regen uit het noordoosten en het kijven van oude wijven houdt drie dagen aan*,' zegt de boer. ID., 95: Als tijdens de regen de zon schijnt [...]. In zo'n geval is het zeker, dat het ook de volgende dag zal regenen.

[345] In het WNT vinden we bij **zonneregen**: 1. regen die valt terwijl de zon schijnt (?); 2. dichterlijk: regen van zonnestralen. Het begrip 'zonneregen' is dus niet bekend in het Nederlands. Vaux gebruikt de term *Sunshower* en merkt op: 'many of the English-speaking respondents indicated that they had not heard this term; others indicated that it referred to intense sun without rain, parallel to French bain de soleil' (zonnebad[en], sunbath[e]). Andere van dergelijke termen: English 6: *liquid sunshine* (Hawaii). English 7: *Indian shower* [Ferro Ruibal 2007, 70: 'chiova india'] lijkt me een verwarring met *Indian summer* (zomer in de herfst). In Fijian 2-4 wordt gesproken van 'softener of the sun', 'damper of the dust', 'chaser of the sun', in Georgian 'the sun is washing its face', in German 2: *Sonnenregen* 'sun-rain', in Greek 2: *Iljos me dhondia* 'sun with teeth' (clear sky, but cold which bites?). Unexplained is Serbian (?) 4: *tonja*, from Tuzla, N Bosnia (something like 'flood'?). In Vaux's Poll sunshower scored 34.29%, liquid sun 0.74%, pineapple rain (0.03%), terwijl 55.15% have no term or expression for this [6.43%: Devil beating his wife; 3.37% other]. Zie ook Armenian 7: *arevmagh* 'sun shower'; [Zweeds *Solregn*]. Ferro Ruibal 2007, 70: *o sol lava a cara* [de zon wast zijn gezicht] uit Carballiño (Galicië); Grieks: *'ήλιος με δόντια* of *'ήλιος μπαμπινιώτης* 'sol con dentes'. Wikipedia Sunshower: In Hawaii, it is known as 'Ghost Rain', // maar ook als *pineapple-juice*, waarop annathea (Aug 24, 2001) reageerde: 'where I came from in Hawaii (upcountry Maui) we called such rainfalls *Pukalani*. It's the name of a little town in Maui, which means "hole in the heavens". Some quirk of geography dictated that when it's raining in Pukalani, it's sunny on the rest of the island, and vice versa. Also, it rains more frequently there than anywhere else on the island (this isn't scientific fact, just how I remember it). It's very neat. It's such a tiny town that when you're standing in the middle of it, you can literally see the one rain cloud that's pouring water all over you, sitting alone in the middle of the sky. And when it's sunny, you can see the hole in the clouds that are pouring water all over the rest of the island, where the sunlight is streaming through.' **rschram** (Aug 24, 2001): *Pineapple juice* is certifiably an invention of the tourism industry. // For 'damper of the dust', vgl. VS: *puts a damper on the sun* (rain are the tears of the Devils wife; done to spoil the total enjoyment of the sunshine). In het Frans wordt voor zonneregen de omschrijving *pluie du soleil* gebruikt (*DdS* 72b). Wikipedia: In Sweden it's called *vitterväder*. [Dit is 'letter(kundig)-weer'.] In Guyana, it is known as "Sun-Rain ". In Venezuela, the word *cachimba* [= waterpijp, hookah] refers to raining while sunny. // Aleco (2007-01-02): In Norwegian we call it *Solregn*. // Sweden (myrpou, 2014): *Vitterväder* - Vittra Weather (Vittra are a little people that lives under the ground in northern Sweden in folklore). Romania (Bezbojnicul): *ploua cu soare*. *„Își bate dracu nevasta*" („The devil is beating his wife") is also used. Idem (Lonaticus): *Soare cu dinti* = Sun with teeth = Bright sun and clear skies during cold weather. // yohney (2014): Germany: *Sonnenschauer*. // linguófilo (Argentina, Jan 16, 2015): Según Wikipedia, en Venezuela se le denomina *cachimba* a este fenómeno. Aunque ni el diccionario de Wordreference ni el de la RAE lo confirman... // Gold 2001, 452: "González de Holguín en su edición príncipe trae *yppu* y los compuestos *ypupara* y *chiraupara*, propiamente 'lluvia con sol', que es el significado que conservaba la variante *chirapa*, de donde viene el peruanismo *chirapa* o *chilampa* 'lluvia con sol', 'neblina'. Mossi da los mismos" (Corominas 1944:8; the first four words are Quechua and the last two are Peruvian Spanish).

[Ook in Finland zien we iemand, een man, Lehtola genaamd, zitten schijten, maar gewoonlijk is het een oude vrouw, de heks (zie §12).[346]]
Gecombineerd zien we deze regels in een rijmpje uit Braunschweig:

Sunnenrâ'en, mak mik nich nat,
Mâk de ôlen wîwer nat,
Leiwe sunne, kumm erunner,
Let den râ'en bowen.[347]

In Sleeswijk-Holstein lopen de kinderen bij *Sünnregen* dansend rond en zingen: *Sünnregen, wi ward ni natt*; en een spreukje zegt: *Sünnregen duurt nit lang*.[348] Om bij de oude wijven te blijven: in Thüringen kent men het gezegde: *Sonnenregen und Altweibertanz dauern nicht lange*, in Pruisen: *Sonnerejen en Oolwiewerdanz dure nich lang*, in Pfalz: *Sunneregen un Altweiwerdänz dauern net lang*, maar in het Rijnland zegt men: *Mairegen un al Wiwerdanz duren nich lang* en in Zwaben: *Morge^{n}rege^{n} und Altweibertanz daure^{n} net lang*.[349] Een kinderspreuk uit Oostenrijk luidt: *Sunnregen, Sunnregen, da wird's bald wieder schön werden*. Ook de Vietnamezen, de Finnen, Jakoeten, Tsjuwassen, Baschkieren en Kirgiezen zeggen, dat het zo weer over gaat, in Portugal: *não tarda a passar*, in Italië: *no dura un' ora*.[350] In Engeland en de VS:

---

[346] I-Ä Fin 1 (Familienname eines Mannes). H-Ä Fin 2 (*ämmä* 'de oude [vrouw]'), H-Ä Fin 3 (idem, achter een lemig veld), H-Ä Fin 4 (in het midden van een aardappelpot of een terige brijpot), H-Ä Fin 5 (met de kont naar boven als een pot), H-Ä Fin 6 (haar kont is zwart als een pot), H-Ä Fin 7 (zwart als een pekpot), H-Ä Fin 8 (zwart als een pot, morgen idem), H-Ä Fin 9 (*muija* 'een oude [vrouw]'), H-Ä Fin 10 (idem, midden op een zomerdag). In H-Ä Fin 1 is sprake van 'oude vrouwen', die pissen en 'laden', d.w.z. 'schijten'. Het pissen is ook bekend van de op de bezem rijdende heksen (H-Ä Deu 1).

[347] MecklWb VI, 1100 (WINKlost; Wo. Sa.; PABroock. KÜ 3, 340; ME 4, 964) = Misc. Deu; *HDA* VII, 586. De actie van Sellmann wordt aan kabouters en heksen en ook wel de duivel toegeschreven. *Sell-mann* betekent 'de man zaliger', de overleden man.

[348] Sl-HoWb IV, 964: Prb; Om VI Deu. Algemener Teenstra 1846, 86: *Plotselijke regens zijn niet lang van duur*.

[349] ThürWb V, 1294: ºHMols OSchw; PreusWb V, 709 (Zies. I, 129); PfälzWb VI, 173: Fr-Eppst; RheinWb V, 771: Gummb-Berghsn. III, 728: de *Altweiwerdanz* is het slot van het huwelijksfeest (ID., 730: *Hannes, Schlabannes, Schlabocksenben, jog die al Weiwer vun der* Hochzeit *hem!* Mosfk). Ook van andere weerverschijnselen wordt dit gezegd: *Temps pommelé, pomme ridée et femme fardée, ne sont pas de longue durée* en Spaans: *Cielo aborregado / y rostro de mujer muj afeitado, / largo tiempo no han durado*. De Franse appelwolken en Spaanse schapewolkjes en een opgemaakte vrouw (Knapp 1939, 30). ZwabWb I, 163: Ook: *Morge^{n}rege^{n} und Altweibertänz' sind nu^{r} ein W^{æ}ile schö^{n} und hant kurz Schwänz'* en *Morgenregen und Altweiberweh Sind um 9 niene^{n} meh^{r}*. In Maasbree wordt gezegd: *as het no 5 oor drug blift hebben de ouj wiever kirmis*. (www.mijnwoordenboek.nl/dialect) WAT XI, 886: **ouvrou** (geseltaal) 1. Eggenote; 2. (een als vroedvrouw optredende vrouw); *soos 'n ouvrou se dans (*zelden: *draf)* 'zoals de dans van een oude vrouw' (geseltaal; ongewoon; gew. i.v.m. die weer) Gou verby: *Die môreweer is soos 'n ouvrouw se dans* 'het morgenweer is ...' (ook: *is nes 'n ouvrou se dans*). ZwabWb 5, 238: *Rege^{n}-Rege^{n}-Tropfe^{n}, Die alte^{n} Weiber kopfe^{n}*. WbElsäs II, 241: *Morge^{n}rëge^{n} un^{d} Wiwerwe^{h}, AmNo^{ch}mottag is^{t} niene nit me^{h}* of *z^{u} Mittaj is^{t} nix me^{h}*; *Morjəràjə ù Wiwərwiè eś Nyùmətà nit miè*. PreusWb IV, 778: *Rejen am Morjen on ool Wiewerdanz duure nich lang*; ID., 787: *Wenn daot ut Norden to rejene anfangt, dänn hält daot dree Doag ut, so as wenn olle Wiewe aon to daonze fange*. Eerenbeemt 1974, 94: Een ochtendregen is van korte duur, vooral als de regen nog voor zonsopgang valt: *Regen bij dageraad, geen die daarvoor het reizen laat*. // Meteo Maarssen Weerspreuken*: Morgenregen, een oude wijven[d]ans. Regen voor acht uur, is van korte duur. Regen voor negen uur, is niet van lange duur. Fijne regen vroeg in de morgen, zal zeker u mooi weer bezorgen. 's Morgens regen, 's middags (*of: *'s avonds) droge wegen. Als het regent voor acht uren, 't zal niet de hele dag duren*. Echter: *Ochtend regen, houdt de pelgrims tegen*. Swainson 1873, 211: Czechs and Poles say: Morning rain and women's tears are soon over. The Suabian peasants: *Morgenregen und Waiberwai Sind um Zehne nimmermai*. Seiler 1922, 224: *Morgarega un Wiberweh ist um Nüni* (neun Uhr) *nienameh* (Hö. 77). Ook: *Hunnehinken und Fruenslüekranken, de duert nich lange* (Scha. 388). // Ashliman, 'Superstitions from Europe': Germany: 'Should it rain in the morning, then the afternoon will have better weather if old women clear their throats. (naar Grimm, 826)

[350] Om VI Öst; C-V-Vietnam 1; Om VI Fin; Om VI Jakut; Om VI Tschuw, Basch, Kirg; Om VI Port; Om VI It. Ricardo Sérgio, *Recontando Contos Populares* (zie boven), zegt over *chuva com sol ao casamento da raposa*, que como todos sabemos é de pouca duração (wat zoals we allemaal weten van korte duur is).

A sunshiny shower
won't last half an hour;

en ook de Vlamingen weten:

Zonneschijn met regen
Heeft geen langen duur
En ontvolkt de wegen
Hoogstens een half uur,

wat blijkbaar komt van het Franse:

Une ondée ensoleillée
N'a pas la moindre durée
Et retient à la demeure
Au plus une demi-heure.[351]

In tegenspraak hiermee is de Franse spreuk: *S'il pleut pendant que le soleil brille: averses!*[352] Oftewel dan komen stortbuiten. Ook in Nederland wordt gezegd: 'Als de zon schijnt en het regent, dan haalt zij voor drie dagen regen,' of 'dan haalt zij de waterbakken vol,' in het Drenthse Zweelo regent het de volgende dag ook.[353] In Roemenië is het een voorbode van nog meer regen, bij de Russen en Syrjaken voor regenweer en de Tsjuwassen zeggen: 'Dan komt er snel nog een

---

[351] *Mother Goose Rhymes*, 260 nº610 = OM VI Eng uit Devonshire (=OM VI USAa), vgl. *never lasts* uit Bedfordshire (= OM VI USAb), vgl. *Sunshine shower, rain half an hour*, vgl. Om VI Irl uit Kerry: *A summer (sunny) shower, it never lasts a half-an-hour*; Beirens nº851 en 852 (= Om VI Fl en OM VI Fr). Swainson 1873, 213: *A sunshiny shower, Never lasts half an hour* (Belfordshire). FL from Adams County, Illinois: *A sunshine shower / Never lasts an hour.* (Harry Middleton Hyatt, New York 1935, 27 no. 683)

[352] Beirens, in: *Vk* 30, 1925, 32 = Om V Fr.

[353] Beirens nº854 naar Harrebomée (niet teruggevonden) = Om V Nied. // Meteo Maarssen Weerspreuken: *Regen bij zonneschijn, nog drie dagen regen*. (Ook: *Een regenboog aan de lucht, drie dagen regen.*) Bergsma, in: *Driem. Bladen* 4, 1905, 108: Als de zon schijnt en het regent, regent het den volgenden dag ook (Zweeloo). Swainson 1873, 213: If it rain[s] when the sun shines, it will surely rain the next day about the same hour (Suffolk). *Sunshiny rain, Will soon go again* (Devonshire). // Snopes.com: The most prevalent item of folklore attached to sun showers is the notion that a sun shower ensures a real downpour at the same time the following day. (Sun showers tend not to last and to be rather light.) They are therefore viewed as harbingers of true storms to come, even as they ever so thoughtfully pin down the precise date and time when one will need to batten down the hatches. // Rurousha 2012: It's also believed [in Japan] that if there's a fox wedding, it will rain again later that same day. // Oud Zeeuwsch gezegde (van mijn moeder): *Zonneschijn en nat, dat is morgen weer wat…* vanavond regende het terwijl tegelijkertijd de zon scheen. Ze heeft het vast zelf verzonnen, of er was ooit iemand die het gezegd heeft, dat ze er om heeft moeten lachen. (Ria, 30 Juli 2009) Volgens mij komen er nog een paar woorden achter. Zonneschijn en nat, morgen weer wat van dat. (Leen, 02-08-'09) // Ernest Thompson Seton, *The Book of Woodcraft and Indian Lore*, 1922, 115: If it rains, and the sun is shining at the same time […] it will surely rain to-morrow. (in the chapter 'General Scouting Outdoors: Old Weather Wisdom') // Chas.E (06-08-2001): I have heard an old wives tale that if it rains while the sun is shining, it will rain the next day as well. I've tried to track these rare occurences and it seems to be true, whenever I've seen rain falling while it's sunny it does indeed rain the next day. I guess it is just a sign of prolonged unstable weather. // The Frank C. Brown Collection of North Carolina Folklore Vol. VII: Popular… Deel 2 (red. Newman Ivey White), 1977: 6465 If the sun shines during a rain, there will be rain the following day. 6466 If the sun shines while while it is raining, it is a sign that there will be rain at the same time the next day. 6467 Rain on Wednesday, and sunshine while it rains, means another rain before Sunday. Coming on Sunday, means rain before Wednesday. 6468 If it rains when the sun is shining, the «bad man» is whiping his wife, and it will rain again tomorrow. // BrotherMan (06-07-2013): In my upbringing this weather phenomenon didn't have a name either. Rather, it was taken as a prediction that it would rain the next day. // [I] remember that if it rains while the sun is out its gonna rain same time tomorrow and twice as hard. // FL from Adams County, Illinois: If the sun shines during a rain, we are going to have rain next day. When sunshine and rain come together, it will rain at the same time on the following day. You may look for snow next day, if the sun appears during a snowfall. (Harry Middleton Hyatt, New York 1935, 27 nos. 684-686)

regen.'[354] In Argentinië komen er meerdere stortregens binnen een maand, vanwaar gezegd wordt: *La luna se hizo con agua* 'de maan voorziet zich met water,' wat lijkt op het Duitse *Die Sonne zieht Wasser*.[355] In Engeland regent het de volgende dag op dezelfde tijd of *Sunshine and shower, rain again to-morrow*. Ook in de VS regent het de volgende dag, eveneens ook op dezelfde tijd; ook wordt wel gezegd: *rain for three days*, of: *there will be a bad storm*.[356] Ook in Denemarken brengt de zonneregen de volgende dag regen of een drie dagen durende regen, terwijl het in Noorwegen een voorteken is van langdurig regenweer. Ook in Zweden regent het de volgende dag; ze zeggen: *Solregn i dag, solregn i morgon*. Ook bij de Esten en Fin-Zweden regent het de volgende dag en de laatsten spreken over 'Het regenloze weer gaat verloren.'[357] In Finland kent men verschillende spreuken, rond het idee: morgen ook zo, dus: 'De zon schijnt en het regent, morgen zal het ook regenen,' maar ook: 'Het regent en de zon schijnt, morgen ook.' Ook zal het morgen op dezelfde tijd regenen en is het een voorteken van langdurige regen en men zegt ook: 'Het mooie weer ging verloren.' Ook bij de Lappen zegt men dat het de volgende dag regent.[358] In Turkije kondigt het een langdurige winter aan of zullen de winterdagen koud zijn; daarnaast is het een teken, dat het de volgende dag mooi weer wordt, dat het weer mooi zal zijn, heerlijk en regenloos, dat het zich goed ontwikkelt, dat het in zo'n jaar droog en regenloos zal zijn. Ook in Rusland is het een voorteken van goed weer. In Italië zagen we (§8): *e doman non piove più* (morgen regent het niet meer) en men heeft een mooie spreuk erover:

Sol e piova,	Zon en regen,
'l Signore Dio lavora	de Heer God is aan het werk
col corte in d'arzento	met zijn zilveren hof
par far vengér bon tempo.	om mooi weer te brengen.
Bon tempo vegnarà,	Mooi weer zal komen,

[354] Om V Rum; Om V Rus; Om V Syrj; Om V Tschuw.

[355] Om V Arg = N-Ö Arg 1; N-Ö Deu 1: deze spreuk is zeer algemeen: Sind schräge Streifen von Sonnenlicht in den Wolken zu sehen, heißt es *die Sonne zieht Wasser* (ThürWb V, 1291). In Rijnland zegt men: *De Sonne treckt (scheppt, strohlt, zeiht) Wasser, zeiht (schmitt) Strohle, strählt sich, wäscht sich, scheint näs* [nog eens] *en Schauer eraus; De Sonne hat Rauen krigt* (RheinWb VIII, 212). Baring-Gould (1995, 173f) heeft het volgende citaat uit *John of Brompton's Chronicle* ('to convince the most sceptical', dat een draak een storm is): 'Another remarkable thing is this, that took place during a certain month in the Gulf of Satalia (on the coast of Pamphylia). There appeared a great and black dragon which came in clouds, and let down his head into the water, whilst his tail seemed turned to the sky; and the dragon drew the water to him by drinking, with such avidity, that, if any ship, even though laden with men or any other articles, had been near him when drinking, it would nevertheless have been sucked up and carried high. In order however to avoid this danger, it is necessary, when people see it, at once to make a great uproar, and to shout and hammer tables, so that the dragon, hearing the noise, and the voices of those shouting, may withdraw himself far off. Some people, however, assert that this is not a dragon, but the sun drawing up the waters of the sea; which seems more probable.' (apud Twysden, *Hist. Anglicæ Script.* X (1652) 1216. Baring-Gould comments: 'Such is John of Brompton's account of a waterspout.' Harrebomée II, 439: *De zon trekt water*. 'Op den man, die, uit eigenbelang, eens anders ondernemingen in de hand werkt, maar vooral op den omgekochten regter wordt dit spreekwoord toegepast.' Van Dale 1984, 3352: *het zonnetje haalt water, gaat water halen*, schijnt zo bleek dat men regen kan verwachten. ID., 3521: *de zon gaat water halen* (gew. *put, pompt water*); vgl. Harrebomée II, 505: *Als de zon zoo bleek schijnt, wil 't gemeenlijk regenen*. 'Dit spreekwoord wordt toegepast, zegt v. Alkemade, "op de liefde-vonk der verliefden."'

[356] Om V Eng, vgl. F-V Eng 10: a sign that 'worse remains behind' (het ergste moet nog komen); and, in a few minutes, the weather was as insufferable as ever. Vgl. Om V Irl: Zo'n regenbui is een voorteken van slecht weer: *A sunny shower is a heavy shower*. Om V USA (met lange bronnenlijst). Ferro Ruibal 2007, 69 naar Wikipedia: 'Anecdotally, it's said that a sunshower is a sign that rain will occur again soon, specifically that it will rain the next day' en hetzelfde wordt uitgedrukt in de Portugese spreuk *Quando chove e faz sol é sinal de outra maior.*

[357] Om V Dän; Om V Nor; Om V Schw; Om V Est; Om V FinSchw.

[358] Om V Fin (met enorme lijst bronnen); Om V Lap.

la piova sbalarà. de regen zal wijken.[359]

In Zweden zegt men: 'De zonneregen komt niet snel terug.' Van Finland zagen we al de regel die alle kanten uitkan, dus ook: morgen zal het niet regenen, dan wordt het regenloos, is het morgen vrij van regen, zal het regenloze weer weken duren en is het een voorteken van een warme zomer; en tot slot is er de bekende regel: 'het zal wel zomer worden,' die in veel andere regels is ingeschoven, maar ook los voorkomt. De Rus-Finnen kennen die regel ook, evenals dat het morgen regenvrij weer zal zijn.[360]

In Turkije is de zonneregen een teken, dat de vijanden overwonnen worden, dat het een krijgsjaar zal zijn, dat er vrede zal komen of dat de zeekrijgers vrede sluiten en eerder zagen we de geesten in de onderwereld vrede sluiten (§20). In Spanje heet het: *Agua y sol, guerra en Sebastopol*, wat wil zeggen: ver van ons bed, maar in de Provence is het weer van Marseille.[361] In Baskenland is zon en regen maarts weer, en maarts weer is 's morgens zonneschijn en 's middags regen, in Polen aprilweer.[362]

In Turkije is de zonneregen ook een teken, dat veel dochtertjes worden geboren, en wordt een vrouw, veroordeeld tot kinderloosheid, geboorterijp, als ze bij zonneregen onder de regenboog gaat staan. Ook zal de vrouw, die dan onder de regenboog gaat staan, haar man vinden en omgekeerd. In de VS moet je dan een rots (steen, baksteen) oppakken en eronder zoeken naar een haar (draad). Als je er een vindt, dan heeft die de kleur van het haar van je aanstaande. Een andere methode is spugen onder een rots en als je de volgende dag eronder kijkt, zie je een haar

---

[359] Om V Tür = V.o, r; Om VI Tür = V.n, q, s, vgl. V.p: het zal mooi weer worden, er zal geen wind zijn; Om VI Rus; Om VI It; zie ook E-S It 7: 'morgen zal het niet regenen'.

[360] Om VI Schw, reeds uit 1662, echter zonder Zweeds origineel; Om VI Fin (met eindeloos aantal varianten voor de 'zal-wel-zomer'-regel; Om VI Rus-Fin.

[361] Om VII Tür = V.y, z, x, ac, zie D-Ö Tür 1 (V.af: Devs); Om VII Sp: 2x Castelaans en Catalaans: *Déu ens do pluja i bon sol, i guerra a Sebastopol* (God geeft ons regen en goede zon, en oorlog in S.). Sebastopol is bekend van de Krim-oorlog (inname in 1855), in Nederland bekend in de zegswijze: *Hij is naar de Krim*. (Har I, xlvii): 'When the famous "Tatar message" came, affirming the capture of Sebastopol, all Europe rejoiced' (Stephens 1893, 110). Michel Deschrijver in zijn dissertatie *Bijdragen tot een sagenboek van Poperinge en aanpalende gemeenten*, uit 1961 aan de R.U. Gent (p. 113 nº232 verteld door de 72-jarige Irma Bouet, landbouwster te Westouter) heeft het verhaal over de Abbé van Westouter: '... e gienk isj verkeerd up z'n ezel nao Sebastopol. Jaon, en adde en ezel. En in plekke van mi z'n aanzichte nao d'n kop te zitt'n, e zat isj andersieme d'r up; mi z'n rik nao d'n kop. En e geenk isj ezo nao Sebastopol. Gaon vicht'n. (Hij ging achterstevoren – met z'n rug naar de kop – op de ezel zitten en maakte zo een heksenvlucht om in Sebastopol te gaan vechten!). Op de afbeelding 'Café chez Satan' (Remise, *Diableries*, 1978) wordt een *Poule Sebastopol* bijgehouden. ParemioRom: *Agua y sol, y guerra en Sebastopol* (Castilian, Spanish): Comments: La segunda parte de la paremia constituye un caso excepcional de referencia a un lugar y a un hecho bien lejanos [= ver weg]. (Martínez Kleiser, 61) [Celedonio Pérez, Redactor Jefe de La Opinión-El Correo de Zamora, 12 Marzo 2014: Agua, sol y guerra en Sebastopol. La frase se puso de moda en España en la segunda mitad del siglo XIX cuando el mercado cerealista ibérico se benefició de la desestabilización que se produjo en parte de Europa por la Guerra de Crimea (1854-1856). Los turcos, ayudados por Francia e Inglaterra, tomaron Sebastopol que defendían los rusos, los auspiciadores del conflicto. El granero cerealista ucraniano se llenó de telarañas por el clima bélico y las paneras castellanas sirvieron grano -caro- a muchos países europeos.] Dus het ver weg zijn heeft er niets mee te maken. Het spreekwoord wil zeggen: water en zon en oorlog in S. zijn de beste dingen om goede zaken te doen. *Quouro plòu e souleio, [/] Fai lou tèms de Marsiho* (Occitan) Cuando llueve y hace sol, [/] Hace el tiempo de Marsella (Marseille). Gloss: [...] allusion à la cantilène enfantine: Plòu, plòu, souleio, [/] Sus lou pont de Marsiho, etc. Comments: El testimonio de la glosa no corresponde a un refrán estrictamente meteorológico. En cualquier caso, la paremia de las ficha, en grafía normativa, se transcribe así: *Quora plòu e solelha, [/] Fai lo tèmps de Marselha*. Nótese que el refrán esconde la realización tradicional del topónimo Marselha en provenzal (Marseio). (Mistral II, 285)

[362] *Eguzki eta euri, martxoko eguraldi* ('sol y lluvia, el tiempo de marzo'); *Martxoko eguraldi, goizean eguzki ta arratsalden euri* (Maarts weer, 's morgens zonneschijn en 's middags regen) (Proverbios en vasco). Gold 2001, 453: Polish: *Kwiecie´n piecie´n wcie¸ z przeplata troche¸ zimy, troche¸ lata* 'April weather, rain and sunshine both together'.

van de man met wie je gaat trouwen.[363] In Finland is het een teken, dat er hooi zal zijn voor de bruiloft, of dat men op een bruiloft wordt uitgenodigd. Als de zonneregen tijdens de bruiloft plaats heeft, betekent dat geluk voor het nieuwe paar, of dat het paar veel geld en veel strijd zal hebben, terwijl in Duitsland het ongeluk betekent. Maar in Thüringen zeggen ze: *regnet es in den Brautkranz, während die Sonne scheint, wird das Paar reich*. In Argentinië heeft men het gezegde, dat de bruid, die op zo'n dag trouwt, uit de pot heeft gegeten, d.w.z. seks voor het huwelijk heeft gehad; variaties zijn, dat ze zonder lepel uit de pot of de pan heeft gegeten.[364]

English summary

In Thuringia they have the saying, 'Sun-rain chases the old women home.' This chasing home of the old women is connected with the magical qualities of the sun-rain. In an exclamation from Mecklenburg it is said: 'Sun-rain, don't make me wet,' which is extended with the line, 'make the women from Rostock wet;' or with, 'Sellmann shits in the butter-tub' (see §12). We see these lines combined in a nursery rhyme from German Braunschweig: 'Sun-rain, don't make me wet, make the old women wet; dear sun, come down, leave the rain on high.'
In Schleswig-Holstein the children walk during the sun-rain, dancing around and singing: 'Sun-rain, we don't get wet,' and a little maxim says: 'Sun-rain doesn't last long.' To continue with the old women: in Thuringia they have the saying: 'Sun-rain and old-women dance don't last long,' which is also known in Prussia, the Pfalz, but in the Rhineland they say: 'Mai-rain and old-women dance don't last long,' and in Swabia: 'Morning-rain and old-women dance don't last long.' A children's maxim from Austria says: 'Sun-rain, sun-rain, it will soon be beautiful [weather] again.' Also the Vietnamese, the Fins, the Jakuts, Chuwas, Bashkir and Kirgis say, that it will pass soon, as in Portugal it won't linger in passing, and in Italy it won't last an hour. In England and the US 'a sunshiny shower / won't last half an hour,' and also the Flemish know: 'Sunshine with rain doesn't last long and empties the roads of people for no more than half an hour,' which seems to have come from the French: 'A shower while the sun shines has not the least length and keeps at home at the most half an hour.'
Contradicting this is the French maxim: 'When it rains while the sun shines: downpour!' So it is a sign of heavy showers to come. Also in the Netherlands they say: 'When the sun shines and it rains, then she [the sun] draws rain for three days', or then she draws the tanks full, in Zweelo in the Dutch province Drenthe it also rains the next day. In Rumania it is a harbinger of more rain, with the Russians and Syrjaks for rain-weather and the Chuwas say: 'Then there will soon come another rain.' In Argentine there will come several heavy showers within a month, which is why they say, 'The moon provides itself with water,' which resembles the German maxim 'The sun draws water.' In England it rains the next day at the same time or they say: 'Sunshine and

[363] N-Q Tür 1 = V.u; N-Q Tür 2; N-O Tür 1; N-O USA 1 (meerdere bronnen); N-O USA 2.
[364] N-O Fin 3 (de zon fladdert, weet niet wat hij wil); N-O Fin 2; N-O Fin 4, 5; N-O Deu 1 (= *HDA* VII, 601); ThürWb V, 1292; N-O Arg 1: *La novia que se ha casado en ese dia, ha comido en la olla.* Vaux: Op de Cape Verde Islands wordt gezegd: *A sunshower on one's wedding day means that the groom has eaten unheated food*. Vgl. in Nederland wordt wel gezegd: *Zij heeft de kat niet gevoerd*, wanneer het slecht weer op de trouwdag is, hetgeen een teken is, dat het huwelijk niet gelukkig zal zijn (Laan 1977, 177, die de Cock citeert over de kat als het dier van Freia of Frigg, de oud-Germaanse godin van liefde en huwelijk: wanneer de bruid verzuimde de kat goed te verzorgen, dan was Freia/Holda haar niet welgezind). Vaux Norwegian: A sunshower on one's wedding day is auspicious for the bride (een goed teken dus). Ook van gewone regen op huwelijksdag: *So viel Tropfen Regen, so viel Glück und Segen. So viel Flocken Schnee, so viel Ach und Weh* (algemeen); *Die Braut im Regen gibt in Küch und Keller Segen*, maar ook: *Regen am Hochzeitstag bedeutet Tränen* (PreusWb IV, 779). Hess-Nass II, 809: *In den Kranz de Reggen / Bringet se* (die Braut) *üme den Seggen.*

shower, rain again to-morrow.' Also in the US it rains the next day, also at the same time; also they say: 'rain for three days,' or 'there will be a bad storm.' Also in Denmark the sun-rain will bring rain the next day, or three days of rain, while in Norway it is a sign of prolonged rainy weather. Also in Sweden it rains the next day; they say: 'Sun-rain today, sun-rain tomorrow.' Also with the Estonians and Fin-Swedes it rains the next day and the last ones say, 'the rainless weather goes lost.' In Finland they have several maxims with the idea: tomorrow also, so: 'The sun shines and it rains, tomorrow it will also rain,' but also: 'It rains and the sun shines, tomorrow also.' Also it will rain tomorrow at the same time and it is a sign of prolonged rain, and they also say: 'The beautiful weather went lost.' Also the Laps say that it rains the next day. In Turkey it announces a long winter or the winter-days will be cold; next to that it is a sign that the next day the weather will be good, that the weather will be good, lovely and rainless, will develop good, that the weather in such a year will be dry and rainless. Also in Russia it is a sign of good weather. In Italy as we have seen (§8), tomorrow it won't rain no more, and they have a nice rhyme about it: 'Sun and rain, the Lord God labours with his silver court to bring fair weather. Fair weather will come, the rain will yield.'

In Sweden they say: 'The sun-rain doesn't come back soon.' Concerning Finland, we have already seen the maxim that can go in every direction, so also: tomorrow it won't rain, then it becomes rainless, when tomorrow is free of rain, the rainless weather will last for weeks and it is a sign of a warm summer, and finally there is the familiar maxim: 'it will surely become summer', which is inserted in many other maxims, but also exists unconnected. The Russian Fins also know this maxim, as well as that tomorrow the weather will be without rain.

In Turkey the sun-rain is a sign that the enemies will be conquered, that it will be a year of war, that peace will come or that the sea-warriors will conclude peace, and before we have seen the spirits in the underworld conclude peace (§20). In Spain they say: 'Water and sun, war in Sebastopol,' meaning far away, but in the Provence it is the weather of Marseilles. In the Bask region sun and rain is March weather, and March weather is sunshine in the morning and rain in the afternoon, which is in Poland April weather.

In Turkey, the sun-rain is also a sign that many daughters will be born, and a woman, condemned to childlessness, will become fruitful, when she goes under the rainbow during a sun-rain. Also a woman who goes under the rainbow will find her husband and vice versa. In the US you have to turn over a rock (stone, brick) and search underneath for a hair (strand). If you find one, it will be the colour of that of your future wife or husband. Another method is spitting under a rock and when you look the next day, you will see a hair of the man you are going to marry. In Finland it is a sign that there will be hay before the wedding, or that one will be invited to a wedding. When the sun-rain takes place during the wedding, it means luck for the new couple, or that the couple will have much money and much combat, while in Germany it means misfortune. But in Thuringia they say: when it rains in the bridal wreath while the sun shines, the couple will become rich. In Argentine they have the saying, that the bride who marries on such a day has eaten out of the pot, meaning, had sex before the wedding; variations are that she has eaten without a spoon out of the pot or pan.

Als het regent en de zon schijnt 35: Zonneregen brengt zegen

(with English summary)

Zonneschijn en regen
brengen de mensen zegen.

De magische eigenschappen van de zonneregen worden gewoonlijk als zeer positief omschreven. Knapp heeft het in haar dissertatie 'Het volkskundige in de Romaanse weerregels' over de *bei jung und alt beliebten Sonnenregen*.[365] Een algemene Duitse spreuk is:

Sonnenschein und Regen
bringt dem Menschen Segen.[366]

In Mecklenburg wordt gezegd:

Bi Sünnenrägen
Gifft uns' Herrgott sinen Sägen.[367]

Een ander woord voor zonneregen is daar *Sünnenpruust* met de ermee verbonden weerregel:

Sünnenpruust un Abenddak [I, 33b: evening haze]
Bringen den Buern Kuurn in 't Fack.

Ook in Catalonië is regen en zon koren bij kuipen, regen en sneeuw koren overal.[368]

---

[365] Knapp 1939, 72. Vgl. Barbara Mikkelson (Snopes.com): A far less prevalent belief (and yet the one I grew up with in the 1960s in Ottawa) was that being touched by rain that fell while the sun was out was very lucky. Specifically, such wettings were thought to bring unexpected windfalls, so sun showers experienced while one was out driving practically dictated the rolling down the window and sticking out of a hand so as to "get money in it." A print sighting of this theorem dates to 1918: "To be out in a sunshower is good luck, and whatever you venture in that hour will be successful." Note that it lacks mention of any direct tie to money and that it includes a timeframe (one hour) that what I grew up with did not. Rainwater itself is rumored (at least in the world of superstition) to have certain curative, protective, or luck-bringing powers. Many through the ages have sworn by its ability to heal sore eyes. Others assert money washed in it can never be stolen. A Welsh superstition holds that babies washed in it begin talking sooner than those laved otherwise. Rainwater that falls on Ascension Day (the 40th day after Easter) is particularly favored for these purposes, as it is believed to be especially potent. And she signs off with: Barbara "showers of good fortune" Mikkelson (8 March 2010).

[366] Horst und Annelies Beyer, *Sprichwörterlexikon*, München 1985, 543.

[367] MecklWb VI, 1100: Ro. *Sünnenrägen* m. Sonnenregen; er wird allgemein als wachstumsfördernd angesehen. Vgl. E-U Deu 1: *Sonne und Regen / von Gottes wegen*.

[368] MecklWb VI, 1100: *Sünnenpruust* m. 2. übertr. Regenschauer bei Sonnenschein WAKViel; Wetterregel: SCHWGad. ME 4, 964. // Derk Budding 1836, 91f vermeldt de weerregel: *wanneer de zon schijnt en het regent, verblijden zich de boeren* als een verklaring voor 'kermis in de hel'. In Delft zou men zeggen: *als de zon schijnt en het regent, begeven zich de kermiskramers in de hal*. Hal en hel zouden dezelfde betekenis hebben. Ook in Catalonië: ParemioRom: *Algua i sol, frument a bruiol; Algua i neu, frument arreu* (Catalan) Agua y sol, trigo a cubo[s], agua y nieve, trigo por todas partes. Comments: Así, en el DCVB (s. v. algua), que localiza la variante algua (catalán normativo: aigua) en Alguer; y remite el refrán a Guarnerio, "Il dialetto catalano d'Alghero", *Archivio Glottologico Italiano*, IX, p. 332. En Palomba (1996: 124): *Aigua i sol, froment a buiol, aigua i neu, froment arreu*. Nótense los dialectalismos froment y b(r)uiol, propios del catalán del Alguer [Alghero, en italiano], así como la afinidad con esta paremia sarda: *Abba et sole, trigu a muntone, subta sa cappa de nostru Segnore*. L'Alguer [Alghero], Sassari, Sardinia, Italy. (Alcover & Moll, I, 504. Palomba, 124). *Abba et sole, trigu a muntone, subta sa cappa de nostru Segnore* (Sard): Agua y sol, trigo a montón, bajo la capa de Nuestro Señor. Gloss: Acqua e sole grano in abbondanza, sotto la cappa di nostro Signore. (Loi, 2010 [1972]: 67) Acqua e sole, grano in quantità, sotto la protezione di Dio nostro Signore. (Spano 1997 [1871]: 41) Comments: Asignamos la geolocalización según la indicación de Spano de que abba es una forma logudoresa. Nótese la afinidad con esta paremia del Alguer [Alghero, en italiano], enclave catalanohablante de Cerdeña: *Aigua i sol, froment a buiol, aigua i neu, froment arreu*. Logudoro, Sardinia, Italy. (Spano, Giovanni, *Proverbi sardi trasportati in lingua italiana e confrontati con quelli degli antichi popoli*. A cura de Giulio Angioni, 1997 (= 1871), 41; Loi, Salvatore, *Proverbi sardi*, 2010 (1972), 369).

In Zwitserland heet het:

Sunne^{n}schīn und Rëge^{n}
isch de^{n} Pūre^{n} g'lëge^{n}

en

Rëge^{n} und Sunne^{n}schīn
gi^{b}t e^{n} guete^{n} Pūre^{n}wī^{n}.[369]

(geeft een goede boerenwijn). In Griekenland is de spreuk:

Hēlios kai brokhē,
tou theou eukhē (Zon en regen, Gods zegen).[370]

In het verre Columbia luidt het spreukje:

Lloviendo y haciendo sol,
son las gracias del Señor.[371]

De Zweden kennen het rijmpje:

Solen skiner och det regnar,
Gud bevare våra drängar.

(De zon schijnt en het regent, God behoede onze jongeren.)[372] In Wallonië zegt men:

Quand il pleut et le soleil luit
Le pasteur se réjouit;

ook in Spanje verheugt de herder zich, hij heeft niets te vrezen en danst met zijn hond, terwijl in Frankrijk *le berger en dit merveil* (de herder er wonder van spreekt). Bij de Fin-Zweden jubelen de herderskinderen, terwijl de huiskinderen wenen; de herderskinderen maken lawaai, terwijl de

---

Refraneiro galego 7843. *Chove e fai sol debaixo da capa de Dios*. (ms4: F.V.S.)

[369] SchwId VIII, 813 (GL).

[370] E-U Grie 1 (zeer verspreid), vgl. 2, combinatie met: 'zon en onweer: Gods vloek' en 3 met 'zon en regenboog, Gods genade' en 4 met 'zon en onweer, des duivels vloek (rijm als 2: *antara – katara*)'.

[371] E-U Col 1

[372] E-U Schw 1; vgl. 2-4 en FinSchw 1-5 zijn varianten met de rijm: regnar – drängar, dat 'knechten' betekent, zoals de vertaling van 3 (Nyboms knechten) en 4; 5 is een combinatie met als tweede deel de rijm *duggar – gubbar* (regent – grijsaards), die we ook zien in FinSchw 6-8. In 9 zien we de eerste rijm met invoeging van 'oude vrouwen', die we in 10 zien: *käringar*, wat ook rijmt op *regnar*, met als speciale toevoeging 'oude' of 'boze'; in 12 moet God al onze oude vrouwen bewaren en in deel twee alle oude mannen. Ook rijmt *tobaksänglar*, een naam gegeven aan meisjes, die in de tabaksfabriek van Borgström werkten (FinSchw 13), evenals *ängar* 'weiden'. Schw 4 heeft als tweede regel de rijm: *snöar – fästemöar* (het sneeuwt – bruiden). Ook in E-V FinSchw 1 zien we de rijm met *regnar*: *Gud basar sina drängar*: God tuchtigt zijn knechten. De *tobaksänglar* komen voor in nog twee spreuken: I-W FinSchw 2: *Borgström badar sina t.* en 3: *Hagström vattnar sina t.* (B. baadt , H. bevochtigt).

Zigeunermeisjes hun kinderen baden.[373] In Roemenië is het morgen een feestdag.[374] Ook maakt of eet de herder in Spanje *migas* (ingebrokkeld eten) of zijn hond gaat er vandoor, kennelijk om naar de kaaskast te gaan en de wei op te likken, wanneer men de oogst van april en mei binnenhaalt, of om een schuilplaats tegen de regen te vinden, of om in de schaduw te gaan. Ook verschrikt de regen met zonneschijn de herder en zonneschijn met regen verschrikt het schaap. In Frankrijk informeert de hond naar zijn herder:

Quand il pleust et le soleil luit,
le chien son pasteur l'enquit.

En in Calabrië laat het olijven aan de baas.[375]

---

[373] K-T Fr 1 = Beirens nº853 naar G. Meurier; Wander III, 1598 bij nº126: *Quand il pleut et le soleil luit, le pasteur se rejouist* (naar Leroux I, 74?); K-T Sp 1: *alegre está el pastor*; K-T Sp 2: *no tiene miedo el pastor*; K-T Sp 3: *baila el perro y el pastor*; K-T Sp 4: *baila el perro del pastor*; K-T Fr 2 = Beirens in: *Vk* 30, 1925, 33 (Pr. e. R.); I-W FinSchw 1 (zie eerder bij Zigeuners baden); vgl. K-T FinSchw 1 (alleen: herderskinderen verheugen zich) en D-W FinSchw 2: De herderskinderen zijn blij. Ferro Ruibal 2007, 71: Galicisch: *Cando chove e fai sol alegre está o pastor*; Port. *Quando chove e faz sol, allegre está o pastor*, Spaans: *Cuando llueve y hace sol baila el perro y el pastor* ['dansen de hond en de herder']; Piemont: *A pioff e a fa soua, l'alegria dal pastua*; Ital: *Piove e fa sole, l'allegria del pastore*. Gonzalo Correas in 1627 (Madrid 2000, 204): *Cuando llueve y hace sol, alegre está el pastor* ('porque habrá hierba, y porque esquilma por abril y mayo'). *Cuando llueve y hace sol, deja el perro a su pastor* ['verlaat de hond zijn herder'] *Por irse a la queseria a lamer los sueros, que es el tiempo de esquilmo, por abril y mayo; o por guardarse del agua, y por irse a la sombra* [om te gaan naar de kaasmakerij om de wei te likken, omdat het de tijd van uitputting van april en mei is; of om te schuilen voor de regen, en om te gaan in de schaduw]. *Lloviendo* [motregent] *y haciendo sol se le cuecen las migas* [de broodkruimels] *al pastor;* Castelaans: *Cuando llueve y hace sol, sonríe Nuestro Señor* ['glimlacht Onze Heer']. Catalaans: Victor Pàmies i Riudor: Pluja nº 523: *Quan plou i fa sol, ballen el gos i el pastor. //* Aforismi.dossier.net: *Quando luce e dà il sole, il pastor non fa parole* [= klaagt niet]. // *Quando chove e está sol, alegre está o pastor. Quando chove e faz sol, alegre está o pastor* (PROVÉRBIOS PORTUGUESES E BRASILEIROS). // *Quando chove e faz sol, alegra-se o gado* [vee] *e o pastor* (cosmokwy.wordpress.com). // 1130 Sprichwörter (www.operone.de): Fr.: *Quand il pleut et le soleil luit le pasteur se rejouist*. // Francisco Javier Rúa Aller & María Jesús García Armesto, *Refranero Meteorológico en León*, p. 209: *Cuando llueve y hace sol, baila el perro y el pastor* (León). (Muy difundido) (ParemioRom: Castilian: Martínez Kleiser, 60). // environnement.ecole.free.fr: *Quand il pleut et le soleil luist, le pasteur se resjouit. Quand il pleut et le soleil luit, le chien son pasteur languit/lenquit*. ParemioRom: *Cuando llueve y hace sol, son las bodas del pastor* (Castilian, Spanish). *Cuando llueve y hace sol, alegre está el pastor* (Castilian, Spanish): (Martínez Kleiser, 61). *Agua con sol, [/] no tiene miedo el pastor* (Castilian, Spanish): Localizado en Zaragoza. (Gomis i Mestre, 122). *Cuando llueve y hace sol, deja el perro a su pastor* (Castilian, Spanish) (Martínez Kleiser, 60). *Cando chove e fai sol, alegre está o pastor* (Galician): (Ferro Ruibal, 203). *Quando chove e faz sol, alegre está o pastor* (Portuguese): Cuando llueve y hace sol, alegre está el pastor. Comments: Así, en Carrusca (1975: 237). En Moreira (2003: 234): *Quando chove e está sol, alegre está o pastor*. (Carrusca, Maria de Sousa (coordenadora), *"Vozes da sabedoria"* [3 vols.], 1974-76, II, 237; Moreira, 234 nº59). Refraneiro galego 3695. *Cando chove e fai sol, alegre está o pastor*. (mc: C.A. A N. Terra) (pt) *Quando chove e está sol, alegre está o pastor*. (Chaves) (es) *Cuando llueve y hace sol, alegre está el pastor*. (Correas) / *Cuando llueve y hace sol, baila el perro y el pastor*. (R. Marín) / *Cuando llueve y hace sol, come migas el pastor*. (Id.) / *Cuando llueve y hace sol, son las bodas del pastor*. (Id.); 3698. *Cando chove e fai sol, ladra o can e canta o pastor*. (ms-LU: José Ballesteros Alonso)

[374] Vaux Romanian: *plovă eu soare, mâine-i sărbătoare* 'rain and sun, tomorrow is a holiday' (Bucharest); Ferro Ruibal 2007, 69: *Plouă cu soare, mâine-i sărbătoare* 'Chove e dá o sol, nañá é dia santo'.

[375] K-Y Sp 1: *hage migas el pastor*; K-Y Sp 2: *come migas el pastor*; K-Ö Sp 1: *deja el perro a su pastor*; K-Ö Sp 2: *espanta al pastor, ~ la ovella* (uit Aragon); K-Ö Fr 1. // *Quand il pleut et le soleil luist, le pasteur se resjouit. Quand il pleut et le soleil luit, le chien son pasteur languit*. (environnement.ecole.free.fr) ParemioRom: *Cuando llueve y hace sol, come migas el pastor* [eet de herder kruimels] (Castilian, Spanish): (Martínez Kleiser, 61). *Quando chiovi allu sulu lejunu lassa l'alivu allu patrunu* (Calabrian). (Cuando llueve con el sol leonino[,] deja las aceitunas al patrón; Quando piove col solleone, lascia le olive al padrone.) (Spezzano, 16 nº19)

In Spanje zegt men dat het tijd is van zacht brood (*tiempo es de pan muelle*) of dat het weer is voor de kaas[bereiding] (*tiempo de requesón*), voor zure melk (*cuajada*), terwijl regen met maneschijn de tijd is voor olijven (*aceituna*).[376] In Toskanië kent men het spreukje:

Acqua y sol,
la campagna va di vol,

evenals: *Acqua e sole fa crescere il lavore*, doen de [oogst-]arbeid toenemen, wat in Bergamasco wordt uitgebreid tot:

Acqua e sule fa lavure,
acqua e ventu fa frumentu

(regen en wind vermeerderen het graan).[377] Op Sardinië wordt gezegd: *Abba et sole trigu* (of *grano*) *amuntone, subta sa cappa de nostru Segnore*, als men de voortreffelijkheid van het zaad wil aanprijzen, omdat God de oogst met zijn mantel bedekte. Ook in Spanje neemt het werk toe (*Agua y soles hacen labores*) en zijn regen en zon de twee grote vrienden van de boer en volgt een voedend jaar (*año criador*), want God is de Voeder (*Dios es el Criador*) en een dubbelzin maakt van zon met regen een overvloedig jaar (*año de hartura*) en zon met sneeuw blije akkers (*campos alegres*).[378] Bij de Fin-Zweden prijst God de aarde of maakt de aarde blij. In Spanje kent men het rijmpje:

Cuando llueve y hace sol, alabanzas al Señor;
cuando llueve y hace frio, puñaladas al judío

(lofprijzingen aan God; regen en vorst: dolksteken aan de Jood).[379] Ook wordt er gezegd: *Cuando Dios quiere* (wanneer God het wil), *en sereno llueve* (regent het bij heldere hemel) of *sin estar nublado llueve* (regent het zonder wolken). En ook in Frankrijk: *Souleio e ploû, coumo Dièu vou* (zoals God wil), maar ook zegt men: *Il pleut et il fait soleil, grâce à la Vierge Marie!*[380] De Catalanen zeggen: *Déu nos doni pluja i sol i guerra a Sebastopol*, maar ook: *Plou i fa sol a la porta de Sant Pol* en *Plou i neve, a la porta de Sant Pere, plou i fa sol, a la porta de Sant Pol*.[381] In Griekenland wordt gezegd: *Ἥλιος και βροχη του θεού ευχή* 'Zon en regen, zegen van God'.[382] In Letland heeft God medelijden met ieder ogenblik van ons of wordt gevraagd ieder ogenblik van ons te zegenen.[383] Maar in de Pfalz is het

---

[376] N-Y Sp 1 (*pan muelle*); N-Y Sp 2-4a (kaas); 4b-5 (zure melk); N-Y Sp 6: (*luna*). ParemioRom: *Hace sol y llueve, tiempo es de pan muelle* Castilian (Spanish): Comments: Pan muelle o blando. (Martínez Kleiser, 61).
[377] Om II It: Uit Bergamasco: *Acqua e sul, la campagna la vé de gul* (verklaart: de vegetatie wordt bloeiend).
[378] Om II Sard met de Latijnse vertaling: *Aqua et sole fruges acervatim, sub Domini Nostri tegmine*; Om II Sp: *dos grandes amigos del labrador*. Vgl. Luis Martinez Kleiser, *Refranero general Ideológico español*, Madrid 1978 (= 1953), 672: *Sol y lluvia, año de hartura. Sol y nieve, campos alegres.* // Catalaans: *Sol i pluja, bona anyada segura* (goed oogstjaar verzekerd) (Victor Pàmies i Riudor: Pluja nº 1150; vgl. *Pluja i lluna, olivera segura*). Eleanor S. O'Kane, *Refranes y Frases Proverbiales Españolas de la Edad Media*, Madrid 1959, 214: *Sol y luvie, añus di farture* (Luria, *Pruverbus*, 25); ook: *El sol y la luvia es para todos* (naar Mt. 5:45: Uw vader, die in de hemelen zijt, ... laat het regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen); ID., 147: *Luvie y sol, añus di rigmisión* (Luria, *Pruv*. 24). Gold 2001, 452: Judezmo: Alberto Romero reports these two sayings for Izmir: *sol i luvja, anjoz d'artura* 'sun and rain – years of plenty' and *luvja i sol, anjoz de rexmisjon* 'rain and sun – years of redemption' (in: *Aki Yerushalayim* 5, 1983/84, 28f). Bitola Judezmo has the identical sayings: Luria 1930:91 has *sol i luvje, anjuz di fartura* and *lujve i sol anjus di riγmisjon*. ID., 455: Salonika, Greece: *lujva i sol, anjoz de reγmisjon i …*" 'rain and sun, years of redemption and …' [no longer recalls the last word (a noun)]. ParemioRom: *Sol y lluvia, año de hartura* (Castilian, Spanish) (Martínez Kleiser, 61).
[379] E-U FinSchw 15; E-U FinSchw 16; E-U Sp 1.
[380] E-Ö Sp 2 (1549, 1555, 1627), 3; E-Ö Fr 1; E-U Fr 1.
[381] Victor Pàmies i Riudor: Pluja nº 198 (Oorlog in S., supra), 512 en 517; vgl. 511: *Plou i fa lluna, la Mare de Déu està en Catalunya*.
[382] Ferro Ruibal 2007, 71: 'Sol e choiva, benedición de Deus'.
[383] E-U Let 1; E-U Let 2.

Majerege
bringt viel Sege

en ook in Zwaben is het

Wärme und Maienregen
Bringen uns Glück und Segen.[384]

Die zegen bestaat uit het bevorderen van de wasdom, zoals in Pfalz de klaver: *Sunneregen wachst de Klee*, op de Filippijnen de rijst, in Turkije graan en gras (men noemt de zonneregen 'weideregen' en schrijven een sterke vermeerdering van het aantal schapen eraan toe), in de buurt van Zagreb het gras.[385] In Turkije wordt ook gezegd, dat bij regen met zonneschijn in april de regendruppels tot parels worden, als ze in de open oesters vallen.[386] In Italië wordt gezegd, dat dan de zwammen ontstaan. In Turkije groeien er veel paddestoelen en ook in Rusland kondigt het paddestoelen, d.w.z. een goede oogst, aan, spreekt men van *gribnoj dožd'* 'paddestoelregen', een teken van goede groei. In Litouwen kent men het gezegde: *Su saule lyja – grybai digs* 'Met zon regen – de paddestoelen gedijen.' Bij de Esten is de zonneregen een gunstige 'paddestoelregen' (*seenevihm*) en ook in Finland zegt men: 'Het regent en de zon schijnt, de paddestoelen gedijen.' In Galicië komt met zon en aprilwater de *pantorra*, een eetbare paddestoel, tevoorschijn.[387] In de

---

[384] PfälzWb IV, 1136; SwäbWb IV, 1406. De Mont, *Zomervlammen*, 1922, 137 zegt: *Als 't zó regent, meië-regent, weet, dat God dan de aarde zegent* (WNT XII, 1380).

[385] PfälzWb IV, 173: ZW-Stamb; Om II Phil; Om II Tür = V.a-j, w, ae: 'pluie de prairies', vgl. V.ad: 'pluie de soleil'; Om II Jug = I-O Jug 8.

[386] C-O Tür 1 = V.ah.

[387] Om III It (Beirens, in: *Vk* 30, 1925, 33); Om III Tür = V.t: champignons; Om III Rus; Om III Lit; Om III Est; Om III Fin. Vaux Russian 2: *gribnoj dozhd'* 'mushroom rain' (which is good to make mushrooms grow). Wikipedia Sunshower: In Russian, it is called грибной дождь (*gribnoy dozhd'*), "mushroom rain", as such conditions are considered favorable to growing mushrooms. Ferro Ruibal 2007, 86: *Sol e auga de abril, pantorra e caracol hanche saír*. De *pantorra* is de *Morchela deliciosa*, die in het voorjaar groeit op vochtige grond. // 1. In my opinion *gribnoj dozhd'* (in the meaning of 'sunshower') is a rather new expression. I've certainly heard it. But it is usually used by rather young people living in towns. In villages *gribnoj dozhd'* is any warm rain (with or without sunlight) i.e. it is a hyperonim for sunshower. [Denis Akhapkine] 2. *gribnoj dozhd'* is in common use, at least in the Northern parts of Russia, but the meaning is different; it refers to a light rain or, rather, drizzling (which is believed to be good for mushrooms to grow, hence the use of the word *gribnoj*). [Vadim Kassevitch] 3. I don't know the official etymology of *gribnoj dozhd'*, but folk belief is that it is called this way because it presents ideal conditions for mushroom growing — a combination of moisture and warmth. Since mushroom collecting is one of the favourite Russian pastimes, this is how Russians look at this weather phenomenon. [Natalia Kondrashova] 4. In Russian, *slepoj* 'blind' sometimes means 'pale', e.g. *slepaja pechat'*, literally 'blind print', which refers to being unable to read a text because it is illegible or pale. [Denis Akhapkine] 5. I think the explanation [for some people using 'mushroom rain' and some using 'pale rain'] is to be found "in the world" rather than in the language. The thing is that precisely two things are needed for mushrooms to grow well, i.e. moisture (= rain) AND sufficiently high temperature (= sun). This seems to provoke a rapprochement between *slepoj dozhd'* and *gribnoj dozhd'*. Yet, to the best of my knowledge, no standard dictionary gives identical glosses to the two collocations, nor does my personal experience agree with equating them. (Vadim Kassevitch) // Lada (= Anna, Russia: Российская Федерация, 2007-01-04): In Russian it is called грибной дождик (mushroom rain). Simply because mushrooms appear after such weather. // Gathering mushrooms in autumn. In Russia this is one of the favorite activities of many people especially older ones. We believe that there are some days when mushrooms in forests grow more rapidly than usual. These are the days when the sun is shining and it's raining simultaneously. We have a specific word for such a rain: 'Mushroom raining'. (milan2003_07; 17 Sep 2011) In Russian, it is called грибной дождь (*gribnoy dozhd'*), 'mushroom rain', as such conditions are considered favorable to growing mushrooms. It is also often referred to as слепой дождь (*slepoy dozhd'*), which literally translates as 'blind rain'. (Bennevis; 17 Sep 2011) Ukraine (nothingincommon, 2014): Сліпий дощ - Blind rain. Sometimes it would be also called 'hen's rain'. // Oksana (10.05.2006): Bei uns heißt so ein Regen (Regen bei scheinender Sonne) *Pilzregen*, der Begriff ist in Russland weit bekannt. Er heißt im Volk eben Pilzregen, denn nach diesem Regen wachsen Pilzen sehr schnell und in großer Menge im Wald. // Lithuanian (pukotoshana murkals, 2014): *grybų lietus* (mushroom rain) or not so common *karalių lietus* (kings rain, royal

VS is het een teken van goed geluk. In Noorwegen, Finland en Zweden wordt het voor het beste weer ter wereld gehouden en in Zweden spreekt men van echt kiemweer, een 'zaadwasweer', de Fin-Zweden noemen het een *gullregn* en als er een zomer zonder *solregn* is, ziet de oogst er slecht uit.[388] In Finland laat de zonregen grote [graan]korrels groeien en belooft het volk brood; het brengt goederen in de korenhouders; het wordt een gerstrijk jaar. Het is een 'goudregen'. 'De Heer strooit hooi, Hij strooit gras,' wat ook gezegd wordt als het in het voorjaar regent. Ook het woud groeit dan. In Hongarije zijn de 'tranen van de oude Heks' waardevol voor de groei van de tarwe en in Mecklenburg wordt gezegd: *nah Sünnrägen waßt 't guut nah, Minschen un Kuurn*.[389] Dus niet alleen de klaver en het koren maar ook de mensen groeien ervan. Aan dit laatste zijn veel liedjes gewijd. In Zuid Hessen lopen *die Knirpse* blootsvoets in het veld en zingen:

Sonnenregen, mach mich groß,
ich bin e klåne Knīwes!

Een *Knibes* is een in de groei achtergebleven volwassene of kind, of kind in het algemeen; hetzelfde geldt voor *Knirps*.[390] In het Rijnland gaan de kinderen de zonneregen in en zingen:

Sonnerenche, Klapperstänche,
fall uf mich, da wachs ich.[391]

Dit liedje varieert vooral in het woord 'klappersteentje', hagelsteentje, zoals *Knippelstän*, in Pfalz *Glockenstää(n), Ziegelsteen, Troppelträncheh, Gottes Segen*. Het rijmen van de eerste regel kan worden doorgezet in de tweede regel. In Pfalz luidt een van de rijmpjes:

Sunnereen, Ziegelsteen,
loß mich wachse, ich bin noch kleen.[392]

De rijm met 'klein' geeft echter in het Rijnland aanleiding tot een hele andere gedachte:

Sonnenrēn, mach mich klän,
mach mich klän wie e Hinkelsbän (een kippepoot),

en korter in de Pfalz:

Sunneräa(n),
mach mich klää(n).[393]

Toch lijkt me dit een afwijking, want in Zuid-Hessen zegt men: *Wammer sich en de Sonnenregen stelld, do wechsd mer* en een vrijwel identiek versje uit Rijnland zegt:

Sonnenrēn, mach mich groß,
ben so klän wie e Hinkelsfuss![394]

En in Thüringen:

Sonnenräänche, mach mich groß,

---

rain). // Gold 1984, 36/2001, 453: *gribnoj dozhd'*, 'mushroom rain' (a good time to pick mushrooms). Ook: *evreiskij dozhd'* 'Jewish rain' (it is sometimes mistranslated as 'Hebrew rain').

[388] Om II USA; Om II Nor: *finäste ver på jor'ä*; Om II Schw: *bäste vär på jol*; *rektit grovär*; *växevär*; Om II FinSchw: *Om ej sommaren solregn ger, skörden dålig att*; Om II Fin: 'nu is de allerbeste dag', 'een zomer zoals hij moet zijn', 'en verder is het weer ook mooi'.

[389] Om II Fin; Om II Ung = H-X Ung 1; MecklWb VI, 1100, vgl. Om II Deu: *Na sünnenregen* (auch: *mairegen*) *wasst man god na*. De spreuk *Regen und Sonnenschein am Jakobstag* (25. Juli), *gute Ernte kommen mag* heeft geen verband met de zonneregen.

[390] SHessWb V, 1087; III, 1491: Da-Ernsth. KrämBa 72; in Hessen-Nassau kent men alleen de eerste regel: *Sonnräänche, mach mich groß* [Klschmkd] (Hes-NasWb III, 625). In Mecklenburg wordt hetzelfde gevraagd aan het lieveheersbeestje: *Sünnenpierdken, mak mi grot, Ick bün 'n lütten Stumpe* (MecklWb VI, 1099).

[391] RheinWb VIII, 220: Kreuzn.

[392] RheinWb VIII, 220: Ottw-Wiebelsk; PfälzWb VI, 173: KU-Bedb, mancherorts, auch Gal; Gal-Brunndorf; Gal-Dornf; Don-Schowe Torscha.

[393] RheinWb VIII, 220: Saarbr-Scheidterberg; PfälzWb VI, 173: KB-Kriegsf.

[394] SHessWb V, 1087: Az-Sief, Er-Hainst; RheinWb VIII, 220: OHw. Saarl.

bin noch so klein wie n Kartoffelkloß.[395]

In Sleeswijk-Holstein wordt gezegd, als een formule:

Sünnregen, Sünnregen,
wenn du groot warrn wullt,
mußt de Mütze afnęhmen

of

Sünnregen, Hoot afnęhmen,
mo̲rn ward schön Wedder gęben.

Men gelooft, dat men dan groeit of dat de haren groeien, maar ook: *vun Sünnregen gifft dat kruus Haar*.[396] In Mecklenburg lopen de kinderen met ontbloot hoofd naar buiten: *bi Sünnenrägen möt 'n den Hot (de Mütz) afnähmen; nah Sünnenrägen wassen dei Hoor gaut*. In Turkije lopen de kinderen om veel haar te krijgen blootshoofds door de regen. En ook in Finland wordt gezegd, dat je met ontbloot hoofd naar buiten moet gaan, opdat de haren groeien.[397] In Thüringen wordt gezegd:

Sonnenreen,
Mitze abnehm!

Ook wordt hier gezegd, dat kinderen onder één jaar zomersproeten krijgen, als ze van de zonneregen nat worden, en in Baden laat men kinderen onder één jaar niet in de regen komen, omdat ze anders sproeten krijgen op de plekken, waarop de regen valt.[398] In Mecklenburg betekent *Sünnenplacken* 1. zomersproeten, 2. overdr. *Regenschauer bei Sonnenschein*. Ook in Zwaben wordt gezegd, dat als de regen op je neus of gezicht valt je *Rossmucken* krijgt.[399] In de Elzas wordt gezegd: *s rë^{g}n^{e}lt Summerflëcke^{n}*, wanneer de zon in de regendruppels schijnt.[400] In de Pfalz lopen de kinderen in de zonneregen en zingen:

Sunnereen,
do wachst mer scheen,

maar daar kent men ook het liedje:

Sommerreen,
do wachst mer scheen,

---

[395] ThürWb V, 1294: ºSalz SLe.

[396] Sl-HoWb V, 964 (Pbg, Hohn, Prb) = Om IV Deu (deel b). // *Sonnenregen, Hutabnehmen, Morgen wird schön Wetter werden* (Walter Rein, *Liederbuch für Niedersachsen*, 2. teil, 1936 G A647a).

[397] MecklWb VI, 1100, vgl. Om IV Deu (a): De kinderen moeten hem *sik up den Kopp plükern laten, denn wasst sai gaud*; en: *Jung, sett de Mütz af, wasst de Hor goud*, vooral zonneregen in mei; Om IV Tür; Om IV Fin.

[398] ThürWb V, 1294; BadWb IV, 233, ook in Thüringen, zie ThürWb V, 1285. Gezegd wordt: *Sommersprossen, rote Haare, das is keene gute Ware*, evenals *rute Haare un Sommersprossen sinn n Teifel seine Bundsgenossen*. Ook wie bij regen met zonneschijn geboren wordt, krijgt sproeten, die schilderachtige namen hebben: *Drecksprizter, Fliegendreck, -scheiße(n), Flohstick, Holderflecke, -sprossen, Kuckuckssprenkeln, -sprossen, Kuhdreck, -patsch, -pratsch, Kuhdrecksflecken, -spritzer, Mostrichflecke, Muckenschißle, Picke, Regenpünktel, Röseln, Rostfleck, Röteln, Saubutzen, Schwindefleck, Senfflecken, Sommerflatschen, -flecke, -füchse, -nägelchen, -pickel, -pratscher, -röseln, -scheckcken, -speckele, -spreckeln, -spreißeln, -sprenkeln, -sprickeln, -sprießeln, -sprießen, -sprinzeln, -sprosseln, -sprotteln, -türchen, -vogel, Sonnenblattern, -flecke, -sprossen, -türchen, Speckwurf, Sperk, Spreckeln, Sprenkel, Sprickel, Sprinzel, Sprösseln, Sproß* (ID, 286 met kaart). Het 'deurtje' wordt uitgelegd als eerste boden van het warme jaargetijde (ID., 1289). Mannhardt 1858, 31 nt. 6: Wenn es auf ein Kind regnet, ehe es ein Jahr alt wird, bekommt es Rossmucken (Panzer, *Beitrag* I, 260, 70; vgl. Meier, *Schwäb. Sagen*, 509, 404). In Oost-Pruisen mag men het eerste levensjaar niet met een kind in de regen gaan (een reden wordt niet gegeven) (PreusWb IV, 779). In Thüringen worden zomersproeten ook wel *Regenpünktel* genoemd (ThürWb V, 93: nur ºGrz TWo).

[399] MecklWb VI, 1100 (WaKViel); ZwabWb IV, 1600 (zie verderop, verbonden met 'meeldauw').

[400] WbElsäs II, 242 (wenn die Sonne in die Regentropfen hinein scheint; uit Schleit.).

en aan de zomerregen worden in de liedjes dezelfde eigenschap van het laten groeien toegeschreven:

Sommerreen, Glockesteen,
fall uf mich, do wachs ich,

waarbij de kinderen met ontbloot hoofd in de regen gaan staan.[401] Ook in Zuid Hessen kent men dit geloof: valt in de zomer regen, lopen de kinderen blootsvoets op het veld en zingen:

Summe(r)reje, mach mich grüß,
ich sann su klā(n) wäi e Hinkelsbä(n),

of *ich bin en klåne Knīwes!* Ook de meiregen wordt deze groeieigenschap toegedicht: *E Mairē(n) eß wächsig;*

Mairäje
kimmd den Bauer geläje

(meiregen komt de boer gelegen);

Mäirē(n),
Gottessē(n);
Mairäje,
iß dem Bauer Seje

en *e gūrer Mäiraje iß Gold wert*. Naar het volksgeloof groeien de kinderen een flink stuk als ze met ontbloot hoofd in de meiregen lopen. *Mäiräje, macht groß!* In de regen staand vragen de kinderen:

Mäireje, mach mich groß,
ich bin en kläner Stumpe bloß,

of *ich seun en klåne Stoppes bloß*, of *och bin en klāne Storze*. Ook kent men er het liedje:

Maierege mach mich grüß,
ich san su klā(n) wie e Hinkelbā(n).[402]

Ook in Rijnland kent men de wasdombevorderende eigenschap van de meiregen en ook daar lopen de kinderen met ontbloot hoofd in de meiregen en zingen:

Mairegen, mak min grot,
ek sin so klen wie ne Bockseknop (Hahnen-, Hennen-, Hasenpuət)!

Andere varianten op dit laatste woord zijn: *Haselnuət, Füngerhot, Hinkelsbän*. Ook kent men er het rijmpje:

Mairegen, fall (tripps, dröpps) op meich,
dan wossen eich!

Ook kent men daar het rijmpje: *Mairenche, Klapperstänche,* met de nodige varianten van het tweede woord: *Kiselstänche, Knasperstänche, Troppentrehnche, Tröppseträhnchen, Trippsenträhnchen, Treppserenche, Drippelrenche, Tröppelren, Drüppelren, Tribbelerähn, Drüppedrähn, Trippetreən, Tupperän, Zibbelsren, Gottessen* (-zegen). Een voorbeeld is:

Mairenche, Treppserenche,
semmer kläne Stompe,
gehn mer onner di Lompe![403]

Ook in Zwaben kent men de vruchtbare eigenschap van de meiregen:

---

[401] PfälzWb VI, 173; 6, 159.
[402] SHessWb V, 1077: Of-Dietz; V, 501f: Bingen, Be-Lind, GG-Leeh, Be-Lamp, 495: Be-Fehlh; Of-KSteinb. In PfälzWb V, 457: *Regen, mach mich groß (naß), ich bin e klääner Stumbe*. WbElsäs II, 241: Valt meiregen op het hoofd van kinderen, dan groeien ze sneller, vanwaar ze zich graag laten beregenen, zingend: *Maie^{n}rëje^{n}, mach mi^{ch} gross, i^{ch} bin e kleiner Strumpe^{n}, G^{e}hör under d Lumpe^{n}. Bliw i^{ch} als e Stumpe^{n} ste^{h}n, Will i^{ch} liewer ins Himmele ge^{h}n!*
[403] RheinWb V, 770.

Maie(n)rege(n) in der Fruh
Gibt Korn und Wei(n) g(e)nu(g).

Ook kent men het gezegde:

Märzstaub und Maie(n)rege(n)
Kann man auf der Goldwag' wägen,

wat in het 18e-eeuwse Engeland bekend was als:

A peck of Marchdust, and a shower in May,
makes the corn green and the fields gay.[404]

In Nederland wordt gezegd:

Stof in Maart,
Is goud waard.

En er wordt gezegd:

Een drooge Maart
is goud waard;
Een natte Mei
geeft boter in de wei.[405]

In Duitsland wordt ook gezegd:

Märzenstaub, Aprilenregen,
Kommt den Bauer sehr gelegen,

wat sterk lijkt op het uit de Oudheid overgeleverde

hiberno pulvere verno lute
grandia farra, camille, metes,

in het Nederlands vertaald:

'Winterstof en voorjaarsregen,
Brengt, Camille, jou oogstzegen.'[406]

---

[404] ZwabWb IV, 1406: HLBAbst, SA Fulg. *The Oxford Dictionary of English Proverbs*, 3e ed. 1970, 511 s.v. March (1721 en 1732). Ook: *Marchdust is worth a king's ransom* (1530), *worth raunsomes of gold* (1557). Ook op Malta wordt regen zeer gewaardeerd, maar dan maartregen: *xita ħrug Marzu u dħul April, karru deheb, ieħor ħarir* 'Rain at the end of March and the beginning of April, is (like) a chariot full of gold and another of silk', var. *Ix-xita fi ħrug Marzu, dħul April, aħjar minn mitt karlu deheb fin* 'Rain at the end of March and the beginning of April, is better than a honderd gold coins.' Aquilina 1972, 565f nº350, die een aantal Italiaanse, Spaanse en Portugese varianten opgeeft. Volgens A. Cremona, *o.c.*, 15f gaan al deze spreuken terug op een bijbelse legende op Malta bekend als *Is-Sultan Salamun u Ħuh* (Koning Salamon en zijn broer), zie Magri, *X'Igħid il-Malti*, 60, en op Sicilië als *Salamuni e Marcorfu* (Pitrè, *Fiabe e Leggende*, nº21). In both Sicilian and Maltese legends the sharp cleverness and identity of Solomon's brother is tested and brought to light through the King's proposed riddle and prize offered for any one who might guess the value of two carts or waggons drawn by oxen, which in the Maltese version were supposed to contain a load of gold and silk, and in the Sicilian legend Solomon himself with his mistress. The lively explanation or witty estimate given bij Marcorfu of the King's device has traditionally been responsible for the *great value which a fall of rain in the end of March or at the beginning of April* has on agriculture for the Spring harvest. Such a proverbial answer to Solomon's riddle is still recorded and preserved in the various maxims which before the Christian era might have been primitively derived from some Phoenician sources.

[405] Schrijnen, *Volkskunde* II, 329. Harrebomée 1980, I, 84a, ook: I, 18: *Een drooge Maart en natte April / Is den boeren naar hun wil; Maart droog en April nat / Geeft veel koren in het vat*; ook: *Een vlo in Maart / Is een daalder waard; Een inhoudende Maart / Is geld waard*. ID., III, 109: *De Mei* (of: *Lente*) *koel en nat, Koren in het vat; Als de Mei is koel en wak, Brengt ze koren in den zak* (met varianten). Echter ID., I, 18: *Die zich zelven wel bemint, Wachte zich voor Maartsche zon en Aprilschen wind*. WbElsäs II, 241: *Awrille-Räge, Gottes Säge; Der Prillenregen ist jn (den Bauern) gelegen*. Engels: *March winds and April showers Bring forth May flowers*; *March winds and May sun Make clothes white and maids dun; In beginning or in end March its gifts will send* (*MGR* 313 nº722, 723, 725); *April weather, Rain and sunshine, both together* (*MGR* 315 nº731.

Tegen een kind, dat niet goed groeit, wordt in Zwaben gezegd: *Ueber di(ch) därf au(ch) wohl no(ch) e(m) Maie(n)rege(n)le(in) komme(n)*.[407] In Baden wordt gezegd: *Mairäje machs scheen* en

Mairääge uff d'Saade,
räägert Dukaate.[408]

Ook in het Rijnland kent men dit gezegde:

Mairegen op de Soot,
dann rent et Dukaten

en eveneens kent men:

Een guje Mairegen
es dem Bur sinne Segen.[409]

En in Pfalz:

Majereje uf die Saate,
do rechnent es Dukate

en

Maiefrescht,
nixnutze Gäscht,
Majerege,
der bringt Sege.

Ook wordt er gezegd: *Vum Maireen werd de Kukruz* (maïs) *scheen*.[410] In Zwitserland zegt men: *wenn man vom Mairegen nass wird, so wächst man noch* en in kinderrijm:

Mairegen, Mairegen,
bist ein rechter Gottessegen,
tränkest Blümlein, Blatt und Moos,
machst mich kleines Männlein gross,

evenals:

Mairegen, mach-mi^{ch} grōss,
i^{ch} bin e^{n} chlīne^{r} Lumpe^{n}

of

Mairegen, mach-mi^{ch} grōss,
i^{ch} g'höre^{n} under d' Lumpe^{n};
und blīben-i^{ch} als e^{n} Stumpe^{n} stā^{n},
so wott-i^{ch} lieber i^{n} d's Himmeli gā^{n}.[411]

De meiregen wordt ook zeer geschat door alchemisten. Mannhardt citeert naar Gräter uit een oud Calendarium: 'Im Majo sollen die Alchemisten Regenwasser in große steinere Krüge sammeln, dass sie das ganze Jahr durch wann sie es bedürfen, sich behelfen können. Denn es ist gezehlt unter die besten Wasser, die man in der Arzeney gebrauchen kann.'[412]

---

[406] Knapp 1939, 6 naar Macrobius, *Saturnal*. // In Provence: *Mars aurous / Abriéu pluious / Fan ana lou bouié jouious* (Mars venteux, avril pluvieux, font aller le bouvier heureux: Maart winderig, april regenachtig, gaan de ossendrijver blij maken). // Mrs. Robinson, Aug. 02, 2011: My granddad used to say: *Sunshine rain - snow in April*! Vgl. Har: *Hij ziet er uit als de zon, die op den eersten April door de regen heenschijnt.* (I, xliii)
[407] ZwabWb IV, 1406.
[408] BadWb IV, 239.
[409] RheinWb V, 771: Schleid-Blument, Neuw-Bonef; Klev. Vgl. : *'t regent vijf frankstukken!* (= Als er na lange droogte regen valt) (Lokers).
[410] PfälzWb IV, 1136: Ps-Geisbg, RO-Als, GH-Zeisk; ZW-Hornb; Zeitw-Gal 1959; Don-St.Andreas.
[411] SchwId VI, 726f: B; vgl. Maien-Tauw.
[412] Mannhardt 1858, 30 naar Gräter, *Idunna und Hermode*, 1812 nº29.

English summary

The magical qualities of the sun-rain are usually very positively depicted. Knapp in her dissertation on the folkloristic elements in the Romance weather maxims speaks of the sun-rain loved by young and old. A common German maxim says: ‘Sunshine and rain bring the people blessing.’ In Mecklenburg they say: ‘With sun-rain our Lord God gives us his blessing.’ Another word for sun-rain there is Sünnenpruust (sun-snort) with the maxim: ‘Sun-snort and evening haze bring the farmers corn in the barrel.’ Also in Catalan rain and sun means corn in tubs, rain and snow is corn everywhere.
In Switzerland they say: ‘Sunshine and rain is very convenient for the farmers’, and: ‘Rain and sunshine give good farmers’ wine.’ In Greece they have the maxim: ‘Sun and rain, God’s blessing.’ And in South-American Columbia they have the Spanish maxim: ‘When it rains and the sun is shining, these are the blessings of the Lord.’ The Swedes have the little rhyme: ‘When the sun shines and it rains, God take care of our youth.’ In Wallonia they say: ‘When it rains and the sun shines, the shepherd rejoices.’ Also in Spain the shepherd rejoices, he has nothing to fear and dances with his dog, while in France the shepherd speaks wonders of it. With the Fin-Swedes the shepherds’ children shout for joy, while the house-children cry; the shepherds’ children make noise, while the Gypsy girls bath their children. In Rumania there will be a feast-day tomorrow. In Spain the shepherd also makes or eats ‘migas’ (some kind of porridge) or his dog runs off, presumably to go to the cheese-cupboard and lick away the whey, while the folks are busy collecting the harvest of April and Mai, or to find a shelter for the rain, or to go lie in the shade. Also the rain with sunshine frightens the shepherd, and sunshine with rain frightens the sheep. In France, when it rains and the sun shines, the dog inquires his shepherd. And in Calabria it brings olives to the boss.
In Spain they say it is the time of soft bread or time for the making of cheese, or buttermilk, while rain with moonshine is the time for olives. In Tuscany they have the maxim: ‘Water and sun, the countryside flourishes,’ as well as ‘water and sun increases the labour [of the harvest],’ which has been extended to two lines in Bergamasco: ‘Water and sun increase labour, water and wind increase the corn.’ On Sardine they say: ‘Rain and sun increase the grain, under the cape of our Lord,’ when they want to praise the excellency of the seed, because God has covered the harvest with his cape. Also in Spain the labour increases and rain and sun are the two great friends of the farmer, and a feeding year follows, because God is the great Feeder, and a two-liner makes of sun with rain an affluent year and sun with snow happy fields. With the Fin-Swedes God praises the earth or makes the earth happy. In Spain they have the little rhyme: ‘When it rains and the sun shines, praises to the Lord; when it rains and there is frost, dagger-stabs to the Jew.’ They also say: ‘When God wants it will rain with a clear sky,’ or ‘without clouds’. And also in France: ‘Sunshine and rain, as God wants,’ but they also say: ‘It rains and the sun shines, thanks to the Virgin Mary.’ The Catalans say, ‘God gives us rain and sun and war in Sebastopol,’ but also: ‘Rain and the sun shines at the gate of Saint Paul’ and ‘Rain and snow, at the gate of Saint Peter, rain and the sun shines, at the gate of Saint Paul.’
In Greece they say: ‘Sun and rain, blessing of God.’ In Latvia God has pity with every moment of us or is asked to bless every moment of us. But in the Pfalz they say: ‘Mai-rain brings much blessing;’ and also in Swabia they say: ‘Warmth and Mai-rain bring us fortune and blessing.’ This blessing consists in the advancement of the growth, as in Pfalz the clover: ‘Sun-rain makes the clover grow,’ on the Philippines the rice, in Turkey the grain and grass (they call the sun-rain ‘meadows-rain’ and attribute to it a great increase in the number of sheep), around Zagreb the grass. In Turkey they also say that with rain and sunshine in April the raindrops become pearls

when they fall in the open oysters. In Italy it is said that then fungi spring up. In Turkey many mushrooms grow and also in Russia it announces mushrooms, meaning a good harvest. They speak of 'mushroom rain', a sign of good growth. In Lithuania they have the saying: 'With sun rain – the mushrooms thrive.' With the Estonians the sun-rain is a propitious 'mushroom rain', and also in Finland they say: 'It rains and the sun shines, the mushrooms thrive.' In US it is a sign of good luck. In Norway, Sweden and Finland it is considered the best weather on earth, and in Sweden they speak of real germinating weather, a 'seed-growing weather', the Fin-Swedes call it a 'gold-rain' and when there is a summer without sun-rain, the harvest prospect is bad. In Finland the sun-rain causes the growth of big grains and promises bread to the people; it brings stuff in the grain containers; it will become a barley-rich year. It is a 'gold-rain'. 'The Lord strews hay, He strews grass,' which is also said when it rains in spring. Also the wood grows then. In Hungary the 'tears of the old Witch' are valuable for the growth of the wheat, and in Mecklenburg they say: 'After sun-rain there is good growth, people and corn.' So not only the clover and the corn but also people grow by it. To this last idea many songs are devoted (in Germany). In South Hessen the little children run barefoot in the field and sing: 'Sun-rain, make me big; I am a little kid!' In the Rhineland the children go out into the sun-rain and sing: 'Little sun-rain, little rattle-stone, fall on me, then I will grow.' This little song varies mainly in the word 'rattle-stone' (hailstone). The rhyming of the first line can be transferred to the second line. In Pfalz one of the rhymes goes: 'Sun-rain, tile-stone, let me grow, I am still small.'
The rhyme with 'klein' (small) has led in the Rhineland to a totally different thought: 'Sun-rain, make me small, make me small as a chicken-leg.' Or shorter in the Pfalz: 'Sun-rain, make me small.' But this seems to me a deviation, because in South Hessen they say: 'When you go standing in the sun-rain, then you will grow,' and an almost identical rhyme from the Rhineland says: 'Sun-rain, make me big, [I] am still as small as a potato-knot.' In Schleswig-Holstein they say, as a formula: 'Sun-rain, sun-rain, when you want become big, you must take off your cap', or: 'Sun-rain, take of your hat, tomorrow there will be fair weather.'
People believe that they will grow or that the hairs grow, but also that 'from sun-rain you'll get crisped hair.' In Mecklenburg the children go bareheaded outside: 'with sun-rain you have to take of the hat (cap); after sun-rain your hair grows well.' In Turkey the children walk in order to get much hair bareheaded in the rain. And also in Finland they say that you have to go outside bareheaded so that the hairs will grow. In Thuringia they say: 'Sun-rain, take off [your] cap!' They also say here that children under one year will get freckles, when they get wet in the sun-rain, and in Baden they don't let children under one year come in contact with the rain, for otherwise they will get freckles on the spots where the rain falls. In Mecklenburg the word for freckles also means a shower while the sun shines. Also in Swabia they say that when the rain falls on your nose or face you will get freckles. In the Alsace they say: 'It rains freckles', when the sun shines in the raindrops. In Pfalz the children walk in the sun-rain and sing: 'Sun-rain, then one grows beautiful,' but they know the same song of the 'summer-rain', and to the summer-rain the same growing qualities are attributed: 'Summer-rain, clock-stone, fall on me, then I will grow.' And the children stand with bare head in the rain. Also in South Hessen this belief is known: when it rains in the summer, the children walk barefoot in the field and sing: 'Summer-rain, make me big, I'm as small as a chicken-leg,' or 'I am a small kid!' Also the Mai-rain is endowed with this growing quality: 'A Mai-rain is favourable (= makes grow)', 'Mai-rain is convenient for the farmer', 'Mai-rain, God's blessing; Mai-rain is the farmer's blessing' and 'a good Mai-rain is worth gold.' According to folk-belief the children grow a big piece when they walk with bared head in the Mai-rain. 'Mai-rain, makes big!' Standing in the rain the children

ask: ‘Mai-rain, make me big, I am but a small stub.’ They also know the song: ‘Mai-rain, make me big, I am as small as a chicken-leg.’
Also in the Rhineland the growth promoting quality of the Mai-rain is well-known and there also the children walk with bared head in the Mai-rain and sing: ‘Mai-rain, make me big, I am as small as a trouser-button (cock’s, chicken’s, hare’s leg)!’ Other variants of the last word are: hazelnut, thimble, chicken’s leg. Also they know the rhyme: ‘Mai-rain, fall (drip, drop) on me, then I will grow!’ Also they know the rhyme ‘Mai-rain, rattle-stone’, with a lot of variants of the second word: little pebble, little teardrop (drop-tear), etc. An example is: ‘Mai-rain, drip-rain, I am but a small stump…’
Also in Swabia the fertile quality of the Mai-rain is known: ‘Mai-rain in the morning gives plenty corn and wine.’ Also they know the weather-rule: ‘March-dust and Mai-rain can be weighted on gold-scales,’ which was known in 18th-century England as: ‘A peck of Marchdust, and a shower in May, makes the corn green and the fields gay.’ In the Netherlands they say: ‘Dust in March, is worth gold.’ But also: ‘A dry March is worth gold; a wet Mai gives butter in the meadow.’ In Germany they also say: ‘March-dust, April-rain, is very convenient for the farmer,’ which resembles maxim from the Latin antiquity, which translates to: ‘Winter-dust and spring-rain, bring you, Camille, harvest-blessing.’
To a child that doesn’t grow well they say in Swabia: ‘Over you there might very well come a Mai-rain’. In Baden they say: ‘Mai-rain makes beautiful’ and ‘Mai-rain on the seed, it rains ducats.’ This is also known in the Rhineland, where they also know: ‘A good Mai-rain is the farmer’s blessing.’ In the Pfalz they say: ‘Mai-rain on the seed, then it rains ducats’, and ‘Mai-frost, worthless guest; Mai-rain, this brings blessing.’ They also say: ‘From Mai-rain the maize becomes beautiful.’ In (the German speaking part of) Switzerland they say: ‘when you get wet by Mai-rain, then you will grow,’ and in nursery rhyme: ‘Mai-rain, Mai-rain, you are a real God’s blessing, waters little flower, leave and moss, make me little fellow big;’ as well as: ‘Mai-rain make me big, I am a tiny tot,’ etc.
The Mai-rain was much valued by the alchemists. Mannhardt quotes from an old Calendarium: ‘In Mai the alchemists must collect rainwater in big stone jars, so that when they need it they have enough for the whole year. Because it is reckoned under the best water that can be used in medicine.’

Als het regent en de zon schijnt 36: Zonneregen brengt onheil

(with English summary)

Zonneschijn en regen
brengen grote nood.

Keren we terug naar de zonneregen, die naast de genoemde met de zomer- en meiregen gemeenschappelijke positieve eigenschappen ook negatieve eigenschappen heeft. In de provincie Ilocos van de Filippijnen beschouwt men de zonneregen als een slecht voorteken, aangezien daardoor de insecten zich snel vermeerderen en de gewassen opvreten. Gezegd wordt: 'Als het regent en de zon schijnt, dan kruipen de wormen uit de aarde tevoorschijn en vreten diverse planten.' In Maleisië noemen ze de zonneregen *Hujan panas* 'hete regen' en vrezen zijn magische gevaarlijkheid. De Khmer spreken ook van hete regen (*Lĕsom pret*) en zeggen dat de geest van het ongeluk (*Pag Rẽit*) zijn draden aan de nat geworden mensen wil knopen, die dan zeker zullen sterven, tenzij door tegenmagie de draad wordt doorgesneden. Wie sterft, komt in de hemel, is zeer rijk en krijgt rode kleren, maar zal zeer eenzaam zijn.[413]
In Azerbeidzjan wordt de zonneregen gezien als een voorteken van grote nood, honger, ziekte, etc. In Turkije zegt men: 'Men lijdt nood in zo'n jaar' en 'De opbrengst van zo'n jaar is gering en de nood komt tevoorschijn.' Ook meent men, dat het in zo'n land gebrekkig wordt, maar de schaden zullen niet al te groot zijn, of: aanzienlijk veel lammeren zullen creperen. Dit doet denken aan enige spreuken uit Litouwen, die zeggen, dat als het bij zonneschijn regent, de (Pruisen-)koning broodloos is, dat het hem ontbreekt aan brood. In Finland zijn echter enige spreuken, die zeggen, dat men hongert in de hel, bij de Est-Finnen maait men hooi in de hel en bij de Est-Russen wordt het de zondaars in de hel lichter.[414] In Taviano (prov. Lecce) wordt gezegd: *piove c'è il sole / sta venendo la malattia* ('dan komt de ziekte').[415]
In Thüringen beschadigt zij de aardappelen en het graan, als zij in de bloesem valt. In de Oekraïne worden de aardappels vlekkig. In Rusland wordt de zonneregen *senognoj* (hooirot) genoemd, omdat hij vaak valt tijdens de hooioogst en het hooi doet verrotten. Bij de Fin-Zweden heet de zonneregen *rötmånad, röijt'månas vedärlejk* 'hondsdagen, hondsdagweer' en wordt gezegd: *e röijtär* 'het doet rotten'. Ook bij de Finnen spreekt men van hondsdagweer en dat de zwade (gras, koren) verrot.[416] Bij de Polen beschouwt men de zonneregen als voor de planten gevaarlijk omdat tegelijk ermee de *zaraza* ('epidemie') uit de hemel valt en daarvan worden de bladeren geel.[417] In Roemenië beschadigt de zonneregen altijd de groei van de planten, doordat het ze vlekt en verwelkt. De vlekken zijn 'roest' (*roghie*) en bij zonneregen zegt men: *bate*

---

[413] Om I Phil; Om I Malay. // pacoisland (June 2016) van het Filippijnse eiland Cebu meldt: We call it *uwan init* (*uwan* rain; *init* sunny, hot/heat). We even have a childish song about it. *Uwan init pista's langit. Uwan landong pista's silong* 'A party above (in heaven/in the sky) when there is a sunshower. A party down in earth when it's raining (with a dark sky).
[414] Om I Azerb; Om I Tür = V.k: disette (hongersnood), l (idem), m (idem), v; M-Y Lit 2-4; F-Ö Fin 1-2; F-Ö EstFin 1; F-Ö EstRus 1. // Lithuanian (pukotoshana murkals, 2014): not so common *karalių lietus* (kings rain, royal rain). There is also a saying *su saule lyja, karalius duonos neteko* (it is raining during sunshine, the king is left without bread).
[415] Beccaria 1995, 149: 'la febbre' (koorts).
[416] ThürWb V, 1294; Om I Ukr; Om I Rus; Om I FinSchw; Om I Fin.
[417] Om I Pol: *zaraza* 'Seuche; infectious disease, plague, epidemic disease, pestilence, broomrape (root parasitic plant), epidemic plantdisease', *zarazek* 'ziekteverwekker; virus'; *zarazić* 'aansteken, infecteren'; *zaraza waglikowa* 'Milzbrand, Kartoffelkrautfäule'; vgl. G-W Pol 1: *Zaraza pada*: 'die Ansteckung regnet'. De uitroep *Zaraza!* laat zich het best vertalen met 'Hell!', 'The Devil!' (Verdomme! Tering!)

roghia ‘de roest valt’. De Serven en Kroaten zeggen, dat het graan zal roesten (*bićе maća*); ook de uien zullen roesten. In Kuči noemt men de graanroest *ala* ‘draak’ en het alom bekende spreekwoord luidt: *Kad kiša pada i sunce sija, bije tonja* (of: *bićе plamenjača*) ‘Als het regent en de zon schijnt, roest het graan.’ In Slavonië is de zonneregen gemengd met honingdauw (*medenom rosom*), die de brand (roest) veroorzaakt.[418] De Duitse folklorist Wolf merkt op: ‘*Regnets unter sonneschein, so fällt gift vom himmel*.’[419] In Zwaben wordt over de zonneregen, bij voorkeur *Sonne(n)rege(n)le(in)* genoemd, gezegd: *Sie bringen lauter Gift, Ungeziefer, in Juni den Honigtau;* en er gaat het gezegde: *Wenn’s aus der Sonne regnet, gebt’s viel Miltau*. Dit wordt gekoppeld aan de zomersproeten, die daarom *Miltauflecke* worden genoemd. Men zegt als het regent en de zon schijnt: *B^{e}hüt^{e} di^{ch} Gott vor ^{de}m Mîltau, dass d^{u} nit g^{e}schecket wirst*.[420] In Baden noemt men de *Meltau* ook *Beschiß* en er wordt gezegt: *S rękərd bəšī’s*, ‘es regnet unter Sonnenschein, den Pflanzen schädlich’ en de regen noemt men *Beschi(e)ßregen*. Ook in Beieren rond Aschaffenburg noemt men ‘einen Regen unter Sonnenschein einen *Beschißregen*: Beschiß aber die von solchem Regen entstehenden, aufgeworfenen Brandstellen an Baumblättern und die darin vorkommenden Insekten, Blättläuse’.[421] In Hessen-Nassau zegt men als bij zonneschijn enige regendruppels vallen: *S rant Sommerflecke* en van iemand met zomersproeten wordt

[418] Om I Rum; Om I Jug.

[419] Wolf 1857, II, 387 (zie hoofdstuk III).

[420] ZwabWb V, 1450, 1453; IV, 1599f: *Wenn es aus der Sonne regnet, gibt es Meltau*; uit 1628: *Das Getraidt mit Meltaw beschissen*, ook: *Fiel ein Mühlthaw in die Blüt, darvon das Korn taub wurde*; IV, 1000: ‘Wenn es regnet, während die Sonne scheint, fällt das Milthau, so ein Gift ist, vom Himmel’; vgl. Om I Deu: oorzaak van *Honigt(h)au* ‘Honingdauw’, brengt in *juli* de honingdauw; dan valt de *Millthau* ‘meeldauw’; waar het valt, verwelken de gewassen; is een gifregen en brengt *Melthau*; dan valt gif uit de hemel, louter gif (*Ungeziefer*); beschadigt de bloesems. Vgl. H-Ü Deu 3: *die Hexe buttert – das ist dann Gift* (uit Slezië). Behalve uit Zwaben komen deze uitspraken uit Brandenburg, Voigtland en elders in Duitsland (zie *HDA* VII, 599: Giftregen). WbElsäs II, 241: *Më^{h}ltaurëge^{n}: ‘Do het halt’s Konrads Hoffgschmeiss glieh Gift gspyzt wie Mildauräje* (Schk. 261). Ook: *Sunne^{n}blick macht de^{n} Rëge^{n} dick* (?).

[421] BadWb I, 157: *Beschiß* van *beschißen* ‘beschijten’; Andreas Schmetter & Karl Frommann, *Bayrisch Wörterbuch*, München 1877, II, 475, zie ZwabWb I, 895; 898: *Beschiß* = Mehltau = SHessWb IV, 609: 1. door paddestoelen opgeroepen plantenziekte, die een witte waas (*Überzug*) tot gevolg heeft, in het bijzonder op jonge kool- en rapenbladeren: *’s Kraud eß ganz voll Melldā*; 2. veel bladluizen, die de bladeren bedekken. In SchwId I, 6 wordt bij *Windau* gezegd: Reflex eines Regenbogens, zweiter Regenbogen, stückweise Färbung der Atmosphäre, für Vorboten von Regen gehalten; veraltetes und in Unordnung geratenes Word; nach einer entgegenstehenden Behauptung lautet es nämlich Miltau; ... das während dieser Lufterscheining das Miltau vom Himmel falle. Van *Tau^{w}rëge^{n}* wordt gezegd: in de dauw vallende regen: slecht voor planten: *’s ist Nünt giftiger für di junge^{n} Birli als en Tau^{w}rëge^{n}*. Vgl. Streng II, 18: ‘Die Vorstellung, dass der Brand als Krankheit des Getreides eine Art Tau sei, der auf die Gewächse herunterfällt, ist schon im Afrz. belegt: “chai seur les blez une *rosee* que on apele *mielee*, dont il furent si emmielé que quant on metoit un espi en sa bouche on sentoit le miel tout proprement” (Gdfr.). Ein *miel* (vgl. lat. *mel* in seinen Ableitungen fur *Mehltau* bei M.-L., REW) liegt [...] Nebelbezeignungen zugrunde, vgl. afrz. *miellas* “car avec la rosee se mesle aulcunes fois *brouillas* et *miellas*” (Gdfr.) und *miélo* in der Picardie: “brouillard funeste aux blés auxquels il passe pour donner la rouille [= ‘roest’] os les rendre noirs [Ned. ‘rood, roest, zwart’]” (Ledieu).’ // www.operone.de/spruch/1110.html: *Wenn es im Juli bei Sonnenschein regnet, man viel giftigem Mehltau begegnet*.

gezegd: *[er] hat mit dem Teufel Scheißdreck gedroschen*. In Oldenburg wordt gesproken van *schmutzigem Regen*,[422] en op Cuba van een 'verraderlijke regen' (*llover traidor*).[423]
In Polen wordt deze regen, die de *zaraza* brengt, verbonden met de watervrouwen (de zielen van verdronkenen), die hun mantels in de zon te drogen hangen (zie §15). Het regenwater valt op de mantels en neemt de vlooien, die erin zitten, mee naar de aarde. En daar vallen ze als aardvlooien in de groenten. Ook valt het vuil uit deze mantels op aarde en werkt als een sterk vergif. Daarom bedekte men vroeger de bronnen bij zulke regen. In Spanje wordt gezegd: *Agua y sol, seguro el pulgón* (gewis komt de veldvlo), evenals *Agua y sol, para las güertas es lagarta, y para las viñas pulgon* (voor de tuinen de hagedissin, voor de wijngaarden de veldvlo). Ook wordt gezegd: 'De vanen in de zon; een worm zal komen en al de merg eruithalen.' In Catalonia *neix i creix el pugó* (wordt geboren en groeit de bladluis).[424] In Peru brengt de zonneregen ziektes (*trae enfermedades*) en druppels die bij kinderen op het hoofd vallen, veroorzaken schurft op het hoofd (*produce sarna en la cabeza*). In Zwitserland zijn ze wel heel negatief, want *Wenn es regnet und die Sonne scheint und es gibt keinen Regenbogen, so geht bald die Welt unter*.[425]

English summary

Next to the positive qualities, which the sun-rain has in common with the summer and Mai rain, it has also negative qualities. On the Philippines they consider the sun-rain a bad omen, for insects will multiply rapidly and eat the crops. They say: 'When it rains and the sun shines, then the worms crawl out of the earth and eat from the plants.' In Malaysia they call the sun-rain 'hot rain' and fear its magical danger. The Khmer also call it 'hot rain' and say that the spirit of bad luck wants to tie his threads to people who get wet, who will then certainly die unless by counter-magic the thread is cut. Who dies, will go to heaven, will be very rich and receives red cloths, but

[422] Hes-NasWb III, 617; IV, 53: Ein Sommersprossiger *hott mit dem Deuwel Schiß gedrescht* 'breitgeschlagen'. In Pruisen krijgt het kind sproeten, als het in zijn eerste jaar door regendruppels getroffen wordt. Het onvertaalde *Troofewassa gebt Sommasprosse*. (Druipwater) Ook hier geldt: *Rotet Hoar on Sommasprossen send dem Diewel sien Volksgenosse* (PreusWb V, 703); *HDA* VII, 578 naar Strackerjan 2, 109: is heksenwerk. Zomersproeten komen van het pissen van de alp op je hand (Ranke, *HDA* I, 293 naar Drechsler 2, 174). RheinWb VIII, 1151: *den hat der Düwelen et Gesell gefuərzt*, er hat Sommersprossen MGladb-Korschenkr; ID., 1152: *de hät bei de Düwel Drist* (Kot) *gedarsche* Kemp-UWeiden; *De hat men Düwel Dennschess gedrosch* Kobl-Ehrenbreitstein. Ook in de Oberelsaß: *Er hat mit dem Teufel Schißdreck gedroschen* (*Anthropophyteía* 3, 1906, 135 nº38). Seiler 1922, 165: Wer Pockennarben hat, auf dem hat der Teufel Erbsen gedroschen. Voor de zomersproeten van de Joden, zie Ilona Nagy, 'Neuentdeckte Apokryphen', in: *AEH* 52, 2007, 312-316; 322: In de Paasnacht bereiden de Joden, als Jezus in het graf ligt, een haan en zeggen als deze op tafel staat: 'Als de haan begint te kraaien en de vis in de soep begint te zwemmen, dan zal Christus opstaan!' Dan begint de haan met de vleugels te klapperen en de vis met de staart de Joden met de soep te bespatten. Etc. Div. versies, meestal bespat de haan. Schönwerth, *Sitten und Sagen aus der Oberpfalz* 2, 1858, p. 361: Wenn während des Regens die Sonne scheint, bekommen die Mädchen Sonnen- oder Sommerflecken, falls Tropfen auf das Gesicht fallen. Höll. Von einem solchen Regen wird der Lein braun. Der Regen, welcher während des Sonnenscheins fällt, heißt Mehltau und ist giftig. Amberg.
[423] Ferro Ruibal 2007, 68: *Si llueve y hace sol, est un llover traidor*.
[424] G-W Pol 1; Om I Sp: *Plou y fá sol, las banderas al sol; vindrá l'abacuch y s' endurá tot lo such*; Victor Pàmies i Riudo: Pluja nº827: *Quan plou i fa sol, neix i creix el pugó*. // Amelia (3 Sept 2010): *Agua y sol para las huertas es lagarta y para las viñas pulgón*. ParemioRom: *Agua y sol, seguro el pulgón* (Castilian, Spanish) (Martínez Kleiser, 61). *Plou i fa sol, [/] les banderes al sol; [/] vindrà l'abacuc [/] i se n'endurà lo suc* (Catalan): Llueve y hace sol, [/] las banderas al sol; [/] vendrá el abacuc y se llevará el jugo [en verkrijg het sap]. Comments: Localizado en la Codoñera [la Codonyera], de la comarca del Matarraña, provincia de Teruel. La forma abacuc parece designación de algún pájaro [vogel] (quizá [misschien] el cuco: aventuramos [wij opperen] dicha asignación). La interpretación del refrán en su conjunto nos resulta igualmente enigmática. La Codonyera [La Codoñera], Teruel, Aragon, Spain. (Gomis i Mestre, 121).
[425] Om I Peru; Om I Schwz (zie Stegemann, in: *HDA* VII, 595: weil etwas Widernatürliches vorgefallen ist).

will be very lonesome. In Azerbaijan the sun-rain is a sign of great need, famine, sickness, etc. In Turkey they say: ‘People will suffer in such a year,’ and ‘The yield of such a year will be small and the distress will appear.’ They also think that there will be shortages in such a country, but the damages will not be too big; or: quite a lot of lambs will die miserably. This reminds of some maxims from Lithuania, saying that when it rains with sunshine the (Prussian) king is without bread, or is lacking bread. But in Finland they have some maxims saying, that in hell they are starving, with the Estonian-Fins they are mowing hay in hell, and with the Estonian-Russians it becomes lighter for the sinners in hell. In Italian Taviano they say that the fever is coming.
In Thuringia the sun-rain damages the potatoes and the corn when it falls into the blossom. In the Ukraine the potatoes become spotted. In Russia they call the sun-rain ‘hay-rot’ because it falls often during the hay-harvest and makes the hay rot. With the Fin-Swedes the sun-rain is called ‘dog-days, dog-day weather’, and they say: it putrefies. Also the Fins call it dog-day weather, and say that it rots the grass and corn. In Poland they think the sun-rain is dangerous to the vegetation because together with the rain falls the ‘zaraza (epidemic)’ from the sky and turns the leaves yellow. In Rumania the sun-rain always hinders the growth of the vegetation by staining and withering. The stains are ‘rust’, and with a sun-shower they say: ‘the rust falls’. The Serbs and Croats say that the grain will rust, and also the onions will rust. In Kuči they call the grain-rust ‘dragon’ and the well-known proverb says: ‘When it rains and the sun shines, the grain rusts.’ In Slavonia the sun-rain mixed with honey-dew causes the rust (blight). The German folklorist Wolf remarks: ‘When it rains while the sun shines, then poison falls from the sky.’ In Swabia they say of the sun-rain: ‘They bring sheer poison, vermin, in June the honey-dew, and they have the saying: ‘When it rains out of the sun, there is much mildew. This is linked to freckles, therefore called mildew-spots. When it rains and the sun shines they say: ‘God save you from the mildew, that you won’t get spotted.’ In Baden they call the mildew also ‘shit’, and they say: ‘It’s raining shit: it rains while the sun shines, harmful to the vegetation,’ and the rain is called ‘shit-rain’, a name also used in Bavaria: shit though the rust-spots on tree-leaves originating in such rain and the therein existing insects, plant-lice. In Hessen-Nassau they say when some raindrops fall while the sun shines: ‘It rains freckles (summer-spots),’ and of a person with freckles: ‘[he] has threshed shit with the devil.’ In Oldenburg they speak of ‘dirty rain’, and on Cuba of a ‘treacherous rain’.
In Poland this rain, which brings the ‘zaraza’, is connected with the water-women (the souls of the drowned), who hang their mantels in the sun to dry (see §15). The rainwater falls on the mantels and takes the fleas in them with it to the earth. And there they fall as earth-fleas in the vegetables. Also the dirt from these mantels falls on earth and works as a strong poison. Therefore people in former times used to cover up the wells when there was such a rain. In Spain they say ‘Rain and sun, surely the field-flea will come,’ as well as ‘Rain and sun, for the gardens the female lizard, and for the vineyards the field-flea.’ Another saying is: ‘The banners in the sun; a worm will come and extract all the marrow.’ In Catalan the leave-louse is born and grows. In Peru the sun-rain brings diseases and drops falling on children’s heads produce scabs on the head. In Switzerland they have a very negative opinion, for ‘when it rains and the sun shines, and there is no rainbow, then the world will soon come to an end.

Als het regent en de zon schijnt 37: Zonneregen een paradox

(with English summary)

Dat is zonneschijn en regen.

Onduidelijk is de betekenis van het Rijnlandse gezegde: *Re om Sonneschein e ene Sack* (in een zak?) evenals *es rent, un de Sonne scheint in e Dippche*.[426] Bij Kuusi zijn wel meer onbegrijpelijke of merkwaardige regels te vinden, die hij voor een deel schaart onder het kopje 'paradox', wat inhoudt, dat zon met regen iets onmogelijks, een tegenstrijdigheid in zich is, zoals een kermis in de hel als feest in een miserabel oord. Zo wordt in Duitsland van vreugdetranen (krokodillentranen?) gezegd: *Das ist ein Regen im Sonnenschein*. Als uitdrukking voor 'met St. Juttemis' zeggen ze in Spanje: *Cuando chove e mesmo faga sol* (wanneer het regent en tegelijk de zon schijnt). De andere paradoxen zijn moeilijker te plaatsen. In Hongarije zegt men: 'Het regent, de zon schijnt, de nacht is lichtloos, de sterren blinken.'[427] In Galicië wordt wel gezegd: *Cando chove e mais fai sol, nin fai sol nin chove* (schijnt noch de zon noch regent het).[428]
Uit Griekenland komen diverse regels: 'Toen de zon scheen en het regende, toen heeft het ook gehageld,' '~, toen heeft het gewaaid en gesneeuwd,' '~, toen was het helder weer en het sneeuwde.' Deze zinnen worden ironisch gebruikt als een aanvankelijk goedlopend iets een foute draai neemt; of om iemand te bespotten, die dwaas of bizar praat.[429] Finland heeft – uiteraard zou ik zeggen – de meeste van deze paradoxen. 'Het regent en de zon schijnt, het is donker als in een zak en brandende kou, het giet water uit de hele hemel,' '~ (v.t.) en de koude was zo streng, dat zelfs de billen van de kinderen aan elkaar vroren,' '~ en het vriest zo verduiveld,' '~ en de kou is als een bronst van vuur.' Ook worden dingen gezegd als: 'De zon regent,' 'De regen schijnt.'

---

[426] RheinWb VIII, 220: Siegld-Fellinghsn, Goar-NHeimb; ID, 213: Siegld-Unglinghsn; *es rent, un de S. scheint in e Dippche* Simm. ID., VII, 674: *Sack:* eine lange Wolke gegen Abend am westlichen Himmel, die dort scheinbaar bis zur Erde reicht; geht die Sonne dahinter unter, *es se en ene Sack gegange*, gibt es Regen. Allg. *Wenn de Sonn zobends en ene Sack krüp, krige we zongern* ('s anderen = de andere, volgende) *Dags Reəge* Kemp, Mörs, Geld, Klev. Teenstra 1848, 86: Als de zon in een *nest* kruipt, d.i. achter een donkere wolk ondergaat, dan heeft men de volgende dag regen te verwachten. Vgl. RheinWb VIII, 212f: *De Sonne lacht en kreischt in än Säckelche* (Ottw-Heinitz). *Wenn de S. morgen lacht, kreischt se medder* ('s middags) Saarbr. ZwabWb V, 1450: *Wenn die Sonne in einem Sack untergeht, so regnet's bald* of *Wenn die Sonne hinter den Sack schlupft* (in een donkere wolk ondergaat); vgl. ThürWb V, 1291: *die Sonn kriecht i Sack*; Hes-NasWb III, 622: *Die Sunn is en en nasse Sack gekrawwelt*; PreusWb V, 708: *Wenn de Sonn enne Schwark untergeiht, denn gefft morje Reje*. In Frankrijk spreekt men als de zon in de wolken ondergaat: *le soleil se noie dans les nuages*, een slecht teken zoals reeds Vergilius 441/2 wist: *Ille (Sol) ... conditus in nubem ... suspecti tibi sint imbres*. In Poitou draagt hij dan een ton op de rug: *il a le baril au dos*, hetgeen regent beduidt. (Knapp 1939, 33f naar Streng 1913, 18). Vgl. RheinWb VIII, 213: *Wenn de Sonne morgens lacht, kreischt se meddes* (mittags) Saarbr. En ook: *De Sonne setz Stippe, morn rent et Trippe* Rip; *wann de Sonne sich Stippe stelt, bal de Ren vum Himmel fällt* Kölln-Stdt; *de Sonne sezt Steipen* Mosfrk; *wenn de Sonne hät Steipe, rent et met Neipe* (Launen) Neuw-Datzeroth; *haut* (heute) *stellt de Sonne Steipen, mor rent se Treipen* (Därmen) Saarbg. Etc. Zak in Catalaans: Nº749: *Quan el sol es colga amb sac, pluja pel cap*; en nº751: *Quan el sol es pon en sac, o plou demà o demà passat*. Nº956: *Si el sol es pon en sec, pluja pel cap*. Meteo Maarssen Weerspreuken: Gaat de zon onder in een nest, binnen drie dagen regen of wind uit de west. Gaat de zon onder in een nest, morgen wind uit de west. De zon in een nest, de wind uit het west, brengen regen op z'n best. Kruipt de zon in haar nest, dan regent 't de volgende dag z'n best. De zon in een nest, het ijs op zijn best.
[427] Paradox Deu; Paradox Sp; Paradox Ung.
[428] Ferro Ruibal 2007, 68. Refraneiro galego 3706. *Cando chove e mais fai sol, nin fai sol nin chove*. (ms)
[429] Paradox Grie. De Zweedse paradox begrijp ik niet en zie niet het verband met de zonneregen: 'Wil ze me verlaten, daarom ben ik helemaal niet bekommerd; nooit mag het zo regenen, dat de zon en de maan schijnen (*att solenn skiin och måne*). Het betreft de vierde strofe uit een volkslied, voor het eerst in 1634 gepubliceerd.

Men zegt voor de grap: ‘De zon regent en schijnt.’ Ook wordt gezegd: ‘Het schijnt water,’ en ‘waterschijn’.[430]
In Zwitserland, waar de *Sunne^{n}regen* (lichte regen, waardoorheen de zon schijnt) niet echt een levend begrip is, heeft men wel een merkwaardig gezegde erover, die het boze karakter van de zonneregen lijkt weer te geven. Van een boos meisje is het: *Uf einisch macht ’s es böses G’sicht, aber ’s isch g’sī^{n}, wie wenn’s nes Sunne^{n}rëgeli gi^{b}t*, wat te vergelijken is met: *Vrēneli, was fēht der au^{ch}? es G’sicht machst wie en alti Frau; wie Rëge^{n}wëtter luegist drī^{n}, und ’s ist doch hëlle^{r} Sunne^{n}schī^{n}*.[431]
Sommigen hebben een cynische houding ontwikkeld t.o.v. de zonneregen. Zo zeggen de Schotten: *Bright rain makes fools fain* ‘Heldere regen maakt dwazen blij.’ En in Spanje kent men het gezegde: *Sol i agua no vale nada* ‘Zon en water is niets waard.’ Studenten gebruiken het als excuus voor het niet gedaan hebben van hun huiswerk: *Cuando llueve y hace sol, no sabemos la lección* (weten we de les niet). In Italië zegt men: *Piova e sol, tempo mato*, ‘gek weer,’ en in Hongarije *Vicsogó idö* ‘belachelijk weer.’ In Moskou zeggen ze: ‘Het regent en de zon schijnt, wat wilt u vanmiddag doen?’ In Zwaben zeggen ze als smoesje of bij wijze van vertroosting: *Z^{u} woche^{n} am Rege^{n}tag, wenn d^{ie} Sonne scheint*.[432] In Catalonië zegt men ook: *El sol de Montalbà, que les pedres fa suar* (dat de stenen gaan zweten).[433]

Tot slot is er nog een speelvorm uit Rijnland:

Sonnenrēn, komm, mach de Dächer nass,
et komme zwei Soldate, die were klätschnass!

En een uit de buurt van Kortrijk (West-Vlaanderen):

Als ’t regent en ’t segent en ’t maantje schijnt,
al de solda[a]tjes drinken wijn.[434]

En ook enige Zwitserse weerregels lijken me een speelvorm:

D’ Sunne^{n} schīnt und ’s rëgned,
d’ Vögeli sitze^{n}d uf der Stëge^{n},
’s gi^{b}t e^{n} lange^{n} Fade^{n}
bis uf Züri^{ch} abe^{n}.[435]

En:

I^{ch} bin e^{n} chlīni Mūs,
mī^{n}s Liedli ist glī^{ch} ūs:
i^{ch} weusch-i Glück und Sëge^{n}
bim Sonnu^{n}schīn und Rëge^{n}.[436]

---

[430] Paradox Fin: ‘bronst van vuur’: Duits: *Feuersbrunst.*
[431] SchwId VI, 731 (JReinh 1905); VIII, 813 (RSuter 1915)
[432] Misc Schott; N-Ö Sp 1 uit Monzón, NO-Spanje; N-Ö Sp 4: ‘Eine moderne Redensart der Studiosen’, vgl. C-S China 1: ‘der Lehrer gibt uns frei’; N-Ö It 1-2 (*sol e piova*); N-T Ung 1; Misc Rus; ZwabWb V, 1450.
[433] Victor Pàmies i Riudor: Pluja n º237: (*Quan plou i fa sol*).
[434] RheinWb 8, 220: Goar-Owesel; L-Y Fl 1. Vergelijk uit Den Bosch 1960: *Het regent, het zegent, de pannetjes worden nat, daar kwamen twee soldaatjes aan, die vielen op hun gat* (eigen notitie).
[435] SchwId VII, 1093: SchwE; Lienert. Vergelijk voor de lange draad §5 n. 7 = C-Ö Schwz 1: *D’Sunne schint und ’s regnet, D’Vögeli sitzet uf der Stege, ’s git e lange Fade bis uf Züri abe* (De zon schijnt en het regent, de vogels zitten op de trap, er loopt een lange draad, tot aan Zurich neer). Vgl. Mannhardt 1858, 526 nº5: *S’ sünneli schînt, s’ vögeli grînt, s’ hocket unterm lädeli, s’ spinnt e sîde fädeli, s’ spinnt en lange fade, er langet bis go Bade, von Züri bis ûf Hauestei, von Hauestei bis wiederum hei.* (etc. naar Rocholz, *Alemann. Kinderlied*, 139 nº273)
[436] SchwId VIII, 813 (Kindergarten 1906 (Z)) (Ik ben een kleine muis / mijn liedje is gelijk uit; / ik wens u geluk en zegen / bij zonneschijn en regen).

English summary

Not clear is the meaning of the saying from German Rhineland (‘Rain and sunshine in a bag’), as well as: ‘It rains, and the sun shines in a “Dippche”.’ Kuusi has more unintelligible or curious maxims which he orders partly under the heading ‘paradox’, which comes down to that sun with rain is something impossible, a contradiction in itself, like a carnival in hell as feast in a miserable place. So they say in Germany of tears of joy (crocodile’s tears?): ‘That is a rain in the sunshine.’ For the expression ‘when pigs fly’ they say in Spain: ‘When it rains and at the same time the sun shines.’ The other paradoxes are more difficult to place. In Hungary they say: ‘It rains, the sun shines, the night is without light, the stars twinkle.’ In Galicia they say sometimes: ‘When it rains while the sun shines, neither the sun shines nor does it rain.’
From Greece come several maxims: ‘When the sun shone and it rained, then it has also hailed,’ ‘~, then it has blown and snowed,’ ‘~, then it was fair weather and it snowed.’ These maxims are used ironically when something that is going well suddenly takes a bad turn, or to mock somebody who talks foolish or bizarre. Finland has – of course – the most of these paradoxes. ‘It rains and the sun shines, it is dark as in a bag and burning cold, it pours water from the whole sky,’ ‘~ (past tense) and the cold was so severe, that even the bottoms of the children froze together,’ ‘~ and it freezes like hell,’ ‘~ and the cold is like a rut of fire.’ Also they say things like: ‘The sun is raining,’ ‘the rain is shining.’ As a joke they say: ‘The sun rains and shines.’ Also it is said: ‘It shines water,’ and ‘water-shine’.
In Switzerland, where the sun-rain (light rain, with the sun shining through) is not really a living notion is, they have a strange saying that seems to represent the malicious nature of the sun-rain. Of an angry girl they say: ‘Suddenly she pulls an angry face, but it is just as when there is a little sun-rain,’ which can be compared with: ‘[Girl], what is the matter with you? You pull a face like an old woman; like rain-weather you lie therein, and it is bright sunshine though.’
Some people have developed a cynical attitude toward the sun-rain. The Scots, for instance, say: ‘Bright rain makes fools fain (happy).’ And in Spain they have the saying: ‘Sun and water (rain) is worth nothing.’ Students use it as an excuse for not having done their homework: ‘When it rains and the sun shines, we don’t know the lesson.’ In Italy they say: ‘Rain and sun, crazy weather,’ and in Hungary ‘ridiculous weather’. In Moscow they say: ‘It rains and the sun shines, what do you want to do this afternoon?’ In Swabia they say as a poor excuse or as a kind of consolation: ‘This week on a rainy day, when the sun shines.’ In Catalan they also say: ‘The sun of Montalba, that makes sweat the stones.’

Finally there remains a play-form from the Rhineland: ‘Sun-rain, come, make the roofs wet, two soldiers come, they become soaking wet!’ This resembles vaguely a rhyme from Flemish Kortrijk: ‘When it rains and it blesses [= raining hard] and the little moon is shining, all the little soldiers drink wine.’
Also some Swiss weather maxims seem to me to be a play-form: ‘The sun shines and it rains, the little birds sitting on the alleyways, there is a long thread until Zurich;’ and: ‘I am a small mouse, my little song is immediately finished: I wish you good luck and blessing with sunshine and rain.’

Als het regent en de zon schijnt 38: Conclusie

(with English summary)

Röhrich besluit zijn artikel met een korte samenvatting van de stand van het onderzoek. De Finse onderzoeker Marti Kuusi heeft zo'n 3000 varianten van het spreekwoord verzameld, die allemaal de vreemde schijnbare natuurtegenspraak illustreren, in een wereldwijd verbreide tegenspraaksymboliek. De vraag is: Wat is in dit rijke materiaal primair, wat secundair? Vanwaar komt deze merkwaardige eenvormigheid en tegelijk variatie? Handelt het om een genetisch tezamen horende traditie of is polygenese te vermoeden, d.w.z. dat de gelijke mensenaard overal gelijke voorstellingen schept? De chronologie van de historische bewijsplaatsen geeft geen verspreidingsaanwijzingen, aangezien de verspreiding van de zonneregentraditie reeds aan het begin van de moderne tijd (d.w.z. met de Renaissance) reeds even ver was ontwikkeld als in de 20e eeuw en dat dus achter de oudste Europese optekeningen hoogstwaarschijnlijk een duizendjarige, misschien veelduizendjarige weg der verspreiding en verandering van de overlevering staat. Kuusi heeft voor het eerst de 'Weltgeschichte einer Redensart' (zoals de ondertitel van Kuusi's studie luidt) geprobeerd te geven, aangezien duidelijk het grote merendeel der varianten een gemeenzame stamboom heeft. Buitengewone natuurverschijnselen (zoals ook de wervelwind, hagel, regenboog, noorderlicht, vallende sterren) worden spreekwoordelijk met vreemde situaties in samenhang gebracht. Naast zuivere schertssituaties, zoals het schulden betalen van een luitenant en andere spottende commentaren bij ongeloofwaardige gebeurtenissen [b.v. het trouwen van weduwen], groeperen bepaalde motieven zich, die het idee van een paradoxale verbinding illustreren, zoals die aan de zonneregen als een combinatie van tegengestelde natuurelementen eigen is: woordenstrijd en gevecht, gelijktijdig de dochter trouwen en de vrouw slaan, hongersnood van een koning, gemeenschappelijk bad van de duivels en engelen, huwelijk van ongelijke partners, zoals tussen de vos en de nachtegaal, lachen door tranen met verschillende aanpassingen aan regionale volksgeloven (Frau Holle, trollen, heksen, etc.). De theriomorfe redacties overheersen in Azië en Afrika, bovendien ook in het middellandse zeegebied en noordwestelijk van de Oostzee. En bovendien overheersen de dierenhuwelijkredacties getalsmatig en verbreidingsmatig: vos- en jakhalshuwelijk, beer- en wolfhuwelijk. Tot de 'altertümlichste' (oudste, meest authentieke) versies behoren de voshuwelijk- en dodenhuwelijkredacties. Kuusi probeert het bewijs te leveren van de oorspronkelijke samenhorigheid van alle zonneregen-parafrasen, waarvan de ene zich uit de andere heeft ontwikkeld, waarbij de voorstelling van het voshuwelijk tot het oorspronkelijke bestand behoort. Kuusi vermoedt, dat India het eerste gebied was, waar de zonneregen als voshuwelijk werd geduid.[437]

India als land, waar alle folklore vandaan komt, is voor een vertegenwoordiger van de Finse school niet ongebruikelijk, evenals het idee dat duizenden jaren zijn voorafgegaan aan de ontwikkeling van de voorstellingen. Het zijn echter vooroordelen, die een werkelijke historisch-geografische bestudering in de weg staan. In plaats van uit te gaan van de vele bewijzen wordt een theorie gepresenteerd die een nader onderzoek van de varianten overbodig maakt. Ook voor mij geldt dat het vossenhuwelijk de oudste versie is, namelijk de Portugese uit 1490. Uiteraard is hieraan een ontwikkeling voorafgegaan, waarop ik verderop nader zal ingaan, maar de verspreiding van de voshuwelijkredactie vanuit Portugal laat zich logisch verklaren: in diezelfde

[437] Röhrich 1973, 511f.

jaren ving de Portugese hegemonie aan: de verdeling van de wereld tussen Spanje en Portugal zorgde ervoor, dat Afrika en het verre Oosten onder invloed van Portugal kwamen, waardoor het spreekwoord daar kon postvatten. Zelfs in Japan waren het de Portugezen, die daar een handelskolonie hadden, die verantwoordelijk kunnen worden geacht voor de introductie van het spreekwoord. Het heeft niets te maken met een of ander primitief geloof zoals we zagen in het voorbeeld van de Filippijnse Tikbalang, een 'paard-demon', waarbij fijntjes wordt gewezen op het feit dat het Filippijnse woord voor 'paard' *kabayo* afkomstig is van het Spaanse *cavalijo*. Het verhaal, dat de Tikbalang kan worden onderworpen *by leaping onto it and tying it with a specially-prepared cord* is het verhaal van het heksenhalster, waarmee de 'nachtmerrie' mensen aan zich onderwerpt en op hen rijdt nadat ze zijn veranderd in paarden, tot het slachtoffer de tegenwoordigheid van geest bezit om haar het halster afhandig te maken en haarzelf ermee te tomen en zo te veranderen in een paard, dat meestal (thema van de heks herkenbaar aan de verwondingen haar toegebracht in haar diergedaante) naar de smid wordt gebracht om het hoefijzers aan te meten. Ook andere geloven met betrekking tot de Tikbalang, zoals het laten verdwalen van reizigers, zijn zaken, die in het complex heks-nachtmerrie-kabouter zijn terug te vinden (en dus allemaal van Spaanse origine kunnen zijn). Ook van de kitsune wordt gezegd, dat het niet om een authentiek Japans geloof gaat; dit staat overigens los van het spreekwoord, dat op een veel later tijdstip, toen het kitsune-geloof allang was ingeburgerd, zijn intree kan hebben gemaakt.
Ook de andere vormen van het spreekwoord zijn in een bepaalde historische tijd te plaatsen. De kermis in de hel kan pas zijn opgekomen toen de kermis werd gezien als metafoor voor een huiselijke twist. Die huiselijke twist zoals weergegeven in de Franse vorm *le diable bat sa femme* moet dus ouder zijn ook al is er geen optekening van.

Appendix: De bruiloft van Vrouw Vos

'De bruiloft van Vrouw Vos' is de titel van de Nederlandse vertaling van een sprookje uit de bekende collectie *Kinder- und Hausmärchen* van de gebroeders Grimm, getiteld: *Die Frau Füchsin*.[438] Het zijn eigenlijk twee afzonderlijke verhalen. In het eerste wil de oude vos (met 9 staarten, dus een hele slimme) er achter komen of zijn vrouw hem bedriegt en stelt zich daartoe dood. Zodra het nieuws van de dood van de oude vos bekend is geworden, stromen de vrijers toe, maar Vrouw Vos is kieskeurig en wijst de eerste, die slechts één staart heeft af, evenals de tweede met twee en de derde met drie, tot tenslotte een negende vos met 9 staarten komt, die ze accepteert en de bruiloft wordt voorbereid, maar op het laatste moment komt de oude vos op de proppen en hij jaagt iedereen inclusief Vrouw Vos het huis uit.
In het tweede verhaal is de oude vos daadwerkelijk overleden en als eerste komt de wolf zich melden als vrijer, maar hij heeft geen rood rokje aan en ook geen spits snoetje. Dan komt een hond, een hert, een haas, een beer, een leeuw, maar er ontbreekt altijd wel iets aan. Maar tenslotte komt een jonge vos en die heeft alles waar Vrouw Vos naar zoekt en de bruiloft wordt gevierd.
Het eerste verhaal, waarin de vos net doet of hij dood is, is al te vinden in de oud-Franse *Roman de Renart*. Reintje is een bad met verf gevallen en heeft alle kleuren van de regenboog (hij is geel geworden) aangenomen, vanwaar deze 'branche' (1b) *Renart Teinturier* heet. Door de kater als dood uitgegeven keert hij onherkenbaar, zich als speelman voordoend, terug naar zijn huis, waar

[438] *KHM* 38; Ned. vertaling M.M. de Vries-Vogel, 5e druk Utrecht z.d., 110-112. Ook in het Engels (Pantheon Books 1944 – Random House 1972): 'The Wedding of Mrs. Fox'. Een andere Duitse versie heeft wel de titel 'Hochzeit der Frau Füchsin' (*Germania* 29, 253; zie BP I, 363).

net de bruiloft van zijn vrouw Hermelijn met een nieuwe gemaal Poncet op het punt staat te beginnen. Listig lokt hij de bruidegom in een val, waarin honden hem vinden en verscheuren, en stuurt zijn vrouw het huis uit; maar een pelgrim brengt de verzoening van de echtgenoten tot stand.[439]

Deze verhalen zijn aan het eind van de 12e eeuw voor het eerst opgetekend en kenden een grote populariteit. Al snel verscheen de Nederlandse versie van Willem en ook in andere talen verschenen versies.

Met de zonneregen hebben deze verhalen niets te maken; er wordt niet over het weer gesproken. Wel is duidelijk, dat een uitdrukking als 'het huwelijk van Mevrouw Vos' zoveel kan zijn gaan betekenen als iets dat niet doorgaat, hetzelfde als Sint Juttemis, het feest van een niet bestaande heilige, dat nooit plaats heeft.[440] Harrebomée spreekt over Sint Jutmis (in de uitdrukking *Iets tot Sint Jutmis uitstellen*) en ziet Sint Jut, een man, als denkbeeldige heilige: 'daarom ziet men op zaken, die altijd weder verschoven worden, wanneer men spreekt van *iets tot Sint Jutmis uit te stellen*. Hij geeft twee varianten: *Te Sint Jutmis, als men de muilen melkt*, waarmee muilezelinnen zijn bedoeld. De andere luidt: *Te Sint Jutmis (Te Pinksteren* of *Te zomer), als de kalveren op het ijs dansen*, waarbij hij een heel verhaal heeft opgenomen: 'Wanneer men iemand met eene aardigheid wil betalen, wijst men op een' tijd, die nimmer komt: *te Sint Jutmis*, of op een' tijd, in welken van andere gaven dan van geld sprake is: *Te Pinksteren*, ook wel op een' tijd, als de natuur door haar uitlokkend schoon genoegzame afleiding geeft: *te zomer*. Men wil zich van de zaak afmaken. *Het dansen van de kalveren op het ijs*, verbindt zich aan het denkbeeld van den genoemden vervaldag van betaling, en wijst evenzoo op eene zaak, die niet gebeurt, en wel, om daardoor de eerste uitdrukking te versterken. Bilderdijk is belangrijk over Sint Jutmis, en denkt daarbij aan *paus* of *pausin Johanna*; maar *het dansen van de kalveren op het ijs* noemt hij eene verbastering van *het kolven op het ijs*, terwijl hij zelf zegt, dat men dit wel deed, zooals ook aangeduid wordt door het spreekwoord: *Als het hard vriest, kolft men op het ijs*. Daarenboven geeft men zijne verwondering te kennen over eene onverwachte gebeurtenis door het spreekwoord: *Het kalf op het ijs?* gelijk staande met een ander spreekwoord: *Wat doet Saul onder de profeten?* Eindelijk heeft Servilius: *Als de caluer op het ijs dāsen* [= *dansen*]. Men ziet dit dus reeds in 1545, en wel afgescheiden van eenig ander denkbeeld.'[441]

English summary

Röhrich concludes his article with a short summary of the state of the research. The Finnish researcher Marti Kuusi has collected about 3000 variants of the proverb all of them illustrating the strange apparent natural contradiction in a world-wide contradiction symbolism. The question is: what is in this rich material primary, what secondary? From whence comes this remarkable

[439] BP I, 364.

[440] Volgens Van Dale (1984, 2587) is *sint jut(te)mis* de naam van een verzonnen heilige, maar volgens Van Dale (1999, 758) was Sint Jutte wel degelijk een bestaande heilige, Sint Judith met een feest op 17 augustus en was de oorspronkelijke versie: *Met sint-juttemis, als de kalveren op het ijs dansen*. Ter Laan (1977, 318) zegt dat een Sint Jutte niet als heilige bestaat, maar men heeft ook wel vermoed, dat de naam een verbastering zou zijn van Sint Judith. Haar naamdag is op 17 augustus; en dan dansen de kalveren zeker niet op het ijs. Dat *Jutte* een Middeleeuwse vrouwennaam was, blijkt o.a. uit de Delftse straatnaam *Vrouwjuttenland*. Zie Verdam, 278: *Jutte*, liefkoozende vorm van Judith. Voor De Vries (1971, 289) is Juttemis voor een niet bestaande datum, is eigenlijk de mis voor Sint Jut, een gefingeerde heilige (*Jut* < *Judith*).

[441] Harrebomée II, 268; I, 359. Vergelijk Laan 1977, 318: Sint-Juttemis komt nooit, en kalveren die op 't ijs dansen zijn er ook niet. Sprenger van Eyk denkt dan ook, dat het spreekwoord een verbastering is van een andere oude uitdrukking: *als 't hard vriest, kolft men op het ijs.*

uniformity and at the same time variation? Does it concern a tradition genetically belonging together or must we suspect polygenesis, meaning that the same humane nature creates everywhere the same images? The chronology of the historical references doesn't give diffusion clues, because the diffusion of the sun-rain tradition was already at the start of the modern age (i.e. the Renaissance) as far developed as in the 20th century, and thus that behind the eldest European recordings there stands probably a thousand-year, maybe even multiple thousand-year road of diffusion and change of the tradition. Kuusi has tried to give for the first time the 'World History of a Proverb' (the subtitle of Kuusi's study), as it is obvious that most of the variants have a common pedigree. Extraordinary natural phenomena (as also the whirlwind, hail, rainbow, northern lights, shooting stars) are proverbially connected with strange situations. Beside pure ridiculous situations, as the paying of debts by a lieutenant and other mocking commentaries to incredible events (for instance the marriage of widows), certain motives group themselves that illustrate the idea of a paradoxical connection, as are inherent to the sun-rain as a combination of opposite natural elements: quarrel and fighting, at the same time marrying the daughter and beating the wife, famine of a king, common bath of the devils and the angels, marriage of unequal partners, as between the fox and the nightingale, laughing through tears with accommodations to regional folk belief (Frau Holle, trolls, witches, etc.). The theriomorphic variants dominate in Asia and Africa, as well as in the Mediterranean area and north-west of the Baltic Sea. Also the animal wedding variants prevail numerically and territorially: fox and jackal wedding, bear and fox wedding. The eldest, most authentic versions belong to the fox wedding and the marriage of the dead variants. Kuusi tries to prove the original unity of all the sun-rain paraphrases whereby one has developed from the other with the fox wedding belonging to the original file. Kuusi supposes that India is the first area where the sun-rain has been called a fox wedding.

India as the region from where all folklore has originated is not unusual for a representative of the Finnish school, as well as the idea that thousands of years have past for the development of the forms. These are preconceived notions though that hinder a real historic geographical study. In stead of arguing from the many evidences a theory is presented that makes a further investigation of the variants unnecessary. For me also the fox wedding is the oldest version, namely the Portuguese one from 1490. Of course a development has preceded this which I will elucidate further on, but the spread of the fox wedding group from Portugal can be explained quite logically: in the same years the Portuguese hegemony started: the division of the world between Spain and Portugal assured that Africa and the far-East came under the influence of Portugal so that the proverb could catch on in these areas. Even in Japan it were the Portuguese who had a there a trade-post that may have been instrumental for the introduction of the proverb there. It has nothing to do with some primitive belief as we saw in the example of the Philippine Tikbalang, a 'horse demon', where it is indicated that the Philippine word for horse (kabayo) has originated from the Spanish cavalijo. The story that het Tikbalang can be subdued 'by leaping onto it and tying it with a specially-prepared cord' is the story of the witch halter, used by the 'nightmare' to subdue people and ride them after they have been changed into horses, until the victim has the presence of mind to filch from her the halter and use it on her, thereby changing her into a horse that usually (motif of the witch recognised by the wounds she received in her transformed state) is brought to the smith to give her shoes. Also other beliefs concerning the Tikbalang, like making travellers lose their way, are things that can be found in the witch-nightmare-goblin complex (and could all be of Spanish origin). Also about the kitsune (Japanese fox) it is said that we are not dealing with an authentic Japanese belief; this is not connected with the proverb that

could have been introduced at a much later date when the kitsune belief was established a long time.
Also other forms of the proverb can be placed in a certain historical period. The carnival or fair in hell can only have arisen after the carnival or fair was seen as a metaphor for a domestic fight. So the domestic fight as represented in the French form ‘le diable bat sa femme’ has to be older even though there is no recording of this.

Appendix: the wedding of Madame Fox

‘The wedding of Mrs. Fox’ is the title of the English translation of a fairytale from the well-known collection ‘Kinder- und Hausmärchen’ of the brothers Grimm, titled ‘Die Frau Füchsin’ (Mrs. Vixen). There are actually two separate stories. In the first one the old fox – with nine tails, so a very clever one – wants to find out if his wife deceives him and in order to do that he pretends to be dead. As soon as the news of the death of the old fox has become known, the suitors come from all sides but Mrs. Fox is choosy and rejects the first one, who has only one tail, as well as the second with two, and the third with three, until finally a ninth fox comes with nine tails, whom she accepts and the wedding is prepared, but at the last moment the old fox reappears and chases everyone including Mrs. Fox out of the house.
In the second story the old fox has really died and first the wolf arrives as suitor, but he doesn’t have red stockings on, and he also doesn’t have a pointed mouth. Then a dog, a stag, a hare, a bear, a lion comes, but always one of the good qualities of the old Mr. Fox is lacking. Finally a young fox comes and he has red stockings on and a pointed mouth, and the wedding is solemnised.
The first story, where the fox pretends to be dead, can already be found in the old French ‘Roman de Renart’. The fox has fallen in a paint-bath and has all the colours of the rainbow (he has become yellow), which is why this branch (1b) is called ‘Renart Teinturier’. While the cat spreads the rumour that the fox is dead, he returns unrecognised home pretending to be a fiddler where just then the wedding of his wife Hermeline with a new husband Poncet is about to begin. With a ruse he lures the groom in a trap, where he is found by dogs and torn to pieces, and chases his wife away, but a pilgrim brings about a reconciliation of the couple.
These fox-stories were recorded for the first time at the end of the 12th century and were very popular. Soon the Dutch translation by ‘Willem’ appeared, and also in other languages there appeared versions. These stories have no relation with the sun-rain; there is no mention of the weather. But it is obvious that an expression like ‘the wedding of Mrs. Fox’ could have come to mean that something will not happen, the same as ‘when pigs fly’.